

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

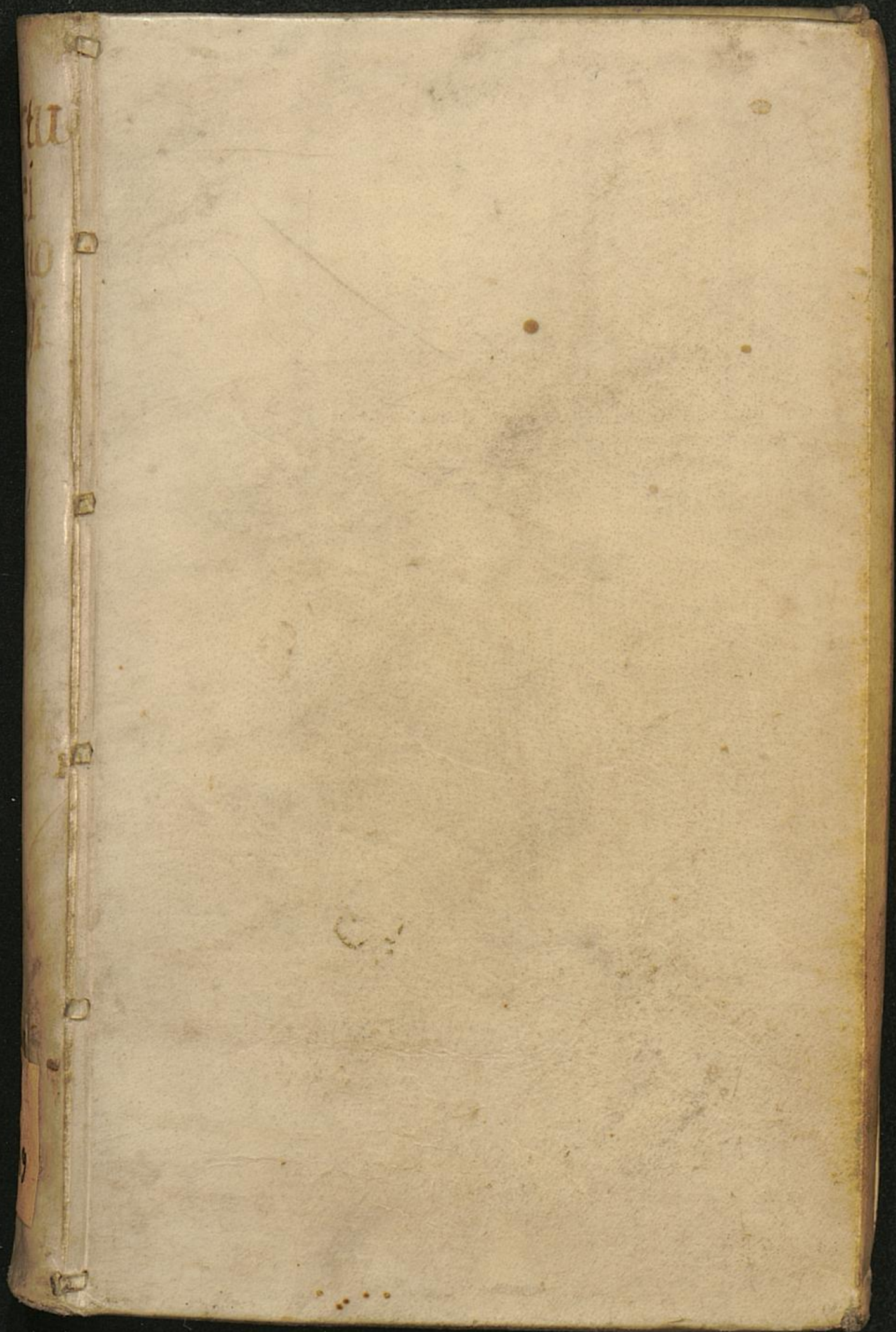
Universitätsbibliothek Paderborn

Historica Relatio De Ortu Et Progressu Fidei Orthodoxae In Regno Chinensi Per Missionarios Societatis Jesu

Schall von Bell, Johann Adam

Ratisbonae, 1672

urn:nbn:de:hbz:466:1-11805

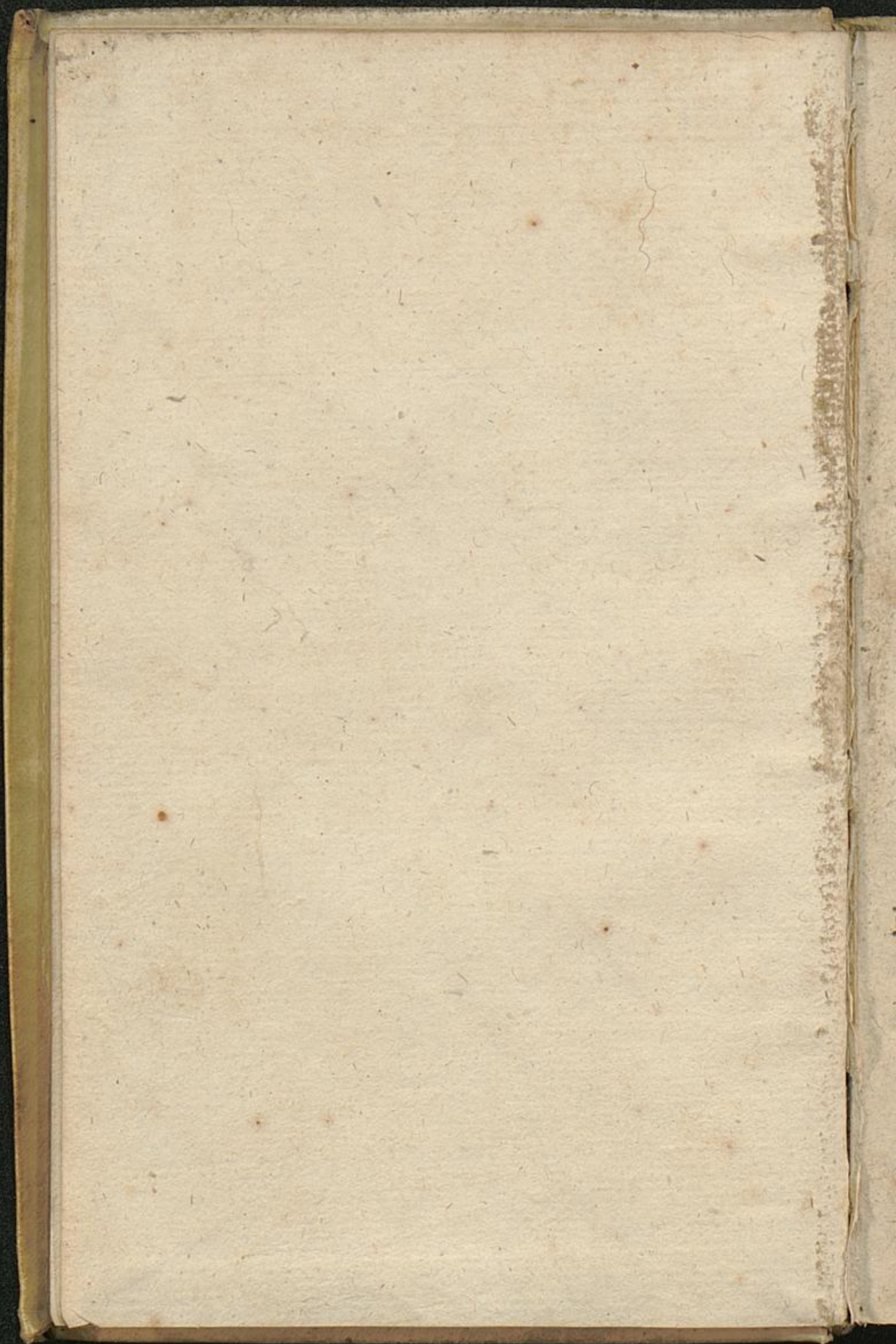
N

I

26

Ex Legato Celm' Principis Ferdinandi
Epi Paderb. et Monaster:
Anno 1683

Th. 5079.

HISTORICA RELATIO
DE
ORTU ET
PROGRESSU FI-
DEI ORTHODOXÆ

In
Regno Chinenſi

Per
Miſſionarios SOCIETATIS JESU
Ab

Anno 1581. uſque ad Annum 1669.

Noviſſimè collecta.

Ex Literis eorundem Patrum Societatis JESU

Præcipuè

R. P. JOANNIS ADAMI SCHALL

Coloniensis

Ex eadem Societate.

Editio altera, & aucta, Geographicâ Regni
Chinenſis deſcriptione; Compendioſa Narra-
tione de Statu Miſſionis Chinenſis; Prodi-
giis, quæ in ultima Perſecutione con-
tigerunt; & Indice.

Cum Facultate Superiorum.

Sumptibus JOAN. CONRADI EMMRICH
Civis & Bibliopolæ

RATISBONÆ Typis AUGUSTI Handſch/

ANNO M. DC. LXXII.

Collegij Societatis Jesu Paderb.

AUGUSTISSIMO,
POTENTISSIMOQVE
ROMANORUM

IMPERATORI
LEOPOLDO
GERMANIÆ, HUN-
GARIÆ, BOHEMIÆ,
&c.

R E G I,
ARCHIDUCI AUSTRIÆ,
PRINCIPI AC DOMINO
CLEMENTISSIMO.

PLacuit MAJE-
STATI VESTRÆ appul-
sos nuper à postremis
Asiæ finibus, & vastis-
simo Chinensium Imperio, binos
è Societate JESU Patres singulari,
eâdemq; Austriacâ Benevolentia
complecti. Quam consalutare ab
itinere diverterant Patriam, Au-
gustissimæ deprehenderunt esse
Regnum Humanitatis: Quem a-
vitum sibi Dominum revereri ac-
currerant, experiri contigit Pa-
rentem. Christianæ Pietatis post
togatos Principes, Dux maximus
præclaræ, pro Religione promo-
vendo

vendâ , expeditionis authoratos
milites dignatione planè Impera-
toriâ voluit observare : Inviētif-
simam dexteram , quâ Ecclesiæ
Dei assistit in terris , ut fulminan-
dis hostibus ; ita complectendis
Dei gloriæ athletis , liberalissimè
impendens. Reduces illi, unde ve-
nerant, narrabunt orbi alteri Eu-
ropæorum admiranda. Dicent il-
los; non tam Regionum amplitu-
dine, divitiis fossilium, fluviorum
opibus , in quorum censum Chi-
nensia quoq; & Indica affatim ve-
niunt, quàm Principum laude, atq;
imprimis Regnum Maximi LEO-
POLDI commendatione cæteras
gentes longè antecellere. Dicent,
eminere in Europa IMPERATO-

) (3

REM

REM sic Humanitate; ut Majesta-
te: sic Religione; ut Dignitate: sic
Munificentia; ut Viribus: sic Feli-
citate; ut Potentia celebratissi-
mum. Evincent; ut desiderio ac
votis conceptis sperent illi; popu-
lis propioribus in jura ac cliente-
lam sensim ultrò concedentibus,
se quoque tandem Augustissimi
Principatus unà, atq; Clementiæ
profusissimæ radijs confovendos:
Sole Austriaco, qui ex Hesperia a-
lioquin orbem jam circumit uni-
versum; ex Germania quoq; pro-
cursuro, ut in medulla Orientis au-
gustalem Thronum Romanis A-
quilis designet.

Adest iterum in hoc libello
novus è Chinis hospes ad genua
MAIE-

MAIESTATIS VESTRÆ provolu-
tus. Germanâ & ille fide Principi
suo Clementissimo, in debiti amo-
ris & honoris vectigal, levidense
munus, rerum apud Chineses ge-
starum adusque currentis sæculi
sexagesimum, defert. Non ætas
illum devexa; non consuetudo
propè quinquaginta annis alio-
rum mortalium; non Aula Pequi-
nensis, quam ut plurimum trivit
hactenus; non Mandarinorum è
primis dignitas, quam ille inibi
gentium Astronomiæ suæ debet
in acceptis, ab adeunda MAIE-
STATE VESTRA, per adeò vastos
terrarum marisque tractus prohi-
buerunt. Septuagenario major,
acceleratione quâ potest, com-

pensat obligationum multiplicium nomina. Dissimilitudo morum, quibus interea assuevit, non mutavit amorem. Regia Pequinenſis, prò quantum diſpar ab Auſtriaca! impulit etiam, ut nativum Principem non præteriret injurius, dum adſcititium colit: Geni⁹ Aſtronomicus planè ſolicitavit, ut Polum orbis Arctici, quem MAIESTAS VESTRA, aut ſceptro, aut dignitate obtinet, quandoquidem oculis ab alto tantùm licuit hætenus, etiam affectu animoq; deditiſſimo, ſic conteſtato obſervaret. Dignabitur MAIESTAS VESTRA, ſenem optimum nuper in portum Cæſareo - Academici Collegij Vienneniſis appulſum, ibidémqve ab
itine-

itineris & peregrini cultûs illuvie,
dum prodiret ornatio, paucos di-
es commoratum, gratiâ, quâ suos
clementissimè beat, complecti: u-
nâqve Missionem Chinensem Au-
gustissimo pectori jam ante à Fa-
voris ac Benevolentia suæ locu-
pletissimâ indulgentiâ inscriptâ,
illo in gloriosissimo sacrario, Dei
gloriæ, ac sibi æternùm conser-
vare.

MAJESTATIS
VESTRÆ

Devotissima

Missio Chinensis
Soc: JESU.

APPROBATIO.

EGo Michaël Sicuten,
Soc: JESV per Provin-
ciam Austriæ Præpositus
Provincialis, factâ mihi
potestate ab Adm R. P.
Joanne Paulo Oliva, Præ-
posito Generali ejusdem
Societatis, facultatem
concedo; ut liber, qui in-
titulatur Historica Rela-
tio de Ortu & Progressu
Fidei Orthodoxæ in Re-
gno Chinensi per Missio-
narios Soc JESU, &c. à
cer-

certis dictæ Societatis Pa-
tribus revisus , & appro-
batus typis mandetur. In
cujus rei fidem , has litte-
ras manu meâ subscriptas,
& officij sigillo munitas
dedi. Viennæ I. Septemb.
1665.

IN.

INDEX Capitem.

- C**aput I. Initia Expeditionis Christiana apud
Chinenses operâ Societatis JESU.
- Cap. II. Patres ad reformationem Astronomi-
carum Ephemeridum seu Calendarij Sinicâ
animum adjiciunt. 7.
- Cap. III. Adversa quibus Astronomici Patrum
labores conflixerunt. Mors Doctoris Pauli.
14.
- Cap. IV. Alij motus adversus Calculi Astrono-
mici novitatem. 21.
- Cap. V. Christiana lex in Aula Regia insinua-
tur prospero cum Successu. 35.
- Cap. VI. Rex Methodum Astronomicam à Pa-
tribus traditam approbat. 50.
- Cap. VII. Alijs pro Reipublicâ bono molitioni-
bus præficitur à Rege P. Adamus Schall. 63.
- Cap. VIII. Infami proditione Rex occumbit &
Imperium evertitur. 75.
- Cap. IX. Latro Imperij invasor pellitur ab au-
xiliatoribus Tartaris. Pequinum spoliatur
& incenditur. 92.
- Cap. X. Instauratio Imperij per Tartaros, &
Astronomia restituta cura. 110.
- Cap. XI. Collata P. Adamo rerum Mathema-
ticarum præfectura confirmatur. 119.
- Cap. XII.

INDEX Capituli.

- Cap. XII. *Regnantium in Chinis Tartarorum
prosapia; eorundem in Astronomiam stu-
dia: Regis Coreanorum in eandem ac Chri-
stianas res propensio.* 131.
- Cap. XIII. *Multum apud Proceres & in Regia
occasione studij Astronomici valet P. Ada-
mus, & inde occasio Christianæ Fidei pro-
movende.* 142.
- Cap. XIV. *Occasione Astronomiæ præclara do-
cumenta Regi dantur.* 160.
- Cap. XV. *Rex singulari benevolentia prose-
quitur P. Adamum Schall.* 178.
- Cap. XVI. *Imperator Divinæ legis fit Auditor
& fautor.* 196.
- Cap. XVII. *Rex multis beneficijs rem Christi-
anam ornat ac promovet.* 213.
- Cap. XVIII. *Templum DEO publicè erectum...
Pietas & fervor Neophytorum Chinen-
sium.* 230.
- Cap. XIX. *De raris cujusdam pueri ad adifica-
tionem exemplis.* 242.
- Cap. XX. *De alijs Christianarum virtutum
exemplis.* 260.
- Cap. XXI. *Ultimus pro instaurata Astronomia
conflictus, & ex illo victoria Europæi cal-
culi.* 279.

INDEX Capitum.

- Cap. XXII. *Moritur Rex, & Successor designatur.* 295.
- Cap. XXIII. *De cura universim mortuorum apud Chineses.* 213.
- Cap. XIV. *De funeralibus demortui Regis, deque juramento fidelitatis Successori praestito.* 330.
- Cap. XXV. *Elogia ac Privilegia ab Imperatore Chinesium P. Joanni Adamo Schall, ejusque progenitoribus Patri, Matri, Avo, & Avia in pignus Regiae benevolentiae collata.* 345.
- Compendiosa Narratio de statu Missionis Chinesis ab anno 1581. usq. ad annū. 1669.* 353.
- Catalogus Prodigiorum apud Sinas, quae regnantibus Tartaris in ultima Persecutione contigerunt.* 370.

Initia

[illegible]

*Initia Expeditionis Christianæ apud Chineses
operâ Societatis JESU.*

CAPUT I.

Vltimus laborum, quos S. Franciscus Xaverius, Christianæ Religioni, apud Gentes ab orbe nostro longissimè distans, proferendæ gloriosè impendit, vastissimi Chinesium Imperij reclusus aditus fuit. Legibus illi arctius, quàm muro suo & Oceano conclusi, pertinacissimè exterorum quorumvis consuetudinem ac mores fugiunt: Nisi legationis causâ adveners, indubitata nex, aut perpetuus carcer ingredi tentantem manet. Moribus autem peregrinis assuescere dedignantur, qui superbè plus cæteris mortalibus sapere se unos credunt. Nec carent melioris indolis existimatione, quam ambitiosè tuentur, apud finitimos. Legem Divinam in Japonia suadenti Xaverio reponebatur identidem à Barbaris: iret & vicinis Chinesibus eam persuaderet; sine morâ secuturos universim Japones, si isti quos à sapientia suspicerent, conspirarent. Itaque quos erudierat
A verbo

2 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinenſ.*

verbo, firmaturus exemplo Indiarum Aposto-
lus; Indis ac Japonibus abunde in fide instru-
ctis, acceptis ab Europa etiam sociorum colo-
niis, & per ea regna deductis, sacrâ expeditio-
nem in Chinas suscepit. Delatus inter præsen-
tissima pericula, quæ vel ductorum metus, vel
regni finium custodia faciebant in *Quântum*
Provinciam maritimam, quam Cantoniam scri-
ptores nostri appellavêre, ibi prima calentissi-
morum suorum pro fide propaganda desiderio-
rum vestigia impressit. Verùm desperato un-
diq; obstructoq; in regnum aditu divina illum
providentia in vestibulo continuit, evocatúmq;
inde ad superos voluit esse Apostolicæ hujus
expeditionis patronum è cælo magis, quàm
ducem à terra.

Alij deinceps ejusdem cum Xaverio sicut In-
stituti, ita propositi eandem expeditionem avi-
dè complexi, cū alijs super alia obstaculis, con-
tinuâ propè serie mutuò succedentibus confli-
xerunt. Morabatur ediscendi Idiomatis singu-
laritas, literarúmq; quarum ferè quælibet, sic
proprijs characteribus pingitur, uti peculiari
voce figuratur, multitudo. Obstabat quàm plu-
rima, quia inter Idololatrias, sectarum dispari-
tas, quibus scissa in semetipsam in illo populo
impietas luctatur, publico sæpiùs Magistratum
consilio atq; armis compescenda. Sunt autem
istæ factiones religionum adeò noxiæ rebus
Chi-

Chinensium, ut propter illas noxij æquè atque innoxij, ac primum exteri quò ignoti magis, hoc ipso suspecti amplius trahantur, alienarumque culparum occasione priores isti, quas minimè meruerunt, dent pœnas. Illud verò spem bonæ frugis disseminando Evangelio absorbebat omnem, quòd Magistratum ratio, quantumvis planè multiplex frequentissimè mutetur. Quò fit, ut neque apud populares, neque apud Primores Provinciarum, aut Civitatum Præsides radices possit agere peregrina Religio: Mutato siquidem Magistratu, populi studia ad Successoris ingenium flecti necesse est, qui communi plerumque potentium genio, novitatum studiosi firmari res suas, & apud sumum Principem commendari amplius posse credunt, si antecessorum placita, recentioribus inductis, aut renovatis pristinis aboleverint.

Perrupit nihilominus Christiana virtus, & animarum zelus hæc obstacula. Insinuati per Regnum complures de Societate JESV legem adversus exteros, qua ratione DEO adversabatur, laudabili audaciâ fregerunt, Idiomatis difficultates infatigabili studio superarunt, fluctus discordantis populi cautâ per annos aliquot dexteritate declinarunt, donec etiam, ne motibus assiduis alternantium Magistratum, ipsi quoque nusquam fixi abriperentur, ipsam Reipublicæ arcem, Impe-

4 *Initia Expedit. Christiana ad Chines.*

ratoris aulam , pro ara & anchora corripuerunt.

Primus omnium Matthæus Riccius ad Aulam penetravit , illorum suasu, quos erudierat in fide, quin & eorum, quorum gratiâ protegebatur; quò illos redderet securiores adversus Idololatrias , istos minùs suspectos faceret apud obrectatores. Horarias machinas aliâque Europæorum singularia Imperatori obtulit , obtinuitque eorum gratiâ ut placeret : Detentus fuit quoad vixit in Regia , & hoc solo nomine, quod in ea edicto regio versaretur , Socios ubique per Regnum intactos servavit. Successere Jacobus Pantoja, & Sabatinus de Ursis, itidem ambo de Societate Sacerdotes. Hi quoque sedem in Regno meditantes , cùm alia deficerent, curiosa Matheſeos studia Chinesibus repræsentando, alliciebant animos, occasione hac veritate Christiana sensim imbuendos. Astronomiæ pretium apud has gentes supra fidem invaluit : nil non ad observationes motuum cœlestiũ privati publiciq; agitur ; optimi quique rerumque maximarum cupidi , aut huic studio vacant, aut ab illo pendent. Ephemeridum per id tempus ratio nonnihil à vero declinaverat : errores ex Indigenis nonnulli correcturi promittebant industriam : Patres etiam ab amicis , ut in commune operam suam conferrent, invitabantur. Nec à proposito alienum videba-

debatur rem hoc pacto curare literariam, atque ita fini intento, stabilitati mansionis simul procurandæ vacare. Præfocatus tamen ipso in partu conatus est; lege patria, & æmulis, in advenas, eorūque sectatores, qui Christiana sacra susceperant, fulminantibus, eorum nonnulli regno pulsi, alij latere in abdito tantisper, dum serenitas revertetur, compulsi sunt.

Decem propè annis abstinendum fuit à publico: quoad usq; opportunitas occurreret sacram anchoram, hoc est favores Regios tuto reperendi. Hanc felici successu P. Nicolaus Longobardus occupavit, porrecto supplici libello, quo facultatem adeundi Curiam, in eaq; commorandi rogabat ad exhibendam artem, quam præseferbat tormentorum æneorum. Nihil equidem ad postulata responsi tunc accepit; hoc tamen solo prætextu, quod gratiam & edictum Regium præstolaretur, usus fuit speratâ, tanquam obtentâ licentiâ; simulque Adversariorum insidias, ipsâque persecutionis vim, quæ nondum deferbuerat, magna ex parte discussit.

Incidit in eadem tempora funesta toti Chinenſium Imperio motuum civilium collisio. Pacatam per complures annos Rempublicam rerum novarum cupidi, uti fit, discessione adversus Regem factâ turbaverunt. Rex ut istorū audaciam frangeret finitimorum Tartarorum

6 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

copias excivit, ulturus domesticorum improbitatem, flagro exterorum; quo tamen postea concussum corpus regni universum, & pars sincera cum scelestâ indoluit. Pulsis anno sexcentesimo quadagesimo quarto supra millesimum rebellibus, Tartari audaciâ ut victoriâ elati pro arbitrio Regnum ac Regem, quâ ipsi vellent, flectebant. Futuri imposterum stipatores Imperatorij lateris, jusserunt indigenas omnes relictis ædibus ac suppellectili demigrare ab urbe in suburbia; hortis ac villis Pequino vicinoribus in propria emolumenta translatis. Hoc turbine rursus perculsi, qui in urbe Regia morabantur Patres, ædibus proscribuntur, & agro propè muros sito, unde victus potissimum suppetebat; loco insuper sepulturæ P. Matthæi Riccij adempto, cujus viri memoria pro præsidio illis erat apud Chinenses, supersticiosos Majorum suorum cultores. Jâmque urbanis etiam sedibus periculum imminebat, quando de violentia modestè interpellatus Rex singulari diplomate quod varijs in locis affigi jussit, indemnitati Patrum cavit, & deperdita omnia à Regulis, ad quos devenerant recepta, possessoribus pristinis restitui ac confirmari mandavit, causâ prætensâ quod de Rege & Imperio (ut inquiebat) benemeriti adhuc eodem in obsequio Regio occuparentur. Regis exemplum illico secutus Magistratus, ad quem dimen-

dimensio agrorum pertinet, à biennio ademptum agrum, nullo præterea procurante reddiderunt, auxeruntque impetrata, quin etiam à Rege duplo majori loci portione cum adjecta Villa: Domum autem, non solum intactam, sed & quadruplo auctam servavere.

CAPUT II.

*Patres ad reformationem Astronomicarum
Ephemeridum seu Calendarij Sinici
animum adjiciunt.*

REgiâ Imperatoris Chinenfium benevolentia, iterum prosperè è tenebris in publicum eluctati Patres, demerendæ sibi constanter gentis, ad conversionis animarum ulterius promovenda lucra, occasionem ex Calendarij Sinici Astronomiæque in integrum restitutione ceperunt. Commune id fuerat votum Regis ac Magistratuum, qui nonnihil defectuum in temporum motuumque cœlestium, quos scrupulosè observant, prædictionibus jam pridem notaverant. Tercentum octoginta ferè anni abierant, ex quo nihil in calculis Astronomicis immutassent; cum alias consuessent propter artis, nec dum apud ipsos ad principia certiora deductæ, imperitiam, identidem aliquid calculis addere vel demere; experi-

8 *Initia Expedit. Christiana ad Chinenſ.*

entiâ Magistrâ ſupplente ſcientiam. Inter
 quatuor millia añorum ſupra ſeptuagies limam
 & correctionem acceperant Ephemerides.
 Poſtremus earum reſormator *Coxeukim*, viſus
 erat prioribus plus ſtudij in eam rem contuliſſe;
 nam qui ejus ſcripta emendaret, huc uſque non
 fuit, ſeu quia propè verum accederet ejus
 omnis doctrina, ſeu quia errorum infrequen-
 tia ſupervacaneam moneret eſſe cenſuram.
 Æquationem ſolis & anni ſtabiliverat: mo-
 dum computandi tam declinationem ſolis,
 quàm Eclipticæ invenerat; Epocham in hora
 & radice Solſtitij Hybernij conſtituerat; anni
 etiam quantitatem dimenſus, ultra gradus in-
 tegros minutorum viginti quatuor, ſecundo-
 rum viginti quinque eſſe ſua opinione ſtatue-
 rat; loca denique ſiderum cum proceſſionibus
 Æquinoctiorum, pro eo tempore notaverat,
 (erat tum annus Chriſti milleſimus ducentefi-
 mus octogefimus primus; decimus octavus
 autem *Coliba*, ejus, qui ex Tartarorum proſa-
 pia ortus, Sinenſe Imperium occupaverat) ſi-
 gnato, in loco Solſtitij hybernij, nono gradu cõ-
 ſtellationis *Ky*, numerando juxta Zodiacum,
 quam conſtellationem à ſtellâ tertiæ magnitu-
 dinis in ipſo acumine ſagittæ Chyronis erat au-
 ſpicatus: motum inſuper Lunæ ejusq; latitudi-
 nem ſupra priores auxerat: Poſtremo altera-
 tionem conſtellationum juxta Æquatorem co-
 gnitam

gnitam & traditam unâ cum longitudine dierum ; Puncto ortûs & occasûs solis designaverat : Omnia propè verum. Experientiâ nihilominus postea patuit, defuisse nonnulla traditæ doctrinæ, non describatur Excentricitas orbium, non motus Augis solis, quam is in solstitio æstivo, ubi tum versabatur, immobilem reliquerat ; aliâque hujusmodi nec parvi momenti præterierat : maximè in calculo Eclipsium solarium segnior visus : Quæ plurimos paulatim errores induxere : factumque ut anno Imperij *Ciunchin* qui ultimus ex familia *Chum* regnavit annis sexdecim, classis mathematica in prædicenda Eclipsi solis à vero aberraret : quod cum Rex observasset, Præsidem Tribunalis Rituum advocat, jubetque Astronomiæ Præfectum admonere erroris, edicens, quod si iterum exerraverint, non impunè laturos.

Qui calculo præerant responderunt, se in methodo suâ nec jota unum mutare unquam ausos ; nec posse quam à majoribus acceperant rationem observandi dimittere : latere itaque ignorantes quæ errorum sit causa : olim calculum exactiorem fuisse Antiquioribus, nec tamen ideo undequaque exactum, ubi uno vel altero horæ quadrante aberrârint & ipsi : Eosdem horas integras, & aliquando dimidias dies neglexisse. Ita suæ imperitiæ inane suf-

A 5

fragi-

10 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinenſ.*

fragium petebant isti, ex solâ Majorum suorum ignorantia.

Erat ex Præsidentibus Tribunalis Rituum, ad quod ista spectant, Doct̃or *Sin Paulus* non minus Patrum fautor, quàm ex animo Christianus; qui hanc ipsam, de qua meminimus antea, Eclipsim cum dicto Præside aliisque præterea multis præsentibus observârat ex calculo Patris Joannis Terentij, quem secum consulto adduxerat, exactè prognosi suæ respondente. Hanc verò stabiliendæ Patrum Missioni occasionem accommodans, cùm audisset Mathematicos ob admissum errorem puniendos esse, prudenter & ipse defectum in methodum calculi Sinici magis, quàm in ipsosmet Chinenſium Astronomos rejecit, docuitque unâ posse mutuari ab Europæis hominibus, Legis divinæ Magistris rationem calculi sincerioris, quem Regi indicarent; atque ut monita firmaret tractatum de Eclipsibus, quem Pater Adamus Schall, Germanus, (ex cujus litteris ista excerpimus) tum adolescens, atque in urbe Regia commoratus, ut se in literis Sinicis exerceret, duobus libellis erat complexus, in candidissima papyro impressum Magistratibus obtulit: effectumque est ut accedente Regio consensu nemo penitus Reformationi Ephemeridum Sinicarum contraireret. Nam hæc omnia cum Præsides ad Regem retulisset respondit.

dit Rex : scio quod primus familiæ nostræ Imperator voluerit Calendarium à Tartaris reli-
ctum corrigere , sed fortè bello impeditus, vel
cæpta prosequi non potuit , vel absolvere: Tri-
bunal vestrum quid hac in re agendum sit vide-
at, & ad Nos referat. Statim ergo retulerunt,
Doctorem Paulum non solum scire ea , quæ ad
Reformationem Calendarij pertinent, sed eun-
dem etiam pro eodem tempore in Tribunali
Rituum Assistentem Præsidis agere, ad quæ cu-
ra Calendarij immediatè spectat : Proinde ju-
dicare se dandum ipsi de more diploma cum
officio , quo quid agendum , suâ industriâ ipse
perspiciat.

Concessit Rex omnia , atque è vestigio Pau-
lus hoc onus in se suscipiens libellum Regi ob-
tulit, in quo immediatè ad Astronomiam per-
tinentia decem puncta collegit , in quibus sui
errare probabantur ; addidit ad observationem
decem genera instrumentorum ; aliarum de-
nique Matheseos partium , vel ad eam aliquo
modo spectantium (quales sunt Arithmetica,
Geometria , Hydraulica , Musica , Optica)
subjunxit , quas scientias Astronomiæ adjutri-
ces & quasi collaterales vocabat ; decem
quoque aliarum genera , non ita ut superi-
ora , valde tamen ad perfectionem artis
consequendam necessaria proposuit : Qua-
re magnam doctrinæ opinionem non so-
lum.

lūm apud literatos toto Regno, sed maxime in Regia consequutus est. Latebat interim Apelles post tabellam Pater Joannes Terentius, vir in omni literarum non minus, quā virtutis & humilitatis studio versatissimus, quique cū apud Europæ Principes hac ipsa de causa esset futurus in honore, maluit tamen apud Sinas pro Christo exulare, quā in patria gloriosus vivere. Hunc ergo Regi hac occasione præsentatum, operi corrigendi Calendarij suffectorum proposuit; idēque præsens tum in urbe solus cum Patre Nicolao Longobardo; solus etiam negotio præficatur. Rex deinceps capta quoque collaudavit; atque ea quæ fabrilī manu indigerent (qualia erant instrumenta varia) per Tribunal Ædilitatis iussit ad nutum Doctoris Pauli & præscriptum Patris Terentij confici: Ea ex robusta materia per maxima, limbo tamen & regula ex auricalcho ad commodiorem Graduum ac minorum inscriptionem perfecta sunt. Vix Pater rudimenta operum Mathematicorum jecerat, cū Tartari irruptione non amicē ut nuper, sed hostiliter factā omnia perturbant, & ipsemet eodem anno factis cedens inceptum opus, non abjectum, deseruit.

Pacatis tumultibus, Doctor Paulus iterum dato libello primū fassus est, se quondam Patri Matthæo Riccio familiarissimum fuisse, & plurima

rima Astronomica ab eo percepisse, quæ postea ejus è Societate Successores eadem industriâ strenuè promovissent, sibi comperta, maximè circa Eclipses computandas, & verissima; juberet proinde Rex Patrem Adamum Schall cum Patre Jacobo Rho in locum Terentij succedere operi præ manibus versanti. Assensit illico Rex jussitque Magistratus urbiû, ubi degebant illi, omnia ad iter necessaria præbere; voluitque postquam in curiam pervenis-
sent, more usitato cæterorum Magistratum, tametsi officium inter eos nullum haberent, ab illis palatium ingressis salutari.

Novum opus feliciter auspicantibus placuit; primùm intra domesticos parietes omnium motuum cœlestium & Eclipsium rationes; hoc est Astronomiam totam, eaque quæ ex Arithmeticis & Geometricis, aliisque Mathematicis partibus hanc sustentant, vel ad eam quoquo modo pertinent, Sinicè reddere; deinde compositos libros subinde Regi offerre, additis unâ Instrumentis, quibus Principem delectari non obscure constabat. Demum molem universam operis in tres classes dividere, quarum prima ad artem Introductoria foret & quomodolibet Astronomiam adjuvantia complecteretur: Altera Theoriam planetarum Eclipsium ac Fixarum, earumque omnium tam computandi, quàm dimeti-
endi

endi methodum indicaret : Tertia pro facilitando calculo omnia ad confectas Tabulas referret , ita ut nulla opus esset solutione Trianguli , vel labore qui Mathematicos à studio novæ Regulæ posset detertere. Hæc singula centum quinquaginta libellis comprehensa , quinque plus minus annorum spatio , assiduo labore compilata , ac tum à Doctore Paulo Sinicè limata prodierunt in lucem : Hæc insuper re felices , quod Virum in eo nacti essent , qui non minùs facilitate & elegantia styli , quàm subjectæ materiæ notitiâ , omnia & ornaret & illustraret.

CAPUT III.

Adversa quibus Astronomici Patrum labores conflixerunt. Mors Doctoris Pauli.

SUscipto operi primis annis impedimentum nullum fuit , dum intra privatos parietes ferveret : posteaquam verò in lucem prodire cœpit , & confectis varij Generis instrumentis , Regij Mathematici ad cœlum dimittendum provocari ; tum demum conspiratione facta , nihil ab indigenis Astronomiam profitentibus intentatum mansit , ut cœpta impedirentur : nihil non à Patribus , ut eluctarentur , exhaustum molestiæ.

Pri-

Primus in arenam profiliit Senex , cognomine GUEY , magni olim Viri & Astronomiæ peritissimi , & ob id correctionem Calendarij tunc quoque affectantis discipulus ; hic ubi à montibus vicinis (in quibus delitescens morabatur , ad famam ut ferebatur , eruditionis aucupandam) vocem renascentis Calendarij percepit , adrepfit in Curiam , statimque libello supplici Regi oblato vicem despecti Sinensis Imperij deplorans , Zelum pro Patriæ existimatione copiosè monstravit : Ajebat perperam exteris Provinciam hanc emendandi Calendarij demandari ; cùm ex indigenis aptiores non deessent : Illos & Imperatori & Imperio pudori esse : si alios nollent huic negotio præfici , se , quamvis decrepitum , illi expediendo sufficere. Majorem procellam ab hac critici senis intemperie veriti Patres , quem etiam asseclis stipatum adverterent , maturo consilio illum ipsum sibi adjungere statuunt , ac Doctori Paulo persuadent , ut suis illum Academicis adscribat ; non ultra adversaturum , si particeps fieret eruditionis , cujus fulgore invidet. At providentior Paulus , Patrûmq; amantior , negabat concives suos indolem habere Europæam , quæ cuiq; sua candidè tribuat. Sub ovina pelle vulpem incedere , imò lupum grassari : Quidquid ingenij in cōmune collaturi essent Patres arrogaturum illum sibi ; Cessurum illum

illum equidem Patribus labores, sed honores involaturum.

Nec absuit vaticinio fides: libellum famosum à sene editum nō multò post necesse habuerunt ut confutarent Patres, & Paulus ut Authoritate retunderet. Proscissus quin etiam iste à Blaterone calumnijs, quò validiùs inveteratam elideret impudentiam, impetrato diplomate Regio evocavit ex omnibus orbis Sinici Regnis ac Provincijs, quotquot vel aliqua Astronomiæ scientiâ pollerent, vel opem suam ad corrigendum Calendarium conferre vellent: Inventique sunt complures, qui ex remotissimis Provincijs confestim advolârunt; quos ne privato consilio & nullo experimento facto denuo dimitteret, ad futuras aliquot Eclipses provocavit: Eo pacto, ut illi calculum suum fideliter obsignatum, Patres quoque suum, anticipato Regi traderent, ac tunc demum instante die, unâ omnes, in specula Mathematica, Sinensibus instrumentis instructi (ne qua suspicio fraudis adesset) communi observationi adessent: ita vel ab Astris discussâ causâ neminem conqueri, ut præteritum; neminem, ut convictum jure stomachari qui possit, futurum. Tenuit sæpius cursum hæc concertatio, seu quando Eclipses, seu quando motus Planetarum inspicerentur, & adventitij illi à calculis suis plerumque delusi; cum ultra concertare inppunderet

deret ad propria redierunt. perstitit in arena Senecio ; mansitque conditio mutua observantium ; ut quotiescunq; instaret Eclipsis aliqua, vel alius Aspectus siderû ; non tantum Patres & Antagonista , sed etiam Regij Mathematici , qui classem suam in hoc Tribunali Mathematico tenent , quisque calculum suum obsignatum multis antè diebus Regi traderet : imò paucis diebus , antequam quid esset observandum, id ipsum depicto etiam schemate prælo daretur : Quà æmulatione factum , ut animi omnium ad diligens studium accenderentur, & quò quis melior , eò etiam vulgo amplius innotesceret.

Moritur interim Doctor Paulus , sui desiderio apud Regem, æquè atque apud Patres relicto: Bis térue, dum decumberet, miserat Rex, qui suo eum nomine inviseret , muneris loco esculentis quibusdam in singularis benevolentiae signa submissis. Erat vir hic integerrimus: favorem emere , aut vendere nusquam solitus: In omni Sinensium disciplina eruditissimus ; styli quoq; elegantia eminens : Et quamvis ex Australi Provincia esset oriundus (qui ut plurimum sicuti ingenio antecellunt ; ita etiam calliditate & superbiâ superant) mirâ sinceritate & demissione omnes sibi devinciebat.

Modestiae civilis illud documentum fuit. Contigit , ut Rex ipso præsentē ex Colais , ad
B quam

quam ipse quoque supremam dignitatem recens erat evectus, quæreret, nescio quid, antiqui Juris; cūque hoc omnes ignorarent; maluit cum omnibus videri nescius, quam respondendo solus sapere: Vix ostium egressi, quærunt ex illo reliqui, quid de proposito negotio sentiret: tum ille quæstionem oblatam expeditissimè solvit: Conquerentibus postea illis, quòd tacuisset, candidè respondit: Tacui quia ad me interrogandum Rex nondum devenerat.

Quoties ad templum, ut sacrificio Missæ interesset, ventitabat (veniebat autem frequentissimè, eaque de causâ ædes ædibus Patrum, contiguas conduxerat, ostiolo etiam pervias, quo facilius devotioni suæ satis faceret) Christiani parvulos ac plebejos, qui fortè propius ad altare adrepserant, tanti viri reverentiâ, protinus repellebant: Verùm hæc officia sibi impendi vetabat ipse; atque instantibus, ut honorem hunc debitum non respueret, respondebat, se talibus stipatum confidentiùs coram D E o preces effundere.

Habebat domi suæ Oratorium exiguum quidem, sed decentissimè ornatum, ibique imaginem Crucifixi devotissimè depictam, coram quo mane quotidie prostratus, antequam ad negotia procederet, dimidiâ ad minus horâ D E o supplicabat.

Supremo morbo ægrotat

et Adamus
adsti-

adstitit in ipsius ædibus commoratus pro solatio tam bene meriti & tanti viri. Hunc tametsi ætate longè juniorem, nempe quem triginta ferè annos anteiret, Patris tamen loco Paulus reverebatur; nec solum ea, quæ pro dispositione ad discessum è vita, & de Sacramentorum susceptione suggerebat, promptissimè exquebatur, sed eadem promptitudine alia quoque expediebat, quæ vel de dignioribus Academicis Regi commendandis, vel de componendis rebus domesticis proponebat. Demortui funus Christiano more curatum est: Quod deinde filius ac nepotes in Patriam avexerunt.

Defuncto Doctore Paulo, dum alius hoc in munere substitueretur, ab observationibus Astrorum desitum est, & resumpta cura Ephemeridum seu Calendarij Chinensium restituendi: data opera, reddendo Cyclo sexagenario Sinensi, qui ex duodecim litteris horarijs, cum alijs decem, quasi proprijs notis componitur, ijs quæ de naturali rerum ortu, & interitu, ad singulos menses pertinent, pro nunc sibi relictis; Lunationũ quantitates & respect' ad solem, ipsiusq; solis ortus, & occasus, huic loco proprius, de novo additus (quæ postea ad omnes Sinensis Imperij provincias extensa, solisque in signa Zodiaci ingress' pro iisdẽ adjectus) relicto spatio, quod alioquin Electiones ad res naturales vel agendas vel vitandas explebant. Atq; hoc

20 *Initia Expeditionis Christ. ad Chines.*

Calendarium vulgi descriptum, cum altero, quod Calendarium Planetarum vocant, quo motus Planetarum ad dies singulos annotantur. Utrarumque Ephemeridum exemplar primum Regi præsentant quotannis Chineses, cum primum à Mathematicis Regijs elaboratum est. Et prius quidem quotannis quarto mense jam prælo eductum ad omnes Provincias, recudendum in singulis, mittitur; decimo verò mense in ipsa Curia omnibus Magistratibus distribuitur; gravissimâ pœnâ propositâ ijs, qui privatim alia Calendaria ediderint; ut ita totum Imperium non nisi uniformi calculo, hocq; à solis Mathematicis Regijs in ipsa Curia composito utatur. Posterioris exemplaria non nisi Tribunalibus, quæ sunt in Curia pro rata distribuuntur. Eclipses verò utriusque sideris sex ad minus mensibus antequam contingant Regi offeruntur, quò etiam tempus ad remotiora regna mittendi suppetat. Sed has quoniam Sinæ prout in Curia spectandæ erant nihil immutatas aliò amandabant, ideò ne in Provincijs remotioribus error eveniret, ad singulas Provinciarum Metropoles calculatio propria deinceps expedienda fuit. Si qui alij aspectus aliorum siderum, aut quævis phænomena sese conspicienda offerant, hæc ad Regem solum referuntur, & rarò alijs innotescunt. Hac ratione ea quæ ex nova Planetarum

tarum Theoria concinnata erant Calendaria tunc designata sunt, & quamdiu intra privatos parietes à Patribus compilabantur, aliquot consequentibus annis soli Regi oblata fuerunt: Postquam verò evaserant Juris publici, spatia illa quæ relicta erant electionibus ad singulos dies, indigenæ ipsi repleverunt; & quidem hæ multò meliores pristinis quòd à certioribus siderum aspectibus, causisq; naturalibus exactius combinatis defumerentur.

CAPUT IV.

*Alij motus adversus Calculi Astronomici
Novitatem.*

Sublato è vivis Doctore Paulo sufficiens se putabat is, de quo suprà meminimus Senecio: At decreto Regio in Præsidem Astronomiæ renunciatus est Doctor *Ly Petrus*, vir bonus equidem, sed percupidus pacis; quique ubi contentione aliquâ opus esset humeros subtrahebat clypeo; Vitricus, non parens operis, quod Doctor Paulus fuerat auspicatus: Nec promovere rem communem sollicitus; sed more Chinenfibus usitato hac occasione sine suo dispendio connixus promoveri. Eum Patres Regi suaferant annitente Paulo, ab iisdem permoto, sed omnes amicitiae & Christiani nominis larvâ delusi. Æmulos timidum homi-

22 *Initia Expeditionis Christ. ad Chines.*

nis ingenium audaciores fecit. Prior Senex quasi dedignaretur cum impari competere, cuius aliquando se Magistrum in hac arte fuisse jactabat, effecit, ut non solum studiosi aliquot, sed Viri etiam honorati complures à Petro discessionem facerent: quod mallent ipsum audire Magistratum, quam ab ejus Alumno discere. Majora exinde sibi pericula perquam timidè ominans Petrus cum hoste paciscitur, & dato ad Regem libello supplici instanter petit, Æmulo dari locum & facultatem ad novam Mathematicas Academiam aperiendam, ubi asseclas ille suos liberè institueret. Hinc lachrimæ postea, & altercationes, quas armatus hostis, vanos timores suos serò nimis incusanti Petro, reposuit. Ipse Rex opinatus ex diffidentia artis, Collegam Petro adscitum propè totus à Petro in adversam partem inclinavit. Præterquam enim quod multis sumptibus seni speculam Mathematicam quadraginta cubitos altam, ubi observaret, jussit fabricari; victum quoque quotidianum, tam ipsi, quam ejusdem Socijs liberaliter è publico provideri fecit; nec non subinde aliquid operis incepti humanissimè ab eo deponere visus. Quos favores quia Rex non ultra Patribus, ut ante, sed sibi impenderet, intumuit senex, plus illos solito sensim ausus tanquam exteros despicere, donec Deo molimina Patrum adjuvante, patientiâ & labore superaretur.

Per

Per id tempus Pater Adamus globum stelli-
ferum cum Planisphærio , ad horam noctu per
stellas capiendam , & Armillam Æquatoriam
cum Zodiacali mixtam (instrumentum multis
observationibus aptissimum) confecerat , o-
mnia non contemnendæ magnitudinis ex ære
affabre fusa , & deaurata , unâ cum Scioterico
horizontali , hætenus apud Sinas nunquam
viso , in marmore candido quinque cubitali in-
ciso , cujus stylus à Dracone (Sinensium Im-
peratorum est insigne) deaurato venustissimè
sustentabatur. Hæc machina proximè de Regiâ
licentiâ intra primos palatij muros constitit.
Triplici muro palatium circumdatur: intra pri-
mi ambitum sunt nemora , lacus, hippodromi,
imò & montes , ubi cervi , lepores & damulæ
vagantur ; secundi à muris urbis nihil differunt
magnitudine & formâ , nisi quod artificio & e-
legantiâ superent : tertius Regis palatium am-
bit , & minij colore pictus totus rubet. Missis
Rex ad Academiam duobus Evnuchis prima-
rijs , omnia priùs inspicere , & sibi describi jussit.
Evnuchi , seu quia avarissimo hominum
generi nemo quidquam muneris obtulerat ;
seu populi totius genio , infensi exteris ,
non ut inspectores , sed ut hostes , uni-
versa contemnere , & quamvis nihil earum re-
rum intelligerent , pro viribus tamen exte-
nuare singula ausi , ac tandem nihil boni ad Re-
gem

24 *Initia Expeditionis Christ. ad Chinens.*

gem referre. Rex tamen, ut erat perspicacis ingenij, id quod erat suspicatus, non obstante finistrâ informatione, iussit machinam introferri, ac biduò post ipse locum accedens, ut vidit, mirificè delectatus, omnia ab Evnuchis cautè custodiri præcepit. Increvit Patribus animus, & oblatâ proximè Eclipsi Solis, fidenter rogare Regem aggressi sunt; instrumenta illa, non ad extremum palatii murum, sed intra tertium & intimum locari pateretur, quò si quando libéret Regi, ipse posset opportunè inspicere.

Annuìt postulato Rex, Patresque ipsos machinas introferre, & suis locis statuere voluit, vetuitq; alium præter authores, Patrem Adamum Schall, & Patrem Jacobum Rho intromitti; nec verò licebat usquam alteri eò, præter mulieres & Evnuchos, qui Regi ac Reginae deserviunt, penetrare.

Expedito qui demandatus fuerat labore, epulo de mensa Regia refectioni, magnâ cū benevolentia dimissi sunt. Plurimum valuit adversus æmulos collocata ista ante oculos Regis pro veritate sanioris doctrinæ, nativo etiam à silentio, quotidie loquens machina. Ad illam sæpius explorati Astrorum cursus, Planetarum motus, Solis & Lunæ deliquia, felicius Prognostica Patrum, quàm Astronomiam Sinenfium confirmabant. Addebat vires Europæorum.

pæorum quoad Mathemata existimationi Pater Adamus, submissis in palatium identidem Sciothericis manualibus, ex ebore elaboratis: subministrabat observationibus Astrorum tubos opticos: designationibus Astronomicis circinos, Sphæras, Astrolabia, privatos Patrum labores, dum à conversione animarum vacabant: domi quoque navabat operam convincendis obtreñatoribus, restituendæ ad Europæorum morem Astronomiæ Chinicæ: Fastidiosum senem provocabat ad conferendas observationes, Præsidente Mathematicorum Doctore Petro, alióque ex Tribunali Rituum viro primario, omnibus, quæ agebantur ut adesset rogato, & singulis actionum per Notarium in libellos & acta publica relatis. Nec tamen adhuc demonstratæ sæpius veritates prosternebant invidiam: Scrupulosè omnia expendentes æmuli, sicubi instrumenta in minutis secundis, tertiisve fallerent, in errores invehi, victoriam adversus Patres canere, spargere invulgas; toto eos cœlo aberrare: audebant: nihil pensi habentes, quod ipsi sexagies centiesque remotius à scopo per suas observationes discederent: Livore plerumque fæditati suæ consolationem, ac patrocinium emendicante ex navis cæterorum.

Accidit ut Pater Adamus Jovem inter asellos transiturum, & motu retrogrado proximè

B 5

eodem.

eòdem reverfurum Regi denuciaret: Quæ res cum apud Sinas fit mali ominis, statim decrepitus ille exiliens, dato Regi libello negavit futurum, ut prænuntiabat Pater. Adest observandi tempus: mittit Rex Evnuchorum duos primarios, qui observationi assistant. Hi speculam Mathematicam ingressi primò objurgant adstantes, quòd gauderent urbem Regiam vel palatium igne absumendum (hoc enim portendi illo Jovis per asellos motu sibi vulgò, unde unde nescitur, persuadent.)

Tum observationi adstant, incedentemque per ominosa sidera Jovem spectant; sed malitiâ intellectum prævertente, dissimulato quod viderant, Regi persuadent; depellendos à specula Europæos; solum operi Doctorem Petrum sufficere; vel aptandis tamen instrumentis ineptissimum. Non placuit Petro sociorum depulsio, quorum studio & labore fulcebatur, noctemque eam plorando transigens, accusavit deinceps pusilli nuper animi pœnas, quas nunc incurreret, spe laudum & commendationis secuturæ, nisi fulcra reponerentur, quibus nitebatur, frustrandus.

Quo autem fato factum dicam, quòd astrum omni fidem fecerit; cum notum sciam, superstitionis casum omnem ominosum esse, & in fatiscenseri; DEÚMQ; permissis errorib', quos amamus,

mus, errores nostros plectere, aut dextrè illis
uti ad procurandum bonum majus. Sequenti
die pulvis pyrius, vix duobus stadijs à specu-
la asservatus, casu accensus, ædes plurimas
absumpsit, & supra quingenta cadavera passim
disjecit (aselli quippe Sinicè, à congerie cada-
verum, nomen sortiti sunt) simul Regi ac po-
pulo contra pervicax Evnuchorum silentium
persuaserunt, veram fuisse eam Astrorum con-
junctionem, ad quam talis strages secuta fuis-
set.

Moritur interim Pater Jacobus Rho, vir laude
immortali dignus, animi verè excelsi, qui pe-
riculorum & molestiarum contemptor, præter
alia pro re Christiana apud Chinenfes præclarè
gesta, firmandæ Societati in illo Regno, per
rerum Mathematicarum repræsentationes plu-
rimùm profuit. Hujus è postremis conatibus
ille fuit, quo socios nuper à specula Mathema-
tica dejectos postliminio reposuit. Irruperant
iterum in Imperium Tartari Anno Regis Impe-
rantis nono: Militiæ Præfecti in Regiam vocati
consulebant in commune: Sermo illatus de mu-
nitionibus ac dispositione Machinarum Belli-
carum, Europæos homines in memoriam re-
vocavit. Audiendi impetrantur à Rege & admit-
tuntur ad pristinam consuetudinem. Sæpius au-
ditos placuit comendare Regi, officio, vel titulo
Magistratûs cujuspîam ornandos. Insuper Rex
Calen-

Calendarij Astronomici eorum curæ quondam comissi memor, & expeditionem operis affectans, quam alij, ad quos omnino interim divertisset, multum differebant, longius ab se abesse ultrà noluit, jussitque domum aliquam cum agris (siquidem obire officia detrectarent) ubi comòdè degerent, assignari. Dilata tū Regiæ voluntatis executio tantisper fuit: seu quia sponte rebus suis cederet in gratiam hospitum non inveniebatur: Seu quia Magistratus ære, eoque de more præpingui ad imperata exequenda erat movendus, quod non suppetebat. Tandem Doctor Petrus instructionem Calendarij, quam septennio concinnaverat Pater Jacobus Rho, Regi exhibens domum quam Socij proximè in Curia sibi assignatam ad tempus acceperant, confirmari in posterum rogavit, obtinuitque: Cui pro necessariis ad vitam victumq; postea Senis Antagonistæ, itidem demortui, pensiones cum auctario accesserunt.

Sene itaque æmulo pariter vitâ functo junior hostis successit, illo ætate ac viribus validior. Literatus is erat è gradu *Prolytarum*, studiorum amantissimus: hic in Patrum familiaritatem jam olim irrepens, non solum eorum libros Sinicos, sed omnes etiam Doctoris Pauli elucubrationes, quas dolo mutatus fuerat, diligentissimè inspexerat, imò transcripserat. Ad hæc ex filio quem

in Patrum disciplinam biennio ante tradiderat, hisce liberalib⁹ artibus ingenuè instructo, pleraque didicerat. Itaque auditâ morte Senis, protinus in ejus locum Magistro vacuum substitui petiit & impetravit. Prior filius mali corvi malum ovum gratiam instructoribus suis cœpit reddere; quando domum, Patribus in aliis rebus fortè occupatis ingressus, quid quid invenit instrumentorum Mathematicorum, machinulam etiam rotarum horariam furto abstulit. Nec tamen diu lætatus prædâ; proficiscentem enim latrones spoliarunt, & graviter ab his vulneratus, cùm diu decubisset, tandem periit; Pater verò cum tota caterva discipulorum Senis, Senisque filio qui partes ejus egregiè adjuvabat, in aciem descendens, primò bis in defectibus utriusque sideris, quibus prædicendis turpiter aberraverat, tum aliquot vicibus in observatione aliarum stellarum superatus, atque adeò etiam à satellitio Magistratum, qui aderant, derisus est, ut propè insaniret. Atque hoc deinde furore actus libellum supplicem Regi dedit, nihil nisi calumnias in Patres continentem.

Accessit gravius incendium immissæ flammæ ab homine furente. Alius è classe litterarum non jam media conversionis animarum prosequendæ; sed ipsam arcem finis intenti involavit. Criminabatur libello edito legem, Chri-

Christianam ut Reipublicæ perniciosam, per quam sapientes Chinesium, viri magnâ virtute præditi, nominatim CAM Cû literatorum omnium Præceptor; & ex antiquis primi & pientissimi Sinarum Reges YAÔ & XAM non solum despicerentur, sed etiamnum in inferno positi pœnas scelerum suorum luere assererentur. Hunc libellum æmulus ab Authore mutatus non solum Regi obtulit, sed etiam Evnuchorum omnium præcipuo commodavit; suo Marte Satyram addens, quò magis Evnuchi animum incenderet; effecitque ut is illico misso ad Patres famulo, libros eorum qui de lege tractabant, expeteret, illis omnino insciis, quid negotij tractaretur. Libri sine mora traditi, in quibus ille diligentissimè expensis, nihil censurâ dignum reperit; Authoris quoque mendacia post brevi apologiâ refutata, impudentiam hominis amplius redarguerunt. Rex libellos sibi, socerôque suo oblatos veritate compertâ contempsit: Nec valuerunt pro infami scriptore adscita insuper in cômune suffragium contra innocentes Bonziorum odia.

Discussit procellam non multò post succedens Eclipsis Lunæ, quam Rex ipse observaverat, inveneratque omnia ad amussim respondere novo Calculo eâ itaque observatione lætus ultro promulgavit solum Europæum Calculum respondisse cælo, cæteros omnes longissi-

longissimè aberrasse : Regiæ sententiæ nemo
adversari ausus præter unum , qui deficienti-
bus in oppositum argumentis, calumnias intor-
sit , & alterum eundemque Tribunalis Rituum
Præsidem , qui omnium regulas in unam coa-
lescere , concordia discordantis Patronus, vo-
lebat ; conatus scilicet humano capiti , cervi-
cem jungere equinam ; satis superque in Patres
excandescens , quod Patrio usui concordare
nollent ; In Regem , quin etiam immoderatiùs
invectus. Sed uterque temeritatis suæ pœnas
dedit ; hic officio dejectus ; ille impudentiæ ver-
bo Regio notatus. Cùmque hic proficere se ni-
hil conuiciando cerneret, aliud consilium inijt :
Sciebat Regem præcepisse , ut Pater Adamus
Mathematicos publicè doceret, & ad utendum
novâ regulâ præpararet : Quare fictène, an verè
se humilians , petijt à Rege , ut sibi ac suis li-
centia daretur , eundem inter Mathematicos
audiendi , contentos fore affirmans , si in Tri-
bunali pro matheseos candidatis admitteretur :
Negavit Rex , & tam ipsum quàm Socios jussit
faceßere , neque ullum posthac ad speculam
Mathematicam admitti. Indignatior ille , cæ-
pit coram Rege ex libello supplici scommata
contra Patrem Adamum in legem Dei evome-
re , ita ut Rex solito amplius exardescens, tam
ipsum quàm Socios è Curia Pequinenfi ejece-
rit , & speculam , quam pro Sene quondam
obti-

32 *Initia Expeditionis Christ. ad Chinenf.*

obtinerant , solo æquaverit ; rem gratissimam spectantibus Patribus , Deoque gratias referentibus , quòd consilia æmulorum simul cum adversa Turri tandem elisa spectarent.

Doctor alius gentilis , qui fratrem in Tribunali Rituum (cui Tribunal Mathematicum paret) non exiguæ dignitatis virum habebat , ejusdem favore fultus in arenam descendit , seque Astronomiam (cujus aliquid à Patre Adamo didicerat) abunde callere impudentissime professus est ; ac proinde Patrem Adamum sibi cedere , & totum reformationis negotium comitti debere , audax postulavit ; causam addens , quod Pater exterus impar esset tanto operi : nec deceret illi hanc palmam porrigi , cui indigenæ æquè pollerent ; Miratus hominis impudentiam Pater , rem ad Mathematicos retulit ; certus non admissuros arrogantiam ; quoniam ea , de quibus se jactabat , erant adscititia Europæorum. Ut merebatur , evenit : tametsi enim libellos aliquot de hac arte componeret , seque ipsum Regi venditaret nihil tamen effecit ; Imò superbiæ pœnas morte præfestinatâ abreptus luit ; Sphærâsque & instrumenta Mathematica , quæ per Patrem Adamum fieri curaverat famuli relata exiguo pretio auctori reddidere.

Mirabilius aliud ipsis Mathematicis accidit ; Nam cum viderent negotium Patrum
jam

jam prosperè procedere , conduxêre hominem literatulum , qui multa Patri Adamo crimina affingens , auderet de iis tanquam certissimis, libello supplici Regem admonere , sed cum verosimilia quæ deferebantur non essent, antequam quidquam causæ Rex cognovisset, jussit accusatorem apprehendi , & homini compedes injici : Qui cum inediâ torqueretur, vociferari cœpit , se à Mathematicis ad serendas adversus innocentem calumnias conductum , & alienâ fraude captum fuisse ; Fuit tamen continuò exilio mulctatus, & ipsi Mathematici vellent , nollent, contributione pecuniariâ factâ, ut quàm citissimè ejiceretur, cum Tribunali criminum convenerunt ; Regiæ voluntatis metu acti. Casus tamen hic improbi hominis non meticulosos, sed ferocios effecit complices: Ipsos enim jam non clanculum æmulos adjuvare , sed palàm aliquid conari , exulcerati animi motus , indices passim calumniæ prodebant.

Erat assessor in Tribunali Mathematico primarius, cognomine Cō , è cujus familia supra decem in eodem Tribunali Magistratum gerebant, omnes animo perversissimo. Hic vel zelo antiquandi Calendarij vix dum editi in lucem ; vel pecuniæ cupiditate ductus (quam à Patre Adamo apertè petebat) libellum supplicem Regi obtulit , in quo de perturbatione

C

Tribu-

Tribunalis sui conquestus, quod scilicet ad nova diffractis animis, ad ea quæ officij propria erant, non attenderent, rogabat Regem, ut vel instauratione Calendarij suspenderetur, vel saltem ut tantisper Pater Europæus, perturbationis, sicut operis, autor ejiceretur: asserbat, discipulos nondum eo perfectionis venisse, ut regulam novam tueri post istum, aut exercere possent; ita omnes, illo ejecto, tumultus sopiri posse. Similia multa oblatrantem repulit Rex, jussis Magistratibus, ad quos pertinet, de hominis temeritate judicium ferre, hominemque castigare. Nondum Regis mandatum percrebuerat, quando Mahometanus eidem adscriptus Tribunali, advolans, perduto ordinem facti indicat; Sedebat forte ad mensam, scutellâ orizæ ori appositâ, more Sinenfî, domesticis convescens: Opinatus nuntium, probantis datum consilium Regis, adesse; ut audivit contrarium, confestim repositâ in mensam scutellâ, bolo, qui alias ab Oriza fuisset innoxius, magis animo, quam gutturi, inhærente, præfocatus, & vix ad lectum deportatus, expiravit: Invidiâ nemini magis fatali, præterquam sibi. Alij quatuor, è classe observatoria, averso animo, sæpius dum observarent, fraude usi, ut quoquomodo Antagonistis prodesse possent, Patribus obesse; anticipando vel postponendo tempus, judi-

judices fallebant , magnâ Patrum molestiâ , qui instrumenta observationum aliena recusabant , proprijsque manum adhibere indigenarum , suspectum meritò habebant. Iidem non multo post , cæteris ferè incolumibus , quamvis in communi lue , tunc grassante , mortui , omnium judicio fraudum pœnas dederunt; destinata sua DEO , per artes sibi notas , prosequente.

CAPUT V.

*Christiana Lex in Aula Regia insinuatur,
prospero cum successu.*

Promiserat Doctor Paulus Patrum nomine , quòd absolutâ Astronomiâ , reliquas Mathematicas artes , Chinenſibus essent communicaturi. Præstiterunt sperata tandem pro viribus. Neque solùm instrumenta Astronomica , verùm etiam optica , hydraulica & alia varij generis mechanica diem ibi terrarum aspexêre ; quin etiam Musicam adjecerunt. Jam annus decimus tertius Regis agebatur , quando in Gazophylacio Regio repertum clavicymbalum , quod olim Pater Matthæus Riccius Imperatoris avo detulerat , novæ Europæorum existimationi aditum fecit : Deportari Rex illud ad Patrem Adamum jussit , à quo non solùm vetus temperari , sed aliud quoque simile construi sibi instrumentum mandavit. Obsecutus avidè imperio

36 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

rio optatissimo est Pater, & ne deesset expectationi, artem quoque usumque clavi-cymbali sibi notam Sinicè reddidit, adjecto è Psalmis modulamine, quò artem vox amœniùs illustraret. Meditabatur hac occasione legem DEI cum tripudio, siquidem aliis machinis nondum satis proficeret, ad Regem introducere. Non fefellit spes. Dum clavi-cymbalum fabricatur, vitam Christi Domini, quam in membranâ depictam, & aureis literis descriptam, atque argenteo involucro in formam libri compactam, Serenissimus quondam Dux Bavarix, Maximilianus, Missioni dono dederat, vertit Sinicè, & à tergo figurarum aureis quoque literis describi curavit: Addidit imaginem trium Regum, Infantem JESUM adorantium, atque è cera omnino ad vivum efformatam, suisque coloribus distinctam, ut vivere diceret; quam idem Serenissimus Dux, Regi præsentandam, submiserat. Hunc chorum, tam illustrium personarum, cum musica ad palatium comitatus, fortuito Evnuchum obvium habuit, primarij intra palatium Tribunalis Præsidem: Qui, quòd musicæ esset peritus, rebus istis perquam delectatus, omnia statim ad Regem vel invitis apparitoribus intulit, unà cum libello supplici, in quo earum rerum, maximè vitæ JESU Christi ratio dabatur: Retinuit ea apud se Rex in conclavi præter morē:

Alia

Alia non semel inspecta, mox Officialibus custodienda consignat: qui, quando opus fuerit, rursus depromant: Quin imò, cor Regis moderante Numine, atq; ad meliora sensim inflectente, resedit ad librū apertum, ita absorpt⁹ animo; ut tertio ad prandendum invitatus non adverterit: Ad hæc advocatâ Reginâ, tabellam commonstrans digito, in puerum *JESUM* extento, hic inquit ipse *Fæyù hoàm* hoc est absq; omnibus spiritibus, absq; omni mensura major, cui Regina ipsa è vestigio flexis genibus caput ad terram usq; inclinavit. Rex postea tam librum, quàm Regum Icones, in Aula Regia altiori loco toti Palatio adoranda proposuit, jussis omnibus tam Reginis, quàm Gynæceo & Evnuchis, confidenter accedere, decem integros dies spectaculo indulsit.

Non defuere ex mulieribus nonnullæ quæ ea, quæ oculis spectabant altius in animum demitterent, atque ab Evnuchis, quorum jam multi Christiani erant, signatarum veritatem rerum edoctæ, ac subinde sincerâ plenius fide instructæ, quoniam palatium nec ipsæ egredi, nec quisquam alius ingredi potest, ab iisdem Evnuchis baptizatæ Christo nomen dederunt. Præcipuæ istarum fuere Agatha, Helena, & Theodora, quæ ex primo ordine (quarum non plures duodecim) Reginis quàm proximo, interdum alternatim Regi assunt, eique

libel-

38 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

libellos supplices altâ voce prælegunt : & quoniam literas edoctæ sunt , dignitate non solum intra palatium , sed extra quoque , alias sui sexus omnes , superant ; ideoque & ante Regem sedere , cumque eo latrunculis iudere , & confabulari illis liberè concessum : Quas , si Chinensem Europæis aulis compares , Principum filiabus si non origine , dignitate saltem æquiparare erit necesse. Post has secundi ordinis Lucia , Secunda , aliæque : ut sensim inferiorum ordinum propè quinquaginta , quæ Christo nomen dedissent , censerentur. Eadem insolito fervore melioris vitæ , virtutumque cultu , cæterarum extimulabant æmulationem. Una ex gentilibus , cum Christiana fortuito altercata , eam ad Reginam detulit , accusans de Christiana lege , quam sequebatur. Accusatricem Regina seriò reprehendens , legem illam non solum optimam esse , sed simul alias omnes aberrare professa , pro Christiana litem diremit. Alia tenerioris ætatis , cum rixando alteri , nondum Christianæ , injuriosum verbum inflixisset , mox adeò pœnitentiâ facti ducta est , ut ante ostium offensæ , dorsum denudans , egregiè in se flagello desævierit : ob idque ad Reginam deducta , cum se Christianam testaretur , & quod intra Palatium conclusa , culpam , quam ex offensa socia contraxerat , aliter nesciret diluere ; veniæ impetrandæ gratia seipsam sponte

his

his flagellis subjecisse diceret, Reginam tum virtutis, tum adeo insolentis supplicij consideratione attonitam reliquit. Eadem, quoniam nec tractare cum Patribus, sed nec colloqui possent, inter se convenerant, ut saltem famulis eorum domesticis stipendium, & vestes, Patribus verò ea, quæ ad Ecclesiæ cultum erant necessaria, distributo in vices onere ipsæ curarent, internuntijs Evnuchis pastorum ad oviculas, & vicissim, voces & animarum negotia deferentibus: Hi tamen, postquam dictum in modum non parva pecunia corrogata fuisset, paulatim cupiditate obcæcati, servatâ utrique parti animarum curâ, cui non invidebant, crumenæ ipsi suæ consuluerunt, æs propè universum, quod pietas conflârat, suffurati.

Numerus Puellarum, quæ in Palatio vel Regi vel Reginis (quarum tres sunt lege Regni, quæ tamen dignitate minores, & flectere genua ante Principem Reginam solitæ) deserviunt, duorum millium est; Electæ omnes, & ut plurimum, certis diebus festivis, quales sunt natalis Regis, principium anni, & similes, ab Evnuchis, ac Proceribus, Regi dono dantur. Evnuchi, quorum facilè decem millia numerantur, omnes è plebeiiorum filijs constant. Quando in Aulam adleguntur (quod plerumq; interjectis aliquot annis evenit) prius sollicitè expensi, siquidem sine nævo, aut maculâ, nullo

40 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

morbo obnoxij, inveniantur, admittuntur equidem; sed rursus strictiori examine in suas classes distributi, meliores juxta Regem ac Reginas retinentur; reliqui per Tribunalia palatij, quæ olim viginti quatuor erant numero, nunc tantum quindecim, distribuuntur.

Ex his nonnulli prædictis puellis pro servis, ad externarum rerum negotia tractanda, assignantur. Illarum meliores præter Evnuchos habent pedissequas; quæ & ipsæ, cum exire Palatio nequeant, siquid foris agendum est, Spadonum quoque operâ perficiant oportet. Evnuchi omnes, cum conditione sint abjectissimi, si qui intra Palatium studiis applicantur, superbiam intolerabilis evadunt: qui verò ad infima officia abjiciuntur, nulla ingenuitate præditi, abjectos mores excolunt; nec mirum, si quæ per eos fiunt, vel indolis conditione, vel consuetudinis vitio à recto devient. Omnem Pater Adamus applicuit industriam, ut ex tanta hominum fœce aurum eliceret; aptissimum videlicet aliquem, qui in hæc abdita lucem Evangelicam tuto, ac sincerè deportaret. Incidit tandem in unum Vam agnomine, qui nutrici nuperi Regis infervierat. Is quoniam prius gratiâ opibusque abundaverat, è quibus repente non multo antè culpâ alienâ exciderat, id, quod positus in sublimi frustra venatus fuisset, reperit obvium in humili: didicerat à fortuna

tuna desertus, mores suos demissione animi ita componere, ut omnibus gratus omnium benevolentiam caperet: Præterea cum esset sectæ suæ tenacissimus, multis prius concertationibus convictus, veritati manus dedit, ac probè instructus, cum Baptismo, Josephi nomen accepit, digniorque omnium fuit, cui soli provincia hæc demandaretur, quæ vicaria esset Apostolici muneris.

Jam quæ sermonibus, & Christianarum Iconum repetito aspectu, per diem identidem in aulâ repræsentabatur ratio Divinæ legis, animo infixæ altiùs recurrebat quoq; nonnullis in somno: nisi quoq; nō minùs per quietem interdum loqui DEUM rectè dicas, & negotia sua, cum homine à turbarum diurnarum strepitu avocato, agere. Quædam ex Ethnicis videri sibi visa est, virum venerabilem & grandævum, qui librum precum ostenderet, insignitum à fronte paginæ, nomine Sanctissimo, Domini JESU, quale Catechismi libello præfigitur, juberetq; librum illum evolvendo, omnia, quæ in eo continerentur, memoriter addiscere: Cùmq; illa, ruditatem suam prætendens excusaret, instituisse iterum dicentem, nec multa esse, nec difficilia: quò tamen faciliùs edisceret, Evnuchum Vam Josephum nomine, accerferet, ipsum singula edoctrum. Sequenti die ipsa unam è sodalibus invisit, quæ non

42 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

ante dies multos Christiana effecta, librum Catechismi à lectione in mensa apertum reliquerat: viso ibidem Sanctissimo nomine Jesu, quâ formâ ei pridie ostensum fuerat, plurimum gavisa non jam somnium, sed vera se vidisse agnoscit, & accersito Josepho, instructa de more, & baptizata est. Agatha, quam supra nominavi exagerratæ bonitatis, & lenitatis scēmina, vix quarto à suscepto Baptismate die, nescio quâ suâ culpâ, dignitate, quâ eminebat, excidit: Ethnicæ exinde insultare, desertamque Pagodum religionem, afflictæ exprobrare cœperunt: Ignara quid responderet, & simul verita proposito fidem demere, dixit, se nondum Christianam esse; plecti autem hoc ipso, quod differret amplecti veritatem: moras, quas hactenus nexuisset, hoc flagro corripit: non defuturam se vocanti DEO quantocyus, modò vicissim amissa dignitas cœlitus restituatur.

Superveniens Josephus, monuit non esse agendum conditionibus cum DEO: à tali petitione protinus desisteret, si DEO placere optaret; affluentem DEI liberalitatem certa præstolaretur; ubi obligationi suæ prius ipsa satis fecisset. Paruit illa seque ignorantem peccasse pœnitens, quando minimè cogitavit, inopinatò post quartum diem in pristinū dignitatis gradū restituta est. Helena supra memorata, cupiens nativæ suæ pulchritudini, quæ ibi terrarum rara est

ra est, gratiæ non nihil addere, inaures pretiosissimas appenderat: verita, ne istud oculos Josephi, qui de hac re jam monuerat, offenderet, ejus conspectum fugiebat; quod advertens alia, licet inferioris esset ordinis, audacter tamen flagellum ex funiculis, quod ipsi miserat Pater Adamus, proferens, ambitiosam foeminam allocuta: Helena, inquit: Pater & Magister noster Adamus hoc ad me misit; ut illo tibi, arguendæ vanitati tuæ, quinquaginta ictus infligam; illico nacta est monito obsequentem; statim inaures detraxit, nec unquam postea appendit.

Alia multum anxia, ut gradum faceret ad ampliore fortunam, quando jam octennium immota substiterat, quasi per jocum Josephum allocuta dixerat: si desiderata mihi à Deo impetraveris, statim Christiana ero: non abnuitt Josephus sponsonem; quia mulierem magnanimam, & ad alias convertendas idoneam novebat; veteri scilicet primævæ Ecclesiæ confidentiâ in DEVM: DEO quoque obsecundante, ut nonnunquam solet, piæ simplicitati. Ex improviso erigitur illa; sed immemor promissi, nocte intempestâ adstare comminantem sibi quendam augustioris vultûs videt; & alterâ die à Josepho repetitis animadversionibus impulsâ, dicto tandem obaudiens, Baptisimum expectijt.

Die

44 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

Die natali Regis, cùm Cæcilia ex Gynæceo Regio, mensæ Regiæ inferret juscum ex farina ductili (prout Sinis omnibus cujusque natali die moris est) & casu effudisset; quod hæc culpa non solum esset mali ominis, sed etiam negligentiae in virtutibus ac pietate indicium; unde & palam confundi à Deo, & insuper ab hominibus ex ista offensione rigorose castigari esset promerita; à socia, itidem Christiana, ut ad Divam Virginem recurreret, admonita, statim ei votum ducenties recitandi Rosarium, si acerbius reportaret nihil, emisit; Rex præter morem placatior, in risum versus, amæno vultu Cæciliam intuens, nec objurgavit quidem.

Erat inter Ethnicas alia, Súm cognomine, admodum procax; quæ obstinato animo Christianas passim laceſcebat, nunc convitijs, nunc calumnijs incessens; Nocte per quietem visa est illi caterva Dæmonum, qui eam violenter abripere conarentur: sed simul manum in aëre destinata cohibentem suspexit, auditque vocem: filiam hanc DEI nolite tangere; Visa simul videre Agatham, è Sociabus in obsequio Regiæ, cum vexillo Crucis ducentem agmen Virginum eximiae venustatis, quas invitaretur sequi: velle se quidem, sed non audere respondit ista, nondum Baptismo ablutam: Tum Agatha: pro te, inquit,

inquit, nunc spondeo : cùm protinus , ut sibi hæc videbatur , insequentem fecit. Die proximo Agatham invisit , eamque supplex spon-
sionis admonet , nec multò post eadem spon-
dente Baptismum suscipit.

Alterius vitæ , sacrum amuletum , quod
Agnus DEI dicimus , in periculo præsidium
fuit : Duæ Ethnicæ inter se contenderant , oc-
casione Evnuchi , alteri earum ab obsequijs ,
& in alteram probrosius invecti. Hæc muli-
ebri animo vindictam de æmula meditans , sus-
pendio seipsam , quòd sciret hoc pacto æmu-
lam quoque vitâ exuendam , interemit. Dum
igitur & ista trahitur ; supervenit MIAÔ Chri-
stiano-Maura , & ad iudicium raptæ sacrum
amuletum collo injicit , monétque Sanctissima
nomina JESV & MARIÆ identidem invocare.
Valuit in DEUM fiducia : Namque hæc , quan-
tumvis fuisset causa mortis alienæ , duobus so-
lùm dignitatis gradibus dejecta , & viginti dun-
taxat ictibus percussa , dimittitur : altera , quæ
altercantibus eisdem otiosa adstiterat , officium
omnino perdidit , & insuper quadraginta icti-
bus concussa fuit : Evnuchus , qui insolentiùs
erat locutus , è Palatio ejectus , bonis omni-
bus & officio privatus ; alius qui accusaverat ,
longissimè in exilium pulsus : sola quæ A-
gnus Dei portabat , facta innocentia ali-
enæ , hoc est , ejus cujus symbolum à collo
gesta-

46 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

gestabat, particeps: postea tamen & ipsa admissum nefas vitamque, Baptismo, consueto, non vindictæ, sed gratiæ genere expiavit.

Aquæ lustralis æquè admirandi effectus fuisse: Non una, sed ferè omnes, imò & nondum Christianæ has imitatæ, aquâ istâ maculas faciei eâ facilitate abluebant, quasi unguentum esset ad hoc compositum. Nam si quæ nævum aliquem, aut maculam præsertim in facie enasci animadvertisset; hæc continuo ad imaginem Salvatoris properans, ibi se prosternens, cruce aquâ efformatâ tanquam unguento tangebat maculam, quæ illico abstergebatur: mirâ virtute non tam aquæ lustrali, quàm fidei fervori communicatâ; & Divinâ bonitate, quod fecerat in primitivâ Ecclesiâ, nunc quoque per signa Infideles erudiente; quibus qui instruerent, præcones veritatis, propiores esse non possent.

Accidit è Christianis unam, coram sacra imagine confidentiùs conqueri, quòd Christus eam, non tanquam filiam, respiceret, quæ tam diu Christiana, ad nullam dignitatis in Palatio officium promoveretur; Putabat licere sibi cum matre filiorum Zebedæi temporalia petere. Sed mox erroris est monita. Vix querelam finierat, cùm cadens in terram similis emortuæ, sensit in facie ardorem, qui in pustulas erumpens eam turpiter fœdavit, atque ægram,

agram, mense integro, lecto affixit: reliquis exemplum præbens, & ambitionis punitæ, & instituendæ rectius precationis.

Eunuchi aliquot Regiarum sceminarum Procuratores, quod viderent heras in accipiendis Rosarijs, reliquiarijs, imaginibus, alijsque Christianæ rei adminiculis sibi præferri; cum tamen ipsi prius Baptismum percepissent; non tantum conquesti sunt; sed etiam unanimi consensu se impostero non ita templum frequentaturos conspirarunt. Verum non tulerunt impune procaciam: Eadem namque die unus eorum in ignem cadens, ambusto crure quinquaginta dies decubuit; alius per errorem cum alijs criminosis comprehensus, & confestim crudelissime cæsus, nec rationem sui dare permissus est; Tertius feбри ardente correptus, vix mortem evasit; Quartus toto corpore scabie scaturiente tardissime convaluit; alijs pro turpi ignaviâ, & inconsulto murmure non ab simili pœna subinde plexis.

Majori planè prodigio simile fuit postea, Regno bellis cladibusque perturbato, nonnullas istarum mulierum, Christianæ professionis perseverasse tenacissimas: Aliæ viris in matrimonium collocatæ, nihil ideò fidei DEO datæ remiserunt: Aliæ quod nollent nubere, in parentum domo cœlibem vitam etiamnum ducunt. Placet Helenæ
memi-

meminisse, locum omnino inter Christianas pro virtute heroínas promeritæ: Hæc jussu Tartarorum Regis, ad palatium, unde fugerat, vocata, uni ex nobilibus Tartaris dono consignatur, is eam domum jam ducebat. Ubi ad fluvium, qui per atria Regia varijs mæandris discurret, deventum fuit; quod putaret (nec vanè) se pro concubina abduci, è ponte præcipitem sese in flumen dedit; tamen inde extracta, ob tibiam è casu læsam dimissa est, vel ita voti puritatis vindicandæ compos: domi suæ sibi deinceps & Deo vacavit.

Ex eâdem cognitum postea, quis Regis versùs Christianam legem tum animus fuerit. Referebat illa Regem viso libro & vitâ Christi, quam Pater Adamus obtulerat, in aula sua deambulanti interjectis crebrò suspirijs, in hæc interdum verba erupisse; *Quis hæc audita, quis lecta mihi explicabit?* lectione ac sermonibus commotum cœlitus animum testatus. At proh fatales Principum, & fatuæ, si aliorum præterea, certè Sinensium Regum latebræ! Tota apud istos veneratio Majestatis ab abdito est: censentur minùs dignè imperare, nisi auferantur extra consuetudinem eorum, quibus imperant: Deus è contra percipi palàm, & cognosci amat. Ita neglectam hujus cognoscendi occasionem Rex cætera rerum maximarum, optimarumq; capacissimus, hoc ipso anno suâ culpâ planè perditus luit. Sunt

Sunt in Regno Chinenſium præter innume-
ra oppida muris cincta, urbes frequentiffimæ.
Inter has dignitate, & amplitudine plerumque
majores, & quaſi metropoles Provinciarum,
ac Regnorum, centum quinquaginta novem.
Ex his hætenus nulla à perduellibus occupata,
aut direpta, quamvis ex alijs plures captæ, aut
incenſæ: Adhæc quas occupaverant iterum di-
miſerant, ſoliſq; urbium populationibus ac di-
reptionibus contenti, ut vagi latrones per Im-
perium graſſabantur. Verùm anno præſenti,
qui decimus tertius erat Regis à ſuſcepto Re-
gno, quo ipſo ingreſſa Chinenſium aulam Dei
cognitio, ab ejus Principe malè neglecta fuit,
prædones ad capiendam, & deprædandam ur-
bem eam, animum adjecerunt, ex qua primus
familix huj⁹ Imperatoriæ Monarcha Hûm CHÛ
dictus, fuit oriundus. Inde ſceleſtis ab in-
feſſa hac civitate animus accreſcens, ad Impe-
rium univerſum occupandum, ut poſtea dice-
mus, prorupit: Quo fluctu abſorptus Im-
perator folio excidit, vitâmq;
infami laqueo infelix
abrupit.

* *

D

CAPUT

CAPUT VI.

*Rex Methodum Astronomicam à Patribus
traditam approbat.*

Respirare simul res Christiana, cum Astro-
nomicis laboribus illius gratia susceptis,
extra Palatium, ab aspirantibus intus Regij con-
clavis favoribus cœpit. Erat inter primos
Regij Palatij muros Tribunal Mathematicum,
quod ex solis Evnuchis constabat, non aliâ de
causâ institutum, nisi ut ad observanda cœli
phænomena, & Regi nuncianda præstò esset.
Hi tametsi cum Patribus palàm non concerta-
rent; clanculum tamen, quantum viribus pote-
rant, æmulos eorum, indigenas, in omnibus
adjuvabant; & quoniam Rex ijs tanquam do-
mesticis fidebat magis, hinc sequebatur certius,
ut illi sæpe falsa referrent, & ab Europæorum
consuetudine, & Astronomiâ animum Regis,
paulatim amoverent. Non defuit molitio-
nibus ansa. Idola quædam restitui jusserat
in Aulam Rex, in cujus atrio instrumenta nu-
per locata adhuc stabant. Remotæ ob id à
sedibus machinæ, non item ab usu; tamen ut
usus consequens commendationem, quam antea
Patribus pepererant, non firmaret, sed aboleret
imposterû, ita eas collocarunt, ut nullatenus arti,
ne

nec cœlo responderent. Contigit Eclipsim
Lunæ conspici, quam cum jussu Regis deberent
observare, id istis quoque instrumentis perpe-
ram locatis fecerunt, renunciaruntque Regi,
ea quæ observassent deprehensa ab Europæo-
rum calculo, quem Regi Patres prius obtule-
rant, dimidiâ horâ plus minus aberrasse. Su-
spicatus Rex præteritas observationes, non à
machinis, sed à motoribus, sua, ut solent, ma-
gnificè venditantibus commendatas: at impo-
sturam esse: nunc illorum absentiam artem defi-
cere, magis defecturam cum tempore. Non-
nihil ergo diffidens Europæorum novitati, e-
dicto utcunque præfestinato, præcepit à corre-
ctione Calendarij cessare, & antiquum, utpo-
te certius, retinere: Lite inter utrumque pen-
dente, cui suffragium attribuendum sit, necdum
constare: commune utrique evenire, quod er-
rent: neutrum pro altero albo calculo adhuc
donandum: Vulgata interim præ incompetis,
& Patria præ peregrinis excolenda videri.
Edictum ad Tribunal Rituum defertur, sed non
illico promulgatur. Nam cum hic Magistratus
retro actis annis, sæpissime observationibus in-
terfuisset, scirétque ad minus tantum aberrare
ea instrumenta non posse; fraudem suspicatus
tantisper sustinuit, ne præproperè in vulgus
sparsa condemnatio, fortè compertâ veritate
postliminio revocanda; desideratæ circum-

ſpectionis reum ageret ſenatum. Dies aliquot fluxerant, jamque appropinquabat proxima Syzygia, quæ ex utriusque majorum ſiderum copula Ecliptica futura erat: quando deliquij Lunaris, nuper perversè ad Europæorum machinas expenſi, in urbem fama erupit. Continuo ijs, quorum intererat, patuit ex motis debito loco instrumentis culpam accidiſſe: Quare cum Doctore LY PETRO agunt; ut dato libello ſupplici, Regem de errore admoneat. Sed ab homine perquam timido nihil impetratum, præter metum. In omnem partem anxius, ſimul veritatis patrociniſ, ſimul Regis offenſam agebatur; ſuo capiti conſultum cupiebat; nec non alienæ famæ: ſi perſpicax ad omnia Imperator fraudem uſu deprehenderet, actum de rerum ſuarum ſummâ, non imperitè putabat: ſi convincerent Regiam perſuaſionem Patres Europæi, actum de Regia exiſtimatione. Ita ad ſingula ancipiti ſanioris conſilij ſuppeteſcebat nihil. Urget hominem Pater Adamus; ſolum ut alieno nomini calamum nunc accommodet, rogat; Europæorum patiatuſſe ſupplicium, ſi ſeſellerint: non ut agat Patronum peregrinæ ſcientiæ poſtulari; ſed internuntium: omnia Chinenſium placita conſtituta fortiùs, ſi iterato impuſſu advenarum errores fuerint concuſſi: Interim DEO, & bonæ cauſæ fideret; quæ duo ſincerè hoc in actu

actu spectarentur. Trepidantem magis ipso, quod ad Regem destinaverat folio, non nisi optatissimus eventus statim insecutus composuit. Rex suspicionem deponere, jubere, altero die Sacerdotes Europæos subire Palatium; machinas aptare capiendis cœli spectaculis; artis suæ experimentum repetere placatissimus jussit.

Habitâ licentiâ summo manè duobus duntaxat stipatus discipulis adest P. Adamus: ingentem turbam Spadonum, tam è Tribunali Mathematico, quam ex altero, quod Regijs operibus præest, operientem invenit. Cœlum erat nubilum, nulla ferè spes serenitatis. Unum tamen in votis ad DEUM, quò vel exigi hodie nubes, vel comperendinari Regiam licentiam detur, veritati Astronomicæ, ac primum Christianæ rei subnascentis, tam aperto commodo. Adfuit enim verò divina liberalitas. Advolat à Rege nuntius, moram imperans ingressuris Palatium, dum ipse quiesceret. Expectatâ horâ ferè decimâ, apertis ostijs introducuntur, nube adhuc Solem tegente. Directurus interim absque Sole machinas, promit acum magneticam Pater Adamus, quam secum, cum libello instrumentorum usum declarante, domo attulerat; quæritq; primum, quamnâ stellam in cœlo pro principio observationis Regij Astronomi nuper adhibuerint?

cumque aliam pro alia erroneè uſurpaſſe audiret, adverteretque; inſtrumenta, ultra quatuor gradus à loco ſuo dimota, cauſam mediæ horæ nuper exorbitantis à vero, manifeſtè demonſtravit; objecitque craſſam ignorantiam, propudioſam hominibus in officio adeò delicatorum ſenſuum, ut remotorum obſectorum Regi miniſtrantibus.

Aderant duo Eunuchi, præſides aliorum Tribunalium, à Rege ad ea, quæ gerebantur, propius inſpicienda ſubmiſſi, tum quidem alto, cuius gratiâ aſſent, ſilentio tecti. Ubi Sol aſſulſit, & ſe annulo Aſtronomico capiendum dedit, machina ſuo jam loco reſtituta eſt, factumque; idem cum horologio Horizontali. Tum demum unus ex Eunuchis à Rege miſſis, altero ingenioſior, ipſe cum armillâ Solem cœpit, eodemque; momento ab ijs, quos apud Horizontale expectare præceperat, horam quæſiuit; quam ubi in quadrante & minuto ei, quam ipſe inſtrumento obſervabat, reſpondere audit, amplius contra Mathematicos illos, quàm Pater Adamus excandefcens: Ecquid, inquit, fruſtra vobis ſtipendia dantur à Rege? vos alit ſine fructu, & tolerat? nomen Mathematicorum circumfertis, artem mentimini. Mox libellum de uſu inſtrumentorum poſtulat, imò prælegi coram jubet: non quod ipſe legere, nſciret; ſed quò æmulos confutaret acriùs: & pa-

& palam faceret, calumnias fuisse, quas Regijs auribus ingessissent. Falli, qui dicerent: Extra Imperij fines nihil scientiæ, nihil bonitatis inveniri; adesse, qui prælecta explicare, nossent: non imposturas ab istis, sed genuinam doctrinam exhiberi. Demum longè aliter quàm antea habitum Patrem Adamum, imò & potionem, quam CHâ vocant, provocatum, ad ostium usque atrij comitatus est. Non procul à loco certaminis audiebat, aspiciebatq; omnia Imperator, non tamen ut videndum se præberet: nec ignari præsentis Eunuchi, si quæ fortè concitatiùs diceret P. Adamus, nutu oculorum, & manuum gestu innuebant, ut demissiùs loqueretur; quemadmodum etiam explicatiùs differere monebant; ubi audiri intelligiq; minùs posse credebatur. Vocatos exinde Mathematicos Rex acriter reprehendit, exprobrans, quod tanto tempore rem tam facilem non addidicissent, quam momento ferè temporis Europæus perfecerat. Eosdem insecutâ die Eclipsis Solaris non admisit, sed ipse cum uno atq; altero aliorum Tribunalium Eunuchis deliquium observavit: Cùmq; suis oculis inspexisset omnia ad amussim respondisse cœlo, mox contrarium priori edixit: scilicet, ut regula nova quamprimùm prælo tradita toto Imperio divulgaretur. Hic enim verò

56 *Initia Expedit. Christiana ad Chines.*

æmuli tanquam fulmine icti, quid consilij caperent, quò se verterent? criminabantur alij, nihil se adhuc de Europæa Astronomia didicisse: nescire artem ex iisdem regulis Ephemerides construendi, quòd hanc non sincerè docuissent Patres: dissimulasse hos ea maximè, quæ ad rem pertinerent: malitiosè suppressisse, quæ primum edocenda erant, ad indigenas coram Rege suo tam acerbè confundendos. Necessarium fuit ad hæc jurgia retundenda, eosdem ad prius docendi studium revocare, & petere à Rege, juberet adesse semper aliquem ex majoribus Magistratibus, qui tanquam testis omnia prælecta & gesta, fidelissimè referret; caveretq; ut & indigenæ non subtraherent se doctrinæ novæ, & exteris sua laus de novâ Methodo salva maneret: publicæ autem rei calculi Astronomici desiderata emendatio promoveretur. Ad libellum plenum calumnijs adversus Europæos oblatum nil commotus Rex, rejectâ Colaorum (qui est supremus Magistratus) sententiâ, quæ æmulis favebat, revocavit edictum de addiscendâ novâ Regulâ, minas graves intentans, si aliter facerent, aut iterum calumnijs ac mendacijs rem agerent. Supererat adversarijs pro se substituere alium, qui profligatam toties causam unus erigeret. Regem, nescio quid, de stellis Australibus interrogasse ferunt (factum hoc occasione globi stel-

stelliferi, in quo appositæ illæ cernebantur, hæ-
tenus Sinis incognitæ) arbitrati tum, se ansam
nactos, veterem æmulum Europæorum, no-
mine Cō, nuper aliâ de causa pulsum revocan-
di, petierunt à Rege, communi omnium Ma-
thematicorum suffragio, ut Rex eum Astrono-
miæ saltem, cujus in Tribunali nulla hætenus
pars erat, præficiat, & in curia detineat. Ni-
hil autem consecuti sunt, nisi, ut Rex præcipe-
ret, si nondum abiisset ille, eum quàm citissimè
expellerent; Vir rixosus, si quisquam alius,
vafricie & literis satis superq; instructus, o-
mnia sus deque vertens, non solum Patres,
sed Tribunal Rituum nuper egregiè exagitave-
rat. Pulsus curiâ adhuc latrabat in omnes,
quos tandem identidem provocando planè in
se concitavit: Vix ad villam, sive oppidum,
quod gubernandum acceperat, pervenit,
quando de redditibus cum præcessore conten-
dens, ob id à Tribunali Quæsturæ ad Regem
delatus, gratiam & officium, quod vix deli-
baverat, amisit: reliqui complices sparsim
in curia latitantes, se mutuò, aliosq; libellis
famosis persecuti; demum prodi, novo & se-
vero Regis edicto, omnes in exilium pulsi sunt.

Nec dum defederant animi sententiâ nuper
Regiâ fideratorum. Mathematici, qui huc-
usque alijs pugnantibus contenti fuerant mini-
strare arma, ut viderunt, se in numerum disci-
pulorum

pulorum è Magistris recidisse , & exigi quotidie abs se doctrinæ pensum , quem olim cæteris ipsi distribuissent ; pertinaciter , non minùs ac vecordes discipuli , accusare nunc insolentiam studiorum Astronomicorum , nunc artis difficultatem , quæ ab insuetis vix posset percipi , nunc Patribus ipsius artis celandæ dexteritatem invidiosè objicere , multa calumniari , atque hoc unum moliri , ut , si impedire mandatum Regis non liceret , ejus executionem ad minus retardarent. Præses quoq; Tribunalis , vocatis ad se novis discipulis , rusticè insultans novæ scholæ , monebat , ne spem in exteris & ignotis hominibus frustra ponerent. Alij alias machinas commenti , Mahometanis pacto inito persuaserunt , ut hi suis similia esse , quæ docebant Europæi , asseverarent ; frustra novam artem introduci , ubi Mahometanorum per regnum non infrequentium regula , paucis mutatis omnia suppleret. Vanas præstigias oculatus ad omnia Rex discussit. Eosque qui methodum Mahometanam laudarent , nuntiarentque prope verum accedere , suomet Marte explorato artificio , confutavit , reprehenso Tribunali Rituum , quòd nonnihil mendacio suffragatum esset ; atq; Eunuchis , qui falsum detulerant , duobus dignitate dejectis ; tertio è supremis pro collabentibus intercedente , pariter ab eminentiore fastigio depulso.

Mahometanus

Mahometani interim in Patrum se familiaritatem infinuaverant, adeò, ut unus eorum senior Baptismum peteret, nempe ut ita jacerent rete ante oculos pennatorum. Hoc aditu patefacto, criminantur apud Regem Europæos Mahometanas merces vendere: pro suis opibus Regno obtrudere ea, quæ ex aliorum libris haussissent: Dignaretur demandare, ut partis utriusq; doctrina expendatur: corniculam illico ad nativum carbonem, ab alieno ornatu, quem impunè adsciverat, postliminio redituram.

Caruit effectu stratagema. Jussus est à Rege Præses Tribunalis Mathematici, sincerè & occultè de toto hoc negotio inquirere. Hic à malevolis non præventus, edictum Regium ad unguem executus, dato libello ad Regem detulit fraudes, & maligna consilia, ac Mahometanos ob turbatam rempublicam literariam castigari enixè petijt, & obtinuit.

Postremus aries, adversus prosperè stantem novam Europæorum in Astronomia tradenda methodum, discipulos oppugnavit. Jam extra teli jactum erant Magistri. Doctor Petrus ad novos honores ascenderat: Patrem Adamum singulari Elogio rex ob impenso restituendæ Astronomiæ labores donaverat: officia amborū asseclis opulentiora designabantur.

Voci-

60 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

Vociferantur itaq; hostes, Regio stipendio frustra consumpto, nihil aut parum discipulos addiscere: Nunquam suffecturos officio suo, qui tempus incassum transmitterent: Malè eruditioni publicæ postea præficiendos, qui multos annos edocti pleraq; etiamnum nescirent: Subijci oportere universos examini apud Tribunal Rituum; ita enim assiduitati præmia, negligentiae pœnas, publico commodo lucrum, existimationem literis, Regi plausum pro merito accessura. Scopus actionis fuit, Judice muneribus, si per id tempus fieri posset, excœcato, opprimere innocentiam, & jugulum præceptorum petere per latus discipulorum. Nec abfuisset à periculo res; nisi sub idem tempus suscepto recens officio Præses Tribunalis Rituum dedisset aliquid novitati suæ; æquitatem initio præseferens, Subjectos examini discipulos, uti erat, appositè respondisse, refert; uno aut altero exceptis, qui quòd se experimento subtraxissent, digni videbantur, qui submoveantur à communi cœtu. Addidit sententiæ clausulam: indignos videri Europæorum æmulos, qui imposterum audiantur: expedire, ut libelli eorum supplices non ultra limen Regiæ transeant, seditionibus magis, quàm publico emolumento natos.

Ita firmatum hætenus Christianæ religioni disseminandæ, tum in Regia, tum extra muros,

ros, aulæ aditum Regio potissimum favori, & præsidio debuit Chinenfis missio. Prudentiæ simul illud Imperatoriæ fuit; quòd licet initio Doctor Paulus, & subinde etiam Doctor Petrus, de observatione siderum, atq; Eclipsium per Europæos rectius factâ admonerent; tamen si intelligeret Princeps eos vera nunciare, nihilominus nunquam voluit ad eorum nutum decisionem adversus domesticos præcipitare; plerumque ut observationib' porro insisterent, quò tandem exactior methodus evaderet, præcipere solitus: Postquam verò ex proprijs observationibus regulam illorum certissimam deprehendit, divulgari eam illico publico emolumento constantissimè voluit, neq; ullis æmulorum machinationibus, neq; ullâ Tribunalis Rituum dissimulatione, neque aliorum persuasionibus à sententia dimoveri se passus: Simul eodem consilio impulit adversam partem, ad amplexum doctrinæ, quæ Regi arrisisset. Mathematici namq; complures, ex necessitate captantes virtutem, animum applicuerunt, quâ Regem præire cernebant; atque experimento veritatem edoceri ultrò rogantes, ac plenius per otium instructi, ita Patribus adhæserunt, ut collatis signis in obstantes postea dimicaverint. Pari felicitate superati, qui aliâ à literis viâ calumniabantur. Non nemo è Magistratu, injuriæ literatorum Principi

cipi Confutio illatæ, quod tabulam ejus, ab-
 raso nomine tanti viri, combussissent Europæi
 Patres, istos apud Regem criminatus, petijt
 domum illam, in qua exusta fuerat tabula,
 quamq; eorum discipuli tunc inhabitabant, ut
 facinorosis, eripi. Contempsit insaniam ho-
 minis Rex non pictarum imaginum, sed latæ, si
 quæ foret, in personam injuriæ, se ultorem esse
 professus. Alium quendam è remotissima Fo-
 quinenfi provincia advolantem, ac libello op-
 pugnantem Patres, juxta ac legem Dei, quam
 promulgabant; Magistratus, ad quem tales li-
 bellos acceptare, Regique præsentare perti-
 net, cognitâ horum innocentiam primùm repulit:
 utq; vidit impostorem secundo ac tertio redire,
 accepit quidem, sed libello libellum addidit;
 quo impudentiam hominis notabat, Regi præ-
 sentandum. Rex cognitâ ineptiâ, jussit ho-
 minem gradu suo privatum in patriam remitti;
 addens acrem reprehensionem, quod stylum
 tali materiâ adulteratum non puderet unâ se-
 cum publico omnium risui propinare. Do-
 ctori quoq; Petro, doctrina quamvis mutuata,
 pretium fecit. Non multo post Tartari jam
 tertio irruptionem parantes; ut oppidum, un-
 de Petrus erat oriundus, ingressi sunt, Re-
 gulo qui ducebat sic imperante, ab ejus
 domo vel spoliandâ, vel etiam adeundâ
 prohibiti sunt; quod is Calendario reformando
 præ

præfset : factumq; postea ut omnibus circum-
conflagrantibus , ipsius amplæ & pulcherrimæ
ædes , plenæ divitijs , ab incendio intactæ ser-
varentur : tantam sibi reverentiam , vel ab ho-
stibus, & ubivis terrarum impetrante Sapientiâ.
Fuerit enim verò felix omen, hæc Tartarorum
tunc doctrinæ Astronomicæ veneratio, quam
sibi videlicet , non multò post plenius deservi-
turam observarent.

CAPUT VII.

*Alijs pro Reipublicæ bono molitionibus præfici-
tur à Rege P. Adamus Schall.*

JAM crebris irruptionibus Tartari Chinenfi-
bus , ac præsertim Pequinenfi provinciæ in-
festi, circum volabant, interdum prope muros
ipso Regiæ imperterriti. Iturus obviam peri-
culo rex , ac suorum militum pudori, fortè re-
fugientium cum hoste congregi consulere , sta-
tuit tormenta ænea quàm maxima fundere ,
quibus hostes à Regia deterreret, & arceret lon-
gius : suos quin etiam plures servaret. Me-
mor Doctoris Pauli , qui europæam Mathefin
ab hisce quoq; artibus commendaverat, misit ad
P. Adamum supremum Tribunalis militiæ Præ-
sidē, CHIŪ nuncupatum , deditq; in mandatis,
ut prius de Machinis amicè confabularetur, & si
qui-

quidem deprehendisset adesse peritiam, tum
 edictum Regium promeret, quo destinata im-
 perabat. Fecit omnino, ut habebat in man-
 datis Præses: nihilq; suspicanti P. Adamo, ab
 incauto, quod quærebat, intelligit: tum edi-
 ctū ē sinu proferens tradit; unā se proripiens,
 faustæ legationis reliqua apud Principem exe-
 cuturus. Reponebat festinanti Pater: hæc se
 in libris tradita, non in castris; lectione, non
 usu hausisse. Aliud omnino esse ingenium
 operi, aliud manum admovere: Experientiā
 plurimū in mechanicis profici. Verū il-
 le, in cassum hæc, inquit: hoc solum ago, ut
 Regis apud te mandata exequar. Nec à sen-
 tentia dimoveri se passus Rex, ubi libello sup-
 plici eandem provinciam deprecatus est Pa-
 ter. Continuo æs, stannum, ferrum, &
 quicquid necessarium videbatur, subministra-
 ta: adducti mechanici, quotquot desiderati:
 locus amplissimus attributus; ubi non longè
 à Palatio commodius Regi liceret suggerere,
 si quid opus videretur; Eunuchi quoq; adesse,
 & adjuvare possent. Verū universis ad nu-
 tum suppetentibus, postremi non tam de-
 erant, quā incommodabant. Veriti hono-
 res patrios in peregrinum hominem devolven-
 dos, nihil non agebant, quo cœptis remora, &
 fastidium desiderio regio eveniret. Primū
 causati tarditatem operum; difficultatem, &
 pericula

pericula in eorum usu ; sumptuum molem :
Deinde cuniculis fraudem promoventes , per
submissos pueros millena ferè pondera de me-
tallo suffurati sunt : Per eosdem uni de majori-
bus tormentis propediem perficiendo , prius-
quam hujus lævigationi suprema manus impo-
neretur, immisso per os machinæ globo ferreo,
pertinaciter scabro adhuc fundo inhæsuro, mo-
ras injecerunt. Verum ab hac ipsa , quam
postremò retuli petulantia seu explodi invidia,
seu intonare primum in Chinis Europæorum
fulmina ad commendationem cœperunt. Im-
missus in focum machinæ pulvis pyrius , ex
tormenti ore in terram directo fragor , & malè
immissus , nec arte aliâ facilè revocandus,
magno impetu globus erupit. Rex immani
machinæ tonitru perculsus , illico quid Patri
Europæo acciderit , inquit. Re nuntiata,
tormentum, ac pulveres inspicere ipse , mirari
artem & operam , laudare vehementer inge-
nium voluit. Trivialia hæc Europæis , mi-
racula deinceps visa sunt Chinenfibus , fusoriæ
artis in hunc diem ignaris. Admirationi e-
rant conjunctio formæ cum fundo , extractio
ferri quod ANIMANS vocatur : machinæ , qui-
bus tam ad immittendam areæ fusionis for-
mam, quàm ad extrahendum inde tormentum
res agebatur.

Suspexere simul sacros ritus, & cæremonias,
quarum in publica hac Christianæ dexteritatis

E

com-

commendatione, oblivisci omnino non oportebat. Erant haud dubiè Chineses de more Spiritui ignis inter hæc ignium miracula sacrificaturi. Prævenit superstitionem Pater, & antequam operi manum, & fundendæ machinæ laborem admoveret, imaginem Salvatoris unâ detulit, erectoq; & ornato Altari impositam, veneratus ipse est superpelliceo & stolâ indutus. Ad hæc operarij flexis coram Domino genibus, adorare iussi, & Divinam operi opem de cælo precari. Id ipsum Rex futurum suis prædixerat, vetueratq; strenuè, ne impedirent: Non enim, inquebat, isti Spiritus, quos adoramus, despiciunt; sed tenaciter unum DEVM colunt, ejusq; præcepta custodiunt. Cæterum qui fundendis machinis prius inviderant, non minus iniquo oculo explodendis, comprobandisque postea adstiterunt. Viginti initiò fusæ sunt, quarum pleræque quadraginta ferè librarum pondus evolverent: Quamvis initiò desiderârit Rex, ut quæ septuaginta vel octoginta pondus appendentes globos ederent, compararentur. Satis tamen fuit cœpisse à tenuioribus: quamvis & istas admodum gravatè, submissis pro bobus, qui petebantur, mulis in jumenta, deportari extra urbem in campum quadraginta propè stadia excurrentem, per livorem æmulorum contigerit. Capiendo experimento rursus præfecti abs Rege Eunuchi ac milites.

Pars

Pars sincerior successus optimos, ut par erat, laudavit: Pars, quod in toto genere nihil haberet quod improbaret, vexationibus tamen, ac diminutionibus, confictisq; proportionum sibi, ut mentiebantur, non respondentium observationibus, detrahare si quid possent conati sunt. Mitti solebant equites, qui excurrentes globos referrent, notatis spatijs ad amissim factæ præparationis, & onerati tormenti commensurandis. Alijs vera nuntiantibus, fuere qui duos ex majoribus machinis globos in unum locum convolasse, stadijs propè viginti à tormentis distitum asseverarent. Fraudi larva detracta est; quando adstantibus patuit, duo illa æra grandiora consultò in diversas omnino partes directæ, dimittere jactum eodem in termino nequivisse.

Rex tormentorum pulchritudine & commoditate captus, suggerentibus Eunuchis, credidit minora quoque, si in castris haberentur, non absimile præstare posse. Annuit igitur quingenta fundi, quæ singula septuaginta librarum pondus non excederent; si periculum adesset, à singulis militibus singula in humeris deferenda & asportanda. Quasi verò Chineses si (quæadmodum plerumque faciunt) in fugam effusi ruant, hoc se onere prægravari vellent: Evincunt nihilominus Eunuchi: verùm ea intentione, quæ deinde patuit, ut publicum consilium privatæ singulorum rei famularetur. Petunt impetrantque

à Rege , & quidem impudenter P. Adami nomine , quingenta millia æris , & quadraginta millia stanni ; cum fundendis illis machinulis sufficerent quinquaginta millia æris , & quinque millia stanni. Accurrit ad Tribunal ædile Pater , & fraudem detegit alieno nomine Regi ac Magistratibus malignè affusam. Verùm senatu nihil adversus Eunuchos audente , ipsi Imperatori immane furtum, quo innocens ipse perniciosè involuebatur demonstrat. Audaciam demiratus Rex , reos causam dicere , pœnamque pro meritis luere præcepit.

Biennio his operibus insudatum est , jussis edicto , à Patre Europæo artem ediscere Eunuchis ; & mutuis operibus inspiciendis, ultro citroq; vacatum : Donec peste per urbem grassante, labores intercepti sunt; pluribus huic studio invigilantibus intempestivè sublati. Ex triginta operarijs , qui fundendis minorib' machinis deserviebant, viginti quinque demortui: quos Eunuchus, collega P. Adami in suscepto negotio , insecutus est. Ex domo Bonziorum , quæ habitationi Patris fuerat assignata , complures alij , atque ex his Bonzij quatuor perierunt, intactis omnino Europæorum singulis. Eunuchus à familiaribus omniq; humana ope deserto , ex charitate, atque amplius ex religiosa virtute P. Adamus adstitit, humanâ simul, quacunque poterat , & cælesti ope adjuvans : Indignum

dignum nihilominus Regno DEI expertus fuit: Omnia potius simul crediturum se, quàm suæ sectæ adversaturum professus est: Atque ita moriens sepulturâ, in angulum quendam abjectus, diutissimè caruit: infelicior quod æternæ salutis spe exciderit.

Nondum absolutis machinis, Rex etiam propugnaculi, more militari construendi, modum & formam petijt. Confecta est è ligno idæa ea magnitudinè, quæ proposita, facilè partes omnes, quarum operæ pretium esset, exhiberet; quam postea in severiori materia artifex imitaretur. Prototypo delectatus Imperator jussit eos Magistratus, qui militiæ summa cum potestate præerant, Patrem ad certum locum extra muros, deliberandi causâ ubinam talia construui possent, convenire. Cùm eò ventum esset, omnes inspecto ligneo propugnaculo, & perspecta ratione, quâ hujusmodi molibus urbs ipsa ac muri tutò, & facilè defendi possent, uno consensu decreverunt ijs uti. Sed & hic nemo alius, præterquam figulus figulo obstitit. Adducit non multò post Mathematicos quosdam Spado, ex ijs plerosque, quibus inspiciendorum ædificiorum cura demandata est, Interrogat; num incongruum aliquid in hac propugnaculi forma appareat? útque edicant, jubet. Imò verò, inquiunt, periculosa plenum opus aleæ agitur: Triangularis figura ignis

formā æmulatur: cum stellâ Martis genuinâ habet consensionē; Suspectam protinus esse oportet, & cavendum, ne expugnationi potius quàm defensionis urbis proludat. Creditum ex tripode vaticinium est; præsertim ab æffæminato: continuò itaque inutilem, quam suaderet Pater Europæus, figuram propugnaculi, imò noxiam definit. Tum conticescentibus qui aderant, aliud quadratæ normæ, quod secum attulerat, à quodam è supremo Colaorum Senatu, in musæo excogitatum exemplar propugnaculi promittit, & laudatum commendat. Stupidè garrienti quamvis nemo suffragaretur, nemo tamen contradixit; captumque illico est opus ex triangulo quadratum: cui simile, muris proximè adequitans, cùm vidisset Pater, ad delegatos in hoc negotio conversus; si latro essem, inquit, hoc ipso ex loco urbem intra triduum expugnarem: ostendens quantum olim Reipublicæ profuturum foret, inconsultum prius eorum silentium. Nec vanus augur fuit. Latrones postea murum aggressi sunt hoc ipso ex loco quem digito Pater demonstrarat, & parietinâ tribus aditibus perforatâ, nullâ vel sagittâ, vel etiam lapide prohibiti, intra diem tertium urbe potiti sunt, ubi literatus ille Senator inconsultæ suæ loquacitatis, & juvenilis impetûs, à latronibus urbem populantibus, pelle & vitâ exutus pænas dedit.

Toto

Toto interim tempore, quo machinæ bellicæ trahebantur, Schola Astronomica, quoniam rarò adesse poterat P. Adamus, tanquam corpus sine anima, plurimum refrixit. Quò factum, ut quidam ex ipsa Patrum Academia, nomine Vâm PEÛ LAI ætate grandævus, & primis Patribus Pantojæ & Sabatino de Urfis, familiariter notus, qui ideo admissus fuerat, ut negotium pristinum urgeret, & reliquis discipulis ad discendum stimulos adderet; hanc occasionem captans, ipse sibi & nomen & meritum correctionis Ephemeridum usurpare est ausus. Compositis libellis aliquot, quibus eruditionem suam ostentabat, cæpit Tribunali & Regi ipsi, libellos supplices offerre, quæque circa correctionem agenda, inculcare, Præsidente interim Petro indormiente: adeò, ut re jam propè rursus perturbatâ ad ipsos Regni Mathematicos denuo provocaretur. Hi tamen jurgiorum pertæsi, & quòd olim hujus ipsius Authoris contentiones oderant, ab eo alienissimi, rogarunt Tribunal Rituum, ut proposito quocunque Planetæ, vel Eclipsis calculo experiri dignaretur, si ad sustentandum hoc munus, quod expetebat, idoneus videretur. Subjicitur examini infelix, & invenitur minus habens, atq; impudentiæ & ambitionis convictus desijt, unde non aspirabat, auram captare. Non tamen defuit malitiæ ingenium, quo impugnet ulterius quos oderat.

Excu-

72 *Initia Expeditionis Christ. ad Chinenj.*

Excusat publico scripto suam pro Astronomiæ obsequio curam, quam interea suscepisset: Europæum Sacerdotem, dum ad machinas bellicas fundendas affidet, dimisisse visum steriles Astronomiæ campos, adamasse autem rura pingua artium metallicarum: Consulto illum extrahere curas Ephemeridum, ut honores diuturnos aucupetur: Nunquam finem promissorum fore: Indigenas longè efficacius promptiusq; suæ patriæ semper prospecturos videri. Talia cum in vulgus spargeret, motus iteratis ab hoste stimulis Pater, promittit reformationis Astronomicæ provinciam se ambitioso homini cessurum, (videlicet Cerbero offam) si eam ipsemet non priùs absolverit, ante decimum octavum annum Imperij Principis regnantis. Placavit hoc pacto importunum: Qui tamen neutrum, quod promittebatur, incolumis vidit. Ante decimum octavum siquidem Imperij decessit: & decimo octavo, qui expectabatur anno, inter squalores carcerum à latronibus Regno potitis, conjectus miser ille Astronomus ingemuit. Imò ab istis Regni inuasoribus de pecunia sollicitatus; & depositam apud Europæos Patres mentitus; ubi fraus comperta est, flagris egregiè subiectus est: Actum biennio exacto translati Imperij, fractis squalore & cruciatuum mole viribus, triduo postquam Calendarium de Imperantis mandato evul-

evulgatum est, non supervixit: meritis æquissima fata invidorum; quorum genius est fremere dentibus, & tabescere.

Cæterum quæ firmandæ restitutioni Ephemeridum spes à Magistratibus & Rege affulgebat hæctenus, repente, hinc quoque optato fructu caruit. Adeunt Magistratum Indigenæ Astronomi projectis ante pedes Senatorum libris, quos eadem ipsâ de re conscripserant: pollicitationibus item repetitis Europæam omnino methodum secuturos; si modò ipsa Chinensem sanguinem imbiberet: & communis fieret totius Imperij; non singularis audiret duntaxat exterorum: aut denique, si tantisper sustineretur aliquod tempus; donec maturaretur in Chinis aliena traditio; & ubi posteris, non jam amplius adeo recentia, placere cæpissent.

Verùm rei Christianæ, qui scopus erat unicuique promovendæ, nil servitutam dilationem hanc, ratus Author, toties faventem à Regiâ ventum, per quem velificari tandem toto Imperio Europæus labor posset, invocabat. Jam suo, seu affectu, seu consilio Tribunalium, expedierat Rex tabulam deauratam elogio fidelitatis & meritorum P. Adami Schall incisam, cum altera, quâ legem Dei ab eodem Patre Europæo, divulgatam laudabat. Regium hoc munus postea Amacum, Lusitanorum Empo-

rium, delatum, tantum permovit omnium animos, ut ei passim obviam procedentes, publicam lætitiā explosis æneis tormentis, & omnis generis musico apparatu concinente, demonstrârent. Eam postea Templo Societatis illatam, tanquam Chinensium, DEUM laudantium primitias, & tanquam oblationem novam in terris tanti Monarchæ, loco decenti collocârunt.

Sed quod caput erat, quodq; promissis, atq; edictis Rex toties animo conceperat, minime præstitum est. Nihil gratiæ exoptatæ, nihil remunerationis quæsitiæ; seu quæ Astronomiæ studium proferrent in lucem; seu quæ artem machinarum bellicarum compensarent, consecutum est: calumnijs Eunuchorum, uti aditus, ita exitus Regiarum aurium, ac voluntatum pertinaciter intersepientibus. Sæpius quidem, supremo Colaorum Senatore attestante, auditus est plurimā in comendationem Patris Europæi, & professionis Christianæ Rex eloqui; quin etiam aliquando Præsidem summi Tribunalis laudes, quibus Patrem evehebat, intercipientem; quod homo exterus esset, cui non satis nosset an penitus fidendum; illico nihil præterea meritū inspectante & demirante aulâ, exui insignibus quem gerebat Magistratûs, & pro reo ab oculis in carcerem abduci imperavit. Attamen Patris optimi conatus portum nunquam tenuêre.

Et

Et fuerunt ex Mathematicis, qui deteriora omnino prælagirent; crederentq; benevolentiam Regis non fore immortalem. Quibus intrepidè reponebat Pater: Bonæ causæ, & intentioni rectæ non omnia semper esse adversatura: adamaturum alium, quod Rex iste fastidiverit: notum esse; timendos amplius esse Principes, qui plùs aliquando amarunt: Nihil in aulis, quantumcunq; secundis Principibus, ex omni parte esse beatum: certam rerum stabilitatem, & actionum fines gloriosos à conspiratione cœli & terræ, DEI & Principis pendere. Dicta probavit eventus in eo, qui successor Imperium occupavit.

CAPUT VIII.

Infami proditione Rex occumbit & Imperium evertitur.

DUm stellarum ordo ad veros calculos in Chinis revocatur, Imperij ejusdem maximi fit convulsio & ruina. Jam olim apud Sinense vulgus sermonibus increbuerat: quòd quotiescunq; renovatur Calendarium, Rex qui tunc imperat vel excedat è vita, vel certè privetur Imperio. Quasi verò non constet à quatuor ferè millibus annorum, ex quo primus YAO regnavit, continuâ successione ex pluribus familijs numeratos fuisse ducentos triginta

triginta quatuor Reges , usq; ad CHUM CHUM
 ex familia CHUM ultimum hoc tempore re-
 gnantem , & tamen interea Calendarij refor-
 mationem ultra septuagies susceptam esse. Qua-
 si verò etiam difficile non fuerit, aliquos ex ijs,
 qui tunc imperabant , eo ipso tempore vitâ de-
 fungi , nec propterea correcti Calendarij causâ
 id accidisse : Quasi verò demum plurimi illud
 instaurantes , diu postea non supervixerint.
 Primus omnium Yâo octogesimo primo Imperij
 sui anno , Astronomiæ studia auspicatus , tem-
 pora in formam Calendarij redegit ; nec ideo
 interiit , sed supervixit novendecim annis ;
 nempe usque ad centesimum sui Imperij. Is
 quoq; qui ultimo nunc Ephemerides restituit ,
 idemq; primus Tartarorum CUEÛ , quem Cobi-
 tam vocant ; vixit post hæc annis ferè quin-
 decim superstes , & Imperium ad filium trans-
 misit. Quia tamen hoc tempore omnia ferè Re-
 gna & Provinciæ scatebant novarum rerum
 cupidis , ac rebellibus , quos prædones vulgus
 nominabat, quòdque ubivis novos Imperatores
 acclamari ferret fama , dum calculandis tem-
 poribus Rex totus incumberet , segnitiam & in-
 ertiam interpretati , seu causam pro causa præ-
 tendentes , perituri Imperij omen capiebant.
 Nec tantummodo privatim hic rumor serpebat,
 sed pro axiomate erumpebat in vulgus. Ne
 quid ergo piaculi emendationi Astronomicæ a-
 sperge-

spargeretur, five à vaticinio, five ab eventu, continuuit illa se inter latebras; nec dissuadebant id ipsum rationes aliæ, seq; meliori tempori reservavit.

Interea Rex, cui hæctenus perturbationem Imperij malè celaverant aulici; aut fictos qui serio circumvolabant, tumultus mentientes; aut elevantes quantamcunq; rerum molem, quæ jugulo impendebat: Tandem fragore armorum quotidie in oculis & auribus perstrepen- te excitatus, ad mala avertenda, quamvis serò, totum tamen se convertit.

In vicinia Pro-Rex, qui contra irruptiones Tartarorum præfidebat, auditâ famâ tormentorum æneorum, petijt à Rege, ut eò mitteretur Mathematicus Europæus (ita P. Adamum nuncupabant) publicæ rei ibi aliquid emolumenti præstiturus: Verùm homo imperitus, quòd machinas illas ex nihilo fieri putaret, nihil quod ageretur offerens meritò à Patre desertus est. Excepit reducem amicissimus Regis, qui quòd in Provincia XANSY, unde latronibus ad curiam iter patebat, titulo Regio præfideret, non jam de tormentis sollicitus, sed de rebellibus, qui propiùs adventare dicebantur, retundendis, socium expeditionis suæ Patrem expetebat. Consenserat postulato Imperator. Jamq; acquieturum perlibenter apud hominem fidissimum, subito alius supremâ Colai

lai dignitate authoratus, & exercituum Præses à Rege impetrat: evocatum festinanter; quasi jam proximus arderet Vcalegon, cui restinguendo Europæus Sacerdos sufficeret. Repugnantem privatis ex obstaculis, publicæq; rei ab uno gerendæ expectatione desperatâ, rapuit nihilominus: At explorato rerum statu Pater, cum hominem mollibus assuetum ex urbe in aciem, ad pugnam in hostes educere non posset; quod unum rebus bene gerendis ferè supererat, re nullâ perfectâ mali nuntij bajulus ad Curiam redijt. Ibi rebus jam collabentibus saltem ad urbis Regiæ defensionem, ut animum tandem applicet, Regem monet: Addit modum & regulas fortificationum, à quibus præsidium facile & brevi tempore consequi posset: nec omittit quidquam quod perturbatis rebus non tam humana societas, quàm Christiana charitas, & licentia religiosa suaderi posse permetteret. Verùm Spadones, qui hucusq; Regem præstigijs & fallacijs iuvolverant, nunc quoque in summa rerum, sui incurium esse fecerunt: Nec ignaviâ solùm duce hæc gesta sunt. Aliud erat virus, quo acti Eunuchi Regem præcipitarunt. Semiviri isti passionum suarum, more sexûs cui accedunt, impotentes, non defensionem Principis, sed excidium procurabant: atq; ut vindictam dudum ante læsi inferrent, in

in propriam usq; perniciem cum hoste conspi-
rârunt. Causas dirarum paucis accipe.

Antecessor Regis itemq; frater, cùm esset,
naturâ timidus, & ferè puer ad Imperium as-
sumptus, ita assueverant istiusmodi hominibus
subesse, ut vix pedem absq; eorum nutu move-
ret: Omnibus rem indignè ferentibus, maxi-
mè frater aliquoties Regem animavit, ut jugum
excuteret; aiebatq; sibi habenas Imperij cōcede-
ret: visurum eum quanto magis ipse Rem publi-
cam, quàm Respublica illum foret gubernatu-
ra. Eunuchi hoc minimè ferentes egerunt ut
importunus monitor palatio ejectus, non pos-
set pro libitu germanum muneris commonefa-
cere. Attamen illo septimo Imperij sui anno
morte sublato, sine suffragijs semivirorum in
fratris humeros, qui modò rebus præerat,
devolutum est Imperium. Hic enim vero in
Eunuchos inquirens, excussit perditorum ho-
minum malè partam potentiam: Primus pro-
pter plurima, de quibus arguebatur, crimina,
aliquot milliones auri fisco & inquisitioni Re-
giæ intulit; ad hæc cistas quindecim plenas
unionibus ac gemmis, exceptâ pretiosâ supel-
lectili, Rege potiùs quàm Spadone condignâ:
Hoc pro meritis depilato, nunc hunc, nunc il-
lum divexans, Thesaurum suum Rex perquam
ditavit. Quæ Regiæ tamen indoli semper inna-
scitur clementia, non sustulit omnino hydram,
sed

sed temperavit tantum, non extinxit, sed compescuit. Rebus suis alioquin immortaliter consulturus, si perpetui mali fomenta, indignâ hâc commiseratione penitus excidisset. Ab his igitur ad militiæ Præfectos & Belli Duces conversus, eos fovere cœpit: at nimium brevi favore: Reperit indignos affectu Imperatorio, quos deprehendit timere mortem magis, quam ruinam Reipublicæ. Ergo averfus ab his quoque, ad Legatos exterarum gentium conversus: simul ubi hos muneribus inhiantes, & officio suo magis deesse, quam commodo animadvertit, supra alios detestatus, quò se verteret non advertit: revolutus ad illos demum, quos antea abalienaverat. Restituti in thronum Eunuchi rabiem dissimularunt, vindictæ nunquam obliti, nunquam fidi reconciliato, studuerunt mille modis Principem decipere; Palatij thesauros abscondere; annonam militarem seditionibus suscitandis defodere; consilia cum latronibus clam ferere; damna per hos illata contegere; nil de periculo palam imminente admonere; relinquere Principem suo iudicio, quocum visus erat antea in homines malè feriatos peccasse: Donec tandem ipsas urbis portas attentantibus eas perduellibus, nefariè recluderent, hostemq; primi hostium salutarent.

Erant.

Erant in muris urbis Regiæ septuaginta militum millia, qui non sicut in *Cocchinchina*, *Tum Cim*, & alibi è plebe assumpti gratis militant; sed quibus in singulos menses stipendia, hoc est, pecunia & oriza; pro equis etiam pabulum præbebatur: His præfecti erant tria millia Eunuchorum, soli gubernatione & rerum potiti. Vulgò ferebatur respondisse tum tempora veteri Chinensium vaticinio, quod de futura proditione Regiæ longè antè canebatur; olim tria millia sectorum canum in muris esse, discursura: Hanc tamen urbem munitionibus Bellicis abundantem, atque in singulis propè murorum pinnis tormentorum ordine disposito instructam, quorum metu prædones, maxime recenter fusorum, prout ipsi postea facti sunt, vehementer tenebantur; nihilominus altero ab adventu hostium die semiviri illi ab anteriori parte recludunt.

Rex tum primùm bis se momentò captum; semel à proditoribus Eunuchis; deinde à perduellibus agnoscens, conscenso equo, sexcentis duntaxat equitibus comitantibus, rectà in frontem urbis, quâ hostis invehebatur incautus incidit. Erumpere tentantem per portam, quæ Ecclesiæ Patrum Societatis proxima est, ipsi illi, qui nobilem prædam in hos casses conjecerant, prohibent. Præteriens itaque ædes Patrum declinat ad alteram. Verùm hic di-

F

splosis

82 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

splosis in fugitivum tormentis , quæ ad portæ defensionem constiterant, cogitur infelix Princeps, incassum præsidium aliud circumspiciens, reverti in Regiam ad exitum ultimum.

Repulsus in Palatium , resq; desperatas intuens Reginam conjugem , ut laqueo vitam finiat , hortatur : Filios , quos tres genuerat , ut fugâ , quacunq; possent , se eripiant , monet ; filiam quæ unica erat & nubilis , ne superstes latronum contumeliæ pateat, ipse correpto ferro interfectorius , dum illa declinat ictum , recisâ fugientis dexterâ mutilat : Tum consilij planè impos iterum Palatio pedes egreditur , rectâ ad montem , qui à tergo imminet , unde nuper bellicas machinas noviter fusas coram inspexerat , contendit. Ibi vicissitudinis humanarum rerum egregium futurus deinceps argumentum, constitit : & arrepto pennicillo (quo pro calamis utuntur) in ore chlamydis Regiæ , hunc in sensum , cruore proprio , ut fertur de sinistrâ elicitò , sequentia exscripsit (scribebat autem quàm elegantissimè) *Multam salutem futuro Imperatori Lîs nuncupato: Enixè rogo Vè hai ugò miu, ne yúm ugò chiû, hoc est ne populo meo noceas , néve Magistratibus meis utaris:* Voces Imperatoriæ magnanimitatis , & experientiæ testes , usu ac fortunâ præsentì expressas. Absolutis characteribus excussisque ocreis,

creis , ac dejecto regali pileo è trabe porticus ejusdem areæ , fasciâ collo obvolutâ , seipsum suspendit.

Hic exitus fuit Monarchæ toto orbe fortè maximi : ingenij , indolisq; bonitate, nemini secundi : Nullo stipante , desertus ab omnibus , ætatis anno trigesimo sexto per suorum impudentiam , suâque prius imprudentiam usque adeò indigna morte periit. Unâ cum illo nomen Imperij Tâ MINÛ hoc est MAGNÆ CLARITATIS , postquam stetisset annis ducentis sexaginta sex , totaq; Regia prosapia , quæ octoginta ferè millium censebatur , extincta sunt.

Quamvis patriam religionem Rex nunquam dimiserat , de Christiana tamen optimè semper meritus fuit. Hanc ab Avo Pequini retentam , non sustinuit modò , sed ad maximum quoque subditorum emolumentum laudavit semper , ac fovit ; longè plura , ut videbatur , præstiturus , nisi violentia tam insperatorum eventuum prævertisset.

Res mira : Mortem Regiam , & genus mortis Pequini depictam in pervetusto libro , cum alijs , quæ circa hunc Principem subinde contigerunt , Pater Adamus Schall , dudum antequam evenirent , oculis se inspexisse refert. Ex eodem habemus per historias constare , primum olim hujus familiæ Imperatorem.

84 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinenſ.*

Hûm vèi , ex Præſide Tribunalis Mathematici LÂI PÔ VEN dicto , rogaffe : quot poſteros eſſet habiturus in Imperio ? atq; iſtum oraculo , neſcio quo dictante , enunciaſſe , VEÚ CÙ CUN: ad verbum : decem millium filios ac nepotes. Et proſectò poſtremi duo Reges fratres erant Táy CHÂM Imperatoris filij : Nepotes verò ejus qui dictus erat Páu LIÊ , quod ſignificat , *decem millia*, Imperatoris , ſi quiſquam præterea , pacifici , & Imperio per quadraginta octo annos potiti : cujus etiam ætate Pater Matthæus Riccius in Chinas pervenit.

Sequenti , qui fuit tertius ab adventu , die , hoſtes urbem exercitu trecentorum millium ingreſſi ſunt, Princeps perduellium rectà a l Palatium iter intendit. Cùm nuſquam Rex appareret , propoſito præmio centum millium aureorum , invitavit , qui latitantem proderet. Nullo , quod acciderat , indicante ; quia nullo conſcio : caſu tandem inventus eſt , miſerandum fortunæ ludibrium, Rex funeſtæ trabi ap- penſus. Neq; tamen etiam tum reverentiam & commiſerationem impetravit. Primùm poſt menſem circiter à Tartaris poſt exactos perduelles , rerum potitis ; etſi non in ſepulchro Regum , alio tamen loco , inter Regum filios , honorificâ ſepulturâ donatus eſt, omnibus Magiſtratibus ad illius tumulum nollent, vellent, plorare juiſſis : Tartaris ſupra Chinenſium

sum indolem officiosioribus , & conditionis humanæ ; Regijq; nominis observantioribus ; quos tamen isti cæteroquin per innatam superbiam fastuosè despiciunt, brutis, canibúsq; accensentes.

Reliqua latronum turba in ædes privatorum defæviit , obvijs quibuscunq; ferro trucidatis ; donec à pinnis murorum & urbis portis edicto Ducum promulgatum est, à cædibus ut abstinerent. Credebatur ædes Patrum , quòd esset proxima portæ urbis , quam Xúr Chêi mueû vocant , primam debacchantium furiam uno fluctu exceptura. Itaq; de animæ magis tum, quod ultimum superesse videbatur , quam corporis salute sollicitus P. Adamus , jussit famulos omnes unâ secum templum ingredi , & ibi fortem quæcunq; immineret , præstolari. Singulis mortem in momenta opperientibus, salutare edictum Ducum cædem prohibentium, insonuit. Gratijs illico Deo actis , ad excipiendos novos hospites portas pandunt. Horum ingressi non pauci omnia circumspiciunt , lustrantque : à præda tamen abstinerunt , nisi quòd levem tapetem , neq; hunc nisi obtentâ priùs licentia abstulerint. Alterâ die diploma , cujus Authorem diligenti inquisitione postea factâ, nusquam Patres deprehendere potuerunt, ideóq; cælitus omnino delapsum credere licuit , ante portam pependit , quo inhibebantur milites Europæo

Sacerdoti quidquam injuriæ inferre. Tenuit destinata mandatum, nullo ne quidem hospitij gratiâ, prout passim per ædes factitabatur, domum ingredi auso. In publico non ita tutò pergebatur. Qui honestiore amictu indutus prodibat, continuo ab assuetis latrocinio rapiebatur ad catastas, ubi per atrocissima tormenta fateri pecunias, quarum suspicionem suo cultu moverat, cogeatur. Exinde tandem nullus mortalium, præter solos efferatos hospites, in plateis apparuerunt.

Quæ Regi, eadem familiæ Regiæ, Regisq; prolibus suprema calamitas incubuit. Rege ab aula digresso, Regina, conjunx legitima, consilium, quod Rex valefaciens dederat, secuta laqueo vitam abruptit. Gynæceum quaquaversus dilapsum, quâ manus scelestissimorum prædonum effugere potuit, in parentum domos se recepit, quamvis inde postea à Tartaris vi aut fraude rursus abstractum. Reginarum altera post à Tartaris capta; quòd abjectâ purpurâ vestem mutasset, & notas melioris fortunæ exuisset, Tartaro cuidam in servam cessit; sed ferre jugum ultrâ non valens, conditionem pristinam prodidit, ac deinceps cum alijs superiorum Regum uxoribus asservata est, attributis Eunuchis, qui desolatæ deservirent.

Filius natus major, qui decimum octavū ætatis agebat annum, dimisso regali amictu, ne agnosceretur,

sceretur, Tartaro cuidam semet locavit. Hujus barbariem cum ferre non posset, post paucos menses à barbara domo se subducens, ad Eunuchum sibi, ut rebatur, fidum, divertit: agnus, ad lupum. Diu celare hospitem non ausus spado; ut ad sororem pergat, quæ in materni avi domum confugerat, suavit: Ubi peiorem lupo tygridem in sua damna nactus est. Avus quippe, ut aspexit neptem cum nepote collachrymantes in mutuos amplexus ruere, perfidus arrepto baculo juvenem, apud se quoque ignoto cuilibet parem, domo expulit. Ignarus consilij infelix, saltem ut viveret, seipsum prode coactus est. Pretium ita equidem ingenuæ confessionis, vitam tulit, sed agendam in carcere. Neque hic felici esse licuit, si tamen aliqua ab ergastulo felicitas. Principatum adolescenti Regio nomine deferendum promittebant aliqui. At qui ex summo fastigio deciderat dedignatus inferiora, quidquid spondebatur minus imperio, præfervidæ indolis adolescens contemnebat. Adhæc cytharâ & cantu tædium relevans audebat ipsos, quorum indulgentiâ vivebat, Tartaros laceffere convicijs; atque ita sensum supremam manum conjuratæ adversum se calamitatis provocare. Jam pluribus, quæ præferret innotuerat. Prodebant Regis filium navi in corpore oî observati, detecti itē ac descripti per illū in aulâ recess⁹ cæteris incogniti.

Digito Principem designabant paterni Duces, ac milites. Solus, quamvis à dictatis exhibitisq; lectionibus apertè convinceretur, pernegabat, togatus quondam Magister. Nimiùm itaque palàm agnitum timendúmque propterea, ne conspirationum segetem faceret, tollendum è medio, quando insuper Tartaros rerum dominos odisset, judicârunt. Obtruncando quadraginta quàm militum, quàm Magistratum præfecti Proceresque eâdem de familia additi: ne saltem moreretur incomitatus, qui præter conditionem nascendi aliquamdiu vivere erat compulsus sine satellitio. Fratrum major natus Nanquinum elapsus, non dispari exitu à consanguineo, eo loci Imperij nomen usurpante, gladio peremptus occubuit: Exaggerante tyrannidem cognato sanguine, cui barbaries propè ipsa in minore fratre, si moderatior maluisset esse, pepercisset.

Opinione meliùs cum Patribus actum est. Post triduum duo ex indigenis antea Tribunalium & Magistratum ministri (quorum pferiq; latronibus dominorum quondam suorum latebras, pretio conducti recludebant) domum ingressi, continuo secum P. Adamum ire jubent; fratrem latronum Principis imperare, quin invitare in suas ædes. Si ita est, inquit Pater, ecce collum & manus: ubi vincula? novi etenim non istud invitandi, sed alligandi & trahendi

hendi tempus esse : Nil ultra molientibus tertius supervenit , & Patrem cum honore evocatum asseverat, ac sequi è vestigio mandat. Sequitur præeuntem ille : cùm ad ostia Palatii ventum , plurimam similium apparitorum turbam , & latronum affeclas aspicit manibus plausum dantes , ac visos mutuo congratulari iteratis vocibus : Eja , DEI legis Pater adest. Facile sibi persuasit Pater, applausum hunc non nisi speratas divitias ac prædam aucupari : operiri illos hominem divitem , pretiosarum rerum possessorem. Præter harpyarum tamen spem cùm in atrium primum , ubi è Magistratu plurimi tormentis subjacebant, deductus esset : & hi tanquam extero compatiētes mœrorem capite innuissent ; atq; ita de societate proximæ futura, ut ominabantur, condoluissent ; DEUS aliter cor Barbari immutasse visus est. Nihil præter officia , & affectum benevolentiae , ac protectionis promissam securitatem minimè tum cogitata accepit. Imò comædas mulierculas , quas audiebat repellens , Patrique obviam procurrens, manu prehensum introduxit, & CHIÀ , ac vino propinato invitavit : quin imò mensam ponere , unà discubituro jussit. Gratijs actis Pater successu lætus , nec tamen periculo immorari , uti neq; perditionis hominis consuetudini assuescere gestiens, rogat, ut si domum se dimissurus esset, ante noctem dimitte-

ret; alioquin cum reis, quorum misericordiâ tangeretur, pernoctaturum. Inspectabant hæc amaro animo, qui Patrem adduxerant, & genibus nixi officia præstita, præter expectationem, contemplabantur: cumq; cernerent ij quoque, qui præ foribus prædam præstolabantur, liberum, & cum honore dimitti, frementes, digitosq; dentibus atterentes, insanam rabiem palam testabantur; nemine tamen, non invitato, ab eo die, vel ingredi domum auso, vel domesticum laceffere.

Major fuit, & dignissima per hos tumultus Christianorum cura, qui alijs ædibus distinguebantur. Pequino abeunte missionis superiore relictus DEO ac fortunæ perstitit in arena P. Adamus Schall; pluribusq; oblatis atroci calamitati subducendi sese occasionibus, prætulit boni pastoris officium, nunquam luculentius qualibet securitate, quam in luporum occurfu. Quantum licebat nunc hos, nunc illos frequentans nullibi non hospitantem calamitatem opportunis consolationibus attemperabat: erectos piâ in DEUM fiduciâ firmabat; spebus cœlestium subsidiorum, nunquam defuturis, sincerè DEUM exorantibus, implebat.

Profecit assidua exhortatio, ac sollicita Patris providentia, ut aspirante cœlitus gratiâ, nemo per colluviem illam hominum, tunc universa fusque deque miscentium sit gravius passus:

fus : nulla imbecillioris quamvis , ut sexûs ,
sic plerumque & mentis , ethnicas mulieres i-
mitata violentas sibi manus in ea desperatione
rerum intulerit : nulla dedecus quæfierit, aut
perpeffa sit ullum.

Erant in domo Christiani cujusdam satis am-
plâ & commodâ , quadraginta quatuor muli-
eres , atque ex ijs comptiores juvenculæ à
tempestate sævientis juxtâ , ac de more lascivi-
entis immanitatis subductæ : Pro his sollicitè
DEUM precati boni omnes cælitus defensas ser-
vavêre. Quadam vice violenter in domum ir-
rumpere destinaverant nonnulli : cùm sibi visi
sunt videre binos juvenes præ foribus nodosis
fustibus armatos , vim meditantibus minitari.
Major humano , efficaciorque ad motum vul-
tus , metum incussit audaciæ , & destinata re-
pressit impudentiæ. Aliâ vice cùm Barbarorum
aliquot ædes illas subijsent , mulieres omnes
ad sacrarium Divæ Virginis , ubi Missæ alias
celebrantur confugerant : cùm illi cubicula o-
mnia recludentes , & introspicientes , hoc
unum quo delitescabant istæ non inspexerunt ,
sed nec aperuerunt quidem , demirantes pluri-
mum , quomodo in tam ampla domo nulla esset
fæmina. Rursus alij hospitia sibi atque ædes
quæsituri , alijs per eandem plateam jam infes-
sis , occupare hanc decreverant ; sed in fronte
ædium , legerunt diploma , repente ibi tunc ,
nesci-

nescitur quâ manu, appensum, quo asserebatur domum hanc hospites jam habere sufficientes; proinde nemo temere ingredi præsumeret: Neque his absimilia alibi contingere, quibus non exigua DEI circa suos providentia fuit commendata.

CAPUT IX.

Latro Imperij invasor pellitur ab auxiliatoribus Tartaris. Pequinum spoliatur & incenditur.

INterregnum totos triginta dies tenuit, quibus latrones curiam infederunt, eamque cum urbe opulentissimâ deprædati sunt. Primi tum vela capiendo novo vento explicuerunt Mathematici, arbitantes, Cynosuram sibi tum hac in tempestate affulsisse. Ut primum tyrannus urbem ingressus est, Calendarium sequentis anni; quod jam ante id tempus de more, Regis nomine, ad Provincias pro exemplari missum fuerat; denuo, omisso tantum amissi Regis nomine, novo Principi offerunt; ut novo nomine in tabulas Astronomicas relato, novum Imperium, cum Astris cœli consulatum, proximè inituris auspicaretur. Postulabant præterea ut Regio throno in potestatem redacto inaugurationi suæ in Imperatorem diem ab ipsis delectam acciperet. Annuit ille nomini suo in tabulas referendo: sed inaugurationis diem.

diem uti differrent præcepit. Causam dilationis eam fuisse existimarunt nonnulli, quod ominosam sibi tyrannus sedem Regiam putaret, in qua quoties sedisset, semper gravedine & dolore capitis correptus, ab alieno, & nefarie invaso abs se solio in terram defluere, quasi meritus præcipitium, prodigiosè cogeretur. Ajunt humi quoque sedentem, despicabili & ridendo aspectu, circumstantiū oculis finio propiorem, quàm homini visum esse. Credibile est, voluisse ante suscepta Regni insignia pacare imperium, vicinósque demortui Regis Duces, futuros ceteroquin æmulos debellare prius: ne citiùs fortè dimitteret nondum stabilitam undique potestatem, quàm arripuisset. Itaque Orientem versus ad fines Imperij expeditionem suscipit, adversus fortissimos Duces ad Tartarorum irruptiones impediendas pro Regno excubantes; quos scilicet proditori ac sceleris suo minimè suffragaturos non vanus augur credidit. Raptis eò secum Regijs exercitibus, qui ad tyrannum deflexerant, additisq; è socijs hætenus sui latrocinij ducentis millibus, cæteris ad carnificinam in urbe exercendam subistere jussis evolavit.

Incurrit hîc proditio scopulum, ad quem allisa naufragaret. Septuaginta leucis à Regia Urbe finitimam adversus Tartaros Useû QUAY veteranus uti Dux, ita regi suo fidissimus cum
valido

94 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinenſ.*

valido præſidio propugnabat. Simul ad illum obterendum Regni carnifex; ac fama orbitatiſ patriæ poſt amiſſum Regem, & expilatam Regiam pervenit. Nihil idcirco ille perterritus, aut non illaturus maculam fidei, quam Regi ſuo quondam juraverat; ſupremum hoc Reipublicæ labenti officium impendere ſtatuit, atq; opperiri armatus latronem. Claſum mœnibus arte primùm expugnandum ſuſcepit Latro. Parentem illius ſecum in caſtra delatum, ante muros ſtatuit, comminatus ſupplicijs immaniſſimis hunc exercere, niſi filius traditione urbis fideq; ſibi juratâ pro genitore deprecaretur. Ubi quæ gerebantur à muro vir fortiffimus proſpexit, & atroces minas Tyranni propiùs intellexit, invictâ virtute, pronus illico in terram adoravit, deprecatus veniam à Patre, cujus ad mortem, Reipublicæ cauſâ, non ſuâ ſponte, futurus eſſet adminiſter: plus ſe Regi ac Regno, quàm progenitoribus debere: Vitam quidem beneficium eſſe, quod unicum conferri nunc poſſet à latrone, ſed inhonoram illam æternum fore, ſi cum nefario hoſte conſpiraret. Conſtantiam filij nihil animo motus collaudavit Pater, & acerbiffimis tormentis excruciatuſ interiit; ulturus in filio ſuperſtite ſuam & Imperij injuriam.

Filius ex paterna cæde animatus amplius, unde exordiri vindictam, unde latroni & par-
ricidæ

ricidæ occurrere adversum posset, circumspicit. Domesticis diffusus virib⁹, quod prorsus impares numero sum hostem desperarent frangere, externas advocat. Jam nuper Tartarorum Rex pacisci cum Chinenfibus cæperat: & ab incursionibus solitis alternâ fortunâ fessus abstinere. Injecta per pacis conditiones mentio latronum fuerat, & conventum à partibus, ut Tartari Chinenfibus ad exigendos Imperio latrones commodarent militem: Chinenfes Tartaris, quæ prætendebant commercia, per regnum indulgerent; & terras leucarum ferè centum, in longitudinem Tartarico quondam Imperio adeptas à Chinenfibus, nunc magna ex parte receptas armis, planè restitutas sceptro Tartarico vellent.

Festinatīs nuntijs Tartarus deploratæ viciniae factus conscius, unâ fœderis subnati, ac promissorum memor, promittit rogatas suppetias, & multis millibus stipatus, socio jam Regno laboranti consulturus advolat. Primum obsidio arctatæ urbis, occurrebat solvenda. Erat Tartarus universis adversi exercitus simul invadendis copijs longè inferior; proinde dividendum sibi hostem prudenter ratus; intacto, qui ad muros desidebant, peditatu, Equitatum potiori ex parte ipse Eques invadit. Impetum hunc campestem, latronum acies insidijs potius assueta, quàm aperto Marti, diu ferre non potuit: Primus fugæ initium.

Cory-

Coryphæus scelerum , tyrannus dedit. Effusam exinde fugam profecutus incredibili cum strage Tartarus, eodem itinere ac propè tempore urbem Regiam cum fugientibus tenuit. Reliqui ad infringenda peditatùs , urbem obsidentis , molimina relictì , hunc ipsum Equite ac Duce destitutum , ut plurimùm Equites ipsi , unà inuolantes protriverunt, centum ferè milibus istorum duntaxat interemptis.

Latro Regiam , quam non multò antè profanaverat , ingressus : cùm & firmissimis muris circumdatam , copiosoque præsidio munitam ; tormentis quoque , & armis ac commeatu instructissimam haberet ; ut obsidionem quantumvis diuturnam , sustinere posset ; causæ tamen suæ diffusus (quippe malorum animus semper est pavidus) cæptam fugam prosequi quàm subsistere maluit : Itaque ipso , quo urbem ingressus die , moram non sustinens , iter versùs XENSY Provinciã , unde priùs advenerat , arripuit ; commilitonibus , antequam urbe digrederetur , præcipiens , ut Regiam cum totâ urbe incenderent. Verùm hi , vel quia tantæ urbi incendendæ essent impares , vel quòd viderent se passim ab incolis respirantibus cædi ; missis post tyrannum , qui suppetias postularent , cùm non sufficerent demandatæ expeditioni , continuerunt se tantisper dum socios acciperent. Ex copijs in subsidium à latrone sub-

missis , mille aliquot non longè à mænibus obviam facti Tartaris , ad unum omnes concissi sunt.

Iusto interea exercitu comparato Tartari postquam palantes extra urbem dierum aliquot spatio hostes quâquâ versum dispersissent, in Prætoriam horum stationem , XENSY , Provinciam eodem fluctu , quo abrepti fugiebant illi, procurrentes inde eos expulerunt; & fugientem Ducem exutumque milite longiùs ad interneccionem usque sunt insecuti. Fama tulit tyranni sermonibus evulgata : Nunquam tyrannum, in animum induxisse totam evertere Monarchiam : Pequinum tantummodo advenisse , ut Magistratus , tam literarios , quàm militares , insolentiùs hætenus suâ potestate usos , pro merito plecteret ; & hæc re demum perfectâ jus Imperatori legitimo sartum tectumque , quod miserè accisum ab ijs doleret , in integrum restitueret. Sperari hoc equidem ab audaci potuit , non credi.

Interea Tartaris tyrannum Regno exigentibus antequam de eo planè profligato, nuncius adesset , decem integros dies populatio Regiæ ac postea urbis omni præsidio destitutæ conflagratio tenuit. Exhausti penitus thesaurum Regium atque in XENSY comportari ter mille Equites ab illo , dum discederet , jussi sunt. Mandatum cuilibet ut ignibus , quâ posset urbi
G injectis,

injectis, quingentos secū aureos thesauro efferret, ac loco constituto reducem ab infectione Tartarorum, quam frangendam putaverat, primipilum præstolaretur. Compertum tamen est per eos dies, etiam ab iteratō gazam involantibus, vix dum vigesimam quintam pecuniæ partem, quæ intra Palatium asservabatur, sublatam fuisse; intactâ omnino eâ, quæ in publicis ærarijs per urbem servabatur. Pretiosæ supellectilis direptæ ea cōpia fuit; ut ad terminos usque Provinciæ Pequinensis (decem dierum iter est) totum spacium holoserico, & omnis generis pictæ vestis, ac multicoloris quem fugientes abjecerant, apparatu confectum fuerit. Incredibile, nisi qui oculis hæc & auribus propior accepit, annotasset. Tam nobile urbis opulentissimæ, quantum licuit expilata, prædam, Tartari postea rerum Domini exactis à XENSY loco natali, ac Regiâ tyranno recens destinatâ perduellibus, sunt consecuti.

XENSY Provincia (Regnum potius amplissimum) una ex maximis Sinensis Imperij, distat à Regia Pequinensi versùs Africum leucis plùs minùs trecentis: Ipsa autem deinceps rectâ ad Favonium porrigitur leucis adhuc trecentis: Lata à Septentrione in Austrum leucas ducentas viginti. Totius Provinciæ caput, SÍGNAU FÙ dicitur; ubi triennium totum Pater Adamus commoratus fuit olim, antequam
ad

ad res Astronomicas Pequinum evocaretur, rem Christianam ubi post P. Nicolaum Trigautium, qui primus eò venerat, promovens. Subjectas habet urbes præter oppida murata, & pagorum multitudinem, triginta sex. Reliquæ Metropoles, quæ præterea septem sunt, pariter excultæ, satis superq; prædonis ingluviem, si satis avaro esset quod habet, satiascent. Sed proclive fuit spolijs amplissimi regni assuetum regna insuper integra sitire. Post despoliationem faces incendiariæ Pequino impenderunt. Christiani & literati aliquot, qui secundæ Latronum fortunæ adhæserant, destinatarum flammarum conscij, & Tartarorum Imperium ponè secuturum exosi, impensè hortabantur Europæorum assecclas, ac primùm Patrem Adamum, ut dimissis omnibus egrederentur Trojam, cujus bustum jam à tergo sequeretur: Nihil defuturum pollicebantur inter amicos: loci mutationem fore, non animorum. Sequeretur oves Pastor quibus assueverat: non expectaret ignotas, inò indomabiles: Translato Imperio ab urbe Pequinensi, religionem quoq; iussam exulare: Alibi utiliùs posse reflorescere, quod modò luctuosè hîc exaruerit. Tergiversantem, & majoris turbæ, quæ defereretur, commiseratione retrahendum à fuga, viro insuper dignissimo è suis Vicù cognominato, Tyrano ipsi Patris ac Consiliarij loco habito, anxie

commendant. Enimverò perſuaſus iſte, ac perſuaſurus equum & famulum mittit honoris ſpecie abducturus vel invitum. Dum tenet altercatio invitantem inter & renitentem, ultrice Nemefi flagitioſos intus monente, famulus ſaluti ſuæ proſpiciens, relicto Patre, ſeq̃; & equum abſtulit.

Simul ab urbe diſceſſerunt perduelles, ſimul ab aula per incendiarios exorſæ flammæ. Quaſi dato ſigno è Regia ad conflagrationem, primum urbis portæ pulcherrimis operibus ſupra muros elevatae, deinde Magnatum ædes, poſtremò domus reliquæ illuxerunt. Adhibitus pulvis pyrius momento ferè temporis univerſa incendit. Placet ſolius Regiæ jacturam apponere, quando plurima eſſent, quæ tunc conſumpta abſq̃; exaggeratione deſleri poſſent. Innitebatur illa columnis ſeptuaginta duabus: harum ſingulæ baſibus ex marmore per quodlibet latus cubitorum decem, altis cubitos quinque inſidebat: Quod eminebat de baſibus (plurimum quippe terrâ abſcondebantur) ad excipiendoſ columnas in ambitum, ita aptatum erat & circumſcriptum, ut perexiguum ſuper-eſſet ex ſuperficie baſis, quod ambitus incumbentiſ columnæ non occuparet. Ex quo colligi poteſt vaſtitas & proportio columnarum, quæ, quòd permaxima eſſet, non poterant illæ, niſi ex conjunctis trabibus, quas Provincia Sù CHI-
ucù

ucû hinc ad NOSO-LYBICUM excurrrens quingentis & amplius leucis subministraverat, fabricari. Non utuntur Chinenſes lapide ad ſubſtructiones & ædificia eminentia: ſed compactas trabes circulis ſive faſcijs ferreis colligant, ad modum quo mali navium grandium conſtruuntur: tum vernice Chinenſi compactas lævigant, totas demum auro obducunt, ad eximium fulgorem intuentibus. Pavimentum vario & picto marmore conſtratum, trabes ad proportionem columnarum ingentes, & deauratæ mirâ varietate diſtinguebant. His magnæ molis tectum, & ipſum tegulis aureo colore fulgentibus imminebat. Cætera omnia Palatij ornamenta eâdem arte ac luce fulgebant. Ubi exuſtis columnis ac fulcris ſubtractis moles hæc corruit, fragor editus eſt tantus, qui ad decem ſtadiorum ſpatium diſtinctiſſimè auditus excurreret. Dum flagrat latrocinio & igne urbs ampliffima, quis credat Europæorum diverſorium ab utroq; exitio fore immune? Redeuntem è domesticis ad ædes famulum, tres prædonum inſecuti, unâ domum intrant; blandis tamen paucisq; ſalutati, & exire rogati à Patre Adamo, perſuadentur ædes dimittere intactas. Dum exiguntur iſti, alij per poſticum effraſto muro irrumpunt: Ad hos etiam Pater: Eja! inquit, alienas domos hæc indiſtriâ ingredi mos militum non eſt, ſed latronum; cavete

hanc notam Provinciæ vestræ hinc recedentes inurere, quod hominum perditorum more audeatis tam atrocia præter humanitatem. Mirum! Nil opposcentes per easdem rimas, quâ fuerant ingressi, è vestigio erumpunt. Adversus ignem, cum nulla valeret eloquentia, alia, quæ hospitem importunum arcerent, subsidia procurata sunt. Cereis Agnis Dei res gesta, ac Numinis auxilio implorato, singuli singulis tectis injecti. Ardebant in orbem vicinorum omnium ædes, nec dubium erat Patrum domicilium eodem mox incendio involvendum: Famuli saluti quisque suæ prospicientes, quâ datâ portâ effusi, quò spes ferebat, improvidi vagabantur: Soli duo cum P. Adamo perstiterunt. Addiderunt se istis non multò post complures è viciniâ, qui, quod prohibente flammâ domûs ostio exire non possent per averfam partem ad etiamnum intactos diverterunt quæsitura salutem. Horum unus sagittam collo infixam; alter brachium tormenti globo fœdè laceratum secum attulit: Christianus hic ab annis aliquot non confessus, pœnam hanc supinæ suæ negligentiae adscripsit; uterque balsamo, quâ potuit arte juvari, curatus est. Susplicatus interea Pater Adamus quod erat, nonnullos è vicinis in hac desperatione more patrio sibi mortem nefariè illaturos, proximas ædes nondum Vulcano sacras petit; ubi in recondito

con-

conclavi septem viros ac mulieres laqueis collo-
infertis pendere reperit. Duo, dum adhuc
palpitarent, resectis laqueis vitæ redditi, atq;
ad cæteros, ut recrearentur, transmissi.

Verùm crudeli elemento visus fuisse imma-
nior latro : quibus ignis parcebat, ipse jam de-
dignabatur ignoscere. A muro, cui Patrum
ædes erant proximæ, prospiciebant incen-
diarij, solas illas reliquis omnibus circumfla-
grantibus intactas. Quocirca multis in eas tor-
mentis displosis iteratâ voce inclamabant so-
cijs, ut Templum DEI tandem incenderent.
Fecere quod poterant ; sed non perfecere.
Miram sacrarum rerum virtutem : Septies
ignem iniici in eam partem domûs, quæ plateæ
adhæret, Pater Adamus oculis coram aspe-
xit ; at, ubi flammam arida concepisset, septies
quoque suâ sponte extinctos ignes. Amplius
istud portento simile ; quod è vicinâ urbis por-
tâ tantus ardor in has ædes incubuerit ; ut ejus
in atrijs nemo posset consistere, titionibus atq;
carbonibus undequaque constratis ; ipsis quoq;
quæ ad faciendam umbram ibi fuerant plan-
tatæ arboribus, per æstum desiccatis folijs pro
virore hyemem præsentantibus. Neque ta-
men hoc cremore adjutus ignis, quem injece-
rant, extinctus est. Urserunt incendium
latrones comportatâ ad ostium magna
sarmentorum strue storeis obvolutâ ac

ac succensâ ; At sereno & placido cælo, repente ventus exortus, inflammata struem in sublime extulit, atque per passus supra quinquaginta deportavit ad fanum Idolorum, totumque illud delubrum impietatis, nequidquam repugnantibus, qui servare moliebantur, delevit : Vero DEO jam tum præparante aream illam novæ Ecclesiæ, sibi postea eodem in loco ædificandæ.

Labores quoque Mathematici, Divinæ providentiæ cordi fuerunt : quibus scilicet ad promovendum Divinum cultum, opportunis hætenus instrumentis, gravissimum fuisset Patres spoliari. Conduxerat in vicinis ædibus cubacula tria Pater Adamus domui contigua. In eorum bina tabulas omnes librorum Mathematicorum, quibus more Chinenfium omnia inciduntur, suasque operas; quod multæ essent, & domestica plurimum cubacula occuparent, intulerat, vacuo relicto tertio, quod sub eodem tecto, nullo interceptum pariete, omnino pervium cæteris cohærebat : Ignis proximi vehementiâ tertium hoc tantummodo cubiculum conflagravit, adeo prodigiosè avulsum à duobus reliquis, quasi cultro foret abscissum, ut arte non posset exactiùs auferri : flammâ interim lambente murorum aliquot siccissimas tabulas ligneas, nullam earum tamen vel unicâ litterarum læsâ, destruyente. Erexit postea animum.

num Patris Adami hæc in mathematicas artes, ac præsertim Calendarij Astronomici favorem ignis reverentia ; ut quamvis ab eo animum despondisset ; ex hujus tamen tam prodigiosè servati cura majus aliquod olim Christianæ rei emolumentum deinceps speraret.

A tergo istarum ædium domus erat satis ampla, quæ idcirco non tota habitabatur, quod optaverat Pater Adamus ut extrema ejus pars ædibus Patrum, quæ admodum angustæ erant, amplificandis servaretur. Ignis ergo priore aula cum adjectis cubiculis ad solum usq; absumptâ, cum ad postremum, de quo meminimus, atrium pervenisset, ac tigna aliquot cubiculorum incendisset ; relicto tantum adustionis vestigio, nec in aridam materiam ultra defæviens, nullo ferente auxilium emortuus, reliquis conclavibus pepercit.

Nocte insequente, ad quietem tantisper digressis omnibus, ingenti fragore domus tota concutitur, tectumque omne, atque atria fragmentis tegularum. Fragorem & ruinas intulit accensus pulvis pyrius, qui à fronte domûs servabatur in muro, atq; ex vicino æstu ignem conceperat, & in ædes Patrum, quia proximorum, hæc tempestate detonuit : providente etiamnum DEO ; ne quos inter multiplicia pericula hæc servasset, uno momento hæc procella contereret.

G s

Altero,

Alterâ ac ſequentibus diebus ijs qui ſerviebant, paulatim reverſis, domum verrere, quæ dejecta componere, hiſque ipſis murorum aperturas ne latronibus aditus patèret, claudere placuit. Die tamen tertiâ majus; quia inopinatò periculum incubuit: Urbani ipſi ac Cives agmine factò domum vallant; jamque oppugnare aggreſſi, primam portam machinis impetunt; hac collabente in alteram vim parant. Alij ſimul tecta conſcendere, lanceis, ac fuſtibus, prout cuius furor arma miniſtraverat, malum moliri. Non aſſequebatur ſcopum improvifæ furia Pater Adamus. Varia conjectans, ſecumque, quid factò opus, deliberans audaciâ vim frangere, aut differre, ſtatuit. Noverat Chinenſium ingenium; quorum impetus virum; progressus fœminam, monſtrat.

Itaq; è domesticis quendam inſtructum acina- ce Japonico præ foribus conſtituit; ſeu terrori futurum adverſus furibundos, ſeu defenſioni. Ipſe barbâ venerandus in portâ occurrit. Ad conſpectum viri reſedit furor. Tum excuſantes audaciam, latrones abs ſe inquiri vociferati ſunt. Sed quandoquidem recepti in domum nulli eorum viderentur proſinus recuſuros ſeſe; ac dictò citiùs abjerunt omnes. Conſtitit poſtea Coryphæos iſtorum fuiſſe duos fratres qui, quòd ante menſes aliquot pecuniâ à P. Adamo mutuâ petiſſent, nec impetraſſent, hanc, ut

interpretabantur, injuriam ulcisci, & vi tollere, quod optabant, paratos nunc advenisse: Actos impotentiâ vindictæ, de more, etiam in communi calamitate se ipsam negligentis, tantummodo ut alteri, quem odit, noceat.

Absque injuriâ cogitari simul potuit æmulo-
rum invidiam, quâ Europæos literati indigenæ
aliique complures insequuntur, fomitem hujus
conjuratiōis fuisse: quod neminem in communi
calamitate vellent esse felicem; minùs illum,
cui nunquam serio favissent. Et verò satis
intelligi nunquam potuit, unde Pequini tanto
æstu decertatum sit contra Patres, ob susceptam
Astronomiæ restitutionem (quam rem oppor-
tunissimam fini Divinæ legis promovendæ, &
Societatis instituto propriam præ occupationi-
bus alijs hîc terrarum delegerant) cum tamen
alibi per hoc imperium, atque in urbibus digni-
tate ac literis æquè florentibus iidem summo in
pretio eâdem, ex Astrorum ac cœli scientiæ
causâ semper fuerint. Post persecutionem
quæ Patribus initio in Regnum ingressis incu-
buit, quâ Pater Alphonsus Vanchoni flagellis
cæsus, reliqui Pequinenſes Socij Regno ejecti
sunt; raris tempestatibus acta fuit Christiana-
res; quamvis catalogus librorum Mathemati-
corum, & instrumenta artis à Patre Nicolao
Trigautio & Patre Adamo Schall, confecta in

XENSY

XENSY Provincia fuerint evulgata, quin etiam Pequinum translata. Licuit tum ut ipsi narrant, cuilibet sub ficu, & sub vite sua securum degere. Incredibile est quanta cum humanitate Patrem Adamum, postea Pequinum evocatum Xensienses persecuti sint Magistratus Provinciae & Gubernatores urbis in quâ hæserat, certatim advolantes gratulabantur: non contenti lecticam, quâ deveheretur, viaticum & jumenta ministrasse, ipsi quoque discedentem honoris gratiâ inter faustas acclamationes deducebant ad stadia aliquot comitati. At ubi in Regia res geri cœpta est, momentò exarsit, incendium & pertinax in exitium æmulatio. Valuit tamen hic ipse livor, & consecuta exinde infectatio literatorum Pequinesium ad rei Christianæ augmentum. Divulgabatur Patrum nomen toto imperio; felix Astronomiarum operarum successus, æmulorum profligatio, Regia encomia, per Provincias laudata instaurati Calendarii novitas omnium ore celebrabatur: Ipsi indigenæ melioris animi, chrijs atque orationibus in lucem editis probabant gloriosos pro Republica labores susceptos. Atque his tanquam venis deferebatur è corde Dei Præconum doctrinæ sanioris sanguis, ac spiritus, fœcundandis quaquaversum per vastissimum imperium quotidie subnascentibus germi- nibus, & augendo firmandoque populo nominis Christiani.

Satis

Satis copiosa Ecclesiarum & Residentiarum Societatis circa annum quinquagesimum quartum supra millesimum ac sexcentesium messis visa fuit P. Martino Martini ; quando in suo commentariolo tum Romæ edito scripsit , anno decimo septimo sæculi currentis ante cœptam correctionem Calendarij uno , fuisse apud Chineses recensita Christianorum tredecim millia . Numerus hic sæculi anno quinquagesimo ad centum quinquaginta millia excrevit ; factus intra annos viginti decuplo major , quàm fuerit antecedentibus quadraginta annis cum eâdem ferè operariorum raritate . Hoc ipsum Pequinese solum quasi arenosum & sterile vix centum inferebat ærario divino quotannis ; eò quòd ex omni Provinciâ ad Curiam affluentes colluviem faciant minùs attentam rebus serijs , aptâmque religioni . Postquam tamen ab aliud velut agentibus , sub splendido pallio astrorum , Divina communicata sunt ; quotannis Dei pensum adeò multiplicatum lætissimi viderunt Patres , ut supra sexcentos & septingentos baptizatos excurrerit .

* * *

CA

CAPUT X.

Instauratio Imperij per Tartaros, & Astronomia restituta cura.

POſt diſſipatos per Imperium, ac proſtigatos perduelles, collectis in unum copijs caſtra ad urbem admoverunt Tartari. Non ut paucorum dierum ſpacio direptam vaſtatamque ab immanitate latronum profugientium novâ calamitate percellerent; ſed ut perturbato imperio, quid pro ea à ſocijs impoſterum obſequij depoſceretur, intelligerent. Quatriduo in caſtris exacto totius urbis, & omnium Magnatum gratulatione, qui univerſi ad eos in caſtra exierant, excepti ſunt, & in Regiam introducti, ſtudioſè percontante identidem Patruo Regio, qui Regis Tartarorum, Nepotis ſui nomine exercitibus præerat; reverâne hoſpites admitterent? velléntque ac juberent ſibi impoſterum à Tartariſ imperari? Omnibus uno ore acclamantibus, Vivat, vivat Rex, mille & mille millibus annorum! acclamatione hæcenus ad Sinenſes Imperatores uſitatâ, ſecutus invitantes ad Palatij ruinas ac buſtum pervenit. Alterâ die, quod hominibus ſuis ædes in urbe ad commorandum non ſufficere animadverteret; voluit Chinenſes Incolas in exteriorem civitatē man-

mānibus primariæ urbis solâ fossâ interjectâ
cohærentem commigrare; concessio tridui spa-
tio, quo mobilia possent evehere.

Urbs major, in quâ Regiâ, directè Austrum
respicit, & quadrato muro cingitur: Cujus
quodlibet latus ad viginti quatuor stadia excur-
rit (ducenta quinquaginta stadia Chinensia uni
gradui in sphæra cœlesti respondent, & millia-
ribus quindecim germanicis; quorum proinde,
singula stadijs circiter septendecim constant.)
& ad ternas mundi plagas, Subsolanum scilicet,
Zephyrum, & Septentrionem versùs extendi-
tur. In singulis lateribus binæ patent portæ;
extra quas latissima effunduntur suburbia. Quâ
Austrum respicit tribus portis ad anteriorem
urbem est pervia. Turres muris continuas
& omnes quadratas numerat, in universum tre-
centas sexaginta: inter quas ad duo quælibet
stadia una latior, quas facilè esset addito trian-
gulari acumine in propugnaculi formam redi-
gere, ut civitas redderetur inexpugnabilis.
Murus altitudinem quinquaginta cubitorum
æquat. Intra & extra opere lateritio vesti-
tur; nucleo terreo optimè compacto suffultus.
Crassitie constat cubitorum viginti quatuor, in
quâ planitie equites discurrere, & milites com-
modè ordinari possunt. Intra hoc septum Tar-
tari omnes retenti. In alteram urbem quæ antea
plurib⁹ in locis deserta erat, plebs Sinica ejecta,
nunc

nunc undique habitabilem fecit. Hæc longitudine ab ortu in occasum prioris latus Austrinum superat stadijs quatuor ; latitudine quâ ad Austrum porrigitur dimidium illius non excedit : muris & turribus ; sed aliquantò humilioribus instructa.

Ne cum cæteris res Christiana compellere-
tur à Regiâ longius exulare , atque ædibus ad
destinata opportunissimis exueretur , nihil dif-
ferendum ratus Pater Adamus libello supplici
novum Tartarorum Senatum aggreditur. In
illo pluribus commemorat Europæum se homi-
nem à multis annis in urbe commoratum legem
DEI populo suafisse ; in Regiâ urbe templum
& imaginem habere cum libris , & omni ad hoc
munus exequendum constituto apparatu ; quæ
omnia nequaquam intra triduum civitate efferri
possent. Astronomiæ & Calendarij emen-
dandi curam jussu demortui Regis se suscepisse ;
magnam vim tabularum , quibus ejus commen-
tationis libri incisi essent , domi asservari : o-
mnia perire necessum esse , & Reipublicæ per-
niciosum , si urbe exportarentur : Proinde
rogare , ut cum advenis , in hac rerum fortunâ
desideratissimis , & ipse Advena , suâ in statio-
ne impoſterum firmari jubeatur. Cum libello
coram Senatu novæ Reipublicæ , plebejo habi-
tu indutus , inter turbam civium , non absimilia
postulantium genibus flexis se ſtitit ; lætus omi-
ne

ne sub ipsum rei principium à circumstantijs capto. Felicior quippe omnibus, qui plurimi affluebant, competitoribus, cum in illos scuticis & baculis ageretur, nec illorum libellos vel oculo dignarentur Præsides, genu flexum Patrem tuto adesse sunt passi. Nec multò post e Senatu quidam benignius hunc intuens iussit, propius accedere, & libellum offerre. Evolutâ paginâ ad quâdam subsistens: quæsiuit, quid tēpli nomine Pater intelligeret? respondit; locum esse in quo DEUM Creatorem omnium revereri consvêisset. Quæsiuit rursus, cur communi vocabulo delubri cum cæteris non uteretur? Respondit Pater: Hoc ad distinctionem religionum factitari. Reliqua prosecutus de Calendario interrogare perrexit, & num in Mathematico tribunali officio fungeretur, & eorum redditibus viveret, exquisivit: negantem; ac se non tribunalis illius calculatorem, sed calculatorum magistrum esse asserentem; tanquam consecutus, quod quærebat, iussit in pedes surgere, ac singularis reverentiæ significatione redire postero die; domi interim secure degere (Hic ipse postea quotannis triginta aureos eleemosynæ nomine ad templum, aliâque Patri munuscula mittere solitus; demum Patruo Regis vitâ functo, ubi Rex ipse habenas imperij tractare occeperat, officiosissimè ad Regē introductum Patrē Adamum ei comendavit:

H

re-

¶ 14 *Initia Expedit. Christiane ad Chinenſ.*
remunerationis quoque illud à D E O consecutus , ut ex familiâ suâ Christianos non paucos , atque hos inter filiam numeraret.) Discessum paranti duos è literario Magistratu suos discipulos qui deducerent, addidit, exploraturos singula. Et verò hi excussis omnib' diligenter, visi majora narratis renunciasse. Alterâ siquidem die revertentem liberaliùs excepit Senatus ; Fuit illico qui obviam procedens hilari vultu tabellâ è sinu proferret, licentiæ commorandi in urbe tesseram , & severam cautionem , ne quis Tartarorum Patri molestus esset ; Hanc ajebant , portæ affixam dies aliquot pendere finito. Edicti experimentum proximè factum. Redux quippe Pater Adamus non solum Aulam & atria ; sed cubiculum quoque ingratissimis hospitibus infestum , quique continuo exesse , ac veterem migrare colonum mandabant. Pro scuto objecit Pater diploma , resque suas , ac domum nemine contradicente , quin è vestigio diffugientibus illis servavit. Eâdem arte reliquæ ædes ad sepulchrum P. Matthæi Riccij persisterunt, primis possessoribus intactæ: aucto diplomate , comminatione pænarum molestiam illaturis certâ : feliciter hæc omnia apud Barbaros suadente demissione, & agente causam DEO pro domo suâ.

Disparem exitum fastus Astronomorum tulit. Patronum causæ suæ præoccupaturi ,
Ehe-

Ephemerides mutato anni nomine Senatui præsentant. Quærentibus, quale nam illud esset, quod offerrent munus? Vetus, inquiunt, gentis jam vestræ Calendarium est, novo Marte concinnatum. Atqui reponunt Tartari; Scatere, ajunt, erroribus hoc vestrum. Intelleximus aliud emendatiùs à TAM JÔ VAM (nomen est Patris Joannis Adami) Europæo editum: Aptior novo imperio erit ista ingenij novitas: Hunc quantocyùs hominem huc advocate. Dissimulantibus mandatum, quia perculsis, postridie Senatus Patrem per Apparitores suos in Palatium evocat. Honorificè deductum ante opperientem præ forib⁹ Mathematicorum gregem unà acciri jussum, in Senatum tribuni introducunt. Priùs tamen quàm conclave subiret, circumfusi ex æmulis nonnulli, rebus suis diffisi, & subodorati sententiam, quæ adversus suam imperitiam gliscebatur in animis Tartarorum, quantâ poterant eloquentiâ satagebant persuadere, ut, si de Calendario Pater interrogaretur, diceret: novum calculum; compilatum esse necdum ad calcem, supremam illi manum adhuc deesse. Quibus Pater: Supervacanea isthæc, inquit, vestra est sollicitudo: Quid Senatus ex me quæsiturus sit; quid ego Senatui ad interrogata repositurus, ubi ingrediar, resciam. Promittere nequeo, quod mihi adhuc incompertum est: Cæterum quid animo

vestro ſedeat ſatis perſpicio ; minùs providè agitis , ſi poſt quindecim annorum bellum uno temporis momento pacem componere , calen-
tibus etiamnum jurgiis , meditamini. Admiſſis in Senatum univerſis de ſtatu Calendarij rogatus Pater : Nihil ei propemodum deeſſe ad coronam , reſpondet : Rogati & æmuli ; ſi ejus praxim jam edidiciſſent? reponunt impudenter, minimè . Patri itaque incubuit ſequentis anni Ephemerides quantocyùs expedire ſolum: quibus adverſarij ſuas apud Senatum attexuerunt. Traditus utrique parti alterius labor dijudicandus . Septem immanes errores Chinenſium lucubratio exhibuit, ſcripto exagitados à Patre: Hujus autem calculo nihil opponi potuit ab æmulis, præter novitatem ; vetuſtati , ſibi de viribus malè conſciæ, atque interitum formidanti ſemper exoſam. Imò ad objecta reſpondere juſſi ſuomet ſuffragio quando aliter non poterant , Europæam methodum comprobarunt ſignatam, nomine ſingulorum, & Typario Senatûs appenſo. Itaq; in annum ſequentem , qui Tartarorum erat ſecundus , concinnatæ Ephemerides , & ſupremo Senatui priùs quàm prælo darentur, ut inſpicerentur, oblata. Ab illo ad Regem tranſmiſſæ ac plurimùm collaudatæ ſunt.

Prænunciata quin etiam Eclipſis ſolis eventura Calendis Septembris anni 1644. ejusque
pro

pro regnorum dispari situ, in singulis dissimiliter observandæ, appositi calculi quaquaversum dimissi. Industriam demiratus Rex: nunc, inquit, primùm in Sinensi imperio Solis & Lunæ deliquia, quanta quanta fuerint, quisque loco suo & tempore certus aspiciet.

Ubi tempus observandæ Eclipsis adfuit, supputationes omnes tam juxta Europæam, quam juxta antiquum Sinensium ac etiam Mahometanorum regulam, cum cujusque schemate per omnia tribunalia, & in vulgus etiam dispersæ. Die verò Eclipsis speculam Mathematicam Pater cum uno Senatûs Principe, quem Rex designaverat, & Mathematicis conscendit; Sociorum alijs ad tribunal rituum, ubi universus Regiæ Magistratus ad succurrendum Soli laboranti, more veteri toto Eclipsis tempore genu flexus adesse consueverat, submissis: Alijs supremo senatui intra Palatium pariter erudiendo, devinciendoque Europææ methodo assistere jussis: tot oculis vel à deliquio Solis, plenius inspecturis novæ doctrinæ robur, firmitatēque rei Christianæ imposterum designaturis. Nec votum fefellit. Aliunde locorum felix concordia calculi cū cœlo allata est, & Pequini Regia universa Astronomiæ Europææ applausit. Exceperat discipulorū nōnemo tubo optico solē, & corpori interjecto oblectā-

tem in chartâ monstraverat ; quando Senatorum aliquis, cæteris amænitate rei abreptis, arrepto pennicillo, elogium observationi, atque huic, uti videbatur, portento adscripsit. Nos, inquiebat, Senatum Principes observationi Eclipsis solaris assistentes, deprehendimus antiquam Sinensium regulâ dimidio à vero discrepasse ; Mahometanos unâ horâ deviasse ; solummodò novum ab Europæis traditum calculum tam tempori, quàm punctis Eclipticæ exactissimè respondisse. Dignum sanè eximios viginti annorum labores, exacti imperij tempore ab invidiâ perperam suppressos, Nobis regnantibus lucem aspexisse & probatam oculis, illorum fidem immortalitati transcriptam esse. Quare præcipimus, ut ij ad quos pertinet, singulari eam diligentia tractent, ne per eos stet, quò minus decem annorum millibus perduret. Rex perspectis, quæ undique affluebant, novi calculi commendationibus, laudatam amplissimè methodum complexus edixit ; ut Mathematici universi eâ solâ deinceps utantur, eamque ad posteros æternùm duraturam transmittant ; Magistro Tãm Jô Vàm ad supputanda astronomica omnia assumpto.

Erant tum in tribunali Mathematico supra septuaginta, cum officio Magistratûs, retribus Regijs abunde instructi. Ipsis accensebantur cen-

centum ferè candidati, quibus sola oriza dabatur, ut nunquam non præsto essent, si contingeret aliquem ex primoribus decedere, qui prævio examine in demortui locum succederent. Turbam inutilem succidere statuit Senatus: expectabátque nutum Patris Adami, quos potissimum è competitorum grege deligendos designaret. Hic enim verò ad genua æmuli, & ad aram hostes. Pluribus opem, quam deprecabantur, attulit Pater; quamvis minimè nesciret, quod & venit, apud improbos beneficia non nisi ingratitude compensari.

CAPUT XI.

*Collata P. Adamo rerum Mathematicarum.
Præfectura confirmatur.*

PRæfectura rerum Mathematicarum insigne est apud Chinenfes muneris publici genus, & inter Magistratum summos jam olim recensitum. Hanc Patri Adamo, Rex nuperis comitijs, ex occasione Eclipsis præteritæ solaris, deferri per tribunal rituum demandavit. Dissimulabat tantisper executionem Senatus, sive Astronomorum gratiâ, qui spe dignitatis hujus dejecti, præsidum nonnullos, edicti Regij ad indigenas revolvendi spe, retardabant; sive quòd ipse dubitaret, dissonas mentes

H 4

è vesti-

è vestigio coalescere posse, ideo cavendis motibus tempori suo servandam mandati expeditionem putabat. Urfit destinata Rex ipse, minimè alieno patrociniò permotus. In anni supra millesimum sexcentissimi quadragesimi quinti diem decimam Februarij, incurfura Lunæ Eclipsis, calculatione Europæâ usu recepto annunciabatur. Defuit libello titulus, quem præfigere ad regem erat moris præfecti Mathematicum. Illico erudiri voluit à Tribunali rituum Imperator, quod illud sit decreti officij silentium? Nonnulla excusantem tribunalis Præfidem, expedire ad unguem, quæ jusserat, præcepit: universis omnino Mathematicis, tum alumnis Regijs, tum alijs quibuscunque, atque omni rerum ad tribunal hoc pertinentium comitatu subijci Europæo Patri mandavit: aliud pro decore Reipublicæ & novæ regulæ utilitate non fore dictitans; minus in officio in incertum evagantes cæteroquin ingeniorum motus coercentes.

Nomen dignitatis P. Adamo per institutionem, quam profitebatur, alienius est visum, quam quod ab eo suscipi se pateretur. Quamvis præfectura Mathematicum, si rem spectes nihili moribus Societatis adversetur: Imò literariæ Reipublicæ propria, nullius præterea esse videatur, si hujus non sit. Insignia tamen Magistratûs gerenda; statis dierum intervallis tenen-

tenendum Palatium ; quotidie ad negotia expedienda pro tribunali capienda sessio ; curæ denique à scopo primario salutis animarum prosequendæ deviantes suaserunt ; ut humeros , saltem oneribus præfecturam comitantibus , quâ posset, subtraheret. Exposuit Regi ; se sacri, quod gerebat, muneris ratione, quotidie manè DEO Sacrificium offerre ; statutas preces per diei curriculum persolvere ; minùs tantis momenti officij adeo eminentis præfuturum , qui uno eodémque tempore multum disparia satagere cogeretur. Principio igitur , cum suboffensus videretur Rex existimatæ repulsæ, suscepti omnino muneris , etiam annitente, qui missioni præerat Superiore , dissimulanda fuit cura : donec exoratus Imperator alleviaret occupationes privato vitæ generi diffformes. Absolutus subinde ab onere aulico Pater ; subditorum tribunal è Regiâ translatus in ædes Europæas : omissi redditus onerosi Magistratibus apponi soliti ; Ipse , quod præferret conditionem advenæ , more ab omni obsequio exemptorum hospitem, ac tantummodo maximi momenti indigenis indulto , honoris simul ac commoditatis eximio incremento , quotidie bis positâ mensâ perpetuò ali cœpit ; quæsturæ tribunali, ad initium cujusque mensis pecuniæ, & orizæ , ac necessariorum quidquid appendendum esset, affatim ministrante : Patre ita

H 5

fine

122 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

sine suâ sollicitudine futuro perenniter, gratiâ
summâ quoque Magistratibus invidendâ, Re-
gis convivâ.

Uti nulla rerum naturalium est, cui non
suus innascitur vermis, aut teredo adhæret, à
quibus vexatur; ita huic quoque tribunali Ma-
thematicorum, seu collegio, cui recens præfe-
ctus erat Europæus Sacerdos, evenit. Redacta
in ordinem Astronomorum Regionum turba:
compulsi ad obsequium hominis exteri tanto
arrogantiores Indigenæ, quanto literatiores:
præclusa contentionum materiâ iussi stare ad
uniûs Præsidis arbitrium, studijs antiquitatis pa-
triæ, & ingeniorum solito æstu sepositis. A-
cerbissima hæc, quæ foris iram sine viribus mo-
vissent, domi validum nacta sunt telum, quo
exosa novitas, & Europæum in Chinis collegiū
poterat concuti, vel omnino everti. Avaritia
duorum ex Academicis Alumnatûs Regij que-
stum sibi, odium magistro factura conspirat
cum malevolis. Paciscitur pecuniam; ut pri-
vata, quæ Pater nemini unquam communica-
re in animum induxisset, sibi explorata, ijs
communicet; Sincerè nunquam ab illo traden-
dam methodum, ad quam edicto Regio com-
pulsi essent; ut materia minimè aliquando defi-
ciat criminandi Chinensium doctrinam, & sta-
biliendi Europæam: Ab hoste nondum
placato, ob præteritas offensas nihil certi,
nihil

nihil sinceri præstolarentur. Interea se qui intimos animi illius recessus, uti non fallebant, penetrâssent, ad amissim prodituros quæ nōssent, & quæ non nōssent, auro apud avidum pecuniæ impetraturos.

Conjuratio jam in tuto videbatur. Comportatur insignis pecunia: obærantur Alumni: scopum factio proximis Collegij rituum comitijs attentat. Defert ad hunc Senatum compositas ad persuasionem querelas, & Patrem non minùs, quàm Majestatis atque inde mortis reum accusat. Actio erat, quod contra jus Regni, Regiâque munificentiam dignitate adeò eminenti, rerumque undique affluentium copiâ nondum satur Europæus munera nihilominus docendi gratiâ accipiat; & insuper quos pecunia degluberet, planè quoque oppressos indignissimè atterat. Nacti ex præsidibus quendam Sùn CHI Scây, nuper P. Adamo offensum, quòd ipso rogante cuidam Mahometanorum nuper in aditu Magistratûs, quem immeritò petebat, cum poterat, non favisset, apto fomiti scintillam commiserunt. Arreptâ hic vexationis reponendæ opportunitate diem Patri edicit. Nihil ille fraudis suspicatus ex improvisevocatur: causam ex Præside palàm audit. Usurpari scilicet ab Europæo Sacerdote Jura duorû Tribunalium Ly' & Ly': Deinde ipsum,

ipsum, quem administraret Magistratum subreptio Regis diplomate niti: Tandem passum esse se corrumpi muneribus: Tum allegat testes, sententiam rogat, oppido urget, & tantum non extorquet. Valde perculit illa criminatio, futurum crimen inauditum, & indubitata nece piandum, quod audacter affirmaret; nullum ex supremo isto Senatu meminisse edicti, quo Magistratus Mathematicum P. Adamo conferretur. Plus negotij causabat, quod amplius duabus horis interea excusum archivium, quo libelli supplices cum responsis atque edictis asservantur, nihil exhibuerit ejus, de quo agebatur diplomatis. Soli interea ardentissimo expositus Pater, ex quo triduo toto deinde capite indoluit, nemine afflictum accedere aut colloqui permissio. DEO, & bonæ causæ de more invocato circumspicit, si fortè innoxium à conspiratione aliquem à codicillis nancisceretur, qui denuo Archivium eventilaret. Utrumque impetravit: ac producto mox diplomate: Quis, inquit ad Præsidentem, capitis nunc damnabitur? En Regiâ manu signatum, & exaratum edictum, quod negasti. Obmutuit ad allegata Præses. Tum minore negotio falsi testes confutati, convicti suæ improbitatis accusatores, Tartari demum in eosdem, ac Coryphæum Præsidentem, inveci probris & convitijs mulctatos pro merito exercuerunt.

Aderat

Aderat in Senatu amicissimus Patris FAU cognomento ; divinâ duce providentiâ eo die ac loco submissus , cûm per tres antea continuos menses à confessu privatâ de causa abfuisset. Hic eam spem boni successûs , quam innocenti ejus præsentia fecerat , postea factò insigni cumulavit. Expeditâ enim pro æquitate sententiâ statim progressus ad Regem universæ rei seriem enarravit ; retulitque postea ad Senatum Regis nomine , minimè impunè abire permitendas eas calumnias & convitia , quas Mathematici & horum fautores adversus suum Præsidentem Europæum Patrem protulissent : Perspectum esse regi Præsidentem Mathematicum TâM JÔ VÂM Virum esse fidei integerrimæ , nec minùs pium , quàm innoxium : velle Imperatorem adversarios omnes coram Supremo Senatu Patri Joanni Adamo genua flectere , & posthac emendandam culpam demissè deprecari. Quibus ad mandatum Imperatoris præstitis ipse ille supremus Senator , & tribunalis rituum dignior Præsides , postridie domum Patris Adami convenientes , pridianam injuriam abunde officijs suis compensarunt. Redacti exinde in meliorem ordinem Mathematici , pulsas inquietis , & substitutis , qui honestiorem frugem pollicerentur. Promovit Christianam rem hæc literatorum fracta superbia. Dicto obsequentiores facti sensim assueverunt ei , qui hætenus impunè refraga-

fraga-

fragabantur potestati : & quia cum imperio literarum notitia Dei ac virtutis simul instillabatur ; passim flectebantur ad complectendam, desertis Idolis, fidem Christianam. Magnus continuo numerus per Baptismum Ecclesiæ aggregatus ; insecuta templi ac pietatis exercitiorum uberior frequentatio : & , si delectus non adhiberetur , quem necessarium esse constat, omnes illico dedissent manus ; cum interim multorum sola desideria firmandæ voluntati acceptarentur .

Commendavit deinceps quoque virtutem P. Adami insolita à lucro & fastu abstinencia ; quæ duo sibi arrogare erant soliti antecessores ex officio præsentis Magistratûs. Moris erat , ut quoties aliquis in Collegium seu tribunal hoc mathematicum admitteretur, omnes primi anni redditus in præsidis emolumentum cederent : Avarum hunc morem sustulit , ne munere quidem accepto. Præterea Præsides authoritatis suæ facturi incrementum , ægrè ad colloquium admittebant subditos ; & si admitterent , in cæremonijs Sinicis observandis superstitiosi ac tædiosissimi fastum immanem præseferebant : Pater eminentiæ suæ fastigio contentus, abiectiones aulicas à secum acturis amovit, & familiarissimè admissos audire , & negotia expediri faciliùs imposterum fecit. Odisse demum non poterant eum , à quo sæpissimè

mè se protegi, & quo nonnunquam intercedente inſperatò ſe à Rege remunerari ſentiebant. Academici autem illi, qui tempeſtatem nuper concitaverant DEO vindice, ut creditum eſt, cum eo, qui acceſſerat ad improbitatem promovendam, præſide, meritis pœnas dederunt. Eorum alter peſte correptus unâ cum Matre, fratre, uxorè, & filiis brevi ſublatus eſt. Quòd tamen Chriſtiani eſſent, ægrotos inviſit Pater, & à peccatis per pœnitentiæ Sacramentum abſolvit. Verùm, cum Chriſtianæ virtutis merito, contagium ipſe domum retulit, nihilominus DEO dante brevi à periculo eluctatus. Alter quia ſubdoluſ & pervicax ingenio, ipſi quoque tribunali rituum viſus eſt, ejectuſ ab eodem, & domi ſuæ egeſtate confectus. Præſes aliquot poſt menſibus in patriam XENSY reverſuſ, ut ſuos inviſeret, à conterraneis forcipibus dilaniatuſ, extractoque corde & comesto, miſerè periit. Ejus filiuſ Doctoruſ albo non multò antè adſcriptuſ, dum in curiâ magiſtratuſ fungitur, ſat levi de cauſâ privatuſ officio, & bonis fiſco addiſtis, in exilium ad deſerta Tartarica relegatuſ eſt: Machinis, quas inſonti paraverant, in authoreſ recidentibuſ.

Pacatiſ rebus mathematiciſ aliquid præterea domesticæ moleſtiæ expediendum ſupererat. Ex quo Tartari imperio potiti ſunt, ſingulorū tribunaliuſ.

nalium Magistratus, sibi ex æquo cum Chinenfibus diviserunt, & quandôque summa rei penes solos Tartaros manfit. Plane idem in mathematicum tribunali futurum videbatur; in quo jam essent, qui Ephemerides Tartaricè vertèrent, quique ad ingenium indigenarum sibi arrogaturi viderentur quoque cætera. Non erat, diviso imperio, res Patrum publica privatæque ex animi sententiâ processura. Consulitur tribunal rituum, atque ab illo postea Rex, cum Senatus supremæ tantum judicaret esse potestatis, communem omnibus Magistratibus morem, in uno mathematicum collegio limitare. Rex causâ discussâ, præter opinionem pro Europæo Patre decîdit: Inquietos primùm populares suos, qui litem moverant, flagris ac verberibus excipi, solâ vitâ donari: Tribunal rituum verò pœnâ pecuniariâ multavit, quod tales tribunali mathematico addidisset, qui fastidij plurimùm, ac plus detrimenti quàm auxilij adferrent.

Adhuc alius lapis offensionis obstabat. Ille nimirum, qui, priusquam Tartari imperium obtinerent, præfecturâ Mathematices potiebatur. Illis quippe regiam ingressis, ac sceptrum obtinentibus, quod in hac arte tantillum instructus, annis aliquot apud Tartaros eidem operam impendisset, non nihil placuit: Postea se junxerat Mathematicis, cupiens amplius erudiri?

erudiri ; quò sibi aditum ad præfecturam jam semel delibatam pararet. Rebus non ex voto succedentibus impatiens , P. Adamo ad id muneris evecto nō acquiescebat, imò nihil omitebat exultationi suæ promovendæ ; donec omnino ejus ad culmen deducendæ spe prorsus excidit. Quod casu eo, quem narrabimus, accidit.

Solent Nationes istæ laudum cupidissimæ res abs se bene gestas , quemadmodum & majorum suorum memoriam marmoribus incisam æternitati transcribere : Quæ elogia vel in quadrata basi, aut in tergo testudinis, aut columnâ statuuntur. Imperator Patruo adhuc viventi hunc honorem decrevit; quò res ab illo præclare gestas posteritati commendaret. Marmora in aditu Regiæ erant erigenda , cùm jam inscripta essent ; sed ad hanc prius deportanda, cùm abessent longiusculè. Quærentibus modum inscriptas machinas transferendi, etiam mille viris præter lapicidas septuaginta, ac lignorum ingentem struem , funium & curruum multitudinem decretis , occurrit operum Præsidibus, Europæum Patrem expeditiùs & brevioribus impensis rem confecturum. Confestim ædiles advolant , & seriò , an experiri volentes ? quot homines , ligna , funes requireret ad marmora adducenda perquirunt : Ajuntque Regem Patri id muneris exequendum committere.

130 *Initia Expedit. Christiana ad Chinenſ.*

Paucis inquit Pater , trochleis , ac polispaſto eſt opus , tribus item ad ſummum trabibus , octo decemve novis funibus , & operarijs quinquaginta .

Mirati paucitatem operarum , ad nutum omnia quàm citiſſimè fiſtunt. Adducitur promiſſa cum facilitate prima moles , teſtudinis figuram emetiens , ſeptuaginta circiter millium pondo , ac loco ſuo collocatur. Tum aliud marmor librarum quadraginta millium , cui erigendo admovere manum tota multitudo antea reſugerat , attollitur , everſo priori in medio aëre obverſum in deſtinatum ſitum. Applauſit cum Regulis ac tribunalium præſectis univerſus Regni Magiſtratus , qui ad ſpectaculum confluxerat. Erectus unà cum machinis æmulus , qui livore proſtratus dudum jacuerat , & dimidiâ die perfectum intuens , quod elaborandum pluribus diebus crediderat , murmura & querelas ſuas adverſus thaumaturgum , uti interpretabatur , indignatus : age , inquit Pater , quia tam facili negotio præter omnium opinionem hæc perfeciſti , de me quoque victoriam cane. Per te omnia nunc credam fieri , quæ poſſe negabam.

CA-

CAPUT XII.

*Regnantium in Chinis Tartarorum prosapia:
Eorundem in Astronomiam studia: Regis Corea-
norum in eandem ac Christianas res
propensio.*

Imperante Chinenſium Rege YAÖ, duo viri
XY, & HÔ, Aſtronomiæ, prout illa ætas
ferebat, utcuq; periti, curam dimetiendo-
rum fiderum; poliſque altitudinum colligenda-
rum in ſe recipientes, tanto in honore ſunt
habiti, ut titulo Ducum inſigniti, dignitatem
hanc ſuam ad Poſteros tranſmiſerint. At verò
Poſteri, planè Magnatum filij, quid à Majori-
bus, non unde accepiſſent, attendentes, titu-
lo & redditibus opulenti poſtea magis, quàm
ſcientiâ aſtronomiæ clari, cujus gratiâ honores
iſti olim fuerant comparati, evaſerunt. Omiſſo
ſpectandorum fiderum officio ſubditos oppri-
mere, opibus inhiare, plurima rei publicæ no-
xia moliri cæperunt. Imperatorum armis,
quod tandem neceſſarium fuit, coerciti, at-
que in ordinem redacti ad artes poſtliminio, un-
de diverterant, recurrerunt: earumque gratiâ
quamvis non in proximo faſtigio, tamen inter
eminentes Magiſtratus uſque ad initium imperij

præcedentis (in quo Lêu LEû Pê VEâ adhuc Comitis titulo tribunali præſidebat) ſteterunt ; non alia de cauſâ , quàm quòd rerum cœleſtium interpretes , & Deorũ conſiliarij vulgò haberentur : Idque nominis apud finitimas quoque gentes ſunt conſecuti. Aſtronomos quippe Coreani , etſi tardiori ingenio præditi , tamen ſupra nubes extollunt , dum iſtos nubium Magiſtrum indigitant. Tartari verò plus armis & capturæ piſcium (de orientalibus nunc Sinenſium Dominis eſt ſermo) quàm contemplandis ſideribus aſſueti , ex quo originem ſuam è cœlo ſe ducere credunt , ijsdem quaſi conterraneis ſuis plurimum deferunt : quòdque antea ſoliti erant à Chinenſibus mutuare , quorum imperium cœleſte ac divinum propterea vocabant , ſola ratio rerum Aſtronicarum fuit ; de cujus ubi poſtea inſtauratione , cùm intellexiſſent , vix Regnum ingreſſi authores rei pulcherrimæ ſolicite inquiſiverunt , atque enixe ſoverunt. Horum omnium locuples P. Adamo teſtis extitit , atque omni exceptione major , niſi ſummam ſuam authoritatem fabulis affirmandis unâ collocaret , major Patruus Imperatoris amiciffimè cum Patre Adamo agere ſolitus : qui poſt alia quàm plurima quæ avidus enarrabat , familiæ quoque Regiæ originem ſæpe recensere , atque ab aſtris deſumere ſatagebat. Aiebat ante generationes decem tres puellas

ellas five Nereides è cœlo in fluvium causâ lavandi descendisse (AUGELA, CHAUGULA, FÆCULA vocabantur) quo tempore, supra vestem Fæculæ in ripa dimissam apparuisse, nescio unde, allatam vesicariam cum fructu suo corallino; quem ut illa conspexit, arreptumque deglutiit, factum, ut illis duabus cœlum repetentibus, hæc ex esu fructûs gravida dimissa sit, donec eniteretur filiolum, quem ablactatum, & in exiguam fluminis insulam deportatum, jussit expectare educatorem, mox eodem accessurum piscandi gratiâ; ajens se interim unde venerat, reverti in cœlum. Omnia evenisse postea ut prædixerat. Puerum exinde crevisse in virum strenuum, eximæque fortitudinis: suscepisse filios ac nepotes: Qui paulatim Regioni illi dominati sint; donec post quintam generationem ab incolis bello victi & necati fuerint, uno superstite: Qui fugâ jam propè elapsus, cum progredi præ lassitudine non posset humi confidere, atque insequentes hostes sustinere coactus sit. Verum, ne agnitus caperetur, Divinâ providentiâ picam advolasse, & capiti insedisse; hostibusq; existimantibus truncum se arboris cui pica insideret, non hominem videre, sic illusisse (Fuerit hæc ratio, cur primis annis disturbare per urbem nidos picarum severè vetuerint, veteris beneficij etiamnum memores) Servatum hunc à cæde Divorum.

Nepotem reparasse deperditam gentem, ex eoque Avum moderni Imperatoris editum. Hunc non fabula sed jam historia narrat virum acrem ac strenuum fuisse: In valle etiamnum MONCHEU dictâ dominantem. Qui à Chinensium Imperatore, postquam ad Regiam accessisset, in pretio habitus, eam vallem ac omnem circa regionem adversus hostiles Tartarorum incursus defendendam obtinuerit illis terrarum spatijs cum potestate præfectus, & titulo insignitus, omine futuri imperij Hâc Lûm MIM, quod Tigridis, ac Draconis virium ducem designat. Hunc postea ob contemptum quò reliqui præfidiarij Chinensium Duces, & Præfecti ipsum ac Tartaros insectarentur, quos hircorum ac canum nomine ac loco habere essent soliti; oppressum insuper æmulorum invidia ac calumnijs coactum fuisse, quò se, ac suos infamiae ac servituti eximeret novas res moliri. Quapropter finitimis Tartaris partim armis, partim benevolentia sollicitatis abruptit sese iterum ab obsequio juxta, ac jugo Chinensium, & totum illum terrarum ambitum, quem CEào Tum appellant, centum & amplius leucarum, cum COREÆ regno aut suis opibus adjecit: aut amicitia ac fœdere conjunxit, non modò Rex sed & Imperator nuncupatus. Illud tamen ex consuetudine cum Chinensibus antea cultis complexus ac retinens, quod Chinensis Imperij formam,

formam legibus ac Magistratu, quin etiam studio literarum quàm proximè sit imitatus: donec tandem per nepotem eum, qui nunc rebus præesse cæpit, utrumq, imperium in unam Monarchiam conflaverit.

MIRHACHE Imperatorem hunc antea, postea verò à condito imperio TIÊN CUM vocarunt, & ipse simili agnomine Patrem suum, quamvis vitâ functum, titulo tamen Imperatorio TIÊN MIM inauguravit. Formato domi Principatu incursionibus vicinos Chineses, olim injurios, vexare cæpit, ut amplitudinem eorum nunc adimeret Imperio, quam honori suo quondam subtraxerant. Quartum è filijs huic expeditioni præfecerat, reliquis novem, tametsi viris fortissimis, huic tamen in prudentia gubernandi ac dexteritate facile deferentibus. Decennio post conditum imperium exaucto moritur TIÊN CUM, quo tempore Chinesium res finitimæ respirare poterant, & deperdita ab æmulis, reverti; nisi contemptu hostis, & suâ ignaviâ perire ipsi maluissent. Quartus interea fratrum, cui cæteri sponte concesserant, assuetus jam olim armis à Patre, ac Reipublicæ sceptrum capeffit: incredibile, quanto cum adolescentis imperij emolumento. Gentiles suos ita ad humanitatem, fidem, justitiâmq; assuefecit, ut quamvis militū numero nō abundaret) vix octo millium exercitiū alebat) omnes tamen æmulos

ac socios in fide, & officio hâc parvâ manu contineret. Admirationi fuit post occupatum Chinesense imperium inductos Pequinum homines illos, non multò ante agrestes, ac rusticos, eâ gravitate, & prudentiâ negotijs decidendis statim præfuisse; quasi publicis rebus gerendis innati, & tribunalibus fuissent innutriti. Sine molestiâ noverant illico diu noctûque in palatio Regi assistere; ad bellum nullum detrectantes laborem quàm longissimè proficisci; & cum Ducibus non multis aliarum nationum multitudinem, & adducere secum, & in officio continere: Manifesto experimento plerumque non deesse naturam hominibus, quamvis ars deficiat, vel experientia.

Virtutum civilium exempla supra expectationē inculta hæc, uti quidem putabantur, Barbarorum agmina ad rempublicam attulerunt. Specimen liceat capere ex abstinentia fratris regij natu majoris, ad quem defuncto quarto-genito iteratò nascendi conditione revertebatur à Proceribus imperium; quique octo filiorum, præclarâ indole, atque ad gubernationem aptissimâ, felix Pater clavum reipublicæ capessere sine offensâ cujusquam, ac tutò poterat. Memor tamen voluntatis paternæ, in quarto-genitum, præterito se, jam olim inclinantis; hujus quoque prosapiæ in progenito-

nitoris reverentiam cessit. Ad hæc è filijs unum, uti sceptrum capefferet, & delato à Proceribus imperio submitteret humeros; aut saltem filijs adscisceret suadentem, vehementer offensus reipublicæ ac fratri successorì ultrò detulit, ac mortis in seditiosum sententiam postulavit; atque ipse spectator rigido vultu adstitit, cum forcipibus ambitiosus juvenis postea per judicum sententiam dilaniaretur. Filia quoque, quod verbulo temerario eminentiæ regiæ desiderium, quo improvida tenebatur, quodque animo Patris persuasum cupiebat, explicuerit, circellum aureum naribus inferi fecit, eamque ita hoc signo improvise desiderij, & inconsultæ loquacitatis voluit notari.

Hic ipse cum filijs P. Adamo amicissimè conjunctus plurima existimationi Europæorum, plurima bono rei Christianæ præstitit. Sæpius per annum Patrem invisens effecit, ut non modò Tartari, sed eorum reguli omnes, quorum ipse primus & maximus erat, & honore & amore Patrem prosequerentur: Primùm hoc maximè apud illum demiratos, quod Eclipses siderum, planetarumque cursus adeò exactè prædicèret: Nihil hunc nescire existimantes earum rerum, quæ in terra sunt; qui tantum in cælestibus tam longè positus esset versatus.

Eadem initio causa apud reliquos P. Adamo pretium fecit. Hanc etiam Rex indicat in eâ inscriptione, quam honorandæ legi Dei, ac Patri condecorando, marmori incisam, ante fores templi Christianorum fecit appendi. Gloria batur quippe, quòd dum ipse imperium hoc suum auspicaretur, eo ipso tempore correctum jam Calendarium, & omnibus numeris absolutum sit præsentatum: Nemo, inquit, miretur me virum hunc colere & singulari benevolentia prosequi: Nam quamprimum cœlum mihi imperium concessit, hunc etiam virum mihi inde submisit, qui tam egregium opus offerret: meritò igitur quasi de cœlo delapsus suspicio.

Sunt Tartari supra Sinenses superstitiosi, qui ex minimo casu illico omen accipiunt, & de futuris augurantur: portento itaque illis omnium maximo par fuit, quòd negotium tanti momenti, qualis est instauratio astronomicarum rerum nec seriùs, nec citiùs evenerit, quàm quo tempore imperium ipsi capeßere cæperunt; Quod idcirco æternis sæculis duraturum credunt; quandoquidem à quatuor millibus annorum nulli familiæ Imperatorum contigit, ut tanta imperiorum conjunctio, multò minus tam exacta rerum cælestium computatio, & astronomiæ norma ad omnes etiam regni provincias extensa contingeret.

Per

Per idem tempus Coreanorum Rex, quem Tartari antea in Cæao Tūm novam curiam suam captivum abduxerant, promissâ libertate, quamprimū Chinense imperium obtinuissent, nunc libertate donatus aderat. Hic astronomum Europæorum aliquoties humanissimè invisit, & eâdem humanitate hospitem in Palatio suo accepit. Adduxerat è suis aliquot, qui Calendario in Coreâ cum officio præerant, ut ex astronomiâ luculentius aliquid addiscerent, quod in Patriam reportarent. Lubens obsecutus Pater adeò sibi Principem & homines istos devinxit, ut præter munuscula non contemnenda, in signum grati animi, cum jam discederent, etiam copiosas lacrymas addiderint: Regi verò, quoniam literis delectari notum erat, ut Coreani plerumque omnes solent, exemplar librorum quorumvis, quod ad manum fuit, non tantum mathematicorum, sed eorum etiam, qui de lege tractant, unâ cum sphærâ cælesti & imagine Salvatoris dono data sunt: Quæ munera accidisse perquam grata sequens docebit epistola, quam è suo palatio Sinicis characteribus & propriâ manu ad P. Adamum Rex Coreanus exaravit. Heri, inquit, cum insperatum munus imaginis Salvatoris DEI, Sphæram, libros astronomicos, aliasque Europæi orbis scientias complexos, & à te mihi præsentatos inspicerem, vix credes quantopere

140 *Initia Expedit. Christiana ad Chinens.*

topere gavissus sim , & quantum ab hoc me
debere tibi agnoscam: Cúmque ex libris aliquos
obiter percurrerem adverti ab his afferri do-
ctrinam ad expoliendum animum & virtutibus
excolendum aptissimam ; Quam in hoc nostro
orbe intellectûs lumine plus quàm par est , ob-
scurato, hætenus ignoravimus.

Sacræ Imaginis tanta est Majestas, ut in pa-
riete suspenfa, intuentium animos non solum
ultrò componat, sed ex ijs etiam sordes omnes
& pulverem abstergat. Ad sphæram & libros
quod attinet, cùm sint tales, ut ijs carere mund'
nequeat, nescio quâ meâ fortûâ mihi obtigerunt.
In regno meo tametsi nō minùs tales invenian-
tur, eos tamen scatere mendis, & ab aliquot sæ-
culis plurimùm aberrasse à vero non diffiteor.
Quapropter nunc istis locupletatus , quomodo
non ex animo gaudeam ? Quando in regnum
reversus fuero , eos non solum in regiam no-
stram inferam , Sed & prælo datos & excusos
communicabo literarum studiosis : Habebunt
unde posthac mirentur sortem suam ; quâ tan-
quam ex deserto in Palatium eruditionis tans-
lati sunt ; sciéntque Coreani , se hoc Europæis
literis totum debere. Interim quod ambo
nos non solum ex diversis regnis oriundi , sed
regnis etiam tam longè distitis totóque Oceano

divi-

divisis in alieno solo convenientes, quasi sanguinis fœdere juncti amamus invicem, non satis capio, quâ occultâ naturæ vi eveniat. Cogor fateri hominum animos studijs conjungi, quantumvis terris longissimè disjungantur. Nunc verò utinam tam libros, quàm imaginem mecum in Patriam auferre possem! Dum enim cogito meos Regnicolas nihil de cultu divino adhuc inaudisse, possèque cultu erroneo, quem observant, ejus Majestatem offendere; hæreo admodum anxius. Proinde judico imaginem veniâ tutâ ad te remittendam, ne culpam neglectæ reverentiæ, quæ eidem debetur, unâ cum illa asportem. Meum erit gratitudinis ergò quidquid in patria dignum invenero, saltem unum pro decem millibus tibi offerre. Vale.

Hæc Ille per epistolam; in qua tametsi de imagine remittenda fiat mentio, id tamen more gentis modestiæ causâ additum est. Nam cum instaret Pater; ut imaginem retineret Rex, atque unum ex Eunuchis ejus domesticis, jam baptizatum, probèque instructum propediem in regnum remittendum significaret, futurum eruditioni cæterorum, qui edoceri desiderarent: Rescripsit ille denuo; cum gaudio acceptare se munus: Mallem verò, subdit, de socijs tuis aliquem mecum degere, qui & me, & gentem meam erudiret: Sed quandoquidem, qui
ad-

142 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*
adveniat, non est præstò, iste utcumque vices
tuas & tuorum supplebit. Non impetravit ta-
men Rex iste legis divinæ præcones ex Chinis.
Imo postea per Tartaros aditu omnino inter-
cluso, in regnum possibile prorsus non fuit eo
coloniam deducere; adeò fines custodientibus
hostibus, ut numeratos, designatosque tantum-
modò ingredi & exire regionem eam pateren-
tur: aliunde quoque terrâ, marique, sed fru-
strâ, aditum in Coream Patribus ex Seraphico
Ordine S. Francisci investigantibus.

CAPUT XIII.

*Multum apud Proceres & in Regia occasione stu-
dij Astronomici valet P. Adamus, & inde occa-
sio Christianæ fidei promovendæ.*

IN tribunali Mathematico, præter illos qui
Calendarium sive Ephemerides concinnant,
ab eaque classis suæ nomen deducunt, alij
præterea sunt alijs duabus classibus admixti;
quarum altera observat, quidquid ab illa prio-
re computatum est, ex specula supra muros ur-
bis, omnesque domos eminente, in quâ com-
plura instrumentorum genera visuntur ex ære
solido, magnâ arte liquata; globi, sphæræ, ar-
millæ, & quidquid ad observationem necessa-
rium videtur. Huic observationum studio totis
no-

noctibus vacant isti ; qui si aliquod phænomenon in cœlo conspexerint , diligenter observant , facto mane ad præsidem referunt, qui, si indicandum Regi videatur, ipse denunciat.

Altera classis circa terram occupatur ; ut si quid est publici ædificij , vel quando ædificandum, quo loco, quove situ, determinet. Utraque classis nec latum unguem à regulis jam olim traditis deviat ; quod libri , quod antiquitas , quod experientia in præsentibus circumstantijs agendum omittendumve existimaverint, docet: hunc in modum aut superstitiosè nimis majorum suorum industriam observantes ; aut credulè nimis nihil sub Sole novum arbitrantes. Itaque eo sensu , & rerum ordine, quem in libris à majoribus acceptis , colligunt, de suo nec apicem apponendo , vel trahendo , quid agendum denunciant. Nec Præsidi mutare quidpiam licet. Prout enim ab istis accipit, ita in libellum supplicem relatum Imperatori indicat. Eâdem lege obstrictum se credens P. Adamus , nihil apud Regem nisi veterum placita recitabat ; donec supremus Senator ad se vocato indicavit ; Imperatoris mentem esse , ut quæ viderentur mutanda , vel addenda liberè faceret ; Non dubitare illum quin æquè bene, ac sit à libris, ipse causas rerum ac eventa prædicere possit. Hæc licentia ut plusculum curæ , sic multum
que-

quoque libertatis attulit ; fuitque ad erigendas ad diviniora mentes, atque ad virtutes conciliandas peropportunum.

Erat tum in aulâ Fratrum Imperatoris nonus, sagacissimi Princeps ingenij, & qui hæc non fideliter solum sed gloriosè, & cum maximo Reipublicæ commodo Vice - Imperatoris adolescentuli, quasi tutor, rem gesserat. Verùm ut nullibi defunt assentatores, ita hunc nonnulli, quorum operâ utebatur, circumvenientes, paulatim ejus animo regnandi cupiditatem instillarunt, effeceruntque, ut primò speciosis titulis, quales sunt Pater Regis & Patriæ in edictis publicis, quæ nomine suo inscribere cæperat, uteretur ; tum ut in fabricâ palatij conditionem excederet, vestesque sibi Imperatorias, & apparatus procuraret, qui Imperatori, nec alteri conveniret. Narrare postea rex P. Adamo, pro Patruo cujus offensas oblitterare ex animo ut vellet, deprecanti crebrò solebat : se ab his qui Patruo favebant, sæpius delusum & despectum fuisse. Salutandi quondam Patruj gratiâ palatio egressum, certâ fide inaudisse structas sibi insidias: perrexisse tamen, ac mente Palatinis ædibus valescisse tum quidem, sed oculos à lachrymis non temperasse ob tantam fuorū improbitatē cui retundendæ impar nunc esset: Cœlo tamē propitio limen hostile subeuntem,

tem à Patruo mitiùs sentiente, jussum se recedere, & increpitos esse ab illo Magnates, quòd alieno tempore victimam adduxissent: se eum in modum per ignaviam Patruì ac malevolorum, sibi salutarem, cœlo dante supervixisse. Hic itaque Imperatoris Patruus animadvertens res suas inclinare in occasum, quòd Rex supra ætatem sapere, & in virum adolescere inciperet, cogitavit aliam urbem non procul ab istâ condere, in quam unâ secum, relicto imbelli populo magistratus ac Præfecti commigrarent omnes, in quâ solus ipse jus diceret, ac imperium gubernaret. Ad perficiendam rem, præter æs publicum promptæ pecuniæ destinavit septem ~~milliones~~ auri, ex ærario levandos: novas populo exactiones, nova vectigalia imposuit; quin etiam per singulas domos opifices, & operas gratis adduci jussit: multis hominum millibus huic obsequio mancipatis. Rebellaverat per eosdem dies ex Sinensium Ducibus non nemo, totam secum Provinciam XAN SIM ad occidentem pertrahens, nec erat levis suspicio, populos recentibus oneribus oppressos, ad hunc citò defecturos, cum periculo amittendi recens adepti imperij; nemo tamen extitit, qui viri potentiam veritus, ausus sit, decreto operi contradicere, aut obicem opponere torrenti.

K

Rei-

Reipublicæ periculo, & commiseratione plebis, nec non perturbationum metu, quæ iterum affulgenti rebus Christianis luci impendebant monitus P. Adamus, magistratus sui auctoritate, ac scientiæ astronomicæ apud eas gentes præscriptionibus fultus, causis de cœlo terræque allegatis, & libello supplici insertis Principem à cœpto revocare aggreditur. Jam manus operi, & ædiles novæ urbis molitioni instabant, cum inspecto libello incallescens Princeps; ut quid, inquit, iste solus obloquitur? reposuit ad ea, qui adstabat, senator; quandoquidem ô Princeps, ex officio sibi commissio, & datâ licentiâ hic Europæus loquitur, non videri potest limites excedere: si minus solito ei deferatur, facile in posterum obmutescet. Tum verò Princeps iram remittere, & de re propositâ seriò cogitare: die proximâ Patrem evocare in Palatium: agnoscere, & edici voluit, muneris hoc astronomici fuisse talia proponere, nec in eo, quod adferebatur exerrari: simul ab extruendâ urbe destitit, ac misso nuncio cessare ab opere artifices & dimitti præcepit. Tartarorum juxta atque Sinensium animos rei Christianæ conciliavit iste eventus. Erant eâ die quâ edictû omittendæ novæ urbis emanaverat, in tribunali ædilitatis septingenti plûs min⁹ viri catenis colligati, quàm primùm ad opus constitut-

tutum destinandi, aliunde adducti, ac sortem suam miserè deplorantes. Hi nuntio libertatis accepto, vinculis exsoluti; intellexerunt beneficium hoc, ab Europæo Divinæ legis magistro illis impetratum, omnes quâ patebat platea, humi prostrati versùs Ecclesiam caput inclinasse, & gratitudinem, prout poterant, hac corporis demissione declarasse feruntur.

Non multò post, peregrè appulso hospites invisurus, domo exiverat Pater, ac primario viro obviam factus pro familiaritate, quæ inter utrumq; erat paulisper substitit, cum, quod esset ejusdem ætatis, æquè barbatus (res inter Chineses rara) in frequenti plateâ, facto concursu multitudinis accurrentis; ille occasionem bene merendi de viro Reipublicæ utilissimo arripens, concione propemodum habitâ, Patris in populum merita exaggeravit.

Publicam hanc passim commendationem, quam ob res Mathematicas vulgò consequebatur, Pater in subsidium rei Christianæ solerter conferebat. Quod regni gubernator sæpius cum eo ageret, quod astronomicas res frequens perquireret, quod tormenta ænea, machinâsq; bellicas ejus judicio aptandas, atq; emendandas permetteret, cæterorum quoque Ducum animos Patri lucrabatur. Qui tametsi Christianam religionem non susciperent; complures tamen exinde per Provincias Imperij Prore-

ges facti, fundatæ olim consuetudinis memoriam retinentes, socios legis Divinæ præcones alibi fovebant, indigenas ad Christum conversos gratiâ & favore dignabantur; quin etiam pluribus in locis egregij amborum contra hostes Ethnicos evasere defensores. Latè per imperium Chinense excurrebat P. Adami notitia, quem alij P. Matthæi Riccij filium, alij, quod Patri Longobardo assuevissent, ab eodem Longobardum alterum, alij transcripto in Chinensem idiotismum Joannis Adami nomine, universim Tàm Iô Vâm nuncupabant. Præsidium hoc erat cæteris per regna diffusis commilitonibus, quò inter adversa protectos, inter prospera adjutos se sentiebant. Pater Emmanuel Diaz jussus ad murorum excubias, domesticos omnes dimittere, continuò à communi civium necessitate & labore exemptus est, ubi socium se P. Adami proclamavit. P. Franciscum Ferrari, ut hominem ignotum jussu Magistratûs illico verberibus subjiciendum, & exilio multandum immunem à vexatione fecit, quòd illum, superveniens alius, socium esse celeberrimi Tàm Iô Vâm dixerit. Dimissus è vestigio à periculo verberum, atq; honore, ac deprecatione erroris cultus. Pater Gabriel de Mangilhes, quòd in exercitu Tyranni, regnum Sû DiuMEU depopulantis, captus esset, jam Tartaro cæsariem unâ stringente, & alterâ ensem vib-

vibrante decollandus, ictum feralem præstolabatur; cum fortuito alter Tartarus inspectâ hominis barbâ ictum suspendere jubet, ac ferrum sistere: tum quærit ex Gabriele, num Tam Iô Vámu nōssēt, illoq; tremulâ voce fratrem suum esse hunc, & natu majorem replicante, vitâ ipse ac socius, ejusdem fortunæ collega donatus est. Ductus præterea ad regulum eâdem de causâ non ut in bello captus, sed Ducis ipsius, non secus ac P. Adami socius eximiâ benevolentia cohonestatus est: Astronomiæ studio hunc in modum efficacius in sublunarib' operante; quàm quâ ratione per astrorum conjunctiones & influxus aliquando ipsa divinat.

Duo singularia memorare convenit, quorum alterum Reipublicæ commodo; alterum ethnicae superstitionis incommodo, per eandem Tam Iô Vámi existimationem perfecta sunt. Obierat redactâ prius ad obsequium XANSY provinciâ, Regis Patruus, regni gubernator; ipseque decimum quartum ætatis annum complexus Rex, ad clavum assidere cæperat. Dum acta Patruï rescinderet Imperator, solenni in Regulorum ac Magistratuum conventu, professus est, multum se Europæo, Divinæ legis magistro debere, qui præterquam quod prædixisset, Dynastarum quendam involaturum esse dignitatem regiam, ac non multo post periturum (quod quidem gliscente,

ipſo diſſidio pronuntiatus, atque, quo ad eventum, tantummodo omen fuerat, ſeditioſis plerumq; impendens; à D E O tamen in fines eminentiores valde regio pectori infixum) plurima quoque alia imperij commodo, & ornameto indies moliretur.

Uſus opportunitate Pater binos libellos Regi præſentat, quorum unus petebat inſtaurationem Palatij, à Latronibus combuſti, & manium urbis; ſtatim omnium applauſu ac poſiſſimum Regis exceptus, atque executioni demandatus. Alter Bonziorum ſuperſtitionem impetebat. Suadebat hic Regi nequaquam ſe ab infimæ ſortis hominibus abduci patiatur: Regiam maiestatem dedecere vulgi præſtigijſ & poſtremorum mortalium judicijs auferri: Ipſos ad erudiendum regem nec doctrinâ nec virtute valere. Eorum itaque templa & turres (quas TAM nuncupant) ne erigeret, prout decreverat: Somnia & deliria eſſe, quæ evulgarent de expulſione Dæmonum, de inſtauratione ſanitarum & morborum per eorum ritus profanos proſcriptione. Nullam illis poteſtatem ad hæc patranda conferri, minùs innasci: Spiritus equidem ab hominibus interdum, ſed virtute, non armis, aut dolo cogi. Erecta in murorum pinnis vexilla, quæ in finem arcendorum dæmonum illi defixerant, ludibrium eſſe ventorum, non ſpiritus vim, averruncam.

Aliunde

Aliunde illos in urbem penetrare posse extra vexillorum conspectum ; subtus muros insinuare se , per terræ viscera irrepere , ex medio aëre decidere posse , si permittantur ab arbitro universorum Numine : impervium nihil esse illis , qui ex elementis compacti non sunt : corpora corporibus duntaxat obstare : Spiritus ultróque commeantes prohibere minimè.

Incusserant Regi metum turpissimi Bonzij , nisi postulata exequeretur , atque insuper discipulum se illorum profiteretur , hoc ipso anno , octavo mense moriturum . Addidit enim verò Pater : satis sibi constare falsa illos prædicere : nequaquam Imperatorem , quidquid adversum ageret , prædicto mense moriturum ; Deo potius largiente diutissimè , ac feliciter regnaturum . Non esse Bonzios Dei consiliarios , qui futurorum eventuum arcana , soli illi explorata , simul inspiciant . Nihil in natura præsto esse , quod præsertim imperitis istis , ac rudissimis hominibus , sequelam faceret legitimam , adeò lugubris fortunæ . Superstitionibus aliàs ex genio patrio Imperatorem tantò promptiùs , quantò adolescentia volatilior est , deditum , à Bonzijs amoverunt ista . Non Proceres , quòd se more solito componerent ad vultum regis , opponere ; non Regina mater , quòd fœmineâ indole his delectaretur amplius , quæ speciem

pulchri præferrent, dissuadere sunt ausi; Unus P. Adamus non magno momento desiderata feliciter perfecit.

Ferunt Regem, cum libellus hic prælectus esset, dixisse: scio pleraque, quæ senex ille, hætenus suggessit, effectu comprobata fuisse: anne fidem hæc ei in causa derogabimus? dolendum! non citius nos admonuisse! Jam quippe prima turrium è fundamentis emerferat, ex terra aliquot cubitis eluctata: supererant quatuor aliæ nondum captæ. Jam in monasteria & delubra Idolorum decies centena aureorum millia enumerabantur præter immanem ædificiorum materiam, quæ substructionibus amplissimis erat decreta. Tepere itaque animo sensim Rex, atque à proposito manum retrahere. Ne quid tamen inconsultâ Matre, quam plurimum reverebatur, omitteret, libellum thecâ inclusum & obsignatum eidem per apparitorem submittit. Ut vidit Regina, ac, quæ continebantur, legit, demisso capite, seu approbans quæ dicebantur, seu de facilitate sua in immeritos homines erubescens, nihil respondit. Interea libello, quamvis de more post triduum necdum publicato, ut Bonziji operis superfederent omnibus mandatum est: atque ita speratis favoribus superstitiosi homines ejecti. Tribunal rituum recenti insolentiâ offensum severius in eosdem animadvertit.

Eò

Eò quippe proruperant arrogantia; ut eorum quidam humeris hominum delatus, usurpato titulo Regio, & satellitio stipatus inveheretur. Factum hunc in mendicitate meritâ reprehensione Senatus coërcuit.

Agebatur annus quinquagesimus primus supra millesimum sexcentesimum, quo Rex venatum extra muros Regiæ Aquilonares profectus, totam ferè Nobilitatem, Matre cum Regulis in urbe relicta, secum pertraxit. Per id tempus fœminæ tres domum Patris ingressæ, fingebant se esse ex Reguli cujusdam notissimi Familia, missasque ab Hera, ut de salute filia morbo laborantis inquirerent: agebant, illam diebus aliquot gravius decumbere, matrêmque diffidere Medicis; Patris Europæi sententiam expectare: Nihil eum uspiam latere posse, omnium jam opinione, increbuisse. Daturus Pater aliquid vulgò confirmatæ, & verò proficua rebus Christianis de se existimationi, plurimum autem spei de Divinâ gratiâ, ac rebus sacris conceptæ; exorientis morbi momentis, applicandum obtulit sacrum cerei Agni Dei amuletum; jussitque bono deinceps animo esse: hoc præsidio munitam ægram intra quatrimum convalituram. Recedunt hilares, & quinto die reduces adferunt ducentos aureos, cum pannis septē, vel octo damascenis auro intertextis, mu-

154 *Initia Expedit. Christiana ad Chinens.*
nus pro impetratâ Dominæ junioris salute,
quam Patri intra prædictos dies acceptam affli-
cta cæteroquin Mater referret. Hæsitanti, an-
minimè vulgare munus susciperet, quòd causa
muneris non satis liqueret, scrupulum extor-
quent illæ, agentes Dominam suam Dei honori,
quem coleret Pater, hæc destinasse. Suspiciari,
quid ageretur, animadversum, postridie since-
rior altera scæminarum, unâ duntaxat ancillâ
comitante, convénit, aliósque aureos centum
offert; pro cerâ, inquit, aliisque ad Sacri-
ficium Divinum necessarijs coëmendis. Tum
exponit Reginæ matris pedissequam se esse,
eamq; , quæ decubuerat, puellam futuram pro-
ximè Reginam, jamque Regi desponsatam, at-
que interim dum nuptiæ celebrentur, quod o-
ctavo mense futurum erat, apud Reginam Ma-
trem educari: addidit istam denunciare, se TâM
Iô VâMO planè obstrictam, imposterum Patris
cum loco habituram: vicissim ipse tanquam fi-
liæ significaret, quid ab ipsa præstari, quid im-
petrare vellet, omnia promptissimè execu-
turam.

Somnio propior tota relatio videbatur. Rogat
nihilominus renunciari Pater: ab Imperatore,
Reginæ filio, satis liberaliter sese, atque etiam
in honore, ac dignitate, supra meritum habe-
ri: medijs ad vitam sustentandam necessarijs af-
fluere;

fluere ; lætari quòd Regina mater in suam quasi familiam se adsciscat : ob id , imposterum nullâ re defuturâ , nihil ultra desiderare posse : vice versâ DEO supplicaturum se , ut tam eximiæ beneficentiæ retribuat. Ne præterea Reginæ promptitudinem differret , ad exequenda quæ suafurus esset , inclinatam ; addidit : Videri sibi patrocinium Bonziorum apud ipsam moderatione indigere , ne cùm ipsa Imperij Sinensis Domina ac Mater sit, exemplo suo alios ad excessus istos pertrahat , cum certo animarum dispendio , nec sine secuturo sibilo prudentium. Omnia ad votum renunciata Reginæ sunt. Quin etiam pedissequa postero die responsum attulit : Fateri equidem Reginam , se hætenus impensè favisse hominibus illis , idq; toti imperio constare ! non posse momento universam illorum curam deponi : promittere tamen in nulla re Rempubicam concernente, cum illis communicaturam sese ; imò pedetentim subducturam se ab eorum consuetudine. Mirum , quòd cùm Bonzij de Patre Adamo in aula conquererentur : nunc præstigiatores compellantes , Reginam tamen exinde, quæ merito poterat cautelis uti , non solum non averfam, sed supra quàm credi potest continuato affectu obstrictam mansisse. Ubi nuptiarum dies advenit , cum Optimatibus ab Imperatore convivio exceptus est Pater ,
&

& necesse fuit, totum ferè diem intra Palatium consumere; quod honori Principum apud Chinenfes fieri affolet. Gratum sibi istud obsequium testata Regina, postero die misit pedissequam, de valetudine (usitato salutandi genere) percontari. Cùm iteratò paucis interjectis diebus, ob noviter auctos Reginæ titulos, in signum gratulationis Regiam fuisset ingressus; non latuisse ipsam, hoc sui gratiâ venerationis genus præstitum ab eo, qui liber alioquin à publicis hisce Aulicorum officijs foret, demonstrans, misit eandem pedissequam postridie, gratias super hac honoris significatione sibi impensâ acturam. Addidit pro munere duas armillas aureas ab ipsâmet gestari solitas: quas eodem tempore brachijs detractas pedissequæ consignaverat Patri deferendas. Parantem flexo genu, ut moris est, Regium munus accipere, prævertit internuncia; utique de Regiæ mandato: Quandoquidem, inquit, non alio nomine, quàm patris, te Regina compellat, ægrè laturam reor, si filiæ loco non magis, quàm Reginæ, eam habeas. Intervenerat fortè famulus domesticus, nescio quid de bove emendo, & in villam deducendo suggerens. Notavit alloquium mulier, & tanquam aliud audisset, dissimulato tum proposito, post triduum redit unâ adducens boves duos egregios, quos Patri, ut ajebat, Regina Mater in usum

usum villæ submitteret. Et unde, inquit, Pater, Reginae notitia de villa mea, & bobus? subridens illa; etiam Regina, inquit, demiratur; unde Patri suo tanta diffidentia, ut cum tantillâ re indigeret, apud filiam non requisierit. Pro hisce tamen omnibus Regiæ benevolentiae tesseris, nihil nisi duo sacrae ceræ amuleta, infra mediocritatem concinna (cum meliora deessent) reddita à Patre; unum Imperatrici; alterum Reginae Matri deferendum; capsulae, etiam qualicunque inclusum, acceptumque pariter, ut retulerunt, animo gratissimo.

Addiderat muneri Pater, ut sacrum amuletum collo appensum interdum Regina pallio contegeret; ratus incurfurum alias oculos circumstantium, & fortè non omnibus æquè placitum. Scrupulosius Regina, quàm pater erat, executum monitum est. Elapsis enim diebus aliquot percontari jussit; num hæc cerei Agni occultatio sit omnino necessaria? Negante illo, responderunt pedissequæ: se lætas hoc nuncio redire scrupulum Dominæ exempturas; utpote quæ opinabatur, se errasse; quod contra præceptum non intus, sed foris quoque extraregium cultum, non contextum, & nudum hædenus Agnum Dei gestasset.

Iterum propter auctam dignitatem, unâ cum compluribus alijs, Regi acturus gratias, in
Pa-

158 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

Palatiū reversus Pater tempore instante, quo simul universos procumbere in genua oporteret de more capita inclinatuos, motu proprio Rex moneri Patrem iussit, ne cum cæteris genua flecteret: se ab hac cæremonia illum una cum duobus è supremo senatu, & quatuor summorum tribunalium Præfectis exemptum velle. Qui honor primi tantummodo ordinis Proceribus deferri solitus, argumentum meritò fuit, gratulationum ab amicis postea consecuturum.

Certè Imperii mutatio non eadem, & felicitatis Christianarum rerum fuit: Regem visa est missio, non Regis propensionem mutasse. Imò qui non rerum potiebatur, eo in genere cœpisse primum notatus est P. Adamo; in quo antecedens postremò defecerat. Ille enim suæ prudentiæ præfusus longam præmittebat experientiam, & cautelam donec fidelem expertus, ac probè notum perspectumque coleret: recidentibus ita in postremos imperij annos favoribus, qui neutri tum prodesse amplius potuerunt. Hic verò concedens aliquid exploratæ jam fidei, honores statim expedire voluit, quibus tantò certius probaret constantiam Patris in bene merendo, quanto cumulatiùs, eidem priùs benefecisset. Equidem de aura Regia gloriari circumspectæ mentis non est: & confirmatū legimus sacro oraculo, quod præstet sperare IN DEO, quàm in Principib'. Com
per-

peritū tamen etiam est, medijs humanis DEUM uti-
luis in finibus persequendis ; atque ex ijs effi-
caciora esse, quæ excellunt potentiâ: viciniōra
demum ad sequelam impetrandam virtutis e-
xempla esse , quæ ex prætorio & actionibus
Imperantium præleguntur.

Nec Filium Imperatorem documentis identi-
dem destituebat Mater. Dum in aditu templi
opere Europæo arcum triumphalem è candido
marmore DEO , ac DEI paræ moliretur P. A-
damus; ut rescivit illa, statim largâ manu pecu-
nias , non rogata , subministravit ; se quoque
meriti alicujus apud Deum Christianorum par-
ticipem fieri velle denunciâns. Decumbebat
eodem tempore in decimum diem morbo affli-
ctâ: non ausa sacrificium , aliâve pia opera
indicare ; plurimâ tamen cerâ templo submissâ
petijt se DEO commendari. Consuetâ in
DEUM fiduciâ spem valetudinis fecit Pater,
in diem posterum, quo sanè, DEO dante, ino-
pinatò ab ægritudine est re-

creata.

CA

CAPUT XIV.

Occasione Astronomiæ præclara documenta Regi dantur.

EX observatione fiderum , combinare soliti erant Mathematici regij , futuros eventus in sublunaribus. Atque ut fidem facerent indicatijs , non de suo ea proferebant ; sed collatis , transcriptisque plurimorum authorum sententijs , ab autoritate venabantur suffragium mendacio ; vel indecisâ opinione liberum relinquebant Regi , ut , quid ex allegatis Scriptorum opinionibus certiùs eventurum sibi videretur , ipse deligeret. Planè istud quidem insipidum , & nullatenus regi aut regno proficuum ; quandoquidem , qui discernere vera à falsis non vellent , injurijs videbantur ; & qui non possent , imperiti. Istud officij cum Magistratu , in Tàm Iô Vám seu P. Adamum , ejusque tribunal , devolutum fuit. Multa initio consuetudini dare oportuit : pleraque deinde non ita comprobandis judicijs astrorum ; ut promovendis cœli ac virtutis documentis admoveere piâ arte placuit. Si exigui momenti prognosticon erat , regio examini totum , ut aliàs , mittebatur : si digniùs consideratione , opinione Præsidis præmissâ illustrabatur commentario auspiciis. Si occurrebat regius error corripiendus , ne juveni pudor

dor in publico suffunderetur, clam & paternè,
rogatâque priùs veniâ id erat præstandum. Si
imperij conditionem & reipublicæ statum con-
cerneret, ad Senatum simul atque ad regem in-
tererat destinandum. Si utriusque res agere-
tur, ad calcem libelli, conjecturæ personam re-
giam concernentes; reliquo in contextu com-
munia, quæ impendèrent, exponebantur. In-
ferebatur potissimum prognosticis id, quod tem-
porum ac rerum circumstantiæ secum potiùs,
quàm astra deferebant. Videlicet: ne Impe-
rator Magistratibus promiscuè confidat, quos
artibus, quæ subijciebantur, facile varios per-
spicere & experiri posset: Ne abjectæ sortis ho-
mines, ut sunt, Agyrtæ, Comædi, similésque,
quibus regem delectari ferebatur, intra pala-
tium admitteret; præsertim si quos constaret,
perduellibus & Imperij æmulis obnoxios fuisse:
Ne equo vectus (quo gaudebat plurimum) adeò
per devia & avia decurreret; periculum à la-
psu equi, aut à malè præcincto jumento per pro-
ditionem metuendum: Ne sclopis admodum
occuparetur (cùm Ho!landicis nuper in regnum
illatis curiosè insisteret) rerum artificem illas
machinas nō semper compingere absq; defectu:
Non deesse memoriæ exempla eorū quorū exi-
tio latentia in sclopis pericula signata sint. Ce-
lari in mercib⁹, quæ vendunt, plerumq; errores,

L qui

qui ſe uſu deinceps prodant : Patrias operas præferendas alienigenis , tutas periculofis. Ne avidus nimium deſtinata conſectaretur : ſolere illum ſylveſtribus feris & avibus , intra muros palatij habitantibus , conſciendis nimium inſiſtere : ejus ingenij eſſe ut deſtinata , quæ animo concepit , vel manibus ſubjecit , non dimittat penitus , niſi perceperit , aut confecerit : æſtus iſtos aut valetudini incommodare , aut alia detrimenta accerſere. Moderationem è cœlo & terra ſuaderi : hæc vires ad majora firmari , quas in exiguis atterere non foret laudabile.

Hæc ubi circa actiones plurimum oculis ſubjectas pro occasione inſinuabantur ; alia quoque pari opportunitate , quæ privatam institutionem ſpectant , tanquam dictata ab aſtris aut rerum eventu inſtillabantur. Ante conjugium nonnihil indecentius & ſaſtigio indignum de rege audierat Pater. Statim tum libello , tum voce tantisper declinantem revocaturus ad famæ integritatem, advolat. Tergiverſari ille primùm ; tum iracundiæ verecundiam affundere : demum diſcedere quaſi deſperatâ reparantem monitorem , reverſus ad ſemet regiſ animus revocare , rogaréque potiùs , quàm imperare ; ne impoſterum ab hujusmodi quoque admonitionibus abſtineat : Libentiſſimè auditurum ſe , & verò etiam emendatu-

daturum, si Patris opinione non tantum, sed & facto delinqueret. Tum epulo recreatum gratia atque honore multo prosecutus abs se dimisit.

Conjugio inito, simile aliud de Rege rumor attulerat. Adest iterum Pater, ac præmisso libello admissus ad colloquium, excusare parantem nihilo emolliendus interpellat; in mentem nuper dicta revocat & confirmat; donec salva omnia ex vultu suaviter erubesciente conjectans, recipientem se ad interius conclave dimisit. Non diu abditus latuit: Mox quippe regressus placidissimo vultu: eja! inquit, MAFFA (sic honoris causâ P. Adamum compellabat, estq; agnomen senioribus, & non nisi multæ canitiæ venerandis, à cæteroquin æqualibus, sed junioribus debitum: latinè diceret: Senex Domine: ecquodnam peccatum gravius, luxuria an avaritia? (de altera quoque alias juvenem notaverat; obiter tamen, & cum nullâ, aut exiguâ offensâ) reponit Pater: Avaritia quidem plures exasperat; quando præfertim cum injustitiâ committitur, charitate caret: gravius tam DEUM quàm homines offendit. Sed luxuria præfertim in Magnatibus plures exemplo commaculat; ideoque periculosior: utrique tamen unum commune, quod peccati reum æternâ morte condemnet. Hâc propositione aliquantulum consideratâ, capite annuens, ut sæpe rediret Pater,

164 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

admonuit. Tum quòd in villâ esset, convivio lautiore exceptum dimisit.

Rursum de nonnullis illato sermone interrogavit: Ecquænam causa, quòd Præfecti & Magistratus plerique adeò se in regni negotijs negligenter gerant, cùm tamen tantâ eos indulgentiâ complectar, & minimè molestus sim? Promptiuscule respondisse visus est Pater: Æstimo, Domine, hoc inde evenire, quòd se universi Majestatis vestræ exemplo accommodare gestiant, quam fortè in pluribus negotijs vident obiter advertere, ac si de imperio non admodum curaret. Insperata confidentia, quia negare desidiâ aliquam non poterat, totum animo commovit. Dicto perculsus recessit: jussit tamen potum, quo Tartari hospites excipiunt, propinari. Conjecit Pater potiùs conscientia mentis, quàm rigore verbi læsum abijisse. Frequentissima hæc eruditioni regiæ & virtutum amori instillando, ac præparando ad Christum affectui, per concessam libertatem, identidem accidisse refert Pater Adamus nec mensem ferè transivisse, quin talia semel atque iterum suggereret. Rariora, & à quibus multùm timeri, vel expectari poterat, longiore sermone & composito libello, aut quotidiano captatu discursu cœteroquin exequebatur.

Bonziorum Principi insequens vexatio apparata fuit. Lamarum, ac Bonziorum idem nomen

nomen est. Horum caput & coryphæus in Regia expectabatur; Is erat Thaleti regis frater: fortè ille ipse, quem Pater Antonius Andrada Lusitanus cum Regem illum inviseret, ibidem adhuc Juvenem conspexit, nihil tamen honoris tanquam Sancto deferendum, uti rex ille innuebat, rectè judicavit. Hic, cum jam propè ad confinia Chinenſium perveniſſet, trahens ſecum tria millia Lamarum, & à triginta millibus occidentalium Tartarorum honoris cauſâ concomitatus. Statuit Imperator, neſcitur unde inductus, honoris etiam cauſâ huic obviam ad confinia procedere. Rem indigniſſimam prohibiturus Pater properè accurrit, & tam libello quàm verbo, ne faciat, ſuadet: Indignum eſſe affirmans tantum Monarcham uni Bonzio, eiſque extero, prodire obviam, cum æternum utique duraturâ probri memoriâ, & exemplo tanti dedecoris ad poſteros tranſituro. Suaſit, ac perſuaſit; animitus repugnante pro Bonzio Regis Patruo, & fratre Notho hominum illorum fautoribus. Decernitur exinde, ut frater longius procedendo hoſpitem excipiat: Patruus verò ad Portas urbis ambos expectet: Rex ad ferarum ſaltum ab urbe leucâ unâ diſſitum proſectus, ne in Palatium admittat, foris advenam, ut conſalutet, ad futurum. Adductus à Patruo ad Imperatorem eſt, Bonzius, in ſolio ſuo ſedentem, & pluribus Dynaſtis ac Regulis

stipatum; cui propius accedenti assurgens Imperator, manu prehensum, hoc uno indicio honoris, ad dexteram deduxit & inter Regulos sedere fecit. Fertur, Bonzium, statim ut frater regis obviam factus occurrerat, sollicitè exquisivisse: ecquisnam Imperatori à consiliis, aut cujusnam judicium pronius sequeretur: cumq; audisset Europæum esse cognomine TÁM YÓ VAM, statim vela ut dicitur obvertisse vento, & approbasse. Certè Europæus, ille Consultor, ubi ad Imperatorem pervenit, apertissimis verbis pleraque quæ superbissimus Lama abs rege postulaverat improbavit. Instabat ille, ut se Magistrum discipulus Rex acciperet: ut malos Dæmones timeret, solâ Lamarum virtute averruncandos: Ut Bonzios supra conditionem cæterorum coleret. Non attendens quid tantum Monarcham deceat; non edocens quid primùm colat; quid deinde cæterorum, quibus præest, imitationi magis, quàm genio suo & fortunæ præstet. Abunde documenti relicturus, si monuisset, quemque officio suo satisfacere rite teneri, Regem regio, Bonzium suo. Effecit tandem Pater, ut Imperator primò nuperum illum regio titulo clarum ad extremas LEÃO TUM Provinciæ oras ablegando, proscriberet; atque hunc, cum non adeo multos dies Pequini quievisset, donarijs & divitijs oneratum ad sua remitteret.

Putat-

Putabant Tartari istius adventu imperium sanctificatum iri, & omni prosperitate stabilendum; at secus accidit. Nam & militum strage & adultis simul, ac parvulis exanthematum veneno, seu morbillis, passim sublatis; subsequuta quin etiam fame & plurimorum interitu miserè vexatum est. Plebe ad hunc modum in desperationem prope versâ, patuit aditus superstitionibus expugnandis, & Regi veris virtutibus persuadendis, ac potissimum ijs, quæ in communi vastatione populi, operam misericordiæ, prostratos animos allevantis, vocantur. Monito obsecutus Rex indigentibus afflictisq; per amplissimas eleemosynas succurrit, collatis in urbanos pauperes quadringentis aureorum millibus. Item anno sequenti cum pluvijs totâ sextâ & septimâ lunâ decidentibus inundatio non solum agros, sed & urbem obtrivisset, ut plurimæ, ac primùm egentiorum domus corruerint; iterum rogatus iterum paruit, in urbanas octingentis aureorum millibus, in finitimas urbes per Præfectos ducentis quadraginta millibus erogatis.

Morabantur in curia nonnulli mercaturâ facientes supra modum opulenti; sed qui sub hoc sipario destinata alia tractabant: reverâ enim prædonum Asylum erant; qui malè parta, ac prædas cum institoribus illis dividentes; ubi deprehensi trahebantur

bantur ad pœnas , eorundem ope pecuniaria aut etiam vi , de iudicium , ac lictorum manibus eruebantur. Convicti de maleficio mercatores , admissa crimina morte luerunt. At ij ad quos executio pertinebat , ex fortunis horum fisco adjudicatis , impinguati , cupiditate promovendarum facultatum inescati , effecerunt ut ab improbis hominibus plures alij mercatorum per calumniam , tanquam complices priorum , accusati , & in vincula coniecti sint ; in quibus non modo per Magistratum , quàm per lictorum etiam hirudines exfugebantur. Innocentiæ patrociniū , veritate per P. Adamum compertâ , suscepit Rex ; tum quòd metus esset , ne institores exteri , ex improba vexatione istorum perterriti , cum detrimento curiæ , omnino à commercio cessarent , tum quod inquisitione factâ innoxios , qui detinebantur , reperit. Eâdem quâ iustitiæ fuit admonitus die liberos ex carcere dimitti imperavit.

Clementiæ alterum Rex dedit. Moris est , ut quotannis unus è Magistratu ad alias Provincias mittatur , ibidem reorum omnium causas discussurus. Suprema hic cum potestate rem agit. Si quem injustè detentum , vel defectu pecuniæ , & patrociniij in vinculis relictum prehenderit , illico dimissum libertati restituit. Usitatum quoque illud : ut insigni aliquâ causâ acce-

accedente, velut si Princeps nascatur, si Imperatrix coronetur, si eximium aliud contingat; Rex ultro, generali remissione criminum, reos omnes absolvat, paucis quorum publica, & imperio præjudicialia forent crimina, exceptis. Utriusque moris ea ratio esse fertur: quòd cum natio potissimum Sinica in discutiendis causis immanes moras necet, imò interdum illi ipsi Misericordiæ Procuratores à Rege missi, nisi munera dederis, innocentiam non satis tueantur: hoc pacto universis provisum videatur, dum toto Imperio, quasi Jubilæum quandoque celebratur. Suasit opportunè Pater, ut nullâ expectatâ causâ, motu proprio, ob perpetuas ac communes calamitates, tale quid largiretur Rex, animis subditorum plenius sibi conciliandis: Fecit; nec tantum reos, & vinctis detentos solvere, sed Magistratus quoque omnes ad officia majora evehere, vel præmijs decretis honorare constituit. Priusquam verò totius rei ordinem promulgaret, triginta capitulis comprehensum, per quendam ex Optimatibus, adjuncto ei puero Nobili aulico, ad Patrem misit, chartâ manu propriâ obsignatâ; ut inspiceret, & si quid addendum vel corrigendum videretur, liberè ediceret; ac demum pariter, obsignatam Europæis litteris syngrapham remitteret. Collaudatâ primùm Regis clementia fuit pro meritis: tum

170 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*
ubi res prodijt incredibili omnes lætitiâ af-
fecti.

Persuaserant Lamæ Regi ; ut quoniam so-
lus jam imperium gubernaret , in LEÃO Tŭm
orientale Regnum , ubi nuperi Imperatores ,
Pater scilicet & Avus Regis humati erant, pro-
ficisceretur ; gratias ijs pro dilatato imperio
acturus. Jámque diem edixerant maturando
itineri. Minimè circumspecti credebatur esse
consilij intempestiva profectio , eo planè tem-
pore , quo Provinciæ aliquot nondum pror-
sus edomitæ , animos resumpturæ ad ciendam
rebellionem videbantur : jámque ex Regiæ in-
quilinis multi mussitabant : Regem de tam vasto
Imperio sibi penitus adsciscendo desperare :
ideoque contentum ijs , quæ extrâ possidebat ,
Provincijs, hoc prætextu fugam meditari. Hæc
Pater , uti ferebantur , ad Regem detulit , mo-
nuítq; inter Lamas plurimos esse ex Xènsy
Provincia , Latronum nuperorum conterra-
neos ; qui optarent ipsum ultra centum Leucas
abesse , quò faciliùs motus concitare , ac sedi-
tionem factiosorum possent prosequi : consul-
tiùs facturum , si vices suas alijs ad parentum
tumulos delegandis committeret ; ipse verò
traditum à Majoribus imperium præsens mo-
deraretur. Idem iterum , ac tertio consulenti ,
tandem omnium gratulatione persuasus Im-
perator assensit.

Præ-

Præfervidam cupiditatem eventu non abfili coërcuit, quando venandi desiderio illectus, destinaverat ad illos mille Leucarum muros, qui Chinam à Tartaris dividunt, excurrere. Hoc tametsi omnes ægerrimè ferrent, atque egentiores maximè passim conclamantes ad exitium, & in mortem se pertrahi; nemo tamen qui dissuaderet accurrit; jamq; Reguli plerique ad iter, equos non paucos, de more Principi dono miserant. Populi calamitatem miseratus Pater, Imperatorem adit, & nullis præmissis ambagibus efficaciter profectionem dissuadet. Replicat ille: se cum Optimatibus ac Regulis jam pridem de negotio consultasse, omnes, refragante nemine, consensisse. Reponit Pater: Si Majestas vestra inclinationem ad iter ostendit suam, quis temerarius contradixerit? at si vota pauperum requirat, qui nec quo vestiantur habent, minùs arma, equosque, ad longinquam expeditionem necessarios (solent Tartari armati ad venandum exire, nihilo seciùs, quàm si ad bellum procederent) hujus certè sententiæ nullum prorsus inveniret adstipulatorem. Circûspiciat Majestas vestra tentoria suburbana, sine foco, sine obsonio, propè vacua & ventis pervia: si hæc in urbis oculis, apud lares domesticos sufferre miseros necesse est, quid erit, ubi ad illa deserta, quò tendunt egentissimi hominũ, pervenerint? Oro
sup-

supplex & obtestor ; Regia desideria bono publico attemperet ; priusquam populo ad profectiones supervacaneas utatur , eidem domi , quod Regiam personam custodiat , de necessarijs prospiciat. Nihil ad ista tum Imperator ; attamen domum redux Pater , respexit turmas equorum insequentes , rogans quid rei aut causæ ? equos Regulorum esse intelligit , quos Imperator remittebat Dominis suis , nequaquam aliò profecturus. Post aliquot dies in Curiam reversus reperit non solum domesticos Regis , sed gregarios quoque milites , singulos vestepellibus instratâ à Rege donatos.

Intellexerat ab amicis Pater , Imperatorem adversus quinque ex præcipuis Tribunalium majorum Præfectis , oppido gravem iram concepisse , jamque edictum eos proscribendi , & ad ultima Tartarorum confinia ablegandi , dedisse. Digni erant commiseratione , quod Chineses essent , & senes. Captavit de indigenis bene merendi occasionem Pater , & supplex Regi factus , rogavit , ut pœnam commutaret , quod Sinenses præ cæteris delicate nutriti , & alienis Regionibus inassueti , leviolem , tali exilio , mortem ducerent. Remisit ab indignatione Imperator admonitum ; atque edictum , quod à supremo Senatu jamjam evulgandum supererat , revocari , uti & pœnam , voluit. Patronum suæ causæ aliquam-

quamdiu ignorârunt rei, postea tamen agnitum complexi sunt amantissimè, & Patronus, unico beneficio, plurium invidorum ora conclusit.

Vetus Lex Tartarorum est; ut si in prælio, Regulorum aliquis intereat, reliqui Duces capitis damnentur, nisi evidenter probent, se ipsius Reguli jussu, alijs occupatos, prælio, aut defensionis abfuisse, quin subsidium perituro commodarent. Contigit anno seculi quinquagesimo tertio, unum de Regulorum Primatibus, pro archistratego cum copioso exercitu contra Australes perduelles dimitti. At ille gloriæ cupidus præfestinavit, suâ opinione prærepturus palmam cæteris Ducibus: ac replicaturus illud Romani, Principis: Veni, vidi, vici. Contrà tamen evenit. Uti præcox advolaverat ipse, ita quoque hostis improvisus adfuit. Tum jam meritò veritus, ne adventante adverso exercitu, tergiversari visus, imperio ac sibi timiditatis labem aspergeret, citato agmine socijs non expectatis in hostes irruit: à quibus numero longè superioribus circumseptus, undique cæditur, ac demum quamvis fortissimè dimicans, post equum, cui infidebat, telo confossum interimitur. Jam occubuerat, cum Socij longo ex itinere defessi advenêre; nihil tamen animo dejecti, cum victrice illa hostium multitudine configunt, & occisis supra viginti millibus cæteros profligant, ac suum.

174 *Initia Expedit. Christiane ad Chineses.*

suum Ducem quamvis non superstitem, saltem mortuum recipiunt. Fuit istud non leve attenuandæ culpæ præsidium; nihilominus ad Regiam evocati ducenti & amplius Nobiles, atque inter eos quatuor Reguli, omnes in vincula coniecti sententiam mortis præstolabantur: & ne disciplina militaris flaccesceret, nemo petere, nemo culpam excusare, vel mutire est ausus. Rebus deploratis, frustra aliunde Patrum circumspicientes, respirare fecit illatus animo Europæus Sacerdos. Ille ipse, qui ad bellum nuper profecturis, finistrum nescio quid, imminere Regulo, non falsus vates prædixerat, & per libellum Regi, denunciaverat. Valuit libelli memoria pro argumento exorandæ Clementiæ, ac culpæ in festinationem inconsultam Reguli, non in cæterorum moram divertendæ. Rex namque ex Patre, quid postuleret, intelligens: ergone inquit, tu solus ad nutum, & cor mihi loqueris? optabam & Ego ipsam vitam indulgere, sed, ne adhuc juvenis disciplinæ militaris rigorem primus relaxarem, non occurrebat consilium. Memini enim verò abs te mihi tunc ista, cum metu minimè prosperi successus, fuisse relata. Quod si ita placitum fuit superis, cur, culpam in istos reicimus? Cui Pater: Demus etiam, ô Rex! non vacare à culpa aliqua hos ipsos: an non erit gloriosius illis, ac præstabilius Reipublicæ, maculam, si qua

quæ contracta fuit, heroicis actibus modicam ignaviam suppleturis diluere; quam inglorios omnes, & cum hostium tripudio potius, quam sensu mori? Vitâ hunc in modum obtentâ; ne tamen omnino impune transirent in dignitate tantum, ut quisq; meruerat, plus minus castigati sunt.

Quidam ex optimatibus vir strenuus ac integer, casu, an injuriâ? per suos, res efferri rege prohibitas in Japoniam transmiserat. Delatus est illico, ut læsæ Majestatis reus, eò quod inter illas quædam essent, quæ solius Imperatorij juris haberentur. Comprehensi famuli ac tormentorum vi coacti sunt, ut adversus Herum testarentur; nec tamen ille propterea in vincula ductus. Visum hoc ex Imperatoria indulgentia fieri, animum fecit ad impetrandam homini plenam libertatem: Quocirca ad Regem Pater: Domine, inquit, hominem istum, tametsi verè reus esset, judicarem tamen absolvendum; quoniam famulis fatentibus, ipse negat. Fides ipsius potior est asseveratione famulorum, à quibus tormenta quidvis extorserint. Novi hominem hunc rigidum esse; ob idque paucis placere; sed Regi & imperio utilissimum; dignum omnino qui reipublicæ servetur ad fortunam, cujus indolem præsefert, neque in eum præterea inquiratur. Nullum Innocentiæ fide-

jusso.

jussorem potiozem esse constat, nativâ austeritate: nullum obijci calumnijs amplius, quàm eum, qui placere hominibus rarò, aut nunquam studuerit. Subrisit ad dicta Imperator, & capite annuens, spem securitatis fecit. Ad hæc post dies paucos exercitui virum illum summâ cum potestate præfecit, & Ducem adversus hostes constituit; quibusdam licet minùs tutum æstimantibus, homini gratiam demerito exercitum committi. Ille tamen suspicionem factis diluit; & in præsens usque fidus Provincias integras Imperio subjugabat.

Hæc Patris Adamî apud Regem authoritas tot exemplis comprobata magnum illi, magnû Socijs emolumentum; rei Christianæ bono, plurimùm subsidij hætenus contulit. Gentiles quòque per eum Regi arctiùs obstricti, pari curâ reipublicæ commodum, ac destinata Patris adjuvabant. Ea in opinione haberi se suis in Europam literis ipse perscripsit. Ut si quid difficile occurrat apud Regem expediendum, quod subterfugiant cæteri, conclament illico omnes, id ad Patrem Adamum pertinere. Hoc nimirum evicit perspecta viri virtus, in agendo opportunitas, in suadendo prudentia; quòdque Regi constet, non quæri ab eo privata lucra, non favores vendi, non emi patrocinia, non corrumpi auro importunè millies oblato sacundiam; Germanè loqui, quæ rite sentiat;

ta-

tacere, quæ secus approbet; DEO sic & Regi, ad virtutem promovendam potissimum deservire. Stupebant nonnulli qui Genium Imperatoris nôrant in iram proni, & amicissimos interdum à conspectu diffiantis, tot annis illum tenore eodem cum extero, sine nota sequioris sensûs conversatum. Stupuerint & illi, eundem quoque tenorem agendi, quem servabat, iste, passione & affectu, non in partes unquam distractum: quod elogium Patri Rex publicæ illius laudationi, quam suo loco dabimus, inseruit.

Quotiescunque Regiam Pater ingrediebatur, apparitores ac milites, imò obvii quique, assurgere, & Patronum quisque suum adventum, lætari est visus: Quod si in Regia moram trahebat: nihil referre aiebant: quoniam quamdiu intus est, ad communem omnium nostrum utilitatem laborat. Præter alios tribunalium Præsides unus est, qui Palatio magnâ cum authoritate velut œconomus, præsidet: Hoc munus obtinebat veteranus, ejusdemmet officij apud Parentem Imperatoris dignitate functus. Hic aliquando Libellum supplicem obtulit, Regem præterea de varijs admonens. Superfedere verbis jussit Rex: habere se Magistrum suum, inquiens, qui ea omnia, & meliora suggereret (Patrem Adamum innuebat) cæteros ab hoc onere se velle excusa-

178 *Initia Expeditionis Christ. ad Chinenj.*
cusatos : Tum iste : & illum , inquit , audire optimum ; alios etiam interdum nil vetat. At iterum Rex : Vos , inquit , ut plurimum inanem gloriam quæritis , quasi Regem manu ducere possetis : Non sic ille , imò in ipsius libellis , cor & intentio scribentis ita clarè relucet , ut mihi quoties eos lego , ferè lachrymas eliciant. Cæterum quàm accuratus in negotijs iste Princeps esse cœperit , minimè barbarus , vel hinc collige ; quòd libellos ejusmodi admonitorios in particulari scrinio asservare solitus , quacunque pergebat , unà deferendos , semper miserit. Nec inde mirum post menses , imò annos , ubi crederes oblivioni commissa exolevisse monita , repente prodijisse in lucem , atq; executioni mandata revixisse.

CAPUT XV.

Rex singulari benevolentia prosequitur P. Adamum Schall.

Quæ sequuntur admirationem superant : & vel in Europa exaggerationem promererentur. Peregrinum hominem , solâ probitatis commendatione , inter præstantissimos selectissimósque duorum Imperiorum Procures , quorum isti civilitate , illi victorijs , ac felici-

felicitate clarissimi, à potentissimo Monarchâ, religionis alienæ, ac ferè etiamnum barbaro, gratiâ constanti, eâq; eminenti foveri, probante id ipsum gente ab indole superbâ; si Chinenſes ſpectes; aut aſperâ; ſi Tartaros: non humanæ indiſtriæ, ſed Divini conſilij, fines ſuos ſapientiſſimè ordinantis rem eſſe quis neget? Elucet hic primùm fidei Chriſtianæ, jam inde à naſcente Eccleſiâ, vis & facultas ſuaviter emollientis feroces animos & ſaxea corda barbarorum. Virtutis deinde ſe prodit efficacia; cui ſi animum applices, nihil ex rebus humanis complectetur, quod vanis alioquin nobilitatis, aut opulentiæ, formæve titulis ſeſe offert conſpicuum; ſolam ubivis cum ratione conſpirationem adamabit. Demum docet quantum ſubnaſcens pietas, ac inſitus ſenſim virtutis amor in animo adhuc ſibi relicto, & nondum politicis artibus infecto poſſit & valeat: quando iſta ad humanitatem tantopere inclinant, illa ad immanitatem & belluarum affectus, ac vitam turpiter avocant. Detur hoc potentiffimi ac florentiffimi illius Imperij, atque Imperatoris, qui modò præfuit Chinenſibus, encomio, quòd Chriſtianos in Europa Principes paribus animi ornamentis ad omnem juxta gubernationis, & gloriæ felicitatem æmulatus ſit: ſimul ut iſti noverint laudum ſuarum ſuffragium illud quòq; eſſe locupletiffimum, quòd vel in barbaro commendetur.

Aditus primùm faciles ad ſeſe , præter morem Regum antecedentium novus Imperator fecit. Prioribus ſeculis ad portam Palatii Eunuchi aliquot excubabant , qui manè collectos omnium libellos ad Regem inferebant. Huc ſuos etiam Mathematici olim deponebant ; cum hoc tamen discrimine ; quòd non ſolùm manè , ſed quacunque horâ phænomenon aliquod in cœlo ſeſe ostenderet , licitum , imò ex officio debitum eſſet , ab his ſtatim annunciari. Hæc poſtea licentia ab Imperatore pro P. Adamo ita ampliata eſt , ut non ſolùm quâ horâ vellet ; ſed & ad quemlibet locum , ubi Imperatorem eſſe contingeret , licitum huic foret accedere , tanquam , ut inquebat Imperator , unum aliquem ex intimis familiaribus habendum. Quapropter rariffimè deinceps cum alijs libellos offerre ; ſed ſive Rex domi , ſive in hortis , ſive apud Reginam Matrem degeret , eò deferre conſueverat. Accidit ſæpè , ut circa vespèram Palatium ingreſſus , non poſſet tempeſtivè egredi , Rege colloquium in ſeram noctem protrahente : tum enim , ne fortè noctu per urbem equitanti , ut mos eſt , infortunium aliquod accideret , mandabat , ut quatuor aut ſex pueri Nobiles domũ deducerent , ne que feſtinarent , nec quidquam agerent , quò equus per terreſieri & incautum dejicere tentaret ; ſolicitudini pro Patris incolumitate ſingulari

lari intentus. Idem quoties extra urbem, mediâ sæpè nocte, ad ferarum saltum palatio intra muros extimæ urbis imminentem, quò animi causâ frequentissimè divertere solebat, eundum esset, vel inde redeundum, deducebant.

Initiò, ad modum conversationis Nicodemum cum Christo, noctu potius quàm interdiu, nec ipse, sed per Ephebos Nobiles colloquebatur. Horum plerumque tres, nec raro plures, nec ferè unquam eosdem, qui alia atque alia identidem interrogarent, submittebat. Observabant isti; quod & percontanti postea Imperatori referebant, in noctem usque intempestam, non usitato apud Aulicos more, Patrem libris aut orationi intentum, legere aliquid aut scribere, otiosum nunquam, aut minus providè occupatum; domesticis interim utramque in aurem, ut ajunt, stertentibus. Explorationes istæ existimationis ac fidei, ob quam deinceps Imperator supra domesticos suos Patrem complexus est, magnum argumentum fecerunt, quòd plerumque ad mensulam in cubiculo sedere, legentem aliquid, vel scribentem offenderint. Videbatur & illud incredibile Ethnicis istis, hominem aliquem inveniri, qui ab adolescentia sua castam & ab omni lasciviæ labe intactam vitam, usque in senium possit producere; cui adver-

182 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinenſ.*
ſum nihil uſpiam offendentes tantò amplius
per admiratonem vitæ devinciebantur. Rex
poſtmodum liberaliùs evocato in Regiam ſub
noctem Patre, ab eo vel theoriæ Eclipſium,
aut planetarum motus, ſtellarumque ordinem
ac nomina ediſcebat; vel de rebus ad meteora
& Phyſicam pertinentibus colloquebatur; vel
etiam de regni gubernatione & præſectorum
ac Magiſtratum moribus, de diſcipulis nomi-
natim, & quid quiſque in ſuâ arte profeciſſet,
curioſus ſcire deſiderabat. Affidebat Regi Pa-
ter ſubſtratis de illius mandato duplicatis inſi-
dens pulvinaribus; ne, quod indecorum eſſet,
& iſte refugeret, aut huic affligenda eſſent mo-
leſtiùs crura, aut extendenda. Obſtupuerant
illa aliquando, & à diuturna aſſeſſione conſur-
gens Pater titubabat; manum illico allevaturus
porrexit Rex, dum interea juvenum proximo
accurrente, huic innixus egrederetur, perſi-
ſtens perhumaniter in limine, nec recedens,
donec atrium exceſſiſſe proſpiceret.

Iterum ingruente nocte evocatum, jam le-
cto dimiſſis ferè veſtibus incumbens aſſidere
juſſit. Indispoſitionis fortè aliquid eveniſſe,
quòd hic conveniri placuerit divinanti; Ni-
hil planè inquit, ſed ut familiariùs tecum lo-
quar, ſic facio. Veniam tandem ſuper mo-
leſtiâ deprecanti, non petendam gratioſè ſug-
gel-

geffit; cui nimirum tantus tam intima confideret.

Atque cum in throno sederet, qui è pavimento in pedes aliquot assurgit, non modò non passus est sedere humi ex adverso Patrem, ut etiam Magnates solent; sed admoveri ad gradus, imò ad ipsum throni fastigium ascendere, ibique ad pedes stratis pulvinaribus accumbere, loco quàm conjunctissimis deputato, voluit.

Solent Tartari hospites suos potu excipere, qui ex lacte & CHÂ, hoc est folijs, quibus siccatis ad potum Sinenses utuntur, componitur. Quando autem in concursu Regulorum bibitur, universi Regulis primas deferunt: quin honoratior esse creditur, cui Regulus ex poculo jam prælibato bibendum deferat. At tamen Rex multoties potum prælibatum ex aureo, quo utitur poculo, bibendum Patri porrexit, singularis cum benevolentiae significatione; esto adessent Dynastæ & Optimates, multis partibus illo digniores.

Abibat in saltum à tergo Palatij imminentem, arboribus confitum, cervorum, damularum, ac leporum copiâ instructissimum animi causâ Rex eques, duobus tantum Dynastis præcedentibus, & puero nobili insequente. Adfuit opportunè

libellum aliquem præſentaturus Pater ; ſtatim, ut vidit , concitato equo reſſus Rex mandad ad reditum ſuum hoſpitem cum libello aſſervari . Tum dexteritatis ſpecimen daturus, leporem fortuito propè fugientem , nihil falſus à corrente equo , conficit : & MAFA inquit, tuæ iſtud oblectationi ſit præſtitum. Aliàs frequentius unà deductum ſpectare equites interdum mille , nunc procurrentes ad metam, nunc concurrentes adverſis ſignis, nunc ſingulos ſagittæ peritiam oſtendentes fecit.

Palatium novum extruxerat , dièsque deſignata , quâ illud habiturus primùm ingrederetur. Morabatur interim in inſula , quam lacus intra primos palatij muros efficit , ponte junctus continenti. Huc Magnates ferè omnes , ejus deducendi cauſâ convenerant, adfuit etiam Pater cum cæteris . Ubi reſcivit Rex , horâ octavâ manè intrò accitum , detinuit in colloquio , protracto uſque ad quartam vespertinam. Seges non una ſermonum fuit. Ipſe quaſi rationem conſcientiæ redderet , quidquid in animo verſaret , quidquid de ſuis ſentiret , quidquid metueret , indicavit. Inſtans prandium , utrique æqualiter mandavit apponi. Verùm cùm animadverteret Patrem ex appoſitis non veſci , audirétque obſtare jejuniij cauſam ; conſeſtim lactinia & piſces è Palatio Reginae Matris, quod non longè à loco

abe-

aberat, afferri jussit. A prandio duo flabella protulit (sine quibus Chineses non incedunt) propriâ manu depicta, iisque appresso sigillo Regio Patrem donavit. Hæc isti postea effe-
renti, & fortuito monstranti unus ex præci-
pui Magistratibus coram multis adstantibus
affirmavit: malle se istis duobus flabellis, quam
bis mille aureis à Rege honorari. Certè Si-
nenses, ea vel honoris, vel amicitiae causâ
inscribunt & donant. Dum nescio quid ex-
spectaretur, & inclamasset Rex Eunuchum;
nemine accurrente, ut advocaret, Pater as-
surrexit: prohibuit Imperator: &, Patris mei,
inquit, Imperatoris demortui, ætatem habes,
obsecro quiesce; atque ipse assurgens Eunu-
chum vocavit: claro indicio quantum venera-
tionis ac fiduciæ, probitas veterana ubiq; im-
petret. Ubi tempus abeundi adfuit, satelli-
tio præcedente, ipse lecticâ gestatus, medius
ibat inter Optimates, qui eum pedites trecen-
tis plus minus passibus usque ad locum, ubi e-
quum conscendere possent atque liceret, co-
mitabantur. Hic quoque universæ multitu-
dini, quò benevolentiam suam inclinaret,
monstraturus, Patrem inter Optimates, & qui-
dem lecticæ proximum voluit incedere: cum
eo confabulatus, donec conscenso equo inse-
qui oporteret.

Evocavit aliquando illum in saltum, atque ibidem oleum ex succino elici doceri petijt. Optanti ut adduceretur adolescens domesticus, cuius operâ uteretur ad susceptum laborem, annuit; & utrumq; in conclave deductum; ibi locum aptum, ubi diverterent, capeffere præcepit. Dum puer manum operi admovet, Rex Patri frequenter assidens, nunc libros evolvens, nunc de varijs conferens, biduum totum transegit; mirantibus universis quidnam mysterij intus ageretur. Interdiu narthecia sua adferri iussit (nam & in arte Medicâ non parum profecerat) ipseq; confidens, arreptâ libellâ, ex singulis pixidulis excerpta medicamenta, manu propriâ ponderando materiam pro pillulis plûs minûs trecentis paravit, ab Eunuchis subjectis chartulis obvolutam, quàm unâ cum methodo similes pillulas conficiendi, Patri donavit; æstimatam trecentis ferè aureis; si demas pretium manûs Imperatoriæ, quæ elaboraverat. Noctu, quoniam hyems erat, stragulum Regium ex pellibus Mustelæ Scythicæ confectum Patri instravit; cûmque totam edormire noctem tædiosum foret; iussit musicos introduci, qui instrumenta tangerent, & cantu associato tædium relevarent. Advertebat interea modestiam adolescentis qui collaborabat, & innocente recreatus verecundiâ, nomen, cognomen, ætatē, Patriam, & quo nomine

mine Christiano vocaretur, singula ex puero inquisivit, & inscripta memoriae posterò die repetijt. Tandem, quod postulaverat affectus, ac præsciens diem insequentem festum esse, circa vesperam, destinatis qui deducerent equitibus, cum magnâ benevolentia significatione ad ædes remisit.

Nec intra Palatium tantummodo stetit Regia benevolentia; ad ædes quoque privatas ab eo culmine divertit. An non inclinatissimi animi indicium sit, quod intra biennium, per annum videlicet quinquagesimum sextum, & septimum currentis seculi, viginti quatuor vicibus ad ædes P. P. venire, iisque diutius immorari, comedere & bibere, præter morem omnium retro Imperatorum dignatus est? Quando ad Idolorum templa per id tempus ad summum bis; nec ad multa, sed ad duo, vel tria majoris famæ accessit; atque ex Proceribus unum duntaxat Patrum invisit, ex reliquis prorsus neminem hoc honore prosecutus. Invisendi modus omnino singularis fuit; cum ut plurimum ipse solus, uno tantum Ephebo honorario comitatus veniret; reliquis omnibus ante ædes expectare jussis; nullius interim periculi suspicione, quasi amicus ad amicum diverteret. Aliquando prius ad Ecclesiam, & ex illa in domum: aliquando recta per portam domus ad cubiculum Patris, & ex hoc in Ecclesiam tetendit.

Prius-

188 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

Priusquam adventaret, præibat nemo, qui prodromus adventûs regij, properè adfuturum moneret, quò commodè tapetes sterni, peristromata prætendi, aut conopæum, ubi sederet tantus Monarcha erigi posset : sed ædem ingressus vel more Tartarico, Patris in lecto, cui nec filium serici inest, collectis ad se cruribus insidebat ; vel ejusdem in sella ad mensam, ex diuturno quadraginta ferè annorum studio multum attritâ ; vel in scamno, quod pro inferioris conditionis hospitibus, aut discipulis est positum accumbens. Nullum sedile in domo pauperum tantus Monarcha erubuit. Moris est, ut quo loco Imperator vel semel sedit, nemo imposteriorum sedere audeat ; imò ad memoriam, locus panno flavo insternitur ; atque id tantâ superstitione, ut nonnulli ante sedem vel locum, cui insederit, genua flectant, & inclinâtâ cervice adorent. Quare, cùm sine delectu ubicunq; opportunitas ferebat, ipse accumberet, genu flexus interpellavit Pater: Domine, nullus propè superest locus, in quo non Majestas Vestra assederit ; nos imposteriorum ubi sedebimus ? Respondit : num Mārâ etiam ita superstitiosus es ? facias sicut me facere vides ; sede ubi commodum fuerit. Occasione Oratorij, quod lecto vicinum aspiciebat, quæsiuit non semel de tota ratione vivendi : quo pacto diem transigere ; quantum dormire ; quid orare consvesset Pater ?

tum

tum iste, quid horis singulis ex religiosa institutione, non ipse tantummodo, sed quotquot in ejus Imperio versantur socij, singillatim agere consvescant, exposuit, Rege collaudante.

Bis accidit, ut domum advenienti, absens Pater aliò profectus, non adfuerit deducendo: nihil exinde turbatus, priori vice ad Aulicos conversus: hodie, inquit, adhuc revertar. Reversus jam ab itinere Pater, intuetur à Palatio magnam Equitum turmam evolui, qui Imperatorem extra urbem iturum consequerentur; de more & ipse perrecturus mandatum per Optimates à Rege submissos accipit; ne ex equo descendat, sed unâ cum octo illis Magnatibus, qui lecticam stipabant, comitetur. Ubi ventum est ad urbis portam, satellitio prætermisso, ipse lævam versus in ædes P. P. deflexit, ac portam domus præteriens rectâ ad templum digressus, ubi conversus animadvertit, equo Patrem descendisse, & ipse continuò lecticâ descendit, reliquum itineris pedes conficiens, non sine magna omnium admiratione.

Alterâ vice culpam absentiae deprecaturus Regem adierat Pater. Tum Imperator; Mafâ inquit, ibam partim videre te, partim subsidij non nihil offerre: non quòd meis internuncijs non fiderem, sed ut hanc tibi meam benevo-

len-

lentiam coram exhiberem. Nunc ergo quoniam ipse venisti, sume tibi quingentos aureos quos mecum detuleram. Mox in genua procumbere parantem, & gratias acturum, non permisit.

Aliâ die domum ingressus, interrogavit si Elephantum currere possent? quidni Domine? inquit P. Adamus, crura habent flexibilia; currere ergo poterunt. Statim Elefantos adduci iussit in plateam, quæ juxta ædes rectâ ad Septentrionem per viginti propè stadia excurrit, latissimam, & omni liberam impedimento. Tum quæstionis ante propositæ mysterium pandens ac sollicitus, ut accuratè omnia inspiceret Pater, designato ad curiosius observanda singula assidendi loco: videamus inquit hoc spectaculum. Erant bestię octodecim quas senas & senas, tereno ordine dispositas, partem in omnem agebant ductores, jucundo planè aspectu, atque eximiæ oblectationis.

Iterum cùm diutiùs domi assedisset, quasi ludens; Marfâ inquit, horis aliquot hîc tecum sum, nec quidquam apponis, ut famem aut sitim relevem? reposuit Pater: tametsi haberem, Domine, non tamen apponerem; nam quid Regiâ personâ dignum hîc possit inveniri? Haustum vini afferri jubeas, inquit; Ocyùs ex rubro vino

in

in Xénsy Provincia Patrum curâ ex uvis collecto poculum obtulit ; quod cùm gustâisset dedit Magnatibus, qui numero quinque ingressi simul fuerant, ebibendum. Tum oblatum aliud ex eo, quod Hollandi afferre solent optimi ac suavissimi gustûs : at Rex ubi poculum ori apposvisset, audissetque Europæum esse ab Hollandis advectum, continuo quasi venenum gustâisset, expuit. Oblatum denique tertium, additumque ex domestico esse atque ex ea vite, quæ cubiculum ponè obumbrabat ; totum ebibit : atque, nunc, inquit, vinum bibo, post menses aliquot, cùm uvæ ad maturitatem pervenerint, revertar ut uvas comedam. Nec fidem fregit ; sed Octobri mense, cùm esset reversus, primum ipsi, tum omnibus Magnatibus & Nobilibus uvæ largâ manu appositæ fuerunt.

Anno quinquagesimo septimo, supra millesimum sexcentimum ultimâ die primi mensis, qui erat vesper natalis Imperatoris, adfuit invisendi Patris causâ ; cùmque diutius in cubiculo assedissent ; eamus nunc, ait Rex, audire musicam Ferrariorum. Erant aliquot fabri ferrarij in horto ejusdem obsequio destinatum aliquid elaborantes. Ubi propior advenit Rex, non ausi ignitum ferrum incudi committere, trepidè adstabant. Jussi rem suam agere, & di-

sto

Eto obtemperantes, fortuitâ scintillarum pro-
 cellâ Regem aspergunt. Resiliens hic ad par-
 tem, non advertit foveam, storeis per perti-
 cas sublimatis, contactam, decem vel duode-
 cim cubitorum altitudine. Ex primo pedum
 appulsu unam ex perticis preffit, quæ fracta
 causam equidem dedit, ut in latus obversum
 inclinaverit, periculum tamen sustulit, ne
 omnino delaberetur in foveam. Consternati
 ab hoc eventu omnes, & Pater in genua pro-
 volutus tam palmaris in Regem offensæ, & suæ
 incuriæ, in tanto hospite pro meritis non sa-
 tis observato, culpam incusans, petebat ve-
 niam, rogabátque ut omini sinistro non attri-
 bueret fortuitum casum, esto diem natalem,
 antecedenti vespere, Chinensibus ominosissi-
 mo (uti cætera inexpectata omnia) evenisset.
 Subridens Imperator subjunxit: éstne aliquis,
 cui aliquando pes non labatur? nihil istud est,
 Màfâ, nec te casus iste contristet. Postridie
 in Palatium perrexit Pater, de more cum Ma-
 gistratibus Regi natalem gratulaturus. Hic il-
 le: Màfâ præcedat me inquit, & domum re-
 deat, ego mox subsequar. Quotannis die
 nateli Regis tota Curia, & Magistratus omnes
 à minimo ad maximum confluunt in Palatium,
 ut Regem saluent, idémque faciunt Eunuchi
 & prosapia omnis. Mirum! negligere uni-
 versam Regni aggratulationem placuit, & po-
 tius

tius invisere, utut amicam, tamen peregrinam domum. Magnanimitatis tamen Regiæ istud fuit: evulgatum linguis singulorum, & fortè dentibus excipiendum invidorum pridianum. casum hoc pacto elevare, atque ab omni suspecti ominis notâ absolvere. Antevolavit ex templo Pater ponè secuturum Principem, & coëmptis omnis generis bellarijs ac fructibus, tredecim commodè mensis suffecturis, quarum unam in media aula pro Imperatore, reliquas in atrio locaverat, pro Magnatibus & Nobilibus qui comitarentur, Augusto hospiti excipiendo religiosa paupertas se aptavit. Nec fellit expectatio: ædes ingressus, & apparatus hortensem inspiciens Rex: cur, inquit, tot mensæ? pro Magnatibus ac Aulicis, respondet Pater, Majestatis vestræ. Assedit igitur ac poculum è manu Patris Adami surripiens bibit hilaris, atq; de bellarijs, undequaque carpens assumpsit. Reliquas mensas, ut erant dispositæ, foras deferri in plateam jussit, ubi Frater Nothus cum filijs Regulorum Cantonensium, aliique Dynastæ non pauci aderant, nihil tale expectantes. Ita paucorum nummorum pretio opulentissimum Regem reverita est cum satisfactione simplex modestia, & pluribus nominibus obæratu affectus: multorum insuper Procerum animi conciliati. Neque nunc primùm de fructibus hac in æde gustaverat; imò ex hortuli domestici ar-

N

bori-

boribus decerpere ipse, & deligere gustui assueverat; bellaria tamen aliunde empta nunquam alias attigit, neque apponere visum atque nunc: quod modicissimo vino Regem uti sciret Pater, unicum obtulisse poculum fuit satis.

Quam Patribus legis dominicæ præconibus indulgebat Rex benevolentiam, hanc simul eorum domesticis communem esse dignatus est. Sedebat suos inter Magnates unà secum adductos in horto Patrum domestico sub umbrosa platano, quæ in tota urbe, si non unica, saltem maxima est (non enim Pequinense frigus has arbores patitur) nunc hoc, nunc illud, quæ curiosè circumspiciebat extollens, præsertim machinas hydraulicas, quæ parvis sumptibus erectæ gratiam plurimam & admirationem faciebant, ac denique exquisitum totius Domus nitorem. Prodiit fortuito in medium quinquennis puer, filiulus famuli domestici, veste tartaricâ insignis, è vestigio iussus, coram Rege ritus omnes adorandi adeo gratiosè & exactè peregit, ac si maturæ ætatis Aulicum pridem egisset. Rex collaudato puero de Patre ejus inquirens, cum audisset P. Adamo illum à multis annis fidelissimè ministrasse, præmium ei continuo decrevit, officium in tribunali Suàn Y Guay quod primum vacasset: nec multò post id ei contulit: ut ita hic quoque gloria Patris fuerit fili-

filiolus sensatus. Alium discipulum ex tribunali mathematico alia de causa ad Regiam destinatum, agnitioneque vocavit Rex, ac de stellis, cum nox intercurreret, interrogavit, seu experiundi Juvenis, seu recondendæ astrorum notitiæ gratiâ. Quantum observationibus assueverat adolescens (neque enim inter primos adhuc emerferat) intrepidè protulit, placuitque. Hujus nomen, tum menti impressum, post menses aliquot recoluit Rex, sciscitatus quid de tali discipulo (nomen indicabat) sit factum. Reposuit Pater: nihil boni incurrit; Nam nescio quo infortuniô leges Imperij violans, propè est, ut ad tribunal criminoforum sistatur; sed cum de eo libellus supplex ad Majestatem vestram venerit, rogo ut saltem lati digiti indulgentiam ei concedat. Evnuchi circumstantes simplicitatem loquentis cum risu exceperant. At Pater, ut quid, inquit, ridetis? Num apud Imperatorem favorem nunc quærere extra palatium prohibitum est? Rex illico complofis manibus risit & ipse. Nec ideo irrisæ preces. Nam per libellum accusatus ille, dum jam cum pluribus non absimilia promeritis sententiam opperiretur, Rex nigrum theta suppressit; donec post dies octo, generalis criminum remissio toti Imperio destinata successit. Tum enim respondit libello:

196 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

videri crimen illud debere ignosci, quandoquidem communis omnium fieret indulgentia. Itaclementiæ simul ac iustitiæ prudentissimus Princeps gloriosè litavit.

CAPUT XVI.

Imperator Divinæ Legis fit Auditor & fautor.

INstaurandæ Astronomiæ labores, ad rem Christianam promovendam à Patribus assumptos fuisse, sæpè diximus. Impetrata bono omine exinde Regis benevolentia, & in populo authoritas: at, ubi Regis ad fidem conversio? inquires. Necdum omnium dierum sol occiderat. Hæc ad annum quinquagesimum septimum hujus sæculi in Europam perscripta sunt, atque indies spes aluit agricolam. Fides donum Dei est, & quamvis decora quælibet civilia huic Regi adfuerint, ad baptismum superfluit, ut præterea Pater cælestis traheret. Fuisse qui P. Joannem Adamum Schall incusaverint, quòd operam in Regia luderet: Obnoxium esse Principem compluribus nævis animi: in tanto fastigio arduam fore emendationem: Interim esse cum illa corruptela non usque adeò decoram familiaritatem, viri virtutem profitentis. Ita equidem laudabili fervore non nemo quondam ad P. Adamum: qui tamen non

non multò post experimento didicit ; quantum ad rem Christianam valeat Regia benevolentia , eandem ipsam implorare coactus : debuitque fateri , quòd perinde sit familiarius conversari cum peccatoribus cæteris quibuscunque , ad conversionem eorum impetrandam ; ac defectus quospiam non perhorrescere in Principe , ut emendes. Cæterùm in Curia nihil fit , nihil ab Imperatore ordinatur , quod non continuò toto Imperio divulgatum omnibus innotescat. Cùm aliquoties domum Patrum Rex advenisset , Socij in remotissimis Provincijs hoc priùs sciverunt , quàm foret perscriptum. Inde quidquid P. Adamo honoris vel gratiæ Regiæ accidit , id in sociorum emolumentum redundasse quis non intelligat ? Ut vice versâ , si quid indignum perpetrasset , hoc æmuli socijs scitè exprobrassent. Interea quod ad Regem attinet , nunquam apud illum , sicut neque coram cæteris dissimulatum est Evangelium ; sed captatâ quâcunque occasione inculcatum. Neque quisquam tam exaggeratæ consuetudinis effectum quantocyùs expetat , recitetque ad præterfluentem positus illud Evnuchi Reginæ Candacis : ecce aqua , quis prohibet eum baptizari ? Dicam cum Patre Adamo , prohibere interdum nihil , sed responderi debere : si credit ex toto corde , licet. Regem attentâ aure & animo suscipere sanctissima monita ; credidisse.

quin etiam , ex hæcenus allatis facile evinci potuit ; at non supervacaneum illud est , quod addidit Philippus EX TOTO CORDE. Plerique , in abdito cordis angulo reſervant aliquid , quod in DEUM fides nondum expulit. Credunt ea , quæ de DEO dicuntur , & approbant ea quoque , quæ præcipit obſervari. Verùm partem cordis præſertim apud Orientales iſtos obtinet , aut aſſuetus animus rerum aliarum cultui , aut affectus non undequaque ſordibus integritati Chriſtianæ repugnantibus expurgatus . Quæ obſtacula niſi copioſior Dei gratia identidem reſringat , atque ita Pater cœleſtis renitentes trahat , laborioſam evenire illorum neceſſe eſt , uti fit , converſionem.

Methodus excolendi animi ac DEO præparandi multiplex eſt. Efficacior tamen illa , quæ à præceptis Divinis incipit : quæ quamdiu diſplicant , aut impedimentum , quod removeri erudiendus non vult , adfertur ; vana eſt opera. Quod ſi ſpes ſupereſt , & adeſt capacitas perſuaſioni accommoda , lenta obſidio inſtrui , teſta expugnatio apparari debet , donec obſtacula evincantur. Non inter deſperatos unquam Rex omnino deſertus eſt. Virtutibus moralibus initio aſſuefacere Principem decuit : quas ipſas indies retexendo aliud agi viſum non eſt , quàm obſequenti viam ad altiora ſternere.

Anno

Anno quinquagesimo sexto ipse ansam dedit, sibi ea, quibus aditum moliebatur Pater Adamus, proponendi. Evocavit hunc in Regium saltum, per otium, quædam, ut significabat, collaturus. Dum reducem Regem, qui interea venatum exierat, præstolaretur Pater, à varijs quid circa Regem ipsosque ageretur, edoctus est: & fuere qui hortarentur, ut suasor porro pergeret esse in ijs, quæ ad virtutem pertinerent. Redijt inclinatâ die ad tempus cœnæ Rex, ac demum mensis sublati in atrio expectantem Pater offendit. Tum ille de stellis sermonem inferens, ex quarum conjunctione quidpiam portendi acceperat, quodque in libello præparato, propediem præsentando, ex composito, secum allato, pro muneris sui ratione expositurus erat Pater. Libellum hunc deposcit, inspectumque placere sibi significans, propius ut accedat, monet, quò in aurem loqui & difficiliora intellectu accuratius explanari sibi faciat. A lectione conticuit aliquantulum secum animo prælecta recoquens, & tandem elatâ voce: Si stellarum cursus, inquit, certò prænosci potest, sequitur esse necessarium; ac proinde malū si quod portendunt inevitabile; ideoque frustra de remedio agitur ejus, quod jam determinatum est evenire. Respondit P. Adamus: stellarum Creatorem Deū, totiusq; universi, ab æterno prænosse cujuslibet

rei à se creatæ ordinem & effectus, tempus etiã & modum, quo operatura sunt quælibet id, quod viribus suis continent; proinde cuncta sic disposuisse, ut suo tempore ipsa quoque possent homines, cætera in actione sua liberos, sui officij admonere, maximè Reges, quorum imperio reliqui parent. Quapropter stellarum cursum, tametsi respectu nostri appareat necessarius, respectu Dei esse liberè ordinatum ad talem finem. Ideoque præsertim à Regibus in gratijs Deo debitis esse reponendum, quòd eos mediantibus stellis, & metum inferentibus quandoq; aberratis revocet. Quisnam, ait, est iste Deus? respondit Pater: invisibilis quidem, sed qui omnipotentiâ suâ visibilia omnia condidit & invisibilia, qualis neque est, aut Idolum aliquod, neque cœlum istud quod oculis cernimus, sed absolutus universorum Dominus, ubique præsens, nihil non sciens, quem Christiani à maximâ creaturarum visibilium TICEUM CHU (cœli Dominum) vel etiam Creatorem appellamus. Esto, inquit: sed cur malum, quod Stellæ minantur, nobis timendum potius, quàm alijs Regibus? Quia, inquit Pater, inter Monarchas totius mundi Majestas vestra facile est Princeps; unde etiam Filij cœli titulum usurpat; & reverà populus, qui imperio Majestatis vestræ subjacet, est frequentissimus supra aliarum Regionum

mo-

morem, ideoque Deus ijs per vos gubernandis
plûs curæ quodammodo impendit, & Majestati
vestræ erudiendæ plûs studij accommodat,
quàm alijs; tametsi nec illos deferat, aut non
commonefactos pertranseat. Hîc Rex: si ego
errata mea corrigerem, satîsne foret malis a-
vertendis? Cœlorum motus, reponit iste, stel-
larûmque aspectus nihilò secius evenient,
quàm antea solebant, nihil tamen mali ab ijs
erit metuendum; Nam & Europæi in prover-
bio dicunt, Sapiens dominabitur astris. Rur-
sum Rex: eja quæso Mafâ modum doce, quo
à culpis liber evadam: Si, inquit Pater, rigo-
rem justitiæ, in quo quandoque excedit Maje-
stas vestra, ipse mitigaverit: Si paterno in po-
pulum animo inclinatus communi singulorum
felicitati attenderit: si eos, qui propiûs affi-
stunt, benevolentiam majore & liberalitate de-
vinxerit: verbo; si Deum, super omnia ama-
verit, & cæteris non secûs ac sibimet ipsi quan-
doque condoluerit, juxta illud; Quod tibi non
vis fieri, alteri ne feceris, salva omnia. Hoc,
inquit Rex, non satis intelligo. Tum Pater Dei
præcepta Imperatori proponere, eaque incul-
care magis, in quibus vel ratione Regiæ perso-
næ, vel regij muneris defectus major continge-
re potest: Quare sic exors' est. Quò hoc meliùs
intelligat Majestas vestra, ea, quæ Christiani ob-
servam', legis divinæ statuta breviter explicabo.

Primum est, amare unum DEUM super omnia oportet, eò videlicet, quòd nequeant esse plures Dij; Nam si statuamus plures esse, eosque æquales inter se, nullus eorum DEUS erit, quia nullus eminebit; cùm DEO proprium sit, eminere super omnia, quæ non sunt ille: Si præter unum maximum reliquos minores; unus ille & optimus & maximus erit, qui excellet inferiores reliquos, atque ideo isti nihil minus quàm Dij; imò qui nec quidquam sine maximo prodesse possint. Alterum quod observat Christiana virtus, veritas est, mendacia odit, & solâ veritate homines conversari ad invicem præcipit. Illius responsa vult esse; est, est; non, non: Quid porro Regibus magis necessarium, quàm ne fidem frangant, qui singulos sibi cupiunt esse fideles? Tertiùm præcipit, DEO gratos pro innumeris beneficijs, quæ ab eo identidem referimus, existere, atque ideo Christiani, cùm hoc aliter demonstrare nequeant, certis diebus festivis conveniunt, ut simul unâ gratias DEO reponant. Quarto præcipit honorare, sustentare, & audire parentes tum, cùm nihil DEO contrarium præcipiunt; quod etiam ethnici omnes naturali se jure debere agnoscunt. Quintò prohibet corpus lædere proximi, quoquo modo, nisi per concessionem eorum, qui in vitam proximi jus habent. Quare Regibus non illimitata potestas est, ut

ut sine ratione ac maturo consilio, ad mortes subditorum valeant procedere; quasi quidquid illis liceat, quod libet. Sextò, castitatem commendat; & ut, qui matrimonio juncti sunt, sibi mutuam fidem servant, nec thorum violando, nec conjugem repudiando: si tamen alteruter decedat, tunc concessum est alteri novum conjugium meditari. Septimò, omnem usurpationem rei alienæ exterminat, quocunque modo id fiat. Regibus quòque prohibet extraordinaria præter necessitatem vectigalia, & onera subditis imponere. Octavò honori proximi consulit, utque nemo famam alienam lædat; unaque reverentiam non æqualium tantum, sed & superiorum ad subditos æstimationem commendat. Nonò, ac decimò, præter omnia suprâ dicta requirit, ut cor purum ab omni concupiscentia, & cupiditate servetur: quandoquidem ex corde universa emergunt, quæ aguntur.

Hoc ordine cum singula retulisset Pater, atque ea, quæ ad personam Regiam pertinent, exposuisset copiosius; ad singula attentissimus Rex, ut nec verbulo interromperet, quæsit tandem: si multos haberet Pater hujus doctrinæ, & quales affeclas? Respondit: esse quidem non adeò multos, plerosque ex iis tamen, Divinæ legis ex animo observantes.

Quod si quorundam defectus notentur,

id ex

204. *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

id ex eo provenire ; quòd pro delinquentibus nulla adsit hîc terrarum vis coactiva, quæ illos in officio contineat : in Europa humanum Magistratum succenturiari Divino , ad istas leges plenius observandas.

Quæsit iterum : num etiam Reges tenerentur ad observanda præcepta ? responsum est : prius equidem istos , quàm alios ; propter exemplum virtutis quod exhibere subditis hos oportet . Et ego quoque qui nondum Christianus sum, inquit ? Tum Pater : præcepta illa non solis Christianis data esse affirmavit ; sed omnibus, quotquot sunt, hominibus, propositâ gloriâ æternâ, pro præmio observaturis, & poenâ æternâ detrectaturis. At ille : & quibus viribus tam eximia observando præstem ? & Pater : volenti & cooperanti Divinæ gratiæ , nihil est difficile . Volo, inquit Rex, nam & ego sic sentio , & putarem me posse servare . Tandem digressus ad alia ; de Rege præterito ; qualisnam fuerit , quaque de causa Regnum amiserit , percontatus est . Animadvertit Pater, quæstionem hanc arrogantia nonnihil adferre : quare in hunc modum respondit : Regem illum præ cæteris omnibus ingenio valuisse : castissimum etiam & amatorem populi fuisse : verum quòd sibi plùs æquo fideret , & tenacior esset, quàm ferret tempus ; exinde nec Magistratum, nec militem sibi fidelem nactum esse : demum

Re-

Regno & vitâ exutum. Eundem hanc legem Dei approbâsse, eamque suscipere fortè non respuisse, si inopinati successus non intervenissent.

Tota hæc Disputatio in præsentia Magnatum, & Evnuchorum, liberè, & quâ energiâ potuit, est habita. Refert P. Joannes Adamus, à compluribus probatam, alijs quoque, qui aberant, per hos ipsos qui aderant, deinceps relatum fuisse. At inquires; persuasisse oportuit. Reponit Pater: dictum olim à quodam Doctore gentium; In modico svades me Christianum fieri; nec illico factum: non tamen ab illo propterea fuisse Apostolum prædicationis mercede fraudatum. Antecessori hujus Imperatori per libellos quantum licebat, & quantum sinebant res astronomicæ unâ communicari solitæ ostensus: huic autem Regi verbo ac exemplo reclusus est aditus veritatis & vitæ. Finis intrinsecus sacrorum apud illos oratorum mutuos eorum nutus expectavit. Affirmavit iste non diffiteri se, quòd legem Dei servare possit: placere sibi virtutis pulchritudinem: veritati eorum, quæ dicuntur refragari non posse. Nequaquam postea bona verba retractavit. Veniant, inclamabat tum, innuebátque iteratis in Europam literis P. Adamus; veniant socii, qui mihi jam senî in tam illustri negotio promovendo, in captura hac tam insignis balenæ in sagenam divinæ gloriæ impellen-

206 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*
lendæ, doctrinâ & abundantiori gratiâ auxili-
entur. Non desperabat equidem de secuturo
quondam Regis assensu Pater. Non tamen
extorqueri tunc debuit annutus, quando adhuc
abnutus timeri potuit: dimittere illum oportuit
ad tempus, dum quæ audivit, animo ruminaret,
& quæ auribus acceperat, sensim dimissa in cor,
ad speratum olim fructum maturescerent.

Hæsit enim verò mandatorum Divinorum
cura radicitus Regia in mente. Dubia exin-
de sæpius eadem in causa proposuit: Specialiter
non multo post Patrem evocavit in Palatium,
atque Magnatibus iussis secedere: primò adia-
phora quædam; tandem de DEO quæsiuit: quo-
modo apud Europæos vocaretur? Respondit
ille: non uno nomine, sed pro nationum & i-
diomatum diversitate alio atque alio: Germanos
illi à bonitate nomen dedisse, alios à sapientia,
alios ab omnipotentia, ut plurimum DEUM à
præstantioribus attributis nominari. Perrexit
sciscitans: num inter eos, qui Magistratûs offi-
cio per imperium funguntur, Christiani etiam
sint nonnulli? affirmavit Pater esse non paucos;
Interea tamen egentiores potentioribus numero
antecellere; quod hi sæpius templum frequen-
tent, unde ad meliora mentem admonente Deo
provocantur: quod cum Legis Magistro cre-
brius

brius tractent, atque etiam quod paucioribus impedimentis distraherentur, quæ indagandæ exequendæque probitati apud cæteros obstant. Iterum, ut nuper de antecessore percontatus, audivit satis illum ad legem Dei observandam inclinasse; Profectò, inquit, in hoc non erravit; tum decem decalogi præceptorum renovata mentio, quæ singula dum explicando percurreret Pater, ad expositionem sexti substitit Rex, causam prohibendæ uxorum pluralitatis deposcens: Cui Pater ita præceptum esse asseruit, non solum ob meliorem liberorum educationem, totiusque familiæ concordiam; sed quia etiam Domino sic placuit; nihil cæteroquin difficultatis fuisse primo homini plures aggregare: Animadverti interea in Europa unam uxorem plures filios eniti, quàm in Chinis decem concubinas: ideoque prætextum prolis nihil omnino pluralitati uxorum suffragari. Dubitans an Regum in hoc quoque eadem ratio esset? imò ratione scandalii multo majorem intellexit.

De Tartaris suis cùm quæreret; respondit Pater, nondum Regno Dei aptos videri, quamdiu Latrociniiis assveti facile præceptum septimum prævaricarentur. Plura ad hanc rem facientia; ut de sepultura Christianorum, de matrimonio, de cœlibatu, & alia curiosè investigavit, quæ iterata quæstionum
repe-

repetitio satis indicat, nusquam animo excidisse nuper impressa. Symbolum, cum alijs documentis Catecheticis, captatâ occasione, & per regium otium copiosè eidem exposita; quæ cum calamo excipi ab aulico ad id accito vellet (non leve volentis, & parati animi indicium) ut audivit hæc omnia, in libris P. P. operâ hætenus editis, contineri, sine mora intempestæ noctis silentio, famulum P. Adami in urbem remisit, cum mandatis, ut libros hæc de re conscriptos submitterent. Habitis illis, conclave ingressus, noctem evolvendis omnibus impendit. Postero die libellus, qui de vita Christi compositus, aut in patrium idioma translatus potius fuerat, ex eo quem Serenissimus Barvariae Dux Maximilianus scribi, & pingi quondam pro hac missione jusserat, quémque regi defuncto, nomine Sociorum Patres obtulerant, in manus incidit: Hujus occasione symbolū ab ovo resumptū est, & quæ figuris ex adverso repræsentabantur, elucidata. Ubi ad passionem Christi Domini ventū est, libro super spondam lecti, cui incumbibat, reposito, in genua se dedit, ac Pater ad latus regis itidem genu flexus, quantâ potuit spiritūs & animi contentione, tam attento & devoto Catechumeno ordinem mysterij explicavit. Idem refert plurimis regni literatulis hæc ipsa aliàs frequenter proposita quidē esse; sed istos pro super-

perbia innata, & pervetusto errore gentilium, ad caducos mundi fulgores duntaxat respicientium, stultitiam arbitratos ea, quæ Salvator pro nobis passus est; vel non attendisse; vel impiè cavillantes illusisse increatæ Sapientiæ improvisis rationibus ac gestis, quæ audiebant; cum tantus Monarcha, tantâ humilitate genu flexus, tantum non lachrymas ciceret.

Diutius aliquando in Patris cubiculo commoratus, ex consideratione Oratorij, cui appensum erat Rosarium, petijt usum precatoriæ corollæ sibi monstrari; quod per puerum, ibidem flexis genibus altâ voce salutationes DEI Matris recitantem, ad placitum & subsecutam exinde in Regio pectore teneritudinem animi versus cœlestia præstitum est. Templum postea ingressus, ubi Sanctorum nomina Ignatii & Francisci bis terve legisset, ut ea memoriæ imprimeret aliquantum substitit; & tandem eas, quæ in pariete pendebant, tabulas, cum varijs de doctrina Christiana præceptis, perlegit omnes, iterumque Symbolum totum voce ac recordatione percurrit, & cur tam tardè incarnatus, cur tanta Dominus omnium pro servis, & à servis suis passus, omnia diligentissime perquisita recoluit. Ut ad Angelorum altare ventum, horum historiam cum diaboli lapsu Angeli Custodis officium, & plura ad id pertinentia

210 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

studiosissimè inquisivit, & didicit, ut sufficienter instructum nemo dubitaret. Imaginem Salvatoris, quam Veronica velo exceperat, attentissimè intuens devotionem sibi ingenerari falsus, in Palatium sublatam per pictores suos quater jussit imitari; & quamvis artis hujus admodum imperiti illi, non eam possent ad vivum assequi, remisit nihilominus, contestatus reformidare se in aula hanc Iconem sustinere; quoniam, inquebat, non sentio me sufficienter ad eam, ut meretur, honorandam paratum. Ante summum altare aliàs transiens percusso pectore ac cervice inclinatâ pietatem & animi sensa monstravit.

Illud reverentiæ, an dicam fidei signum fuerit illustre; quod quotiescunque portam atrij Ecclesiæ ingrederetur, cum posset eò in lectica sua residens inferri, tamen plus decem passibus antequam ad portam accederet, è lectica exscendens pedes à platea intraret. Post primam Basilicæ portam, alia occurrit triplici arcu lapideo in tres aditus distincta, quorum medius raro, nisi Regi adventanti, vel primis anni Calendis, aut in principe alia solennitate recluditur. Rex debitæ demissionis in adeunda DEI Regia memor, neque sub fastigio eminentioris arcus, neque per angustioris portæ sibi destinatæ amplitudinem, vel rogatus unquam incescit.

Vc-

Venerationi Sanctorum facile assuevit: Societatis Jesu Patriarchas S. Ignatium & S. Xavierium eleganti & Europæâ manu depictos, singulariùs reverebatur. Ante Ignatij tabellam sæpe consistebat, ab eâq; devotionem & sanctitatem spirari, seq; ejus aspectu plurimum commoveri professus. Paratum erat sub Christi festa natalitia præsepe, de more piæ ubivis Christianarum gentium consuetudinis; quò cum Puero Jesu, Virgine Sponsa, S. Josepho, Angeli ac Pastores, quâ licuit arte repræsentabantur; Adstitit Rex diutius mysterij, quod edoctus jam fuerat eminentiam contemplatus, & affectu teneriore erga divina, ut præferebat, permotus. Nec omen diei defuit, trium videlicet Regum, quo ipso tunc aderat, vel aucturus aliquando sacrum Orientalium illorum Principum numerum; vel personam eorundem hoc nostro ævo propediem repræsentaturus. Conspexerat inter alias Icones super Oratorium Patris Adami unam D. Joannis Baptistæ sua in eremo precantis. Hanc postulare dignatus, quomodo non impetrasset? sive ut ita Sancto illi Præcursori plenius commendaretur, à quo intento indice Agnum demonstrante efficacius ad optatum tandem finem manu duceretur: Sive ut in sua versùs Deum demissione, quâ indignum se Salvatoris Icone apud se retinendâ nuper affirmaverat, confirmaretur hujus exemplo, qui dignum se

212 *Initia Expeditionis Christi ad Chinenſ.*
quoq; eſſe pernegabat, qui corrigiam Chriſti
calceamentorum ſolveret.

Evocato noctu in curiam Patre, dum jam
decumbens per otium libros ſibi commodatos
evolueret, incidit in eum, qui Sanctorum vi-
tas & imagines referebat; ſingulari pietate ac
patientia res eorum geſtas ſibi enarrari illico
voluit, & attentiffimus audivit. Eadem avi-
ditate alios de re Chriſtiana libellos appetebat,
& percurrebat, ac documenta inde deſumpta
protinus, quantum licebat, exequebatur.
Quondam in fronte Catechiſmi, quem manu
tenebat, de formando ſigno Crucis admonitus,
id ipſum imitari aggreſſus, dum actionem au-
ſpicatur inopino interventu alterius, ad alia
diverſus eſt. Conjecit jam tum Pater, idque
crebro recurrebat animo, non deſuturum ſibi
illum, qui circuit quaerens quem devoret, ne
nobilem adeo praedam, ſi omnino in Chri-
ſtianos caſſes tranſire olim in ani-
mum induceret, magno ſuo cum
dedecore ac detrimento in-
ultus & otioſus
dimittat.

CA-

CAPUT XVII.

Rex multis beneficijs rem Christianam ornat, ac promovet.

TOto tempore, quo vixit P. Jacobus Rho, dum adhuc Chinenſes rerum potiebantur, id, quod Imperator assignaverat, duobus è Societate Patribus alendis in eâ miſſione, ne quidem uni ad vitæ ſuſtentationem ſufficere poterat. Reliquum Doctor Paulus de ſuo tum liberaliter addebat. Præclaro beneficiæ genere ſolitus inſuper diſſimulare, tanquam ex publico Imperatoriæ muniſcentiæ penu totum proveniret, tam quod quæſtores adferrent, quàm quod ipſe manu ſuâ adjiceret. Poſt hæc Pater Adamus primum quidem à Rege impetravit tantum, quantum ſibi, ſed non quantum familiæ alendæ ſufficiebat. Novis deinde laboribus, in gratiâ Reipublicæ ſuſceptis, nova ſtipendia adjecta ſunt. Cæterum has regiones, ut fructum aliquem optatum Deo atque agricolis ſuis adferrent, in ſudore vultûs exercere, & plurimis ſupra modum quandoque laboribus excolere oportuit. Manus ipſæ comparandis ad victum neceſſarijs commodatæ plerumque ſunt: & de ſe memorat idem Pater, ſe adeo aſſuetum induratumque corporis, animique defatigationibus obcal-

214 *Initia Expedit. Christiana ad Chinenf.*
obcalluisse; ut jam nunc septuagenario major
ætatem nondum sentiat.

Imperio ad Tartaros translato, uti alia re-
rum facies, ita felicior operariorum, quoad
corporis animique lucra conditio est. Jam Pa-
ter Adamus inter Germanos suos & conterra-
neos se vivere existimat. Quamprimum Im-
perator novo Calendario donatus est; non
modo Præfecturæ Astronomicæ munus contu-
lit; sed & redditus auxit. Insuper duabus ter-
tijs reddituum voluit hanc præfecturam supera-
re cæteras omnes primi ordinis, cæteroquin-
undequaque æquales. Additurus fuisset locu-
pletiora stipendia, si non ut supervacanea, &
invidiæ obnoxia recusasset Pater; nec tantum
conatus applicuisset illis excusandis, quantum
admovent alij iisdem evincendis. Accedebant
identidem panni serici, damasceni, & acu pi-
gi, pecunia quoque, & equi donati è publico;
quæ quia pari numero & valore cum alijs huic
præfecturæ dividebantur, tum ne odiosa fieret
singularitas, tum ne adversus infecuturos quid-
quam præscriberetur, non poterant recusari.
Alia Imperator suâ sponte submittebat; quam-
vis rarius. Vestes, pileos, ocreas, atque e-
tiam nummos pro meritis cujusque Magistra-
tus, quando Principi lubebat submissos inur-
banum omnino fuisset, ac periculosum reji-
cere.

Eo

Eo die quo Thebetanum illum Lamam seu Bonzium domum remisit, acciri Patrem in Palatium Rex jussit; dimissum illum unâ innuens hortatore isto, qui præstantior illo sibi videretur, acceptiorque suo genio, & reipublicæ utilior esset. Insinuabat tum, qui evocabat ad curiam nuncius; ut si quid domi paratum esset, vel instrumentorum mathematicorum vel alterius generis curiositatum, id unâ deferretur; ut si Regi placeret experiri, in promptu essent. Itaque cum libris aliquot, instrumenta secum nonnulla detulit Pater. Regem tum in domo Senatoria convenit, ubi summi Magistratus (Colaos Sinæ vocant) eidem adstabant. His præsentibus multa de Europa, de Patrum in Chinas navigatione, de lege & professione, de P. Matthæo Riccio, de ipso cui colloquebatur, interrogavit; instrumentorum etiam mathematicorum usum exponi coram, & artem paucis voluit. Post multa vicissim reddita, arrepto circino Pater ex instrumento partium, lineâ, & circulos, aliâque metiri exorsus, ipsum cui singula arridebant, Principem ut imitaretur, pellexit. Igitur & ipse assumpto circino similia quæ designabantur executus est tantâ dexteritate, ut in divisione circuli, similibusque problematis nihil erraret. Demum quòd pleraque instrumenta Rex admodum collaudaret, urbanam hanc eorum ab se postulationem esse rectè in-

terpretatus Pater, omnia quæ attulerat, demissè obtulit, enixè precatus, ut ea dignaretur sibi accipere. Non omnia equidem Rex, sed majorem eorum partem deferri in Regiam jussit, at non sine remuneratione: Mille aureis donatum Patrem cum epulo dimisit, neque passus, quamdiu ibi erat, ante se genu flexum aliorum quamvis Magnatum more adstare; sed vel allato pulvinari coram sedere singulari benignitate concessit.

Concinnatis deinde libris omnibus ad instaurationem Calendarij pertinentibus, cum globo stellifero deaurato, pedali argenteo, duobus sciothericis horizontalibus deauratis, tubo optico, & tabula geographica duplici, unâ Sinenfium scilicet Regnorum ac Provinciarum, totius orbis alterâ, universa hæc simul à Patre præsentata sunt. At quandoquidem istarum rerum usum nemo ipsi explanare nōset, jussus est idem in interiorem aulam introduci, ubi postquam summatim, quæ ad usum eorum omnium pertinent, Regem edocuiſſet, mille rursus aureis cum veste talari fimbriata & auro intertexta, cujus usus est in solenni Magistratum coram Rege conventu, pileo item & ocreis donatus abscessit; jussusque est deinceps liberè in Palatium, tanquam ex domesticis unus ingredi; ac Regem ubicunque esset, & quavis horâ placeret, convenire. Vestem tum
equi-

equidem Pater Adamus cum ocreis è vestigio induerat, assumpto pileo; ita gratiarum pro collato munere agendarum dignitatem aucturus ipso munere. At de pecunia; inquit, quid faxo? quando alimenta ab Imperatore destinata abunde suppetunt? Hæsitantem de Proceribus unus admonuit demissâ, voce, ne recusaret; alioquin indignationem Regis incurfurus. Paruit Pater, & pro hac munificentia more Tartarico de genibus novies ad terram capite inclinato gratias egit.

Communi autem Missionis bono, statim in ipso Imperij limine à Rege præstitum, quod per tumultus bellicos exutos suis ædibus Socios, ac prædiis omnibus nudatos, reposuerit, in integrum; imò opibus auxerit: primùm ædes quater majores restituit; tum prædium & hortos ijs, quos amiserant, longè meliores; majoresque dedit; denique mandavit confidenter præterea petere, quæ vellent. Consueverunt his in Regionibus Orientales, à Regibus suis exorare assignandum pro sepultura locum. Id Pater Matthæus Riccius pro se quondam impetraverat, unâ consecutus quod intendebat, nempe spatium in Regia urbe firmandis posterum Sociis stabile ac firmum. Commoditas loci audere posteros fecit, ut promovendæ P. Matthæi Riccij venerationi, & sepulchro illius frequentatione Sociorū cohonestando, idem

218 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

locus per turbas bellicas ereptus repeteretur. Suæ itaque etiam sepulturæ locum Pater Adamus exoravit de more, atque optione permis-
sâ, promissioq; ubicunque designaverit aucta-
rio, proximum P. Riccio defuncto locum no-
minavit. Statim ille cum hortis & pomarijs
adjacentibus Regulo, qui possidebat, ereptus,
& compensatione Regiâ commutatus, eodem
planè consignatus est die, quo postulatus fuit.
Quo factum, ut residentia Pequinenfis, illico
extrâ redditus collati Mathematici Magistrat-
ûs, præterea quatuor minimùm Socijs alen-
dis par evaserit: redundante in communem
Sociorum existimationem ac commodum, pri-
vatâ unius cum Principe consuetudine.

Occurrerat fortè negotium in aula expedi-
endum, quando per aditum Regij equilis, am-
plo & eleganti ædificio adornati, ad Palatium
progressus P. Adamus obvium habuit Impera-
torem, qui, quod venientem ex conclavi ob-
servâisset, quasi aliud acturus, aut lustraturus
equos ab aula descendebat. Post alloquium bene
longum, eja, inquit, Mafa, quidquid animo se-
det ingenuè ac liberaliter pete: tergiversanti, &
Regios favores supra auri ac possessionum af-
fluentiam appetiati, iterum atque iterum in-
stat, ac subinde lecticâ exceptus, progressus ali-
quot passus iterum subsistens, per duos Nobiles
urget; ut intrepidè enunciet Pater, quidquid al-
lubeat, seu dona velit, seu dignitates, seu inimi-
corum

corum ultionem ; eventura illico etiam ultra
votum. Hic tandem Pater, non ea quæ Regis,
sed Regem lucrari anhelans, se suosque labores
ac præsertim Calendarij innovationem susce-
ptam (quibus mediis inhærere imposterum la-
teri Principis nunquam removendum se crede-
bat, atque unâ sensim Regem Deo obtinendū)
commendat. Gavissus de postulato Rex causam
ad Senatum, ac sententiam in diploma cogit.
Bino idiomate Chinesi ac Tartarico laudem
reformatæ Astronomiæ concinnari jubet, opus
omnium retro seculorum viris illustribus, eo-
rumque hoc in genere laborib' anteferri man-
dat ; quin etiam auctori elogium, quod cætero-
quin non nisi demortuis, ac de Regno & Repu-
blica bene meritis, hætenus concessum fuit,
etiamnum viventi conscribi, & sigillo Impera-
torio obfirmari, in augusta charta, aureis cha-
racteribus Draconem & hujus squammulas, no-
tis regionum insignium, imitante componi im-
perat. Diplomatis è Sinico in latinum translati
hic erat sensus.

Imperator JOANNI ADAMO SCHALL in

Imy Dam Sû tribunali præfidenti ;

Collegij Mathematices præfe-

cto salutem.

Inter maxima totius Imperij negotia, primum
locum ordinationem temporum, & Calendarii
instaurationem, tenere arbitror. Post namque
binos

220 *Initia Expedit. Christianæ ad Chineses,*
binos Hy & hô tempore Jaû primi Sinarum
Imperatoris Astronomos, qui deinde secuti sunt
Imperatoribus Huû, Hô, Hoà, Hûm, & CAM,
& HAû item Jaû & CY, FAû, Fûm, ac SENI Hiu
omnes, & quotquot præterea fuere Astronomiæ
professores, in iis, quæ ad eam facultatē perti-
nent, plus minus versati, in Solis ac Lunæ Ecli-
psibus prædicendis frequenter aberrârunt. In-
gressus verò Solis in duodecim Signa Zodiaci,
temporūque momenta, vix per eos aliquando
cælo respondebant: at ubi ad YVEU CHEO
(hoc est Tartarorum Imperium ante an-
nos circiter quadringentos) Monarchia deve-
nit, jussus est Eô YEû Dûu Calendarium exa-
ctissimè redigere in ordinem. Attamen cùm ni-
hil de latitudine ac declinatione siderū monuif-
set; aliqua etiam præterea sat incerta reliquif-
set, nil mirum quòd ad nostra usque tempora
in observationibus toto cælo ferè sit erratum.
Tu verò Adame, ab ultimo Occidente duorum
millium Leucarum mari emenso, cùm extremis
ferè Imperij præcedentis temporibus advenif-
ses; quoniam Astronomiæ, & aliarum scientia-
rū, te Chineses viderunt peritissimū, Dû Siû
quàm Hy (alias Paulus) è supremo Senatu Im-
peratori indicavit, & simul Academiā mathema-
tices instituendā tibi Rex attribuit. Quo tempo-
re pleriq; qui de hac professione putabantur a-
liquid scire, in computu & observationibus non
potue-

potuerunt tuâ æquare scientiam: Quoniã exter⁹ eras, invidiã plurimorum oppressus, decem & aliquot annorum spatio, quò minùs proficeres, detentus es. At quamprimum ad regendum Imperium evectus sum, cum nomen & originem tuam studiosius inquisivissem, inveni, quòd Calendarium, unã cum Imperii mei exordio, perfecisti rarã diligentia verè insignis. Rursum personæ tuæ integritas juncta sedulitati, quã subditis tuis præes, eximiæ fidelitatis meretur encomium. Si itaque te antiquis illis Lô Hrô, Hûm & reliquis supra citatis comparem, longè illos superare videris. Quapropter novo te titulo Hiûm Hûn Kûn Xy hoc est, arcanorum coelestium magistri, ornatum volo, circa subditos tuos nihil imputando; ut ita virtute tuâ, quã te cœlum dotavit, unde & vires ad supplendum Calendarii defectum suppeditatæ sunt, pro meritis & præ cæteris extollam, atque interim famam doctrinæ tuæ ad omnem posteritatem transmittam, ut nemo casu id accidisse asserat, tu quoque quotidie operi adde decorem, quò subditorum animi se ultrò tibi subijciant, fama verò ad omnes extendatur. Quid hâc gloriã aut excellentiùs, aut majus tibi impofterum contingat?

Hoc diploma eo affectu, ac sollicitudine comparavit, & urfit Rex, ut quo die conficiendum erat, & muniendum typario, quamvis profectio extra urbem decreta
fuis-

fuiſſet, non exierit Regiâ, donec ſignatum abſe, & exhibitum Patri intellexiſſet: addiditque imperium tribunalibus, ut quidquid ab Europæo legis Divinæ Magiſtro rogaretur, abſque mora præſtarent, neq; ulla in re virum ſibi gratiſſimum contriſtarent. Huiusce diplomatiſ exſcripta aliquot exemplaria, paſſim per Imperium deſtinata, ad commilitones in promovenda Divina gloria deſudantes, mirum quantum pretii Sociis, quantum facilitatis ad deſtinatam animarum curam promovendam attulerint.

Aliàs veſtem pelliceam fibulis aureis diſtinguam quâ ob frigidiorem auram indutus Patri colloquebatur Rex, humeris detractam eidem iniecit, regalis amicitiaſ illuſtre pignus. Nec adulatione aulicâ & arte blanditiarum tantum impetrata fuit hæc benevolentia. Evocatus enim ſub mediam noctem Pater, ac ſummo mane admiſſus ad alloquium dicere liberaliter juſus eſt, ſi quid emendandum notâſſet, ſeu ad perſonam Regiam, ſeu ad conſtitutionem Reipublicæ pertineret. Suggeſſerat, ut obſequeretur, Pater nonnulla, quæ non æquè cujuſque Principis auribus arriſſent: Dicebat univerſa ferè negotia ad Regulos remitti, quaſi per eoſ ſtaret imperium, non authoritate & iudicio Regis niteretur: inter eoſ autem eminere duntaxat eum, qui ætate grandior eſt, cujuſ refragari ſententiæ cæterorum nemo vellet, niſi in cautus,

tus ; nemo posset, nisi temerarius : Hunc ipsum seu vitio induratae ad proprios sensus ætatis, seu communi potentiorum fastu, pro ratione gubernationis, prætere plerumque voluntatem : Imperio ut vitricum, non ut Patrem præesse : morosè atque per fastidium, nempe tanquam ex alieno ; non promptè & animitus tanquam ex proprio, quod Principis est, benefacere. Hor- tabatur Regem ad humanitatem, & clementiam non singulariter, sed indifferenter singulis, si- quidem immobile sceptrum optaret, impenden- dam. Improbabat pronam nimis in sectarum sacri- ficulos inclinationem ; magis, quàm deceret, frequentem Majestatis Regiæ ad histrionicas artes inspiciendas, & in aula fovendas demissionem. Ubi complura his affinia exaggerato sermone percepit, quasi dormientem se hætenus, ad ea animum non advertisse, respondit : neminem, qui expergiscere admoneret, operam dedisse : evigilaturum impostero & res suas oppidò augustiùs curaturum.

Insita ad hunc modum frequentiùs animo Principis monita, cum radices altiùs egissent, fructus Reipublicæ multiplices deinde tulerunt : quin imò quanti virtutem faceret, ipse commentariolo manu regiâ exarato, at- que typis edito, sub nomine exhortationis ad virtutem comprobavit. Librum illum, die suo natali ad consuetam gratulationem cum cæteris

Regni

Regni Magistratibus admissio Patri, ipse præsentavit. Rusticum fuisset, si coram tum potiori ex parte prælectum, & in ea fortuna & ætate juvenis florentissimi juxta, ac potentissimi Principis conscriptum, ac de subiecta materia satis aptè differentem non collaudâset.

Solent Imperatores Chinenfium bene meritis de republica Magistratibus diplomata imperitari, in quibus eorum virtutes, honorificis verbis deprædicantur, quibus etiam quandoque honores ac dignitates, quas virtutis merito isti obtinuerunt, ad Parentes, avos, atque proavos eorum extenduntur. Diplomata magnificè descripta, involucris auro textis recondita expediuntur. Qui elogiis hujusmodi donantur, cujuscunque fortè postea criminis rei evadant, vigore literarum præsentium, quæ propterea maximi sunt ponderis, perpetuâ quasi indulgentiâ absolvuntur, & pro innoxiiis hoc beneficio perenniter habentur. Neque istud gratiæ suæ monumentum, ac meritorum Patris Adami testimonium, Rex differri voluit. Post commendationes amplissimas in Patrem congestas, aliis seorsim diplomatibus Parentem ejus, avum & aviam, ac Majores insignibus elogiis, cohonestavit, dignitatem, & honores P. Adami ad eorum, quamvis jam demortuorum splendores ampliandos extendens. Hortaba-

tur

tur subinde, ut per Pruthenos, ac Moscovitas, qui tum in Regia versabantur, ea diplomata in patriam, pro sui amoris indicio transmitteret. Exempla literarum, ne historiæ cursum interciperent, ad calcem libelli adjecimus.

Illud ad commendationem augustiùs, si in Regia inter virorum illustrium de republica optimè meritorum imagines reponi cujuspiam effigiem Rex imperet. Patrem Longobardum depingi equidem jussit, ubi vitâ functus est; sed asservendam more Chinensium ad ædes Patrum imaginem amandavit. Effigiem P. Joannis Adami, & fieri fecit & ipse retinuit. Quin etiam ex illa transumptum exemplar dono ad Patrem submisit; multò istud prototypo suo illustrius, cui scilicet depingendo propriam Rex manum adhibuerit, quòque Patrem ex stante sedenti similem reddiderit: reddens utique vices obsequiis; dum à quo ipse in Principem laudatissimum efformabatur vivens, eundem ipse in tabula, quâ posset arte, mortuum animaret, illustrarétque.

Beneficia privatim collata longè superant ea, quibus Divinæ legis per regnum promulgationi deserviit Imperator. Licentiam illius quaqua disseminandæ amplissimam semper fecit. Venerat in Regiam P. Nicolaus Purgolesky Polonus, ut inde transitum ad Tartaros impetraret: certius horum præsidio qui ad

P

nos

226 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinenſ.*

nos inde transferant illuc vicissim commeaturus. Adeundus Rex fuit, ut extero homini exoraretur transitus. Hic deliberatione præmissâ cum Magnatibus, renunciari Patribus Adamo & Nicolao voluit: Extra muros qui Chinenſes à Tartaris dividunt, per bis mille & amplius stadia, vix reperiri hominem apud quem hospes divertat; à quo alimenta capiat, qui tecto recipiat. Quare eum, qui incomitatus eò contendit, indubitata mortis se offerre. Regias itaque has ad peregrinum voces esse: Ne illuc proficiscaris suadeo; totum autem hoc meum Imperium in conspectu tuo est, perge quocunque libuerit, & ibi legem Dei, ut placuerit, dissemina.

Encomium legis Christianæ postea ad perpetuam memoriam, marmori insculpi iussit, conceptis maxima ex parte ab ipso Rege verbis concinnatum. Quamvis, quod totum in laudem legis Divinæ fuerat dictatum, is qui calamo excepit, mutato aliquantum stylo, & in commendationem P. Adami adulatoriè, an invidiosè detorto, retento quamvis argumento non nihil turbaverit. Multa ibi præmittens de Astronomiæ laude, & cura, ab antecessoribus Chinenſium Monarchis, sollicitè procurata, postremis etiam nuperorum de Tartarorum prosapia Imperatorum in eam studiis, ipsâ tamen arte nusquâ ad culmen deductâ, sed errorum successione potius indies clanguescente,

sciente, ad proximorum temporum, ac suorum
felicitatem descendit. Tunc enim, inquit, Jo-
annes Adamus Schall ab ultimo Occidente in
Chinam veniens, quia non solum artem cal-
culandi; sed theoriâ quoque planetarum,
& quidquid ad Astronomiam pertinet, calle-
bat, annunciatus Imperatori, Academiæ Ma-
thematices & Calendarij curam suscepit. Sed
quoniam quot capita, tot sententiæ, inter æ-
mulos concludi non potuit, ut novâ methodo
protinus uterentur. Ubi ego ad Imperium
pervenî, curam omnium primam pro rei ne-
cessitate, ac populi utilitate, temporum rati-
onibus ac calculo instaurandis impendi. De-
clinante ipso per Autumnum anno primo Im-
perij, feci experimentum ejus, quod Adamus
correxerat, Calendarij. Eclipsim solis ab eo
jam dudum ante calculatam diligentissimè ob-
servari jussi; & constitit tam temporis momen-
ta, quàm puncta cælestia cum alijs omnibus
circumstantijs exactissimè ejus calculo respon-
disse. Iterumque sequentis anni Vere, cum
se Eclipsis Lunæ offerret, eâdem diligentia
calculis inspectis, patuit nec pilo aberrasse.
Adverti illico hominem hunc à cælo ætati no-
stræ submissum, atque Imperij ornamēto,
cujus regimen susceperam. Quare Calenda-
rij curam ipsi uni ac soli comisi: & quia Joannes
Adamus à pueritia castus est, nec ulla nego-
tia, ab ejus instituto religioso aliena, in se re-

228 *Initia Expeditionis Christ. ad Chinenſ.*
cipit, necessarium duxi ad hoc suscipiendum,
absoluto eum imperio constringere, eique se-
cundi ordinis dignitatem ac titulum arcanorum
cœlestium Magistri addere: quo in officio an-
nis jam aliquot occupatus, quotidie plùs studij
& diligentiae adhibet. Et quoniam intra Regiam
urbem templum habet, in quo secundum ritum
legis suæ DEO sacrificia offert, contuli non ni-
hil ad illud ornandum: quod cum insuper in-
trâſsem, adverti tam imagines quàm utensilia
peregrinum aliquid, ac Divinum referre. De
libris quoque, quos in mensa positos conspexi,
ipse quid continerent interrogatus, complecti
explicationem legis Divinæ respondit. Ap-
plicui aliàs animum ad doctrinas YAO XUM
CHEU: nec pauca ex Tartarorum ac Chinen-
ſium voluminibus lectione percepi, non imme-
mor eorum quoque, quæ sapientes FÆ & TAO,
quamvis recondita, nec satis enucleata tradi-
derunt; quamvis etiam ferre iudicium de lege
DEI nondum planè mihi perspectâ possim; at-
tamen dum considero Joannem Adamum, qui
tot annis apud Sinas & Nobiscum versatus le-
gis Divinæ experimentum ac formam viven-
do exhibet, eam omnium optimam esse iudico.
DEUM namque ille reveretur adeò, ut eidem
templum hoc dedicârit: tantâ personæ suæ in-
tegritate & modestiâ à tot annis eadem semper
methodo huic legi se conformat, ut nec api-
cem

cem variet : profectò istud solidæ perfectionis indicium est , & ipse se hominem probatissimæ virtutis esse comprobat. Utinam Magistratus mei hanc ejus industriam serviendi DEO , & deserviendi suo Imperatori saltē adumbrarent! procul dubio multis partibus meliùs & feliciùs mecum & cum toto Imperio ageretur. Quod ad me attinet, Ego hanc ejus vivendi rationem vehementer approbo & laudo, ideóque ad perpetuam hujus rei memoriam hunc ejus Ecclesiæ titulum præfigo. *Chè sù túm hiueu Kià Kivèu:* quæ voces ad verbum significant: Excellentem penetrando cælo locum , domui Regiæ charum. Cui inscriptioni addidit Pater Adamus in aversâ facie arcûs picturam , viæ Regiæ ad cælos , cui symbolo Ecclesiæ nomen ab Imperatore designatum , aureis literis inscripsit Sinico ac Tartarico idiomate. Subjunctum est encomium inscriptionem explicans versibus Sinicis comprehensum , ut plurimum decem ; at Ecclesiæ isti Rex duplicatos indulgit. Hos quâ potui , inquit P. Adamus , non quâ deberent , arte , ferè ad verbum latinè sic reddidi.

Immensa cæli machina
Nunquam rotando deficit,
Planeta quisque proprium
Eundo motum conficit.
Hinc omne quod cælo subest
Ortum exitumque postulat :

P 3

Ars

Ars cuncta deinde machinis
 Observat atque supputat.
 Europa nobis hospitem
 Submisit isthuc inclytum,
 Sunt alstra, & horum calculus
 Statim reducta in integrum.
 Ut muneris sic Numinis
 Oblitus haud unquam sui;
 Dum debitum signis sacris
 Templóque cultum præparat,
 Dum sedulus servit DEO
 Et munus exæquat suum,
 Chinenfibus & Tartaris
 Tum forma vivit actuum.

CAPUT XVIII.

*Templum DEO publicè erectum. Pietas &
 fervor Neophytorum Chinenfium.*

ANnis ferè octoginta Societas in Regno
 Chinenfi Christum annunciavit, nec ta-
 men ullum templum palàm aperuit; vel
 quia, quod Magnificentiae alicujus Basilicæ
 extruendæ sufficeret, ad manum non erat:
 vel quia liberè non audebant rem tantam
 lege nondum latè promulgatâ aggredi: sub-
 vereri etiam poterant Gentilium insolentiam,
 pro-

promiscuè aliena subeuntium, ac tali loco nullo prohibente indigna temerè machinantium. Privato itaque sacello intra domesticos parietes extructo, atque Ethnicis, cum aliquo delectu, illuc admissis, ut plurimum contenti res Divinas, solatio Christianorum, & incitamento Catechumenorum peragebant. Deo tandem dante, & Astronomiæ studijs viam facientibus, postquam Tartari sceptrum tenuère, occasione exustæ urbis, & dirutarum ædium, quæ ad fabricam necessaria abunde præstiterunt, magnâ vi laterum ac lapidum & materiæ facili pretio coemptâ, nullâ quidem tum petitiâ licentiâ, quod Tribunal rituum lege Regni hanc sibi reservatam ægrè concessurum crederetur: sed solâ autoritate audente, quam intra paucos annos instauratio Ephemeridum, & gratia novi Principis pepererat, anno septimo imperij, qui quinquagesimus fuit post sexcentimum millesimum, datum templo initium est, Regulorum maximè & amicorum sumptibus insequenti anno perfectum.

Patebat area domui Patrum conjuncta trium fortè domiciliorum, quæ ab exustis per latrones ædibus deserta perstiterat, & vacans. Hanc quoniam interjacebat ædibus & Academia, in qua Calendarij correctio desudabat, dono expetijt à Rege P. Adamus & impetravit: duarum ædium spatio, in Templi, & adytorum atria designato,

232 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

ac tertio pro Deiparæ sacello, in quo mulieres convocarentur seorsim à viris, ad propriam in lege Divina institutionem relicto. Mensus hic pedes Geometricos octoginta in longitudinem, & quadraginta quinque in latitudinem crucis figuram expressit. Jactis fundamentis, corpus templi in tria interstitia per columnas distinxit: lateralibus ambo in laqueare; medium utroque augustius in fornix fecit assurgere, atque hoc tholo eleganter depicto claudi: Fenestras ex utroque latere pares, & amplas, quemadmodum in frontispicio quoque appositas aperuit. Frontispicium lapis propè continuus cum coronis, quibus præcingitur exornat, Europæas artes imitatum. Fastigium triginta & aliquot cubitis assurgit, & quia tota latè vicinia eminet, aspicientium eminus oculos ad se evocat. Atrium uniformiter quadratum, latus quodlibet per centum pedes extendit lapide universim, & lateribus stratum: ad istud ex platea ascensus est graduum quinque. Propyleum, more Europæo, lapideum, inusitato apud Chinenses opere, porticus excipit: sub hac sedilia muro affixa locum præbent, quò, qui Divina officia præstolantur, habeant, unde se ab æstu & pluvia recipiant. In medio atrij stat arcus, è candido marmore variè sculptus, inque tres fornices & portas distributus. Additus postea huic in ipsa platea lateritius alter, materiâ e-

qui-

quidem priore inferior ; arte verò ac sumptibus longè illo eminentior.

Quinque aræ in æde sacra visuntur. In majori Salvator sedens , unâ manu mundum sustentanti , alterâ , populo benedicienti similis , exercitu stipatus Angelico , & Apostolis circum geniculantibus exprimitur . Inter columnia altaria, Patriarchas Ignatium, & Franciscum Xaverium, repræsentant. Aliud ad lævam Divæ Virginis , quam majorem vocant ; ad dextram (qui situs apud Sineses minùs principalis est) Divus Michaël cum Angelis colitur ; Singula per transfennas , ad ornamentum juxta, atq; arcendum vulgus munita . In Templo toto cera (hâc solus Imperator & Regina utuntur) candore nivem æmulans , & alterius ceræ pretium , quater & amplius excedens , quam Regina Mater abunde suppeditat , succenditur. Ardet illa non tantum in altaribus , sed in mensis quoque , in quibus ad singulas aras odoraamenta accenduntur , quolibet ex Majoribus festo die. In parietibus auratæ tabulæ ordine dependent ; quibus legis præcepta , opera misericordiæ , beatitudines , & reliqua Catechismi axiomata , majusculis literis Sinicè descripta exscribuntur. Pavimentum tessellati operis est ; sed tamen præterea tapetibus & ad decorem , & ad commodè flexendum semper insternitur , quæ stragula festi-

vis & solennioribus diebus melioribus permutantur. Ultra interius superliminare Templi marmorea tabula visitur, cum hac inscriptione: Post fidem à Divo Thomâ Apostolo primùm advectam, postque eandem à Sinis tempore Imperii T â M iterum & latius propagatam: tertio rursus sub Imperio Mîm Ducibus S. Francisco Xaverio, ac postea P. Matthæo Riccio per Societatis JESU homines, & verbo, & libris Sinicè editis divulgatam, magno tum equidem studio & labore, sed fructu propter Gentis inconstantiam non satis fecundo; devoluto jam ad Tartaros Imperio eadem Societas pro instaurati per suos Calendarii, XY Liêu Liê dicti, laborum coronide, Templum hoc DEO Optimo Maximo publicè posuit, dicavitq; anno Jubilæo millesimo sexcentesimo quinquagesimo, Imperatoris XUNCHY septimo.

Simile est quod arcui marmoreo in averfa facie insculptum legitur: Anno instaurati Calendarii Gregoriani P. Matthæus Riccius Italus, primus è Societate JESU intra regnum, & deinde Pequinum penetrans, dedit Euclidem, cum Arithmetica: Socios è pluribus Europæ Regnis sibi in urbe regia cæterisque Provinciis successores relinquens. Donec vigesimo tertio, supra millesimum sexcentimum P. Adamus Schall, & unâ ferè P. Joannes Terentius ambo Germani instaurando Calendario Chinenfium fundamenta jecere. Quod dum

facerent, Terentio è vivis sublato, substitutus Pater Jacobus Rho Insuber, cum P. Adamo Calendarium exorsus est; Sed paucis annis interjectis, illo etiam ad plures profecto totius instaurationis negotium P. Adamus solus absolvit. Qui post varios viginti annorum labores, non sine multorum invidia, XY Liêu Liê, Calendarium novâ methodo (de antiquorum duntaxat ad moderandas vulgi perplexitates solitis electionibus nihil immutando) restituit, & ob rei Christianæ exinde jam emergens stabilimentum extructo templo, arcum quoque DEO & B. Virgini gradus erexit, dicavitque anno salutis millesimo sexcentesimo quinquagesimo secundo, & X û N C H î J Tartarorum nono. Ad latera hujus inscriptionis, aureis & cubitalibus litteris Sinicis, veram; Chinen- sium quoque sententiâ, legem ab Occidente huc allatam esse, & tradi dicitur; In anteriori facie, medium occupant quatuor litteræ simili- ter aureæ, ab Imperatore in laudem legis pro- lata: Lævam tenent totidem à sexagesimo sex- to, nepote Confutii litteratorum Principis, da- tæ: quod honori concessum est talis viri, tantâ ab origine ac trium jam millium annorum successionem, Ducis titulo clari, Patri Adamo acceptissimi. Dextram Tribunalis rituum præsi- dis, ac postea in supremo senatu C O L A I, penes quem exterorum omnium, atque etiam templorum cura stat, eximiæ existima-

236 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*
tionis viri, in laudem DEI conditum elogium
ornat. Arcum externum litteræ, encomium
recens ab Imperatore datum, ac supra relatum
complectentes, satis superque commendant; In
atrio patent alia duo marmora, quibus incisa
series patrocinii Regii tam in concedendis ædi-
bus, quàm in committendâ Calendarii curâ,
edictorûmque tenor describitur.

Ornatum templi, qui oculos delectat, exte-
riorem, amplius commendat ille, qui animos
pascere natus est Pietatis interior, & à cordium,
pro DEO ac Religione conspiratione, sapius
hac in æde congregatorum proficiscitur. Quis
credat in extremo orbe apud remotissimos à Re-
ligionis capite, totòque fidelium cœtu Chinen-
ses cum veteranis Dei cultoribus concertare
de fidei fervore Neophytos? Templum equidem
istud, & artis raritate, & formæ nitore reliqua
Idolorum fana exsuperat; quod tamen illi fre-
quentiam majorem, ac delubris imperitarum su-
perstitionum, comparat, singularis est DEI dex-
teritas, occultis machinis, quamvis obluçtan-
tes animos ad se pertrahentis. Nulla dies est,
vel à sacris solennioribus feriata; in qua summo
manè ad Missæ sacrificium non accurrant Neo-
phyti: nulla hora diei quâ ædem DEI non in-
trent, ad mercatum quasi, sed virtutis, euntes &
redeuntes Ethnici, plerumque igniculi aliquid
sacratioris, versùs Divina in pectore secum a-
spor-

sportantes, quod conversio eorum frequentior attestatur. Imaginum splendor, & aræ majestas, ad reverentiam designato per eam Numini, mente, vel actione præstandam provocat. Catechismi capita, Christi item, ac Deiparæ vita, unâ cum Angelorum historiâ deauratis tabulis summatim comprehensa, & circumfulgens, litteris vel leviter tinctum sollicitat, ut legat, ut intelligat, ut commodo suo applicet. Sunt ex Christianis nonnulli, qui hâc solâ viâ per ostium ingressi, nunc de ovili Dominico censerî se gaudent. Hos non sine vaticinio, in superliminari templi, incisum carmen invitabat.

*Quâ monstrat Salvator iter cum Virgine
Matre,*

China diu amissam concita carpe viam.

Summo manè, priusquam urbe ad diurnas operas exeant, foribus Ecclesiæ adhuc obseratis, magno animi sensu, in atrio depositis sarcinulis, quas deferunt, humillimè in terrâ prostrati Deum adorant, atque eâ reverentiâ atrio, quâ templo egredientes dorsum loco sacro obvertere reformidant. Primis annis, famâ evocante ex vicinis civitatib⁹, & pagis quasi votivâ supplicatiõe frequentissimi advolabant: piâmq; consuetudinem,
nunc

238 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinenf.*

nunc quoque postquam Christo nomen dede-
runt prosequentes, quotannis, bis, tēve, tur-
matim septem, & octo dierum itinere adven-
tant. Nullus abit dies, quo ad vesperam is,
qui curam habet Eleemosynæ legendæ, non
colligat centenos nummulos, depositos in men-
sa incensorum, in pauperes distribuendos, fi-
delium juxtā atque Ethnicorum liberalitate
comportatos. Pro instructione rudis vulgi, ac
imperitorum, duo provectæ ætatis viri, ad id
constituti, totā die in templo assident, erudi-
tioni adventantium totos se impendentes. In
Catechismo explanando collegam sibi adscivit
P. Adamus, quocum alternatim doceat, è Chi-
nensibus Neophytis, ætate sexagenarium, o-
lim inter Gentiles licentiatūs honore dona-
tum, eximiæ apud Catechumenos, præsertim
litteratos authoritatis hominem, tantò ad per-
suadendum apud suos efficaciorē, quanto
penitius domesticum.

Operā istorum uni in Residencia Pequinenfi,
turbatis Imperii prioris, atque primis translati
temporibus, superstiti è Sociis P. Adamo col-
laborantium, ex adultis baptizati sunt supra
quingies mille, quotidie numero increbre-
scēte. Non abit dies festus, quo seni, septeni,
ac plures fidelium cohortem non augeant.

Con-

Congregationes utriusque sexus, statutis diebus per singulos menses quinque celebrantur. Virorum ternæ sunt. Una montis pietatis nomine insignitur; Altera instituta pro animabus purgatorii, per suffragia, ac preces sodalium sublevandis. Tertia pro pompis funeralibus, antecedentium reliquarum maximè necessaria. Calumniantur quippe Chinesium Gentiles legem Christianam, nulla exequiarum justa, nullam curam pro demortuis habere; Omittere parentalia, tanquam Parentum barbarè oblitos: suos sine pompâ, & decore sepelire, licet antea ab honore, & beneficiis impensè coluissent. Fœminæ non absimili modo in triplex sodalium agmen distribuuntur. Die constitutâ conveniunt seorsim Viri & fœminæ; & quisq; quantum vacat, nummorum pro congregationum expensis in mensa incensi deponit. Tum Missæ sacrificio devotè interfunt. Sub hujus finem conciunculam pro re propositâ auscultant, & tandem simul vel litanias vel alias preces in cōmuni recitant. Omnium consuetudinis, ac muneris est, infantes ejectos in plateas baptizare, ægros ad confessionem inducere, pauperibus cleemosynâ subvenire, mortuos ad sepulturam comitari. Frequentissimi ad Divina officia convolant, nec tamen ullus strepitus, aut colloquentium murmur auditur: Nullus ridere, aut incompositi animi

nimi quidquam præferre. Quoties standum aut flectendum, id unà solent omnes (quoniam ita edocti) præstare, planè ad genium pietatis, imò & ingenium gentis, quæ in cæremoniis quoque politicis observandis admodum est superstitiosa. Sacrificio Missæ Alumni Tribunalis Mathematici deserviunt, literarum studiis applicati. Hi aram circumstant aperto capite, superpelliceo induti, eâ modestiâ & gravitate, ut novitios religiosos repræsentent. Quotidie bini assistunt, festis verò diebus quatuor, & si major solennitas occurrat sex, aut octo. Tunc enim & acolytorum & thuriferariorum officium agere: Sacerdotem & populum incensare: aliâque ad ministerium altaris pertinentia, exactè, concinnèque nôrunt obire, ut populo ædificationi æquè ac admirationi existant. Si Baptismus occurrat celebrandus, nunquam ille sine assistentibus binis & superpelliceo ornatis perficitur: Si Ecclesia verrenda, aut exornanda, continuò vel omnes, vel plerique præsto sunt: Suppellectilem sacram sollicitè ac decenter pertractant: Ad tumulos more Christiano benedicendos, ad defunctorum ædes officio mortuorum pro ijs celebrando unà comitantur; ita, quemadmodum rerum sacrarum dignitas suo jure deposcit, ubique studio ad votum conspirante.

Non

Non prohiberi se à dignitate suâ Pater Adamus interim patitur, quam hîc terrarum alij nativæ arrogantia tenacissimi aliàs fortissime propugnarent, quò minùs divisus ad omnium sacra subsidia omnibus adsit: eminentissimo Apostolatûs officio, cæteros honorum Regionum titulos, suo jure antevertente. Administrationem Sacramentorum ipse peragit: festo die ad concionem unus perorat: Utinam (ejus verba sunt) talenta & vires, tam multiplici actionum generi, ex animo impendendæ singillatim æquâ multitudine, in hoc sociorum defectu suppeterent! Festa Pietatis Christianæ vulgaria, ut Theophoriæ, ac Christi morientis, ibi triumphali apparatu deferendo velatum sub speciebus Eucharisticis DEUM; hîc lugubri per funalia luce piè accendendis ad sepulchrû, inter Angelorum repræsentata studia, affectibus accurrentium, more Europæo celebrantur. Deferendæ ritu consueto Eucharistiæ, qui illam inumbret, magni pretij pannum, auro & serico intertextum, huic officio dedicatum unus è Regulis donavit.

Accurs' ipse Ethnicorû, sæpe promovet amplius, quàm intercipiat, pietatē. Præsentîû illorû æquè, ac domesticorû adstantîû nulla est differentia. Nemo unquam repertus, qui, dum Divina peragerentur, vel in risum solutus, vel

Q

ela-

242 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*
elationi voce ulius, comūnem divertisset pietatem. Majestate actionum, ipsiusque adeo Numinis, augustiore præter solitum præsentia, injuriam omnem prohibente, & reverentiam arcanâ vi, vel ab hostibus sibi evincente.

CAPUT XIX.

*De raris cujusdam pueri ad ædificationem
Exemplis.*

DEberentur ætatibus singulis encomia, quæ singulæ præclaris virtutibus per hæc tempora excelluerunt. Ab adolescentia placuit incipere & meminisse parvuli, qui cum Templi in Urbe Regia fundamentis Christianæ pietati subnatus, postea consummatus in brevi, raptus, ne malitia mutaret intellectum, meruit in templo gloriæ, uti creditum, citò præsentari. Filius is erat Reguli, Regis Sanguini propinquus, natus anno, quo Tartari Imperium auspicabantur. Hunc Mater quintum diem, ut eniteretur, laborans, desperatis undequaq; quæ corrogabantur mediis, ope tandem reliquiarum sancti Ignatii D E O confisa, ac invocationi Divi illius Patriarchæ, demum partu levata est.

Quam

Quam soboli salutem sacra lipsana attulerant ;
Matri quoque incuriâ de prole lætantium , pro-
pè neglectæ præstiterunt . A secundinis non
libera spiritum trahebat ; cùm præter amuleta
sacrarum reliquiarum , manui Puerperæ tradi-
tus cereus benedictus , opem attulit , atque æ-
gram sibi restituit . Crevit interea parvulus ,
& non ita certè naturâ , ut D E O intus monen-
te , & rebus sacris sua reposcentibus , semper
memor beneficii adolevit . Rogatus enim ;
an seriem actarum rerum , cùm in lucem ede-
retur , rescisset? arcanâ vi , & relatione cætero-
rum se meminisse respondebat , & vivere ingra-
tum non velle iis , præter quos nec potuisset
vivere . Rebus itaque sacris & sospitatori P.
Adamo per totam , quâ vixit ætatulam , adhæ-
sit , præ cæteris fratribus natu majoribus , gra-
tiam ab origine primam reCOLens , & officio-
rum , quo licebat genere , compensans .

Matre postea cum fratribus aliquot , morbillo-
rum virulentiâ è vivis sublatâ , judiciarius qui-
dam Patri persvasit , filium hunc natu minimum
genii non Chinensis , imò averſi à progenitori-
bus , & à sanguine regio degeneris fore , qua-
propter amotum à se , & è Palatio dimissum ,
inter extraneos vellet . Prævaluerunt insa-
nâ prognostica supra naturam : Pater extorrem
parvulum fecit ; quamvis consanguinei il-
lum , ut egregiæ indolis puerum , quam præ

244 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

se ferebat, complecterentur. Ubi sextum ætatis annum hæc spes rerum Christianarum attingerat, in morbum incidit periculofum; à quo, cum nullâ medicorum ope posset liberari, jamque deploratus triduo toto nihil gustasset, voce interclusâ tantum non spiritum ducebat. Admonitus de periculo P. Adamus adfuit, & procurandi salutem animæ nondum per sacrum baptismata renatæ magis, quàm corporis proximè, ut credebatur, deflendi sollicitus omnia secura fore & facilia, dummodo sibi permittatur, promittit: utique ei vitam viventi expeditiùs servaturo, qui eandem procuraverat nondum nato, iisdem medijs utrobique efficacibus, & valituris. Promissio, quòd videretur temeraria, à pluribus qui aderant, risu excepta est, ab alijs funeralia jam apparantibus non sine indignatione audita. Consensit nihilominus Parens, & puer curæ spiritus, quæ prima intendebatur, commissus, P. Adamo traditur. Hic instillatis ori aquæ guttis aliquot, olei item ac salis, magis ad tegendum baptismi consilium, quàm quòd corpori profutura hæc constarent ablutus ob originis vitio & emundatus in Christianum est, ac Joannes nuncupatus: Quando insuper, nondum horæ quadrante elapso, salus corpori reddita est; præsentibus, qui prius aderant stupore defixis. Apertis oculis revalescens circumspicit, manibusque jam suis innitens, & non nihil se erigens, adju-

adjutusque ab adstantibus resedit, qui videbatur mortuus. Prima vox fuit, quâ P. Adamum compellans, Patris eum nomine salutavit, atque animæ curam, ut haberet, cujus vitam temporalem adjuvisse visus est, postulavit. Restituto subinde in integrum adolescenti persuasum fuit, ut pro gemino beneficio, cælitus accepto, gratum se præberet, atque templum adiens, ibi sospitatore DEUM adoraturus fidem palam profiteretur. Lætus consilio, splendide, quemadmodum Reguli Filium par erat, induitur, innexâque collo coronâ precatoriâ, sacrâ reliquiarum bullâ appensâ, gestiens hoc ornatu amplius quàm paterno illo, genitorem adit, licentiam sistendi se DEO, abjectus in genua flagitat. Verùm homo gentilis, & avitæ superstitionis tenax, filij preces firmatus ut non audiat, ne tamen non audire videatur, differt, & quâ potest arte eludit, compositis tantisper ad conciliandum & à mærore avocandum filium verbis. Interea ad sacrificandum Dæmonibus, pro salute filij restitutâ, domi suæ se accingit; magno errore, & perquam vano, gloriam DEO debitam daturus alteri. Et verò tenebrarum princeps non defuit, destinatæ sibi venerationi promovendæ. Egressus adolescens à Patre, in conclave se receperat tristis, sed obfirmatus animo non participandi de paterno scelere, & neutiquam negandi ejus, qui se per

bene-

Q3

246 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

beneficia geminæ salutis prior attraxerat. Repente sonitus, quasi tumultus comprimentium se turbarum, & per cubiculi fenestram irrumpentium ad aures allabatur; videt ignei vultus ingentis staturæ virum, eo schemate quo Quōn, yūn Idolum visitur, cui tum Pater momento litabat, cum pluribus aliis nigri oris, parisque staturæ monstris adversus occurrentem. Exclamat parvulus, & ingenti metu excitus ad lamenta domesticos implet, nec consternationis causam valens explicare, consilii inopes, (quod unum trepidis occurrerat) silentio compellit ultro jam præstare sibi, quod antea improvidè negaverant. Defertur ergo ad Ecclesiam, Patri Adamo commendatur, atque hoc, ut sibi videbatur, imposterum hospitio tutus, ipse inter Christi Domini ac Deiparæ sanctissima nomina oculis & auribus proposita acquievit. Commodum accidit ad pueri institutionem permissum à DEO terri- culamentum, & facta per dies aliquot domus paternæ mutatio. Assuevit enim exinde manè, & vesperi, flexis genibus coram imagine DEO se commendare, aquæ lustralis & sacris reliquiis habere pretium, quotidie Missæ sacrificio interesse, quidquid ad fidem doctrinamque pertinet, plenè ediscere. Nec imposterum Regulus domum postliminio receptum, vetuit frequentare Ecclesiam, quin etiam profectus ad

ad bellum, filio ibidem prosperorum eventuum suscipiendum pro se patrociniū commendavit. Usus enim verò hâc occasione est strenuè adolescens ; Nam per istos , quibus Parens ad bellum discesserat menses, summo manè ipse ferè primus in templo comparuit , & non nisi inclinato in vesperam sole recessit . Demirabantur omnes hanc parvuli perseverantem devotionem, volatili illi ætati rarò insitam . Provectiores modestiâ & compositione vultûs imitabatur . Absoluto sacrificio reliquis recedentibus ipse ad collaterales aras in genua procumbens B. Virginem & sanctos Angelos pronus venerabatur . Diebus festis dum post Missarum solennia concio haberetur , ipse in eodem loco , ubi genua prius flexerat, præter puerorum morem stabat imotus, sacræ eruditioni intentus . Interrogatus : num quæ ibi dicebantur , intelligeret ? repetebat summatim aliqua , quorum multi ex adultis non meminissent . Erroris, si quis per ætatem inadvertenti obrepisset admonitus, verecundiâ ac profusis lacrymis pœnitundinem testantib', ac promissis secuturæ fideiûs cautelæ respondebat . Post peractum Missæ sacrificium sacerdoti gratias agenti propè assistebat itidem de genibus, comuni Domino de participato sacrificii munere, inatâ inclinatione magis, quàm persuasione humanâ, gratias redditurus. Assurgebat per id

tempus recens Deo templum , atque ideo dispositæ in pavimento sacrae imagines , donec tabulae ad ipsas excipiendas , & ornandas pingerentur. Ad has frequentissimus , nunc genu flexus , nunc repetitis amplexibus atque osculis piè admotis adstans , quo poterat modo , amorem & reverentiam contestabatur. Interdum avulsus à famulis prehensâ manu seorsim , atque ut plurimum ad Templum secum invitabat Patrem Adamum , ut sine teste liberiùs de rebus Divinis audiret ; jam enim molesti esse illi , & verò etiam prohibitori tandem videbantur , innoxiam rerum sacrarum hanc in puero cupiditatem. Nec tamen etiam divertebat semper eorum praesentiam , quin libros picturis sacris ornatos evolveret , & vel ab ipsis , quod unâ eos ipse scire desiderabat , quid illae icones docerent studiosè perquireret , obstrepentes gravi supra genium dissimulatione compescens. Inter alia libellum , ex icunculis ab infantia ad usque Passionem , Christi vitam referentibus , comportatum assidue voluebat manib⁹ ; sub initium de singulis sollicitè inquirere ; ac subinde doctior de illis duntaxat , in quibus hæsitaret , solitus interrogare ; ut vel nolenti fidem faceret se ex animo rem gerere. Ex quaestionibus assiduis erat : Quale discrimen in cælo inter Sanctos & Angelos ; quæ meritorum , & praerogativæ cujusvis ibi excellentia ? quæ eminencia

tia Beatissimæ Virginis ? quæ omnium ad ipsam
& DEUM comparatio ? Initio Idola patria dis-
quirere inter Cœlites conabatur ; postea nullâ
amplius eorum mentione factâ liquido mon-
stravit , nosse se , locum non esse illis in cœlo.
Inter cæteras passionis Christi Domini repræ-
sentationes , Judæ proditoris vultum notaverat
præ cæteris à pictore carbone signatum. Intel-
lectâ dedecoris causâ , quotiescunque in libro
obvium haberet , torvis oculis intuens accusa-
bat proditorem , & indice faciem scelerati im-
petens crimen exprobrabat , certo concepti in
Christum amoris indicio. Quondam ægotanti
assidens medicus , sensim arti suæ diffusus , pa-
raverat spiritibus malignis supplicare. Jam
mensa posita cum thimiamate pictam dæmonis
imaginem ferebat. Adfuit inopinatò P. Ada-
mus ; rogatus tantisper , dum vacaret accessus ,
opperiri , fraudem advertit . Itaque dilatos
præter morem aditus audax perrupit , impor-
tunus sacrificio impietatis , opportunus pieta-
tis subsidio. Lætus cœli suppetijs adolescens ,
hucusque tristior , prævertens salutationem o-
mnem , nec differens , de mæroris causâ inter-
rogari , fulmina verborum coram Patre expedit
in Medicū : Iste , inquit malis artibus morbū mihi
aggravat : iste occidit , dum sanare vult : & hi o-

Q 5

mnes,

250 *Initia Expedit. Christiana ad Chines.*

mnēs, famulos digito cōmonstrans, me neglecto veneficiū adjuvant, & hosti meo adstipulantur. Illico discerptā in partes dāmōis effigie, abjectisq̃ue profanis ornamentis, mensāque cum medico amotā gavissus conquievit.

Quæ in pectore boni adolescentis versūs DEUM ob beneficia collata, gratitudo radices egerat, eadem quoque versūs instructorem, ad optima quæq̃ sibi documento factum, prono affectu ferebatur. Postquam manē DEUM in Ecclesia adorasset, Patrem invisebat provolutus in genua, de more gentis ter, aut etiam. quandoque novies, capite in terram inclinato, primū consalutans. Prohibebat precibus ac monitis, hoc obsequium Pater, aut saltem rariū exhiberet, imperabat. Verū deberi hoc ab se gaudens reponebat ille. Quid? quod etiam famulo domestico, quod ægro nuper deseruisset, aut sæpius invisens fuisset consolatus, similibus officiis se gratum præstabat. Bellaria & fructus sibi submissos protinus deferri ad Patrem Adamum, aut ad huius adventum differri, tum hospitis honori, mensæ apponenda jubebat. Eundem si fortē fatigatum, aut negotiis præpeditū intelligeret in suo conclavi detineri, tacitus præ foribus assidebat,

pro-

prohibebátque omnem tumultum, importu-
niùs accedentes, vel illac transeuntes admo-
nens ne facerent molestiam. Placebat Pa-
renti Regulo, iste filii in Patrem, à quo vitam
spiritualem hauserat, affectus, & quamvis homo
cæteroquin militaris cum sequacibus suis, id
fato, & teneræ assuetudini identidem totum ad-
scriberet; tamen arcanâ vi ferebatur, ut negligi
se, & penè ignorari à filio pateretur, dum hic
in Patrem Europæum totus abripiebatur: ma-
jori utique efficaciâ dilectionem confirmante
propinquitate animæ, quàm corporis; & rectè
credo fatum esse, quod immortalitati gereba-
tur. Admonitus adolescens, ut in ægritudi-
ne valetudinis Magistro imposterû obtempera-
ret, collecto vultu; equidem hætenus, quidquid
secus egisset, non nisi ex morbi intemperie, &
vehementiâ ægritudinis accidisse dixit, cætera
promptissimè, quæ mandaret Pater, executu-
rum. Exploraturus propositi fidem me-
dicus, pharmacum propediem propinan-
dum Patri obtulit, quod decumbenti
deferret: non fefellit opinio; continua-
tis diebus tum Patri tum domesticis amara-
quæque & insveta offerentibus promptissimè
paruit.

Ali-

Aliquando aulam ingressus invenit involu-
crum picturarum, quas Regio dono acceptas,
ut essent ad manum, super umbone servabat;
Dum has exolvit, incurrit in effigiem P. Ada-
mi, quam Discipuli honoris, & amoris ergo,
pingi curaverant; atque unam quidem iustæ
staturæ sed habitu Tartarorum: alteram longè
minoris, sed ornatam habitu sacro cum super-
pelliceo & stola. Illâ puer amotâ, hanc,
quamvis esset deterior, & prototypo dissimi-
lior, quia tamen religionem repræsentabat,
ad parietem appendi iussit, & protinus in ge-
nua procidens more Sinico adoravit: illum
utique simul reveritus in effigie, cuius ipse qui
penicillo erat expressus, studio & voluntate
nitebatur esse imago: pietatis videlicet Chri-
stianæ auctorem D E U M. Mox evocatum,
qui fortuito aderat, Patrem, quasi magni mo-
menti causa subesset, ignarum consilii ducit
in conclave, ibique præsentem sedulo cum
effigie confert, atque istam rursus, ut antea,
reveretur: pari hilaritate conversus ad Patrem
suum spirituales pariter adorat.

Accidit ut famulus, qui Patrem deduce-
bat, vestem adolescentis curiosè circumspici-
ens plusculum laudaret (erat hæc pretiosarum
pel-

pellium, & artis juxta ac materiæ præstantiâ
dives, advertit cupiditatem puer, statimque
exutam donare proposuit. Prohibuerunt
domestici affirmantes frustra donari vestem;
quâ usurus non esset qui acciperet, subintu-
lit puer: dabit alteri; si recuset uti: dabit pro-
pinquis: dabit quibus velit benefacere. Non-
dum illis assentientib' ad argumenta parvulo-
rum lachrymas confugit, omnibus persuasu-
rus. Descensum tandem est in pacta utrinq;
ut parvulus vestem hanc tamdiu servaret, dum
majorem aliam & aptiorem pro famulo, quàm
Regulus promiserat, donaret, illico traden-
dam. Conditione acceptâ seponi vestem
suam tam diu voluit, donec altera, quæ expe-
ctabatur sibi ac famulo obtigisset.

Prolixi morbi cum soleant esse tædiosi, &
vix ab adultis patienter tolerari, non tamen
dejecerunt animum, aut abstulerunt patienti-
am, & magnanimitatem pueri. Mensibus
aliquot ægrotavit, succedentibus sibi morbis,
& quandoque plenâ acie confertim invadenti-
bus; nunquam tamen evicere, ut verbulo con-
quereretur, aut suspirio vel contractiore vultu
deliquium aliquod animi proderet. Interro-
gatus quî valeret, constanter respondebat: be-
ne: atque dum pedibus valebat insistere,
ve-

254 *Initia Expeditionis Christ. ad Chinens.*
vestibus indui quotidie voluit auratis, ac cingulo ita corpus aptari, ac si hospites excepturus, aut ipse aliquò profecturus esset. Eruperunt varijs in corporis partibus apostemata, quæ licet torquerent, non ferebat impatienter: ubi maturis illis admoveere manum ad eliciendam saniem opus erat, idque fortassis crudelius agerent domestici, quam fractæ ferrent vires, invocato sapius DEO ut misereretur; blandè tortores, qui ista exequabantur ferociùs, allocutus; parce frater, ajebat: rogatus postea num iratus fuisset, minimè inquebat, quin potius debitorem me agnosco beneficij. Recusaverat nonnullis vicibus pharmacum in domo paterna: Itaque ut persuaderetur, fuit introductus unus è militibus, qui truci vultu minacibusque verbis puerum ad obsequium compelleret: Prævenit adolescens, & imperterritò vultu pharmacum manibus prætendens, conversus ad militem atrocibus vicissim verbis hominem involavit, tum enim vicisse visus poculum constanter hausit. Interrogatus, cur sic egisset, Respondit: servus est Patris mei, idèoque & meus: unde ergo illi vel tanta auctoritas, vel mihi ab illo metus? non decebat, interea nec de morbi, nec de medicinæ amarore me conqueri, minùs ipsius comminatione perterrefieri.

Mense

Mense uno, antequam puer obiret, Pater, Regulus, Imperatorem extra muros, qui Regni confinia terminant, venatum comitaturus, destinabat unum è servis, qui filio erat cæteris molestior, secum deducere, ægrè audiit imperata servus, itineri & incommodis præter conditionem inassuetus. Non habens, qui patrocinium fusciperet, ab illo, quem toties offenderat, adjutus est. Nam continuo injuriarum oblitus, quod adverterat famulo gratum fore, omni ope procurandum suscepit. Quin imò suis diffusus viribus collegam ad persuadendum adscivit P. Adamum. Initio repugnabat Pater, & suadebat, ut perversum hominem à se removeri pateretur: tum ille: à te ipso, Pater mi, didici bonum pro malo reddere, ecce nunc hujus præcepti adimplendi occasio, cur negligam? Ita utrobique persuasit, ac servo impetrata à professione vacatio; Verùm homo hic, beneficio nil melior factus, post unum diem, alterumve ut antea solebat, sine causa adolescentem afflixit: quando captato alloquio Pater: ecce inquit, Genitor tuus nondum discessit: vis faciam ut illum focium abducatur? At ille placidissimo ore, eja respondet, ne nos beneficiū contulisse peniteat! Cùm advertisset medicos de sua salute diffidere, evocato Patre serio

con-

contestatus est, se mori paratum, suos admonens, ne ultra tempus & pharmaca perderent. Subinde applicatum per errorem emplastrum, cum denuo removeretur, tam copiosus repente sanguis è plaga effluxit, ut mox videretur deliquium secuturum, & jam qui circumstabant, parabant lachrymas: sed ille quasi nihil advertens intrepidè ad Patrem; nondum inquit, sequetur anima, mi Pater, præterquam quod mortem non timeo nihil morabor, si Dominus vocaverit. Quando aliter non poterat, oculis crebriùs & diutius in Patrem defixis animum valedicentis atque ea, quæ didicerat, animo exequentis indicabat. Aderat fortè dies S. Joanni Baptistæ sacer, quo ferebat conjectura emigraturum; quòque ipso biennium antè, tum sexennis baptismum, ac nomen Joannis susceperat, cum improvise crustulas aliquot panis saccaracei ab Ecclesia sibi afferri postulat, alterius loci panem se non esurire professus. Visus fuit omnibus exinde meliusculè habiturus imposterum, quamvis tantummodo ultimus rerum caducarum appetitus hic fuerit. Discesserat quin etiam ab urbe unius levcæ itinere Pater, suâ opinione valentior postea revisurus: quando redux ad supremum agonem adolescentis accititur. Intellexit tamen ex adstantibus, rogatos fuisse
sæ-

sæpius ab illo, qui Patrem advocarent: timore ingenti se correptum affirmasse, clamasse, Patris sui auxilium sibi ne denegarent: interea, crebrò thecam reliquiariam sublatam manibus, nunc ori nunc oculis, nunc pectori admovisse, sæpius sanctissimum DEI nomen invocasse, & tandem, ut superveniens agoni inspexerat ipse, placidissimo fine quievisse. Non dubium quin hæc morientis anxietas, inque DEUM & res sacras fiducia indicium fuerit obtentæ salutis; cui impediendæ hostis animarum sollicitè incumbens, adusque supremam luctam invigilaverat. Credi potest, quòd qui olim istis terriculamentis edoctus fuit ad Ecclesiam confugere; nunc quoque similibus terroribus obsistere, consuetis pietatis artibus, atque in DEUM, resque divinas affectu solito voluisse.

Obtulit Pater tapetem auro textum corpusculo involuendo; sed eo opus non fuit, cum Tartari satis inhumanè pueros igne in cinerem redactos, nec sepulturâ quidem dignentur. Quare cum neutiquam sepeliendum permitterent; satis fuit funus comitari, & aspicere rogo impositum, ac more gentis teneriore dignum affectu deplorasce. More Christiano tamen quia jam discretionis annos eximiâ ingenij perspicacitate superaverat adolescens; ne huic ætati facilè quid fallente iudicio contra-

R

ctum

Etum labis iter ad cœlum impediret, aliquot
 pro eo Missæ sacrificia DEO oblata sunt. Post
 aliquot dies nocte intempestâ cum vix obdor-
 misset Pater, audire sibi visus est vocem olim
 notam, quæ Pater, Pater, iteratò clamabat.
 Experrectus & suo adolescentem nomine com-
 pellans: addidit quomodo te habes? Videre
 visus est illico Joannem cum tribus socijs lecto
 adstare, & cubiculum copiosâ luce illustrare.
 Potuit visus hallucinari, non tamen auditus.
 Distinctissimis quippe verbis recedentis à con-
 clavi vox percepta est. Pater meus, inquebat,
 & mater mea dereliquerunt me; Dominus au-
 tem assumpsit me; Neque aliter quondam eve-
 nerat: Mater quippe nutrici transcripserat in-
 fantem: Pater autem omnino abjecerat, tum
 quod extra Palatium famulis educandum per-
 miserat, tum quod paternum affectum muta-
 tio paternorum rituum ac superstitionis abstu-
 lisset. Certè cum in hac suprema filij ægri-
 tudine aliò profecturus rogaretur, ut prius fi-
 liolum inviseret, & levamen afflicto adferret,
 non fecit. Quod licet adolescenti non leve
 pondus tristitiæ imponeret; tamen illud ge-
 nerositate animi semper texit, nec verbulo
 unquam de parente conquestus. Aliàs pari
 eventu vocari iterum se sentiens P. Adamus so-
 mnum excutit, atque Joannem adstare videt in
 veste attalica, cum plurimis ejusdem ferè ætatis
 &

& gloriæ Socijs. Claritate porro oculos perstringente tantum licuit audire : Pater , & quid adhuc mærore affigeris ? Fuerint hæc seu sanctæ dilectionis somnia , seu speratæ , ac quantum licuit , creditæ felicitatis non vanæ cogitationes , sæpius animo pro vitæ , quàm adolescentulus exegerat , conditione recurrentes. Certè spectata P. Adami virtus , & laureata tot apud DEUM meritis canities , cuilibet facile persuaserit , mera hæc non fuisse figmenta ; sed pro causæ æquitate saltem omina , si non apertas veritates. Dispari exitu Joannem subsecuti sunt alij è domesticis. Una ex nutricibus , quæ medicum evocaverat superstitione Gentilium , & Idoli veneratione potius quàm arte , quam penitus ignorabat , ægritudinem ab adolescente depulsurum , quique per suam ignorantiam & imposturas vires illius planè dejecerat , à sanioribus postea medicis non ultrà reparandas : Ubi ad mortem ille appropinquare cœpit , ipsa repente toto corpore dolere , & domum delata sensum amittere , atque etiam præcedere ex vita compulsæ est ; non eò tamen , quò ipse festinabat , ipsomet diversum iter nutricis biduò ante mortē enarrante. Præfectus aulæ Paternæ , qui avertere Joannem ab Ecclesia , & minùs reverenter habere consueverat , non multò post Dominū suum ad venationē

260 *Initia Expedit. Christiana ad Chinenſ.*

proſecutus, ubi cervum ſagittis impetit, & præproperè eques inſequitur, objectum arboris ſtipitem non advertens, in hunc impegit, & unà cum equo corruens confractio crure uſum ejus amittit; idque eodem die, quo parvulus propè jam migrabat è vita.

Collegit ex buſto innocentis corpusculi Pater per ſervulos domeſticos, atque ipſe, quotquot potuit officula, eaque arcule teſteæ candidiſſimæ incluſa, inque novo templo, cui operi ipſe aſſiduus interfuerat, & in quo ad eximiam pietatem non ut tyro; ſed tanquam veteranus honoris Divini commilito ſe exercuerat, eo ipſo loco, ubi genu flectere, & Miſſæ ſacrificio frequentiùs adeſſe erat ſolitus piè in adventum Domini ſervanda condidit.

CAPUT XX.

*De alijs Chriſtianarum virtutum
exemplis.*

HAbuit imitatores hæc, de qua egimus, rara indoles adoleſcentis, eadem cū illo ſtirpe Regiâ illuſtres non paucos, virtute conſpicuos, qui licet omnino aſſecuti necdum eſſent eandem animi felicitatem, tamen amantes ſe Divinæ legis, & filios Europææ pietatiſ gaudenter profitebantur. Majoris indiſtriæ fuit

fuit adultos, ac potissimum Tartaros conciliare. Præterquam enim, quod obstacula illis cum Sinensibus communia sint; multa quoque secum attulerunt propria gentis, quæ non vacabat subito oppugnare: sed expediebat sensim tantummodo remove. Inter Occidentales Tartaros spes major messis; si ager ille seminaretur. Majorem quippe pietatem præferunt etiam minùs elati, & animo sunt candidiore.

Non nemo ex Regulis templum ingressus, inquirebat de sacrarum imaginum origine; & aliquantulum edoctus, cum præterea de Diva Virgine, Puerum Jesum ulnis gestante, percunctaretur, quidam de adstantibus majoris ordinis Nobilibus Tartarus occidentalis, & Sinici idiomatis perquam gnarus Catechistæ munus suscepit, ac Regulo Christum natum ex Virgine, pro hominibus passum, verè mortuum postea resurrexisse, & ad cælos ascendisse omnia sine errore annunciavit, admiratus Tartari eruditionem in re adeò isthic gentium peregrinâ: quærit ex illo, unde hæc didicisset? cum ille, se apud Wolgam fluvium natum, hæc ibi sæpius audisse testatus est; non dubiâ sequelâ fidem Verbi ibi locorum per auditum unâ propagatam fuisse. Et verò memoriae proditum est, Patrem de Societate natione Ungarum à Turcis captum, per eos ad Tar-

taros hosce venundatum perveniſſe ; Retulit ille poſtea per literas Romam perſcriptas : hoc exilio ſe in patriam ejeſtum eſſe : Reperiſſe ſe ibidem homines , eodem quo Ungari utentes idiomaſe, planéque eos, à quibus Ungari quondam proceſſiſſe videantur : proinde pro pretio redemptionis non lytrum , ſed ſocios poſtulare , qui avitam gentem patriâ religione unâ ſecum imbuant. Inde compendio ad Chinenſes penetrari poſſe ; ſumptibus & periculis, atque immani circumnavigatione impoſterum declinandis: cæterùm nō admodum peregrinis moribus, ſoli ſemiuſtulatæ ac crudiuſculæ carni ſtomachum aptare oportere ; hanc cum lacticiſijs ſerè ſine pretio in Tartarorum tentorijs obviam eſſe.

Huiuſce itaque gentis præclarus juvenis , ab Imperatore officio militari , & dignitate ornatus , unâ cum parentibus non longè à templo morabatur, non ita pridem à Tartari cujuſdam ſervo, ſed Chriſtiano, perſuaſus, ut nomen Chriſto daret; Habebat novercam admodum ſibi iniquam, & Idolis, quorum ſeriem domi recenſebat , perditè deditam : Videbatur fervor conversionis temperandus , donec explorato novercæ animo, fidem ſine periculo moleſtiæ, aut revocationis ſuſciperet : nſcire tamen tarda molimina voluit S. Spiritûs gratia recepta in-

pe-

pectore. Instantissimè Catechismum & orationes addidicit, instructus & baptizatus est; Tū enim verò Noverca furere, & minis terrere, ac diras omnes sollicitare adversus innocentem, at ille: officium equidem, inquit, quo fungor, & gratiam aulæ mihi auferetis, Christum verò minimè eripietis. Deinde quamvis vestes illi & cibus à Parentibus subtraherentur, aliisque artibus atque etiam verberibus ad defectionem impelleretur, oleum, & operam eos, qui adversabantur, fecit perdere: Imò tandem constantiâ suâ evicit, ut odia & furores paterni acquieverint, novercales quin etiam diræ resederint. Quare juvenis identidem ad servum illum libertatis suæ authorem divertens, ibi unâ cum Neophytis manè & vespere statutas preces persolvebat, nec desisteat frequenter templum invisere: Missis & concionibus adesse, ac vitæ Christianæ specimina edere non vulgaria: Illud tamen anxium pectus lancinabat; quòd Domi suæ per Novercæ furias non liceret sibi suæ devotioni ac precibus vacare, usque adeò etiam, nec iconem sacram palam exponere suâ veneratione, aut hospitum ad meliora incitamento colendam. Excidit eidem hæc apud Patrem Joannem Adamum conquerenti præfaga vox, quâ diceret Pater: faxit DEUS, ut qui Christum domi aspicere,

non vult, æmulum ejus hostem ne habeat. Præter votum res accidit. Humani enim generis hostis domesticos ab eo die cæpit visibiliter irritare, ac potissimum fratrem hujusce Neophyti majorem natu. Iste non Novercæ, sed fratris exemplum imitatus remedium ab Ecclesia quæsivit, atque accepto agno cereo, quo se contra lupum tueretur, fratrem in suscipiendo Baptismate secutus est; Noverca, quæ ingenium non ponebat, ab infestatione genij maligni nunquam libera cæpit tandem pessimè valere; nec diu post è vita migravit, ac mortua cessit viventi, quæ vivens mortuo antea in Idolis obsequebatur.

Valuerat quoque nuper Baptismi efficacia in Tartaricum illum servum, qui sanctæ juvenis æmulationi ansam præbuerat. Nam cum ferocissimi olim esset ingenij, atque adeò rixosus; ut nemo hominem ferre posset; quamprimum Christianis sacris initiatus est, naturâ ferinâ depositâ, adeò mitis & facilis ad omnes evasit, ut hac sola de causa in admirationem raptos complures ad Christum adduceret.

Penetraverat fama Templi recens Deo consecrati, Regiones finitimas. Evocati dierum aliquot itinere tres viri, unus istorum Catechismo percepto Christo nomen dedit: Socij, vel quod
mens

mens tepidior, vel quòd perplexitate nondum discussâ horrerent præcipitare sententiam, se iterum redituros promiserunt, & audituros denuò de hoc iterum DEI præcones. Disparem animum secuta est fortuna dispar. Non multum ab urbe progressi obvios habuere latrones, qui ambos illos dimisso Neophyto exspoliârunt; Hic namque visis latronibus lævâ Agnum DEI cereum apprehendit, & dexterâ se cruce signavit, ac tum non equidem invisibilis, sed ab intuentibus & conniventibus præteritus est; nec immemor postea beneficii, amore ejus, qui saluti fuerat, Christi, socios ambos, gratis viaticum præbens, domum reduxit.

Erat Regulus Patri Adamo perfamiliaris, qui de Agno DEI cereo multa inaudierat. Quare ad bellum profecturus petijt sibi aliquem donari, quo tanquam sacro amuleto contra hostium tela muniretur. Obtinuit; nec fefellit opinio. Nam cum in conflictu cum hostibus tres pectore sagittas excepisset, lethale vulnus dubio procul illaturas, omnes perforatâ loricâ & veste in interula sine noxa hæserunt. Agnovit vir bello assuetus præsentis DEI singulare auxilium; quare domum reversus, non solum amicis protectionem Numinis enarravit; sed fautorem se legis professus est, atque ut istud universis constaret,

R s

in

266 *Initia Expeditionis Christ. ad Chinenf.*

in Palatij, quod tum construebat, trabium capitibus sive scutulis Sanctissima Nomina J E S U & M A R I Æ, cum signo crucis incidi & deaurari curavit. Hic, si morbillorum genere, qui Tartaros, domi ignoti, in Chinis immaniter vexant, sublatum doluisse non multò post oportuisset, spem fecerat subsidii pro rebus Christianis eximii.

Peregrini duo, Christianus unus, paganus alter, simul ad hospitium diverterant pro coquenda oriza, Lignis deficientibus, è propinquo, præ vetustate collapsum fanum Idolorum, scandulas aliquot in ligna pro coquina ministravit. Posterâ die illucescente gentilis prior hospitio excedens, non expectato socio viam abibat. Vix passibus aliquot progressus, sensit per occipitium se comprehendi, & nemine cōspecto plagis inflictis onerari. Exclamat querulus, ac quærens, quis hostis laceffit? auditque vocem, Patronum delubri ante noctem despoliati expostulare, quòd ligna abstulisset, instaréque, ut promitteret, se pretium redditurum, & ad fanum instaurandum operam & opem colaturum: Reposuit iste; non sibi uni furtum imputandum; pœnam communem esse oportere duorum, quorum & culpa contulisset ad facinor: socium vocaret in communionem tributi, qui fuerat & furti. Respondit dæmon Christianum illum.

illum esse, nec audere se virum ea propter irritare. Intelligens miser, cui tyranno tantum cum sui disgratia & incommodo serviret, è loco se proripuit, atque ad hospitium regressus, de fide à socio instrui voluit, & Christianum se fore pollicitus est, quòd solum hoc nomen tantam inferret potentissimis Spiritibus violentiam, & horum jurisdictionem adeò accideret.

Habebat Ethnicus filiolum annorum duodecim: Hunc dæmon domesticus die quodam oculis parentum eripuit & abscondit, Parentes plurimum solliciti, cum non restitueretur puer, ad magicas artes confugiunt, characteres & notas profanas in domo affigunt. Venefica insuper, quæ superstitioni præsidebat, ne ludibrio artis deesset, noctem ibidem transigere statuit. Verum huic amicus dæmon, digno equidem tanti ministerii obsequio, ejus faciem abunde lotii illuvie perfundens, & probrosam anum deridens, illudit, atque ipsa non expectato die, & insalutato hospite, se contumeliæ, quam providere poterat, ulteriori, cauta subtrahit. Admonetur interim paterfamilias non longè inde Christianum commorari, ut vel ejus, vel per istum Ecclesiæ opem imploret, ad amissi pueri incolumitatem futuram. Arripuit consilium parens, & suppetias invocaturus ibat,

ibat, cum dæmon occurrit, & jocum fuiſſe quod egerat aſſeverans, acriùs exprobat, quod tam citò Domini alterius potentiam æmulam in ſua damna imploratum iret, ſimul è veſtigio puerum reſtituit. Efficax nihilominus in dæmonem divina virtus, non expugnavit improvidum pectus parentum: perrexerunt ſervilem more omnium ſervire ſervitutem. Nec tamen fructu omnino caruit felix eventus. Vicinus quippe aurifaber hiſce conſideratis cum uxore converſus eſt, Deo per aliena vitia, & ſtultitiam ſuæ ſapientiæ ac gloriæ, nihilominus conſulente.

Parvulus cujuſdam nullâ cauſâ flere cæperat acerrimè, & totâ nocte ſine remedio continuabat lachrymas: Poſtero die Neophytus quidâ evocatus, eum aquâ luſtrali aſperſit, qui continuo acquievit: Verùm abeunte Neophyto, cum denuo fleret: ille revocatus eodem remedio uſus eſt; cui cum res ex voto ſucceſſiſſet; ſuaſit parentibus Chriſti legem amplecti, illiſque promittentibus, nec ſingultus ultra à puero auditus eſt.

In Reguli ſuperſtitioſioris ædibus, aquâ putei in amplo vaſe fictili aſſervabant more Pequinenſi. Contigit hoc ſe ipſo diſſilire, & aquam effundi. Mutato vaſe iterum atque tertio
idem

idem accidit. Advertens Regulus malignum spiritum domui suæ illudere, primum Sanctissimum JESU nomen vasi appendit; ac neque tum satis proficiens, consilio P. Adami, aquæ lustralis nonnihil communi aquæ intra vas affudit, cum ex eo tempore non ausus dæmon infestare.

Mulier ex adulterio Tartari conceperat. Ubi tempus pariendi adfuit, dissolutis viribus non poterat eniti. Accurrit servus Tartari, homo rudis quidem, sed fide in Deum plenus; hic flexis genibus pro laborante supplex, atque sine difficultate monstrum, quo præposteram libidinem Deus puniverat, effudit. Infelix puerpera culpam præteritam agnoscens, & infenso DEO se nolle vivere professa, quamprimum convaluit, ad fontem aquæ vivæ admitti postulavit. Non multò post, cum nollet hero suo, quocum nuper peccaverat, in malum iteratò consentire; iratior ille Tartaris Occidentalibus eam vendere statuit. Mulier illico ad Ecclesiam advolat, Missæ sacrificium pro se fieri petit, atque quod reformidabat, evitat. Nam filius familias, adulteri Patris sævitiei, ancillam aliam pro ista permutandam, & vendendam substituit; Simul hæc uno ausu triplicem Cerberum elisit, morbum, & metum, & peccandi occasionem imposterum ab importuno hoste secura.

Ca

Catechumena cujusdam de eminentiore magistratu, partu laborabat. Accitur P. Adamus, ut periclitanti, quam implorabat opem, animæ & corpori pro viribus admooveret. Baptismo primùm expiata: tum reliquiæ ex sacris cineribus S. P. Ignatij collo mulieris appensæ sunt. Protinus magnis clamoribus, & portentosis gestibus dolorem, ac deinceps partum edidit. Hujus generis auxilium puerperæ, non Christianæ solùm frequentius, sed Ethnicæ quoque, momento, quo S. Patriarchæ Reliquias contigerunt, expertæ sunt. Rarissimis earum voto fraudatis; nisi aliter fortè suo ipsarum vitio, dum sacra profanis conjungunt, gratiam interceperint.

Eo ipso anno, quo Tartari Chinas occuparunt, aulici cujusdam uxor à dæmone seducta, & consuetudini portentosissimæ longiùs assuetæ, vicissim amatoris deterrimi intemperiem experiebatur, miserrimè indies vexata ac diris cruciatibus exercita. Pro medelâ Agnum DEI ejus collo placuit injicere: obstabat illa amuletum averfata, vultu & toto corpore repugnante. Verbis ac minis compulsæ, tandem collo injectum, & firmiter alligatum præsidium, adversus immanem hospitem sustinuit. Preces deinceps pro infelici Pater Adamus indixit, atque ipse exorsus est. Alterâ die pacatior reddita, nondum tamen

im-

immunis à sollicitatore importuno. Aiebat enim dæmonem etiamnum cubiculum ingredi; quamvis progredi & propius ad munitam sacroceromate appropinquare non posset; hortari tamen, ut sibi collo detractum amuletum abjiciat. Additæ postea Agno cereo reliquiæ S. Ignatii, quas jam ultro, & gratanter susceptas, famina collo appendit. Exinde dæmon extra portam cubiculi & per fenestras perstrepere, ac conqueri: demum cum nihil proficeret, minis terrere. Verum illa jam ludibria & infamem adulterum exosa, & vim armorum, quibus defendebatur agnoscens, renunciare omnino fœdo fœderi decrevit, ac Baptismum petijt, quo cum omni solennitate, eo quod ex Tartaris prima esset, perfecto, & Afræ nomine nuncupata, etiam ab infami vitio penitus sanata, frequenter exinde templum invisit.

Quidam censuum Magister domi suæ ægrotabat, quò cum per urbanitatem non licere sibi crederet accersere P. Adamum, per cognatos & affines visitari hunc fecit, unà innuens vicem visitationis se optare. Deductus Pater ad ægrum intelligit ex ipsomet, à Dæmone, visibili vulpeculæ formâ, illum divexari, adeoque nec indormire, nec in lecto acquiescere posse. Suasit aquam lustralem Pater,

SS.

272 *Initia Expeditionis Christ. ad Chines.*

SS. Nominibus JESU & MARIAE, sæpius invocatis. Adhuc tamen strepitus ex vicinis cubiculis insonabat; Addidit cereum benedictum, qui quanto tempore ardebat, nihil ab insidiatore passus quiete potiebatur. Cum cereus nollet esse perpetuus, imaginem S. Patriarchæ Ignatij in pariete suspendere placuit; monitusque æger, ut ad illam quotidie genu flecteret, & S. Patronum veneraretur. Non arrisit hospiti pessimo hic contubernalis: itaque præsentē iconē secessit, & liberum fecit ægrum à vexatione. Redijt tamen postliminio, ubi consecutus homo valetudinem, ac quietem, repolcenti pia arma Patri restituit. Verum non tam istorum absentia revocaverat hostem, quam perditī hominis vita resumpta, quā omnino fugiturum denuo invitaverat. Compertum fuit mali utriusque fontem inde fluxisse, quod nocentiorē aliam vulpeculam domi suæ in exitium animæ aleret; nempe pellicem quingentis aureis emptam; quam dum Pater hominem inviseret, aliò secedere jubebat; ad cuius illicitos amores nunquam innoxios postea fuit reversus: immemor jam prius admonitoris flagelli, ac salutis unā amittendæ; cui vitio macipatos non istum duntaxat, verum alios complures cœcè teneri hîc, si uspiam gentium ploratu dignum est.

Alius ē supremo Senatu non absimile à dæmone,

mone, quamvis non ex eadem causa, patiebatur. Jacebat elanguens & pallidus, eò quòd singulis noctibus, & aliquando interdium dæmon in nigræ vulpeculæ forma affiliens in faciem ei exhalaret; vigilantibus nonnunquam, at dormienti ut plurimum. Adhibita malo S. Ignatii effigies cum ejusdem reliquijs à pariete ante afflictum dependens, jussusque quotidie DEO, ac Sancto fieri supplex. Monito obsecutus, statim tenebrione expulso convalescere cæpit. Quis non illico existimaret hominem intellectu excultum, literarum studijs deditum, tam insigni favore cælitus donatum, aut omnino Christo nomen daturum, aut saltem rem Christianâ pro viribus in tesseram grati animi promoturum? Planè secus decrevit, ubi plenè convaleuit. Contentus cum Caino facinorosorum mortalium, atque DEO ingratiſſimorum primo, poma pauca duntaxat & fructus mittere, dedignatus gratias reddere unas ternis, Salutis nempe Autori, Patrono, & consultori. Deplorandum summè in hac terrarum vastitate & hominum affluentia adeò raros nantes esse, qui beneficijs cœlestibus pro dignitate respondeant, itaque aptos se reddant ulterioribus consequendis: In multa quin etiam patientia omnem in locum rete expandi, ne quod ajunt, diverbio, per incuriam prætereatur, qui, quominimè credis, gurgite piscis erit; elabi tamen, aut,

S

aut,

274 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinenſ.*
aut subtrahi per naturæ corruptelas tam im-
manem multitudinem, relicto equidem sed fa-
cræ animarum fami pauculorum perexiguo
solatio.

Erat è stirpe Regia vir illustris. Hic habe-
bat filiam nuptui traditam, cujus conjux ad bel-
lum profectus in tertium jam annum aberat;
Fœmina viri desiderium non ferens, simul
mærore confecta, tandem hospitium diabolo
paravit; qui mentem & corpus miserandæ ob-
fidens, paucis diebus illam macie & inedia
propè confecit. Evocatus ad desperatam Pater
inter domesticos & cognatos sedentem, specie
quidem humanâ, sed ut mente capta videri pos-
set, reperit. Interea pateram cum potu CHâ si-
bi propinatam cruce signat, & mulieri biben-
dam exhibet. Acceptam illa ad fundum ebibit.
Pomum, quin etiam cortice nudatum, & insi-
gnitum inscripto Sanctissimo Nomine Jesu ob-
latum, ad unguem absumpsit, cum admirati-
one omnium, qui adstabant, noverântque jam
quintum diem nihil omnino degustâsse: Tum
thecam reliquiarum, cui nonnihil de cine-
ribus S. P. Ignatij inerat, collo ejus appen-
dendam dedit Pater, & conspectâ ejus mode-
stiâ, probatâque ad exequendum quæ de-
mandabantur, promptitudine, jussit, ut si
nequam spiritus rediret, liberè increpitum
ad se remitteret. Huic quoque monito actu-
tum

tum paruit. Nam sub secundam ferè noctis vigiliam nescio quis ostium, quo decumbebat Pater, ter tantâ vehementiâ pulsavit, ut cubiculum tremere, & ostium ex cardinibus exsillire videretur. Expergefado quantocyûs, non tam citò occurrit menti præceptum pridie mulieri impositum. Nihil itaque ab ostium impellente quæsit, aut respondit. Tum ecce alterâ vice bis impellitur ostium eodem furore ac fragore, quo priûs. Intellexit Pater ipsum omnino esse, qui missione alibi impetratâ huc advenisset: neutro jam loco recipiendum in malam crucem abire jussit. Postero manè frater mulieris adfuit gratias acturus, retulitque eâdem horâ, quâ se evigilasse meminerat Pater, importunum hospitem fuisse à domo amandatum, nec postea rediisse.

Adolescens illustris viri filius Catechumenus, petebat cubiculum in ædibus Patrum, quo mensibus aliquot quietus degeret. Facile impetravit. Assignatum est promptissimè conclave, atque ibidè more Christiano adaptatum oratoriû, ubi manè & vespere commodius se DEO commendaret. Accidit ut parato suffitu alijs occupatus, ad ignem non attenderet; qui à suffimento ad ornatum sacræ imaginis serpens, jam omnia, atque etiam imaginis marginem devorârat; ipsâ tamen imagine illæsâ, ut

276 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

ne quidem fumi umbra repræsentaretur. Prodigium fuisse agnovit adolescens, & depradicatorum ejus familiæ consortes: attamen non inhæsit cognitioni pia voluntas. Incurrerunt supplicium suâ culpâ perditorum, ut videntes non videant.

Felicius alter Nobilis Tartari filius, à sacro fonte Julinus nuncupatus. Ubi Christum Dominum prior induisset, omnes familiæ suæ socios (erant quatuordecim) ad eundem perduxit: qui omnes non multò post, herum ad bellum comitaturi, prius uno cultu corporis, unòque mentis affectu ad Ecclesiam convenerunt, & purgatis per sacramentum confessionis animis, petito sacri cerei Agni amuleto, se ad iter præparârunt, insigni cum intuentium commendatione, & Patris Adami gaudio.

Tartarorum quædam eo primùm argumento ad fidem Christi suscipiendum impulsæ est, quòd notaverit P. Adamum, die omnium fidelium commemorationi sacro, ad sepulchra Christianorum, ne quidquam prohibente ejus fortè diei tempestate aëris, sacrificio ibi peragendo, excurrisse. Quidni enim secum agebat, eam legem optimam esse credam, cujus affectu se invicem in omnem ætatem diligunt? nec obstante quovis impedimento quotannis, ac sæpius se revisunt, sacrificijs identidem ac precibus consolantes? Baptismi compos effecta vivere tum ægra vitam desijt Christiana.

Anno supra millesimum sexcentissimum quinquagesimo septimo mulieres binæ instabant, ut ad Baptismum admitterentur. Visum fuit experiri constantiam prius, quàm salutis lavacro initiarentur: præsertim quòd florentioris ætatis ac formæ, item elocatae essent Tartaro; qui facturus esset supra gentis expectationem, si captivis non abuteretur. Ubi tamen constitit legitimo thoro junctas esse, & à periculo utramque vacare, voto suo potitæ sunt, atq; altera Secundæ nomine est appellata. Erupit interea sub cinere delitescens ignis. Herus tentare pudicitiam Secundæ cæpit. Obstabat sceleri fortior illa, nunc per fenestras defiliens, nunc seminuda dimissis vestibibus profugiens; nec immunis inter unguis prædonis à plagis, quas propè quotidie vel ab hero persequente, vel à marito suspicante perferebat. Artem tandem à Sophia edocta est, quâ adulterum deinceps repulit, & marito suspicionem ademit. Cùm proximè cubitum concessisset, utramque manum catini fragmentis, quæ non minùs ac vitrum (vitrea enim materiâ porcellanæ Chineses constant) in morem cultelli lædunt, armavit. Adulter somno teneri æstimans dissimulantem aggreditur; at mox sentit nudum corpus sex, septémve vulneribus proscindi, ac dolore stimulante exiliens, spatium dedit Secundæ, proripiendi sese. Illa domo e-

278 *Initia Expeditionis Christ. ad Chinenſ.*
lapſa ſummo manè Aulæ Magiſtratum (cui
herus ſubeſt) adiit , hominèmq; improbum
accuſavit , & quia adulterij crimen apud Tar-
tarios quoq; admodum odioſum , ad tribunal
criminis deferre juſſa eſt facinus , pro meritis
pœnam luiturum. Eò vocatus ille , cùm cic-
trices ſceleris attentati teſtimonium darent ,
primùm probris dehonestatus , tum plagis ; &
pecuniariâ pœnâ , mulctatus didicit , vel invi-
tus poſthac ſapere. Illud præterea in Secun-
da laudaverunt Judices , atque inſigni enco-
mio addito evulgârunt , quòd quamvis ipſa
ſolos viginti ſex annos nata eſſet , & conjugem
haberet annuoſum , nempe quinquagenarium ;
adulter porro viginti tres tantummodo annos
numeraret , cœcitati humanæ , niſi Divinâ
virtute fulciretur , ſucum facturum : maluerit
tamen thori fidem ſervare ſeni , quàm ſe juveni
proſtituere , nihil tot menſium illecebris , mi-
nùs verborum ac probrorum multiplici ſerie
commota , fidei DEO datæ , ac marito , nus-
quam oblita. Judicibus acceſſit conjux ſed
meliori ſententiâ. Nam hætenus ad ſaniora
pervicax , tandem Chriſto manus dedit , & au-
ctarium fuit præmij , quod virtuti debebatur
tam caſtæ uxoris ; quo ipſo DEUS Sophiam
nuper , marito ad Catechumenos ejus cohor-
tationibus perſuaſo , & aggregato beaverat.

Pau.

Pauca hæc servata memoriâ optimi senis P. Joannis Adami Schall, atque in Europam perscripta, in illa humanarum rerum vicissitudine & juxta operariorum defectu, ac laborum messe, non sola sunt quæ narrari possent, licet sola sint, quæ comperta nobis sunt. Præterquam quòd quotidianum miraculum sit, horum præstari quidquam (ne tam exaggerata dicamus) in illa nationum modò confusarum coluvie; quæ nisi literæ annuæ plura promitterent, sola sufficerent. Revelationibus & prodigijs cælestibus affinia eo sensu narrantur, quo ab hominibus accepta sunt, & hominum judicio comprobata. Multa haud dubiè DEUS sine nobis, & nobiscum in nobis operatur, quia tamen publicæ authoritatis fidem arrogare non est privatorum; historiam rerum gestarum, ut humanitus repræsentata est; non ut cælitus accepta, retulimus.

CAPUT XXI.

*Ultimus præinstaurata Astronomia conflictus,
& ex illo victoria Europæi calculi.*

TRiginta annis vario Marte probata fuit Europæorum methodus, adversus Chinensium in conficiendis Ephemeridibus, & com-

pilandis temporum momentis, rationes. Mahometani toto præcedentis Imperij tempore classem suam in eo tribunali habuerant, eo fine, ut quæ Chinenfi regulæ deerant, ipsorum quoquo modo suppleret industria. Eo igitur tempore, quo Astronomis Europæis, cum Chinenfibus bellum erat, tametsi Mahometani essent infensissimi hostes, nullo tamen certamine Europæos laceffiverunt; existimantes se duos inter litigantes tutò latere posse cum fiducia victoriæ. Nec tamen interea malo suo adverterunt, quòd si methodus Europæorum publici juris fieret, unà ipsorum, ut alia quælibet minùs certa exolesceret. Ubi Europæa doctrina culmen tenuit, tum primùm rerum suarum satagere & ipsi connisi sunt. Contigit unum ex ipsorum numero, qui alijs paulo amplius in arte profecerat, petitâ, sed non impetratâ licentiâ, quam concedere ad Tribunal rituum pertinebat, longiùs ad australes scilicet provincias, privata ex causa discedere. Eo profecto tribunal se despectum, ut verè res erat, reputans, libello de hoc Regem admonuit, & transgressorem dignitate dejici fecit. Hic post biennium revertens, & se munere dejectum non ferens, cum putaret Patrem Adamum autorem fuisse, passione cæcus de innocente vindictam sumere statuit: Collatò itaque Calendario anni millesimi sexcentissimi quinquagesimi septimi cum suo,

suo, cum longè diffidere utraque adverteret, imperitus excerpta, quæ suo non concordabant, bis dato libello apud Regem calumniari capit. Inter alia hæc subnotabat, quæ legerat. Eclipses nimirum solis eo anno binas fore: Mercurium item mense octavo, ortu heliaco vespertino non apparituum. Viderat constellationes capitis cum balteo Orionis transpositas, & tandem astrologica quædam principia, doctrinam genethliacam concernentia ex Calendario sublata. Hæc tam aptè & ad captum vulgi accommodata, caput etiam pœnæ devovens si erraret, vel si Regi, maxime de Mercurio imposeret, proposuit; ut à Chinesibus, quibus ea, quæ genethliacam attinent, partim juxta rei veritatem necessario, partim quoque studio erepta fuerant, applausum; apud Tartaros verò dubiam fidem Calendario Europæo fecerint. Quid ageret Pater, nisi ut, cum adversarius ad cæli motus & phænomena appellâset; etiam præscripta revolutionum fiderearum tempora præstolaretur? Multos ille interim sparsit rumores de Patre, quòd gratiâ Imperatoris exciderit: quòd ab eo increpitus, & carceri mancipatus deliteat, de Calendario autem, quòd toto cælo exeret, quòd fallat; & alia quævis pro libitu & per sectarios, qui Pequini magno numero comorabantur. Poterat tribunal rituum, quod veritate toties

demeruerat Pater, præfocare infaniam: nisi æmulatio propinquorum Magistratuum suppressionem alterius cupidius ambivisset. Cecidisset ille causâ sub proximam Eclipsin quæ à dato libello semestri contigerat; sed tribunal rituum sententiam ad Octobrem rejecit; quo Mercurius litem dirimeret ortu suo, vel occasu. Ita ad fabularum leges vel ex fraudum architecto docendi integritatem doctrinæ Europææ, in quam eminus intueri præ livore, atque nuper in solem non poterant.

Imperator interea, ne aliter favore obrutus diceretur, prudenter rem totam cœlo, ac Patri concedidit. Quinquies eo temporis intervallo familiariter cum isto collocutus, nihil hac de re movit; nec cum ipso Pater. Hoc Patris silentium postea demiratus Rex fiduciam defuisse putabat, quâ candidè tam benevolo, quàm provido Principi causam communicaret. Tum Pater; Nolui Domine, inquit, mihi deinceps improperare quemquam, Majestatis vestræ me favore liberatum, cum ego in hac re mihi ipse sufficiam: Hoc unum rogo; ut quoniam in tribunali rituum Sinenses, homini illi, plus æquo favent, qui à vestra Majestate petierunt, ne omnium tribunalium Præsides, sed solum indigenæ jubeantur definito tempore, ac die in specula mathemati-

ea adesse ; ut unum atque alterum ex Magnatibus Tartaris , quibus fudit , velit simul eò accedere , & præterea , ut aliquos ex quocunque tribunali præcipiat stellas illas , apud quas pro illo tempore Mercurius inveniendus dicitur , cognoscere ; quoniam certò mihi persuadeo , quòd si Mercurius non apparuerit , æmulum , quamlibet aliam pro illo monstraturum , nempe ut selem pro lepore vendat ; ita enim verò singulos , qui invitati sunt , seriem veri discussuros , atque in sententiam liquidius ituros. Consensit promptissimè Rex , & duos quidem Procures motu proprio inconsulto tribunali rituum , ut semper assisterent ; alios verò tres , inter quos alter Tartarus à supremo Colaorum tribunali , adjuncto quarto ex tribunali rituum , ut quotidie domum PP. accederent , ibique noctu stellas specularentur , delegavit. Hi , quandoquidem adhuc erant florecentis ætatis & ingenij , ob idque in maximis dignitatibus constituti , non solum illius loci , sed totius hemispherij stellas intra paucos dies memoriæ mandârunt. Ut dies vigesima quarta lunæ , quâ ille Mercurium ex radijs solaribus emergurum prædixerat , adfuit ; Omnibus ad speculam confluentibus non solum Præsidibus , & reliquis è magistratu , sed plurimis alijs simul curiositate adductis , adeò repletus est

284 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinenf.*

est locus, alioquin spatiosus, ut homines propè non caperet. Æmulus illâ multitudine lætus, serenissimo cælo, triumphum ante victoriam canere incipiens, & ab hoc instrumento ad aliud, artis suæ ostentator, transiliens omnium in se ora convertit. Nihil aliud in votis habebat, quàm ut Europæum Astronomum ad contentionem aliquam suborientis iracundiæ provocaret. Si cætera aberrandum esset à prædictionis astronomicæ veritate; Sanè fuisset istud phænomenis cœlestibus importunum magis spectaculum, adeoque errore ipso cujuscunque calculi amplius erroneum. Quapropter totius animi compos secessit ad partem Pater; & quamvis à multis invitatus, ut accederet, solus elegit sedere seorsim de eventu rei securissimus, quàm in fluctu hominum & opinionum, vel dubio eventuum, vel æstui disputationum vela pandere. Optimates, qui prius à Patre stellas dignoscere didicerant, interrogârunt; ecquis observandi modus? quandoquidem æmulus omnia instrumenta versùs locum ubi Mercurium crediderat appariturum, jam direxerat. Subjunxit Pater: oculos dirigere sufficiet. Non enim de circumstantijs loci & graduum in quibus ipse consistit, sed solum de notanda ejus præsentia visibili quæstio agitur. Oculos igitur ad occidentis plagam attollite; non aures ad verba arrigite. His dictis itum rursus in diversa,
&

& interjecta quies, donec lux crepusculorum evanesceret, imò dum minimæ tandem stellulæ toto cœlo accenderentur, quando solus Mercurius, qui desiderabatur ab æmulo, non comparuit: excusandus fortè à legationum frequentia si in Utopia quæreretur. Adversarius perquam anxius, quoniam de apice sententiæ, & capite agebatur, oculos abstergere; simulare hebetudinem aspectûs, enumerare astra & insuffragium cogere, ac tandem malitiosissimè digitum in lancem meridionalem protendens: aspiciant Domini mei, inquit, mihi enim oculi caligant, an non sit iste Mercurius, quem jam dudum oculis quæсивimus: ecce ut inter refractionum nebulas clarus apparet. Divinâ providentiâ factum, quòd impetrati à Rege è Senatoribus tres, aliquot antè diebus recentem astrorum notitiam, quam acceperant, ad observationem attulerint. Oculis namque nec livore nec humore suffusis, nihil de Mercurio capientes; alias autem constellationes omnes emensi, sua signis suis astra accommodantes, in audaciam fascini, quòd intendebat veterator, inveci: impudentissimè inquirunt; Non hic Mercurius sed libra est. Offundis figmenta Reipublicæ pro doctrina: aliud astra, aliud imperitia tua docet. Hæsit enim verò appensus in statera, & minùs habens, pro planeta oriente occiduum existimationis suæ fidus aspexit.

Cæ-

286 *Initia Expedit. Christiana ad Chinens.*

Cæteri quin etiam Magistratum Procere tædio vigiliæ jam propè tertiæ, moram inexpectatam, & noctem inassuetam dedignati, meritâ animadversione impostorem perstrinxerunt. Indignantibus illis ipse consternatione vasa colligit, & serò nimis adventantem Deorum nuncium diu moratus, fatetur tandē Mercurium ab itinere, nescio quò, divertisse, & pro ea die Chinensibus non oriturum, indormisse apud Antipodes: post dies autem quatuor aut quinque certius omni fidere conspiciendum. Binas igitur, quas designaret, noctes postularunt, quibus iterum iretur in scenam, ut tandem scientiæ experimentum faceret: quod Regi per illum sollicitato atq; avidè opperienti referrent. Elegit ille vigesimum nonum, octavi, & quintum proximi mensis, quo spatio temporis longissimè distabat à Sole Mercurius nempe gradibus viginti quinque plus minus, deberétque omnino conspici, si hæc differentia apparitionis in Zodiaco, non ut ipse ignoranter in circulo altitudinis foret computanda. Dejectum nihilominus speratâ comendatione exceperunt obviis ulnis nonnulli, ne omnino periret, eâ prorsus insolentiâ per quam nulla sine patrono est fabula. A Præside Collegii rituum alter, quod hominem non planè perditum vellet, consultavit fortuito cum socio, quid libello

bello ad Regem destinato de tota re actum indicari placeret? videbatur significandum apparuisse quidem planetam, sed inter nebulas non satis à quolibet præterquam Astronomo peritissimo observandum. Mahometanum non fecellisse, nisi inexpertos & imperitos. Non quibuslibet oculis fidem in aspectibus adeò delicatis haberi posse. Captum inter tenebras consilium non latuit propè nec opinanti huic consultori adstantem P. Adamum: minus latuit Tartarum, qui consultationi intervenerat: & indignissimè prostitutam sic veritatem ferens: nunquid inquit, oculos istorum omnium occæcare, aut ora claudere quis vestrum poterit, ut visa negent; non visa constanter præter veritatem affirmant? Neque ipsum effugit Imperatorem præmeditata fallacia; postea enim de hoc ipso actu edoctus egregiè complicem hunc inanis doctrinæ officio dejecit, quin & opponere sui defensionem parantem inauditum præcepit castigari.

Interea Regem, dum in specula res ageretur, duo æquè suspensum tenebant, curiositas de eventu observationis; & sollicitudo pro Patre. Moræ impatiens alternos ire & redire equites jubebat, qui annunciarent, quid ultrò citròq; cœli aspices decernerent. Præterea aliū cum duobus

bus Ephebis ad ædes P P. præmittit, qui Patri Adamo ab observatione reverenti Regio nomine suaderent: ne animum desponderet; si error ex Europæo calculo subrepſiſſet, recipere in ſeſe Regem quidquid foret quò ſeſelliffet: non ſolâ exactæ methodi cauſâ in expendendis aſtris à Patre traditâ hunc amari abs ſe: multis inſuper nominibus gratum ſibi illum exiſtere. Verùm deſenſio intra voluntatem ſtetit, & conſolatio auctarium benevolentia fuit, non ara neceſſitatis.

Ferunt Imperatorem eodem vespere aſſumptis novem Eunuchis ſpeculam conſcendiſſe, quam intra palatium conſtrui fecerat, eoque tympanum transferri mandâſſe, quod ipſe, quamprimum aulicus, allato de non viſâ Mercurij ſtella nuntio, ad Regem redierat, arreptis in victoriæ teſſeram bacillis, comploſis priuſ in ſignum lætitiæ manibus, exercuit, quaſi ipſe triumphum, non Pater duntaxat caneret. Æmulus interea in carcerem detrufus, ibidem ad alteram uſque obſervationis diem ſervatuſ eſt, ac tunc inde educuſ catenâ ferreâ collum obeunte novum in ſpecula ſpectaculum fecit; non jam tam inſolens aut eloquens, ac olim; ut qui ferreâ neceſſitate ſtringerentur ad modetiſſiam. At neque tum propitio ſidere adſtitit Mercuriuſ: evocari à latibulis non voluit: iterumque ars imperitum Aſtronomum & expectatio

statio convocatos hospites fefellit. Socii impostoris, qui primâ vice magno numero honoris causâ deduxerant, dilapsi ocyûs: Ipse in carcerem retractus, ibi temeritatis suæ supplicium & judicum sententiam dies aliquot expectavit, quam Sinenses exilio, Tartari pœnâ capitis definiverant. Attamen in tenebris copiosior lux perduto homini affulsit. Primum Pater Mercurium pro illo se apud Regem gratiâ & eloquentiâ quâ valebat, futurû spondit. Benignius postea Jovis fidus inopinatò affulsit. Nam interea ex Reginae Matris incolumitate, quæ virus morbillorum evaserat, in communi totius Imperii lætitia, cum aliis quàm plurimis criminum reis publicâ fortunâ servatus est.

Ita argumento planè recenti veritas Europæi calculi rursus comprobata novo fulcro firmata est in animis omnium. Nec dubium est, momentum illi ab ista jactatione prioribus illustrius accessisse. Quo enim olim tempore instaurandis Chinensium Ephemeridibus manus admotæ sunt, Doctor Paulus autoritate suâ judicium vulgi moderabatur, neq; erat, qui probatissimo viro audax refragaretur. De illo proinde Platonicum illud usurpabant præterea conticentes universi: ipse dixit: quasi verò veritati rerum intrinsecæ, atque imprimis observationum sinceritati sufficat unum, aut plures in eo studio versari,

T

ri,

ac censerī insignes. Petrus, qui suffectus fuerat, quod suffragium novæ methodo ab estimatione propria nequiret efficacius impendere, ad cælum & inspicienda astra, atque cum prognosticis conferenda provocavit; & verò frequenti observatione evicit illud, ut Regi persuaderetur artem istam non fallere. Iterum Mahometani hujus audacia crepantibus buccis personabat, incertam & inutilem esse methodum, supplendam domesticâ, aut saltem Mahometanorum: solâ Regis gratiâ & favore interim subnixam persistere. At ubi Marte, non verbis transigendum fuit negotium; ab ipsis sideribus submissum testimonium sinceræ doctrinæ, atque à rituum Collegio toti Imperio probatum evulgatumque est: Mahometanâ juxta atque indigenarum Astronomiâ Europæ palmam concedente. Cæterum Mercurius, qui calculatori imperito suis latebris tenebras offudit; non minus Præsidi Tribunalis rituum Mahometano impensè tunc faventi ominosus fuit. Anno vertente, ipso observationis olim habitæ die pœnas dedit studij in Astronomum illum: cujus sectæ plurimùm debebat, quod largitionibus maximis per eam devinctus, sibi, ac officio suo (erat simul de more mensæ Regiæ præfectus) oppidò, ac basilicè consuleret. Natus erat Regi filiulus, quem ipse, quod hunc Regiæ amor studiosissimè
com-

complecteretur, successorem Imperij jam tum destinaverat. Attamen aliter DEO visum fuit. Vix trimestre emensus parvulus vivere desijt. Tumulando huic ingentes expensæ, & Mausolæum Cæsare condignum assurrexit. Dies funeralibus, quin etiam hora, quâ tumulo inferri debet, pro more & reverentia Principum assignata, eaque septima matutina.

Expedienda Præsidi rituum incumbabant singula. Apparatum ille equidem, ac diem; non ita horam, fortè imparatior, observavit; cæremonijs ad meridiem usque dilatis. Monebant Collegij Mathematices Alumni, quibus præest Pater Adamus, septimam abijisse, atque octavam propè insequi. Ille non audiens, insuper asseclas admonet; ut composito mendacio errorem temporis Præsidi Mathematices adscribant; qui alienum à statuto demandasset, unaque ne quid promovendæ imposturæ omitteret, diploma decretorium temporis, ac momenti, sigillo Magistratûs signatum, substituto alio non authentico commutat. Piaculi res erat acerbissimè luendi, edictû publicû venerationemq; Regiâ fraudasse. Admissi tamen criminis olim certo evulgandi altum per multos dies silentium fuit. Prævenire poterat præses, & delictum, quod inultum diu latere non poterat, ultro fateri, ac veniam deprecari. Hæsit pervicax in proposito totos dies

quadraginta culpam, sicubi palam erumperet, illico regeſturus in Europæum Sacerdotem. Jamque Pater per ſuam diſſimulationem poterat videri delicti complex. Itaque inſidias libello ad Regem prævenit, & ſeriem facinoris enarrans implorat innocentiae patrocinium. Eodem die cauſa ad Judices relata, & abiudicata eſt Præſidi; tum quod horam assignatam neglexiſſet; quod ſimulatione apud Regem uſus eſſet; quod calumniatus Collegij Aſtronomorum Præſidem, omni exutus dignitate, in ordinem vulgi redactus eſt. Complex, qui operam fraudibus accommodaverat, carceri perpetuo mancipatus; Socii exilio condemnati ſunt: Nimirum ubiq; malo conſilio conſultori peſſimo; & foveâ primùm omnium iis, qui effoderunt periculosa.

Submotum fuiſſe de via hunc præſidem, rebus hujusce Miſſionis, ac converſioni Chinenſium impenſè profuit. Jam pridem ſuboffenſus iſte ſtudebat rectis artibus ſubdolè rebus P. P. ac Neophytorum paſſim incommodare; erupturus ut proximè videbatur, occasione datâ tandem in apertum hoſtem.

Ea verò, quæ mox geſta ſunt pro re Chriſtiana, in immanem ſcopulum, ſi ipſe perſtiſſet, planè incurriſſent. Per id tempus Regulorum Cantonienſium unus, à quibus tranſi-

tum

tum in Chinas debent impetrare Patres Societatis, incertum qua de causa, P. Franciscum Ferrari comprehensum, & in carcerem conjectum vinculis oneraverat: non nisi pactâ triūmillium aureorum pecuniâ dimittendum. Simul advenerant ab Europa Socii Amacaum, Lusitanorum emporium, Chinas ingredi flagitantes. Ad hæc P. Simon de Concha nuper Romanis literis renunciatus Visitator, Regno egredi ad Præfecturam suam nullâ ratione permittebatur. Itaque nactus liberum jam Regis ab adversario sibi hætenus plurimum metuendo latus; usitata, indultâque toties cum fiducia accessit, atque ætatem ingravescentem, & canos in obsequio Imperii multiplicatos præstendens petiit; uti Rex socios Amacai expectantes liberè Regnum ingredi vellet: ex iis nonnullos esse, qui mathematicas artes calle- rent, quique possent sibi per devexam ætatem, quamvis non in officio Magistratûs, saltem in munere Doctoris, ac Magistri succedere: Suffi- ciendos deinceps iis laboribus, quibus ipse per senium exequendis jam imparem se profiteretur. Persuasit quod rogabat, obtinuitque edictum Pater; quo cum Collegio rituum ami- cè & pacificè collato, publico senatûs hujusce consulto decretum est; ut non solum admitte- rentur, qui in promptu erant; sed & sumptibus è publico subministratis Pequinum usq; dedu-

cerentur, itinere sexcentarum & amplius Leucarum: Pater item Concha simili sumptuum obsequio deduceretur Amacaum, literis ad Pro-Reges ubiq; locorum datis, quibus admonerentur officii, & quantocyus expediendæ Regiæ voluntati se accingerent. Omnia deniq; quæ Senatus decreverat, iteratò inspexit Rex, confirmavitque.

Quo felicissimo eventu primùm stabilita Missio per Astronomicam Methodum receptam, & approbatos calculos Europæos, firmatæque exinde P. P. ac Neophytorum res in tuto, & à vexatione gentilium immunes esse cæperunt. Deinde ad publicam in fide instructionem & conversationem Chinesis Imperii adaper-tum ostium ingens; in publicam Pequinensium lucem, hoc est in Regni viscera, quæ procurre-re in partes omnes postea fidenti⁹ liceret, evo-catis plena cum potestate Evangelii præconib⁹. Quæ singula sanè eximia uni instaurationi Ephemeridum & Mathematicarum disciplinarū cultui in acceptis. Post DEUM referre, quando conatus cœteri fluctibus jactati perpetuis persæpe fefellerunt, quis pro-hibeat?

CA.

CAPUT XXII.

Moritur Rex, & Successor designatur.

AT ô vanas mortalium spes, & momentanea lucra! Prosperè satis aspirantibus è Regiâ Favoniis Religio Christiana per Imperium Chinenſe excuſura videbatur, ſociis ab Europa ſubmiſſis, & licentiâ Fidei diſſeminandæ latè impetratâ. Supererat, quæ votorum erat hætenus ſumma, Regis ad Religionem acceſſio. Non deerant indicia locupletiffima animi ad Chriſtiana ſacra inclinantis: non inſtructio, non hortator infatigatus P. Adamus. Verùm neq; volentis, neq; currentis negotium iſtud eſſe, ſed miſerentis D E I probavit eventus. Dilata in longum propoſita Regia, vel interceptit mors, vel in incerto reliquit. Ægritudo corporis per menses aliquot lecto Regem affixerat; Nunciabantur non uni per Regnum tumultus, facilè in mutati veteris Principatus, ac molitione recentis; quaſi nondum acquieſcentibus per omnia ædificij partibus exorti. Domestica, quamvis mærore nequa-

T 4

quam

quam laudabili, tamen improvidam, & ad corporis voluptates abjectam indignius mentem, percellebant mala. De cœlo non rara phænomena sinistri ominis partim vulgus, partim Regiarum aurium Astronomi recensabant. Utebatur hac ipsâ occasione provocando ad frugem Regi, cuius primum intererat cœli distamina pandere, P. Adamus. Monebat Regem, uti has cœli linguas non surdus pertransiret: magis illarum officium esse erudire mentem, quam fortunarum momenta: docere prius Dei placita, quam fati: ad cœlestia erigere mortales; non inclinare ad terrestria. Tribus itaque, antequam moreretur mensibus, vocato ad se integerrimæ memoriæ Evnucho Coreano, vade, inquit ad MâFA, & perfer; quod in dato heri libello prognosticum super cœli phænomeno, faciat mihi illud admodum terribile: animadverto quid MâFA intendat. Hortari me vult, quod auderet nemo alius, ut defectus meos emendem: Agnosco hominis fidem, & integritatem, qui pari candore mecum utatur, nec est in universa Regia, nec quæsitus undecunque potuit per Regnum hæcenus inveniri. A septima luna tentor valetudine adversâ, Provinciæ seditiones monent ac bella: credo de Imperio meo actum esse: Irato cœlo remedii nihil superesse arbitror, nisi quod ex morte

morte mea fortè speratur. Mallem, si posthac simile phænomenon contingat, nihil ultra nunciari. Quidquid agam, non deerunt sinistri astrorum aspectus; recedentibus istis pejora omnia succedent: Aliud, si quid consilii, quò studium applicem, succurrat Europæo, admoneri me velim. Non nescio, quòd totius Imperii Dominum me constituerit DEUS: Servi- vi utrique, quantum satis est, & quantum po- tui: detraxi corpori quantum possibile: unâ da- pe contentus, vili vestimento contectus; quid ultra requiritur? quid porro agendum? Quid- quid DEO placuerit, ut evenit, lubens patiar. Interea cœli minas assiduè mihi ingeri non a- mo: Omittat MAFIA terrores illos astrorum. Non perstringent animum, si ad aures non ap- pulerint.

Improvidè enim verò hoc nuncio testa se- cum commercia P. Adami, magis animi, quam fortunarum incolumitatem spectantia repulit Rex. Respondit itaq; per Eunu- chum Pater: Hortari se, ne despondeat animum Imperator: non defuturum unquam, ut ex animo consu- lat, quæ videbuntur felicitati Regiæ conduce- re: promoturum se fidelitatem, cujus opinio- nem nactus esset ad usque vitæ limites: Interea mandato acquiescere, & Deum deprecari; ut Regiæ Majestati in tribulatione sit adjutor, do-

T 5

nec

nec tempus quid agendum dignius, quam sincerè DEUS adorandus, assentiente aliquando ipsomet dictaverit. Vix reducem Eunuchum intuitus Rex, illico quid Mafa renunciet interrogavit: ille executus ordine singula; hæc inquit, non sine lacrymis coram dictata, à me perferri voluit. Itane verò reposuit Rex, talia ille erga me viscera pietatis? abi protinus, & nuncia: mortem minimè reformidare me, siue hodie, siue cras immineat: non habeo quod addam, qui Imperio moderando curam impendi, quam potui. Qui ulteriora moneret de more in reconditori aulæ recluso præter ipsum nullus fuit. Quare si Mafa perspicit esse amplius, quò prodesse populo, DEUM-que mihi conciliare valeam, omnino suggerat: Quidquid indicaverit, promptus exequar. Amicè semper illum habui, & hoc sponte, & ex corde: hoc ille nunc petenti vicissim reddat; ita sibi me unà devincturus, ac si omnia simul beneficia isto exæquasset. Ita tum equidem Rex ad votum Patris, verum alio distra-ctæ curæ sunt, an ex levitate promittentis, an internuncij fide?

Mense postero Rex totus incubuit expediendis concubine funeralibus, quam præter antecessorū morem viduam duxerat, & secundā à
legi-

legitima coronaverat, atque nunc etiâ post obitum Imperatricem dixerat. Modus sumptuum & luctûs supra dignitatem fuit. Dissimulari tamen poterat hæc infania in æstu affectuum juveniliū, si non unâ Bonziorum perniciēs in animum irrepfisset. Nocentior concubina moriens, quàm dum vixerat, superstitioniffima quæque abs Rege exequenda postulavit; atque ex his non postremum, persuasit Bonziorum amorem. Itaque ab eo die Bonzios undecunque adducere cæpit Rex: vestes aureis fibulis insignes singulis dare singulas (& erant, qui accurrerant ad funeris celebritatem, duo Bonziorum millia) in palatium illos, unde eorum Principem, eundemque stirpis Regiæ constantiffimè quondam proscripferat, inducere: Ceremonias, & sacra satanica superstitioniffimorum hominum ediscere, ac perditè frequentare: ad hæc Eunuchos, & ex gynæceo Virgines ad assumendum profligatiffimorum sacrificulorum habitum invitare, ad sectæ illius fanaticam professionem cogere, atque insuper ipse declinare in reprobum sensum, jamque à mortua pellice turpius Salomone dementatus, raturâ capitis, victu, & vestitu Bonziorum se discipulum palam jactare.

Non

Non defuit muneri ſuo, non tam amicitia, quàm profeſſionis Apoſtolicæ cauſâ Pater. Omnem aditum obſedit, ut repetitis libellis arguere, obſecrare, increpare, in omni patientia, & doctrina deviantem à recto oviculam poſſet. Ponebat ob oculos ſeriem Regum antecedentium, qui irretiti profanis cupiditatibus, aut impliciti ſuperſtitionibus, nihil minus quàm poſteritati Imperii conſuluiſſent: imò unâ ſecum Regna, ac Provincias in exitium hoc vivendi genere præcipitâſſent. Impudicos amores venenum eſſe docebat, quo pectus ac cerebrum inuſta nihil moderabile poſthac ſuaderent: obſeſſas à Bonziis aures, & vanis ludificationibus ſuperſtitionum irretitas, ſanioris conſilii admittere nequaquam aliud poſterum: prohiberi exinde curam Reipublicæ, Procerum ſtudia excludi, populi neceſſitates contemni.

At obfirmatus ad ruinam Rex, inſaniſſimi amoris æſtu percitus, devovere caput, prius quàm removeri à ſententia, & deſiſtere à ceptis ſtatuit. Quid, inquiebat, Mafa, tu ipſe religioſus cùm ſis; neſcio, quare de religioſis actionibus me reprehendas: Annon ferres ægerrimè? ſi tuæ Religionis exercitium inhibere tibi, ut tu me ab his avocare contendis. Verùm condono iſta affectui, quo in Perſonam te meam

meam ferri video; ac patior libenter hâc ab amante investivas. Concitator antea suæ causæ prætenderat patrocinium, quo Pater Procerum quendam, de proditiōe Regi suspectum, complecti visus fuit. Et istum caruisse noxâ demonstravit Pater, quando viri illius innocentiam vel inde confirmavit, quod ad sinistræ de se opinionis rumorem primum in aula subnatum illico sese, conjugem, liberos universamque familiam voluntati Regiæ, decretoriæq; sententiæ subjecerit. Attamen Regis animus inter præcipites affectus, & benevolentiae pristinae limen constituit; nec abjecisse reverentiam visus, nec tamen ad dictamen firmatae olim gratiae pollicitus emendationem. Ut expugnaret obnitentem, ad arma recurrit Pater, quibus complura alias impetrarat. Ex occasione phaenomenorum pro genio gentis ominosissimo, identidem aspectabilium Regia pericula, ruinas Reipublicae, Imperii convulsiones non judicio suo equidem dimittebatur, sed ex Chinensium jam olim Sapientia plerumque conspirante augurabatur. Nec simul deerat salubrioribus mediis pro salute Regis, pro rei Christianae, hâc vicissitudine admodum periclitantis, incolumitate à Numine imploranda, facientibus. Unâ cum Sociis Patre Ferdinando Verbiest, & P. Joanne Gru-

Grueber, supplicare apud Divinam bonitatem instantius cœpit, quò clarior animo Regio cœlitus lux affulgeret, & tandem ad recogitanda saniora fieret capax.

Non acquiescente Rege ab impotenti æstu, DELIS creatarum vanitatum accuratus censor effrænem audaciam compescuit. Omnium tam Tartarorum quàm Chinesium animos primum ista intemperies ab illo abalienavit. Deducebatur ab errorum, ac superstitionum Magistris frequens per Urbem, nunc hoc, nunc illud fanum aditurus, & adoraturus Idola. Apparitores interim, ac satellites, quorum curæ erat viam insternere, quâ deducebatur Imperator solitâ petulantia per occasionem mercimonia Chinesium, atque res omnis generis vœnum expositas, non modo diripere, sed & proculcare sunt ausi. Fecit hæc improbitas, ut sæpius per hebdomadam commercia, magno incolarum detrimento singulis sua cautiùs domi, quàm è publico servantibus vacaverint. Murmur exinde, atque indignatio populi; quin etiam veteris adagii metus increbuit; quò Reipublicæ exitiù propediem imminens denunciabatur; cùm nec ab ortu in occasum, neque ab occasu in ortum, ut aiebant, concederetur transitus; quod intercluso commeantium tam mercium, quàm munerum, perpetuo apud Chineses

ses fluxu atque refluxu sibi mutuò obviantium,
nunc evenire ferebant. Tartari verò, quòd
tempore maximè incommodo, relictâ domo &
familiâ cogerentur sequi, quocunq; traheret,
Rex, sæpius mortem, eâmq; proximam ei
comprecanti, voto fortè propinquiorem fece-
runt: Non fuerunt vani augures, qui diver-
bium Chinenfium portæ urbis inscriptum, vi-
delicet, *bis novem non excedunt octodecim*,
Imperij annis accommodabant, quos præteri-
tuum Regem vel nollent, vel non putarent.

Alij ex fronte templi, quod Bonzijs ædifica-
verat, binos oculos pro symbolo appingi quon-
dam à Rege jussos, qui vulgari proverbio Chi-
nensium benevolentiam designant, (*ambobus*
oculis te aspiciam, inquit) deviante aliquan-
tùm sensu applicabant ad recordationem Mo-
narchæ Antecessoris, cujus in Imperio mode-
rando ætatē, uti non inferiore, ita neque ulteri-
ore oculo erat perspecturus Successor. Referunt
celeberrimū olim Mathematices præfectū, qui
ante annos ter centum præteritæ familiæ Impe-
ratoriæ seriem tunc inchoatā, per ænigmata ad
exitum usq; texuerat: hujus quoq; ab alia stirpe
secuturi Principis obitum in finem decimi se-
ptimi, & exordium octavi conjecisse. Quod si
ali-

aliquando à signis cœli liceat metuere, Rege jam ex morbo decumbente, inde quoque conspectus cometes est, rostro Aquilæ conjunctus. Præfagus iste apud ominosam gentem, juxta antiquitatis, ac priscorum suorum Sapientum traditas eruditiones maximarum mutationum, omnium in se oculos convertit, ac deinceps quantumvis fabula, veritati prælusit.

Decumbentem ex febrili calore, quem morbilli erumpere tentantes visi sunt causasse; tum, ut valetudini bene precaretur; tum ut anni auspicia faustissima voveret, accessit Pater. Introductus ab Eunuchis, ne genua flecteret, à Rege prohibitus est: cæterum, quod meliuscule se habere crederet, propinari hospiti etiamnum grato potum CHâ, maximi honoris & benevolentia signum jussit; nec plura collocutus domum dimisit. Metu festinator Mors suprema hæc voluit esse officia, quæ alter alteri, imposterum separandus, impendit. Admisso posthac extraneorum nemine, triduum vix supervixit. Fuit tamen opportuna omnino hæc postrema salutatio. Subire Regis animum, jam sensim à vanitatibus avocatum, cœpit recordatio monitorum salubrium toties ab amico Europæo suggestorum: refricare memoriam cæperunt tot libelli supplices privato, publicoque

emo.

emolumento promovendo dati : pulsare pectus
proposita tam exaggerata , quæ sanus conce-
perat , paulatim ordine expendi , quæ respon-
dere rationi videbantur. Auditus à circum-
stantibus incusare suam negligentiam ; quod ad
extrema deductus , plurima quæ animo fede-
rant expedienda , aut præterire nunc , aut in
angustum contrahere compellatur : Pœnitere
se, quod præclarissimarum opinione suâ rerum,
opere suscipiendarum diem obire siverit. Tum
daturus experimentum seriæ , nisi forte , jam-
quoque seriæ pœnitudo , arrepto penicillo
puncta condonationis generalis, per Imperium
& præmiorum benemeritis decretorum duode-
cim , exscripsit. Illis , exceptâ rebellionē ,
parricidio , atque hujusmodi gravioribus flagi-
tijs , reos cæterorum criminum omnes dimitti
è vinculis : Proceres autem universos vel ex-
tollî ad eminentius fastigium dignitatis, vel eo-
rum merita muneribus erogatis compensari
præcepit : Populos pecunijs Fisco debitis ab-
solvit : Ad servos præterea , omnisque generis
subditos liberalitatem extendit.

Demum sentiens sibi jam jam abeundum, vo-
catis ad se quatuor Magnatibus fateri culpâ suâ
factum exorsus est , quod Imperium sibi a Ma-
joribus traditum malè gubernando nondum
pace firmâ constabiliverit : quod Regulos , ni-

mirum ejusdem cum Parente Sanguinis, minus
 quam occasio tulerat, erexerit: quod Matris
 consilia, Reipublicæ proficua, sæpe non admi-
 serit: quod de Patre & Avo bene meritis, &
 emeritæ militiæ viris perexiguum patrocina-
 tus sit: quod militiæ duces, ac milites frigide
 remuneratus sit: quod cupiditate congregan-
 dæ pecuniæ ductus, Mandarinos, Proceres-
 que stipendijs defraudaverit: quod ipse rebus
 curiosis addictus, multa inutiliter profuderit:
 quod populum identidem oppressum, non ut
 filios, sed tanquam alienos habuerit: quod Eu-
 nuchos probrosam gentem, præter prudenti-
 orum monita in palatium admiserit, ac fove-
 rit: quod denique Reginam nuper defunctam
 inordinato amore adamaverit, in eâque de-
 flendâ, tam sibi, quam subditis molestus ex-
 titerit. Postremo habere se filiolum octen-
 nem, qui tametsi non esset ex Reginarum
 aliquâ progenitus, propter ingenium tamen,
 quo magna promittit, aptum videri, qui in
 Imperio succedat, quem proinde, inquit,
 vobis quatuorviris mihi à fidelitate & probi-
 tate compertis unicè commendo: salvo tamen
 vestro arbitrio. Quibus absolutis inflexo ad
 quatuorviros capite, quod erat maximum re-
 verentiæ indicium, vestem petijt: Hanc cum
 dedissent, illustrem draconibus acu & auro pi-
 ctis

ctis, aviti generis insignē, eamque induisset,
continuò valesciens collectis cruribus ac bra-
chijs, ecce, inquit, abeo, ac mox decessit.
Laudatiore exitu dignissimus Princeps, si
prout edoctus fuerat, pleniori confessione,
& proficuâ magis ad vitam pœnitentiâ usus,
apertiùs exposuisset, quem se ex hoc sæculo
proficiscendo posteris censi vellet. Placet
interim iudiciorum DEI in hoc fortunæ, ac
virtutum unâque ætatis florentissimæ æstuum
fastigio concertantium abdita revereri potius,
quàm explorare.

Rege sub medium noctis vitâ functo, manè
insequenti Bonziji omnes, eorûmque affecclæ è
Palatio ejecti, unde venerant, postliminio sunt.
Sub meridiem loculo inclusus, ab omnibus,
qui illuc innumeri accurrerant, deploratus
est, atque è vestigio de coronando succes-
sore actum; quem postridie omnium consen-
su throno impositum, Reguli, ac Belli du-
ces, omnium item tribunalium Proceres, seu
Mandarini, ter genu flexo, & novies capi-
te ad terram usque inclinati adoraverunt.
Adoratio hæc aliquoties per annum agitur,
atque tunc universis in aulæ aditu ac vastissi-
mo atrio congregatis: Disponuntur primùm
hinc inde cum labaris, vexillis, aliisque par-
tim militiæ, partim pacis insignibus circiter

mille viri, ordine qui sequitur. Proximi aulæ, deferunt omnium colorum sericas, & holosericas umbellas, auro discolori pictas, manubrio similiter deaurato numero quinquaginta, nempe ab utroque latere viginti quinque. Succedunt flabella totidem, & ipsa opere phrygio venustè elaborata: Tum labara non absimilis apparatus ac pretij, non pauciora ter denis: deinceps vexilla prælongis hastis suffixa, representantia viginti octo mansiones Lunæ, stellis curiosè intertexta, auro fulgentibus, ac intercurrentibus Draconibus pari ex metallo efformatis venustè horrida. Post hæc minora vexilla brevioribus hastulis librata, universim centum. Deniq; multiplicium operum, & diversarum formarum figuræ globi, secures, mallei sequuntur, inaurata singula capulis aureis insistentia quinquaginta. Pro umbellis, eò quòd amplissimæ sint, quemadmodum & pro vexillis quibusque, propter horum magnitudinem sustinendis tres viri deputati, pro singulis aliarum figurarum duo: omnes veste sericâ rubrà rosis aureis distinctâ, elegantissimum ordinem emetientes adstant.

Ubi Imperator in aula consedit, signo per tympanum aliâque instrumenta musica edito, Mandarinî procedunt in medium, singuli pro gradu dignitatis suo ordine succedentes. Hisce prætergressis, altero per officiales, qui utrinque

que tanquam magistri ceremoniarum consistunt, natu edito, cæteri unâ paulatim procedunt; dum pro gradu dignitatis sibi competente, quisque locum per suggesta ære fusa, ibique ordine disposita, designatum teneat. Hic demum dum fiunt gradum, per deputatum ex Ceremoniarum Præfectis proclamatur, ut flectant: ac momento universi prosternuntur; Post iterum jubentur, caput ut profundè inclinent: & istud tanta cum symetria perficiunt, ut nemo citius, nemo tardius motu capitis imperata exequatur. Secundo & tertio eadem demandantur, & fiunt. Post ultimam genuflexionem, dum inclamatur, ut surgant, assurgunt simul omnes & tantisper stantes præstolantur, donec audiant per eundem, ut abeant; tunc enim simul universi retrocedunt, tamen ut nemo dorsum vertat, donec ferè intelligatur Imperatorem discessisse. Easdem ceremonias Reguli & Dynastæ per idem tempus observant, sed extra aulam in atrio contiguo, quod inferiori Magistratuum atrio, tribus intervallis per cancellos marmoreos distinctum, cubitis plus minùs quindecim assurgens incumbit. Expetitis hisce, aliquantulum adhuc consistunt extra suggestorum ordines, dum intelligunt nihil à Rege præterea præcipitum enim à Regulis facto initio constitutâ serie aulam egrediuntur.

Adfuturos adorationi , vestibus designati ordinis , & indepti gradûs insignijs instructos, venire convenit. Proceres primi ordinis , in vertice pilei , deferunt carbunculum auro inclusum , ad cuius basim anteriorem appenditur unio : In cingulo verò quatuor quadrata, explicant oblonga , auro circumdata , latitudine trium digitorum , longitudine quatuor plus minus , ex eo lapide , quem Mauritani invehunt , Iaspidi simillimo , nisi quòd durior , & aliquantum transparens , ac colore sit albicante. In centro quadratorum rubinum aut carbunculum inferunt. At his Proceribus Magnates, qui eminent supra ordines dignitatum, in quos Mandarinii omnes distribuuntur , solo cingulo differunt , cui lapides rotundos infibulant , & saphyrum centro inducunt. Reguli Rubinum in vertice , sed pluribus unionibus stipatum , & præterea in fronte pilei lamellam auream , in florem aliquem extuberantem gestant. Rex ejusdem formæ pileum, sed qui in vertice aureo ostendat unionem , magnitudinis ferè pyri moscatelli , ut vocant Itali , aut ovi columbini , pluribus ejusdem generis , mole minori consociatum , cingulum quoque deferat radiantissimum ex multiplici tam unionum , quàm gemmarum concursu superbum. Secundi ordinis Proceres , seu Mandarinii , gestant rubinum in vertice cum

mi-

minore altero ad basim ; cingulo bullas aureas innexis floribus protuberantes ; quarum iterum ex medio carbunculus prospicit. Tertij ordinis Proceres , vertice deportant gestamen aureum cum carbunculo ; sed ad basim saphyrum ; in cingulo verò , præter elaboratas floribus aureis bullas , nihil. Quarti ordinis , in summo vertice habent saphyrum , & ad hujus basim minorem alterum : & in cingulo bullas auro turgentes. Quinti , solo verticem saphyro ornant ; reliqua habent cum prioribus communia. Sexti ordinis , vertex crystallo fulgurat , ad basim saphyrum jungit : cingulum ex bullis constat cornu Rhinocerotis auro inclusum complectentibus. Septimi , verticem planè auro induunt , cui saphyrum ad basim , & ad cingulum bullas argenteas addunt. Octavi , verticem præferunt aureum sine lapide , in cingulo bullas ex cornu Rhinocerotis. Postremi , integumentum verticis argento elaboratum , & cingulum cornu bubali argento incluso exornant. Post hos Licentiati vertice columbam auream circumferunt , stylo aureo vermiculato insidentem. Baccalaurei eadem omnino , sed argentea deportant honoris literarij insignia ; utrique cingulo innexas bullas habent , hi quidem ex cornu bubali ; illi verò ex cornu Rhinocerotis.

Vestes ipsæ gradum & ordines ab invicem discriminant. Draconibus insignitas soli tertij ordinis, & majores è numero literatorum: ex numero verò militarium (Mandarinorū quippe alij literati, alij militares sunt) ab ordine quarto ad superiores induunt. Deferunt præterea, quæ omnibus vestibus superinducuntur quasi saga; hæc varijs tum volucrum, tum animalium, acū picta, vel intertexta figuris. rursus ordines distinguunt. Attamen, quia, cum illis libuerit, ista ponere fas est, ac maxime æstivo tempore ea negligunt propter calores, non ad rigorem distinctiva sunt, quemadmodum cultus antea descripti, quos sine gravi culpa nec omittere, nec usurpare quispiam pro libitu ausit. Lege insuper inviolabili observatur in palatio locus, cuilibet ordini designatus. Literati Proceres universi, in publicis actibus ad lævam Regis consistunt, qui situs est honoratior dextro, apud hæc gentes: Militares omnes dextram tenent, Rex semper Austrum sedendo spectat. Priores itaque ad orientalem plagam, ad occidentalem postremi locantur. Dignissimum admiratione illud; isthic esse tantam nationum diversitatem, quarum nullibi terrarum frequentior, ex tam vastis Chinesium Provincijs, ne dicam Regnis amplissimis, conjunctis modo iteratò Tartaris: Hos tamen omnes iisdem legibus, iisdemque consue-

suetudinibus, supra indolis discrimen multiplex, gubernari pacatissimè; nullo DEI amore, nullâ spe aut metu futurorum post vitam eventuum; solo decore facti, & honestatis ratione duci; atque in tanta unione animorum, non solum quoad ceremonialia, ac ritus, (in quos, quoniam Moscovitæ ante biennium legatione functi consentire nollent, cum dedecore, muneribus quæ attulerant redditis, rejecti sunt) verum etiam nunc fortuito in electionem pueruli in maximum Imperatorem & Monarcham, sine ulli⁹ vel notata obiter oppositione potuisse consentire.

CAPUT XXIII.

*De cura universim mortuorum apud
Chinenses.*

CHinenses æquè, ac Tartari, exquisitam curam in humandis mortuorum suorum corporibus locant. Putant etenim totius posteritatis felicitatem ex eo pendere, si Majores nacti tumbas ex ligno, quàm maximè incorruptibili, in illo conclavi subterraneo annorum seriem quàm longissimam possint exigere in emolumentum suæ posteritatis. Proinde Chinensium opulentiores sæpe trecentos, quingentos, atque interdum supra mille aureos in

V §

vita

314 *Initia Expedit. Christiana ad Chinenſ.*

vita ſeponunt, impendendos poſtea ſepulchro. Tabulas ex cedro, aliâque huiusmodi materia à ſexcentis, eoque amplius lucis ſummo labore advectas congregant: Ut cùm deceſſerint, ex iis loculos nanciſcantur, quibus recepti lateant æternùm. Forma ſarcophagi ad pedes, apud Sinenſes eſt ſtrictior, ad caput autem latior, & altior: ſuperiùs plana, tabulâ ſupremâ, imò & lateribus prominentioribus, quò earum craſſities appareat. Apud Tartaros ſuperiores tabulæ in cacumen per totam longitudinem inſtar tecti deſluunt, ipſæque tumbæ totæ foris depictæ: non admodum de craſſitie tabularum curant; Siquidem tumbæ ad aliud nihil ſerviunt; quàm ut in iis efferantur ad tempus cadavera: Ubi enim ad ſepulturæ locum pervenerint, unâ cum ipſis cadaveribus cremantur: ac poſt diem tertium collecta oſſa ex igne albicantia, in vas ex porcellanâ Sinicâ recondita ad ſepulturam ſervantur. Peculiari ſuperſtitione, an cura eos tumulant, qui ex variolis occumbunt. Hos enim centum omnino diebus aſſervant, priusquam cremant.

Student univerſi, dum vivant, locum tumuli deligere, & ſolum ſepulturæ ſuæ aptum, ac decentem designare; quem ſi in proprio fundo nō habuerint, alibi magno pretio coemptū compa-

pa-

parant. Conditiones illius opportunissima sunt; ut sit quantum fieri potest admodum siccus; à tergo nec foveam nec lacunam ullam habeat: ante frontem ne fluvijs præterlabatur, neque via publica transeat: ne ante se fanum aliquod aut turrim aspiciat: sitq; locus planus: nec antè, quàm retro depressior. Ad quamcunque tandem terræ plagam locum sepulturæ delege- rint; eum à tergo aggere semilunari circum- dant; qui agger in medio elevatior, paulatim ad anteriorem partem non æqualiter declivis; sed per monticulos quasi descendat. In hujus aggeris anteriori parte senior sepelitur à Chi- nensibus: filii ac nepotes per utrumq; latus or- dine descendunt non promiscuè, sed ad legem vetustioris ortûs. In medio mensa lapidea sta- tuitur; in qua comestibilia & odores, quæq; ad honorem demortui pertinent, collocantur: Singulis sui tumuli ex terra aggesti: Principi familiæ altior; cæteris paulò humiliores super- stant. Quod si quis de familia ad eminentio- rem gradum dignitatis emerferit; propriam i- pse sibi sepulturam adornat. In hac juxta di- gnitatem, statuæ è lapide, hominum vel ani- malium figuræ, utrinq; ad latus viæ deorsum eriguntur, & arcum quasi triumphalem pro cujusque facultatibus componunt:

reli-

reliquum spatium arboribus, quæ ferè omnes Cupressi sunt, conferitur, additurque murus per circuitum, si libuerit.

Tartari nonnihil aliter agunt. Tametsi enim quoad situm, & locum requirant omnia eadem, quæ Chineses; non tamen eodem ordine sepeliuntur; sed vel singuli seorsim; vel iuniores ad latus seniorum. Ultraque natio erigit lapidem cum inscriptione; quæ ætatem, officium, & Regia beneficia continet. Atque ne characteres ætate deleti pereant, ac demortui recodationem & merita unâ auferant; præter lapidem tumulo incumbentem Chineses alium quadratum, cum eadem inscriptione suppleturum alterius defectum, ad feram posteritatem de rebus gestis demortui erudiendam, in terram seu fundum sepulchri defodiunt.

Mortuo igitur aliquo quicumque sit, exemplo propinqui & amici conveniunt ad funus, & altâ voce complorantes illud circumdant. Tum faccum cannabinum plenum panibus compactis ex papyro, auróq; & argento obductis, ut planè aurei, & argentei videantur, ante fores suspendunt. Nobiliores verò albæ telæ tenuissimæ, & omnino transparentis frustum, cum scheda, quæ funus denuntiat, ad amicos mittunt. Qui constitutâ & designatâ die adsunt; suffitum, cereos, & pecuniam offerentes. Domum ingressi consistunt ante mensam, quæ tum-

tumbæ ex adverso in medio aulæ collocatur. Ibi suffitu accenso, & in mensa deposito aliquantulum retrocedunt, & quater flexis genibus capite profundè ad terram usque inclinato, simulque ejulantes, reverentiam mortuo, ibidem in fronte tumbæ depicto exhibent. Ubi surgunt ab adoratione, prodeunt pupilli, vel propinqui; qui ad latus tumbæ intra cortinas seorsim per id tempus flectunt. Hi de genibus advoluti venerantur hospitem, eidemque quater continuò in terram concusso capite gratias agunt. Recedentem alius ex propinquis comitatur; &, siquidem consentiant, invitat ad bibendum CHA, potum Chinenfium. Ubi aliquantum affederunt, hospes ad portam aut plateam deducitur. Finito tempore visitationum reditur à propinquis ad domum luctus: Unde funus ad sepulchrum, vel saltem ad portam urbis usque deducunt: Tum pupilli, quò se gratos ostendant ijs, qui inviserunt, accedunt ostia singulorum. Ibi etiamnum in veste lugubri, quæ ex cannabe satis aspera conficitur, opperientibus prostrati in terram, nec audentes ingredi, reverentiam pro exhibito nuper obsequio vice debiti persolvunt.

Tartari longè aliter funus instituunt. Ipso scilicet die, quo quis moritur, tumbæ inclusus, & domi deploratus effertur, (nisi Regulus sit aut Dynasta) Defunctum comitantur amici: utrin-

utrinque postea longo ordine ad rogam stantes, atque altâ voce deplorantes. Peracto ejulatu discedunt qui deduxerunt, ac domestici ignem pyræ supponunt, & omnia servatis duntaxat ossibus in cinerem redigunt. Reguli nonnihil amplius honorantur post mortem. Nam tunc domi, bis terve complorationibus exactis, statuuntur famuli utrinque ante aulam; qui dexterâ ostendent ea, quæ ex Reguli dignitate, & facultatibus erant: his galeas, illis galeros: his cingula, illis balteos: his gladios, illis arcus cum pharetris: alijs canes venaticos, & alia demum quibus assueverat, repræsentantibus: atque unâ, inconsolabiliter plorantibus. Non absimili ordine dispositi circumstant equi, pretiosissimis ephippijs instrati; quibus holosericos pannos ad sepulturam concremandos induunt, equisonibus fræna tenentibus. Tum camelos pari ordine oneratos, & quæ ad pompam funebrem spectant deferentes. Tympanistæ quoque, ac tibicines sub porta modulor quisque suos exequitur.

Die constitutâ deducitur funus. Præcedunt tibicines continuo triste carmen insonantes; Hos cameli viginti, aut triginta insequuntur è toto grege selecti; qui tentoria & utensi-

lia

lia ad locum sepulturæ deportant, ornati fræ-
nis sericis, & pellibus martium de collo pen-
dentibus. Post umbellæ sericæ: post umbel-
las flabella grandia picta, & deaurata. Se-
quuntur vexilla, labara, & quicquid est si-
gnorum militarium. Tum vasa aurea & ar-
gentea. Post tandem equi phalerati agmen
claudunt. Famuli supellectilem pretiosiore
gestantes, & sellæ gestatoriæ, quibus uteba-
tur Regulus postrema sunt. Locus sepulturæ
in formam muri storeis totus circumdatur: e-
rectis intra hoc spatium tentorijs patentibus,
pro abacis, & utensilibus: reclusis pro supel-
lectili pretiosa ad comburendum paratis. In
medio stat ingens aula constructa ijs storeis pro
cadavere deponendo. Ad hanc qui in proces-
sione fuerunt ultimi, consistunt primi. A ter-
go istorum cæteri utrinque prout dignitas po-
stulat, consistunt: Spatio reliquo, quod post
aulam diffunditur, mulieribus relicto. Ubi
omnes locum ingressi sunt; erecti stantes tam
viri quàm fæminæ unà omnes plorant ali-
quamdiu. Ploratu finito magistri ceremo-
niarum de Tribunali rituum ea, quæ ad sa-
crificium pertinent, apparant, mensas omnis
generis fructibus & bellarijs onustas appo-
nunt. Addunt etiam carnes paropsidibus

ar-

argenteis maximis impositas. Tum urceolum vini cuidam de nobilioribus Regulis porrigunt, qui liquorem tertio in altum elevat tanquam mortuo oblaturus. Inter hæc Regium diploma depromitur, quo Rex demortui merita commemorat, eumque titulo aliquo specioso cohonestat. Elogium istud delectus de Tribunali rituum elatâ voce omnibus genu flexis, atque attentissimè auscultantibus recitat. Prælectum diploma, ubi absolvit præco, in foculo ibidem apparato in favillas redigitur; atque unâ omnes ter capite ad terram demisso, simul assurgunt, iterumque complorant. Tum domestici pyram accendunt chartaceam collis instar elatam, undique velo purpurei coloris tenuissimo obvolutam, in quam vestes pretiosissimas, pileos, ocreas, ephippia, aurea & argentea vasa, fellam etiam, & lectum defuncti coniecta igne absumunt. Hisce in cinerem redactis quidquid argenti, vel auri confluit, extractum denuo chartâ convolvunt, ac demum post diem tertium congregati rursus igni tradunt, novis identidem alimentis adaucto, donec universa digesserit. Equi phaleris nudati scuticâ propelluntur in campum: liberumque est volentibus emere, dimidiato pretio persoluto eos habere. Quibus peractis abeunt invitati, Regulorum aliquo extra funeralem portam deducente, & gratias agente: nisi defunctus ejusmodi fuisset, cui ista officia jure debebantur. Sub

Sub hæc tempora translati Chinenſium ad Tartaros Imperij obierat ſenior de familia Imperatoria Regulus, quem, niſi ultro ceſſiſſet, regnum manebat. Huic pompa domi & foris, quam deſcripſimus, impenſa eſt: deducentibus funus honoris cauſâ ferè quinquaginta equitum millibus, alióque innumero comitatu. Optimus ſenex digniùs aliquid per animos viventium memoriæ tranſcripturus, juffit epulum pauperibus dari; quo eorum aliquot millia reſecti ſunt. Bonzijs eò, quòd nonnihil apud tumbam demurmuraſſent, tria aureorum millia, cum centum pannis ex holoſerico data. Poſtquam Patruus Regius obierat, eò quòd Imperium aliquamdiu gubernâſſet, duplo plures comitati ſunt: Mandarinique Chinenſes, coacti è palatio per urbem totam pediteſ proſequi funus, per nives & glaciem, hyberno tempore, bini & bini procedere longiſſimo ordine; donec portas urbis egreſſi licentia equitandi fieret. Idem ad funus fratris Regis ſacilitatum eſt; multò ad hæc nitidiùs ordinato proceſſu, & auguſtiore apparatu impenſo: prætertim quòd in pretio hic Princeps omnium maximo per Imperium eſſet, atque amabilis plurimùm & digniſſimus throno Regio haberetur.

X

Non.

Non contenti unâ pompâ sepulchrali Tartari eam post septenos dies aliquoties iterant: donec quidquid mortuo fuerat in delicijs, ac divitijs totum absumptum. Insuper si quæ concubina gratiosior, vel familiarior aulicus fuit; hi sponte pereunt suâ, & concubina (velit aut nolit) suspendio seipsam enecando comitari cogitur; ut defunctus in altera vita habeat solatium, quo juxta imperitam persuasione barbaræ gentis delectetur. Prudentiores tamen crudele hoc sacrificium postea detestati libello Regi oblato rogârunt, quò immanem hunc abusum lege latâ tolleretur; uti etiam profusionem sumptuum, ac vanam tantæ suppellectilis incinerationem prohiberet. Affectu non planè sublato volentium maritis atque amicis commori: consuetudo tamen interdictis identidem Regijs intercepta est plurimum: ac pro pannis pretiosissimis substitui jussi papyracei, qui convolutione, & picturâ foris adhibitâ veros mentirentur, singulos singulis aureis æstimatos. Plus sibi licuisse voluit nuper Rex in funere concubinæ Regiæ. Ipse funus extra palatii muros comitatus; ibi deposito ad tempus funereæ flammæ constitutum loculo per dies centum, quartâ semper sacrificari jussit: quibus solis ineptijs præter apparatus, ac materiam solennitatum supra

de-

decem millia aureorum expendit. Inter alia vanitatum edita spectacula mensas ipsas cum stragulis ex hoc holoserico igni impositas concremabat: dignam omnino poenitudine, quam in morte ipse postea praestulit, levitatem. Feretrum pretiosissimo panno attalico instratum fuit, quod insecutus ipse est praeter majestatem. Illud antecedeabant sellae tres gestatoriae ad speciem aureae; sed tantummodo deauratae, exquisitissimis undique gemmis insertis fulgentissimae. Praecedebant praeterea tres currus equis deducti, eodem artificio supra conditionem illustres. Ploratus aliquot millium hominum quotidie institutus; caetera superioribus affinia fuerunt. Retulit Quae- storum nonnemo absumpta tum supra octingenta millia: triplo aut quadruplo amplius elapsura, si concubinae illi sepulchrum parandum, ac funus deducendum fuisset. Verum his, qui irregulares fuerunt, omissis sumptibus, ad Regulorum in exequiis apparatus, quem caeteri in Republica digniores solent æmulari, aut imitari, revertamur.

Postquam igitur secundo ac tertio omnibus de-
nuo ad sepulturae locum confluentibus sacrificia,
& planctus peractus est; Tum demum pro sepul-
chro aulam pulcherrimam tanquam viro ædifi-

cant, muro undique cinctam; & juxta murum utrinque ædificijs varijs, ad modum ferè quo in palatijs delectabatur vivens associatis. In istis servos fideliores collocant. In aula bustum apparant supra quadratum tumulum è lateribus extructum: Circùm pulvinaria & sellam defuncti collocant, in pariete utrinque cingulum cum gladio, baltheum, & pharetram cum sagittis appendunt. In hanc aulam quotidie anno integro cibos inferunt, quos coram tumulo, quasi defuncto pransuro aut cænaturò apponunt, adstantes interim aliquamdiu ad latera, ac complorantes. Inferiorum ordinum Tartari, cum sint fortunæ cum superioribus imparis; ædificium ad busta non exstruunt; sed CHÂ, vel cibo allato, atque immediatè coram tumulo collocato discedunt, non ultra assistentes, nisi cum hoc honoris officium demortuo præter solitum præstant.

Chinenses è converso instructo magnifico apparatu, quando propinqui & amici conveniunt, præmissâ versùs defunctum solitâ reverentiâ domo hoc ferè ordine exeunt. Præcedit titulus nominis, dignitatis, & ætatis inferico rubro argenteis litteris depictus, præ longo hastili dependens. Sequitur longa series puerorum flores omnis generis ex papyro colorata, arundinibus præfixos, deportans.

Ad-

Admiscentur floribus formæ multiplices tam hominum, quàm animalium, hortorum, ædificiorum, aliarumque deliciarum oculos oblectantium. Ijs qui à pietate commendati fortè obierunt, trahis, seu vehiculis idola plurima elegantissimè insita præferuntur. In uno feretrorum defuncti imago prostat. Post hæc Bonzij cum cymbalis, fistris, aliisque musicis instrumentis aures verberant. Deinde histriones in equis, eo habitu, quo comœdias apud sepulturam acturi sunt, intercurrunt; multis interim per iter artificiosis ignibus crepitum excitantes: per cannas item teretes subvolantes in altum, atque in aëre gesticulationes miras exhibentes. Alij stant in equis, vel inverso capite, vel ex stapede unâ librati pendent, aut juxta equum pari velocitate viam decurrunt. Quæ omnia temperando luctui fiunt. Propinqui antecunt tumbam pedites. Pupilli loculo quàm proximi, baculis innixi, atque etiam à famulis fulcientibus brachia, incedunt simulatis viribus præ mœrore defectis. Feretrum defuncti sericis, & preciosis pannis instructum, ad minus octo; ut plurimum sexdecim; aliquando etiam triginta duo Sandapilarij deferunt. Fœminæ omnes in sellis gestatorijs sequuntur, præcedens universim virorum agmen, quod ordinibus passim vel

326 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*

equo, vel pedibus admiscetur. Cum ad locum funeris ventum fuerit, ij, qui pompam ducebant, in papyraceum omnia cumulum coniecta supposito igne succendunt: tum ad mensas ibidem coram sandapila varijs fructibus, & suffitu instructas additis utrinque porco, & vervece exenteratis, & purgatis accedunt. Hic digniores duo vel tres pro omni turba libato suffitu accendunt odorama; unaque his recedentibus circumstantes flexis genibus, identidem assurgentes quater supra relatum demisso capite reverentiam repetunt. Secedunt postremo ad latus, & locum capeffit ante omnes, qui ad signandam defuncti tabellam accessurus est. Jam enim antea Chineses tabellam apparant triū circiter digitorum latitudinis, vix ulnā longiorem. In hoc descripto nomine, & conditione defuncti, primam litteram hanc 𐤀 quæ Regem significat, quasi otiosam præponunt: Unde qui eam in hac funerali celebritate signaturus est, cultissimis vestibus, atq; ijs, quibus Regem accessuros uti pro ratione dignitatis oportet, indui necesse est. A duobus ceremoniarum præfectis deductus iste, oblato penicillo prius omnes circumstantes pro se deprecatur, professus se hoc munere indignum. Tandem supra litteram in fronte tabellæ præscriptam, ac nigro colore depi-

depictam addit rubrum punctum, hac ratione
Æ: tum enim ex ea voce, quæ Regem signi-
ficat fit altera, quæ Dominum sonat, ut ita-
cum nomine demortui prius subnotato evadat
sensus integer: nempe Dominus talis & talis,
&c. Hæc illa postea tabella est, quam pro-
pinqui domum referunt cum defuncti effigie;
ut quot annis sæpius in illa parentum suorum
memoriam venerentur, quæ effigie quoque
vetustate deletâ perdurat longam annorum
seriem superstes. Inscriptione peractâ enco-
miales idem præit universis totidem, ut antea,
genuflexiones & reverentias: reliqua abeun-
tes libitinarijs permittunt. Porro antequam
discedant vel in domo ex storeis erecta, vel in
proximo fano hospites convivio excipiuntur;
in quo primum poculum pupillis, ad abster-
gendas, ut ajunt, lachrymas propinatur, atq;
si lubet ad comedendum; & ad audiendas co-
mœdias diutius subsistunt. Domum redeun-
tes Táu Sûs aliquot congregant (sectæ genus
est apud Chineses à tribus millibus annorum
per Lâu cù Confutio coævum inventum) hi
totam domum à spiritibus expurgaturi accur-
runt: aspersâ aquâ, nescio quâ, ut putant,
eos amoturi, ac quietem domibus procura-
turi.

Vestium non una æquè apud Chineses, &

Tartaros in funeribus est ratio. Habitum cum luctu per successum annorum variant: Utrique tamen albo universim utuntur. Primo insuper anno Chineses tam viri, quàm foeminae induntur cannabe crassâ, & foraminibus perviâ, quâ etiam capita involvunt: calceos rudes ex albo paño deferunt, ac fune cinguntur: Tanquam qui neglectu corporis dolorem ex parentum morte conceptum testentur. Secundo anno vestem ex subtiliori panno assumunt: pileum ordinario similem formâ, non colore: calceos nitidiores, & jam discincti pergunt. Tercio anno sericam admittunt: nec disparis materiae, tametsi albi coloris, pileum; aut etiam ordinarium, qui niger vulgò esse consuevit. Porro novem menses censentur annum luctus implere: tempus quo in utero gestati sunt, in luctu demortuorum ter repetito non excedens. Hoc interea toto tempore in maxima quamvis dignitate constituti, officio se abdicant, vacationem ipso Rege lege Regni probante. Si fortè per id tempus, praesertim initio, invisantur, non audent hospiti ex adverso, vel juxtâ, more cæterorum, assidere, sed in humili scabello accumbunt. Primis potissimum mensibus non modò cibos jejunantium tantum adhibent; abstinentes à carne, vino, piscibus, lactiniis, & aliis hujusmodi; sed & planè insipi-

pidis vescuntur, sale & aromatibus nequaquam conditis. Pro uxore, fratribus, filiis, cæterisque propinquis tempus luctûs quemadmodum brevius est; ita vestis lugubris, ac victûs ratio perquam melior. Deflendis parentibus filii triennium impendunt; quod etiam tempus uxori pro marito mortuo præscriptum est. Seniore filio, ejûsve uxore, seu majore nuru mortuâ, parentes annum luctum assumunt: quem ejusdem maritus pro uxore mortuâ gestat; itémque fratres pro fratribus observare necesse habent.

Tartaros quod attinet: in luctu omnes tam de familia, quam propinqui talarem tunicam ex albo panno induunt: eamque simili materiâ, in circulum convoluta constringunt: ocreas ordinarias sed quàm possunt attritas: pileum consuetum detractis tantum floccis ex serico rubro, pro ornatu impositis, gestant: barbam & capillos sylvescere patiuntur. Exacto mense ex papyro aliisq; utensilibus focum faciunt, in quem detractum cingulum singuli iniiciunt, hoc pacto renunciasse se luctui profitentes, postea solito more incedunt. Vicini autem, & amici, aut detractis tantummodo ex pileo floccis; aut retentâ habitus ordinarii formâ, materiam duntaxat nobiliorem viliori permutant. Nō magos

X 5

illos

illos spirituum domitores, non spiritus infestos curant. Mulieres Tartariæ, dum lugent, ornatū corporis, qui aliàs niger, & honestissim' est, in albū convertunt. Pro integumento capitis, quod aliàs crinib' intortis simplicissimè contegunt, albam vittam, sed cinguli in modū complicatam assumunt, quā caput coronant, vittæ appendicib' per humeros defluentib'. Singulæ baculū arundineum albā chartā obvolūtū, manibus præferunt, dum ad plorandum accedunt: egregia conditionis humanæ, quam deflent, vel apud idiotas symbola, ac barbaros documenta.

CAPUT XXIV.

De funeralibus demortui Regis deq; juramento fidelitatis successori præstito.

AD Regium funus, unde discessimus, post-
aliminio revertamur. Ab obitu die postero, quæ octava primæ Lunæ fuit, circa meridiem loculo inclusus Rex est, vix ullus in urbe Tartarus publico officio præerat, qui unā cum uxore, & filiabus non advolaverit. Atria exinde omnia ita redundârunt, ut quantumvis capacissima transitum vix darent. Nobiliores in atrium interius, aulæ Regiæ proximum recepti

cepti sunt. Aliquoties omnibus simul flentibus
deploratus Rex est; & quod mirum in planctu
prosequendo, continuandoque servatus ordo.
Tartari omnes in octo vexilla planè distincti,
binis ac binis in aulam introductis postquam
deplorassent, succedentibus aliis locum con-
cedebant. Itaque sine defatigatione complo-
ratio continuavit: vicinis atriis cum remotiori-
bus ultro citroque comitantem turbam euntem,
rede untemque permutantibus. Non defue-
runt interim iique plurimi, qui toto triduo in-
signi inedia laboraverint; dum excedere atriis
non auderent ipsi, nec famuli intro suppetias
laturi admitterentur.

Miseratus turbæ per inediam, & incommoda
defecturæ P. Joannes Adamus, quartâ post Re-
gis obitum die, per libellum Gubernatores orat;
ut de publico victum communi necessitati ad-
ministrarent; aut multitudinem abire domum pa-
tiantur. Adesse mulieres pro imbecillitate,
sexus tantis incommodis impares: Adesse viros
ætate grandævos, valetudine fractos, ferendo
oneri diuturno inassuetos. Vix libellum obtulit
Pater, cum Gubernatores laudato consilio, con-
festim populum omnem dimiserunt, statuerunt-
que, ut sequentibus tantum septem diebus
Mandarini omnes summo manè aulam
ingressi

332 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*
ingressi semi- horæ spatio; quo tempore hinc
Bonzii, inde RAÚ sū suas deprecationes decan-
tarent, complorarent & ipsi: quo tempore ex-
acto quisque ad Tribunal suum reversus, ibi
acquiesceret, & statutum pro Rege jejunium,
menstruum videlicet, observaret. Præmise-
rat Pater perendie libellum aliū, exigente
id officii sui ratione, quo descriptionem phyfi-
cam corporis, ac motūs Cometæ quattriduò
ante spectati complexus, simul prognostica
priscae Chinensium Sapientiæ, seu veteri fato
peregrini sideris, seu mortalium persuasione
communi, plerumque de sua felicitate multū
anxiæ, ac sibi suspectæ, mortem Principū nem-
pe, ac bella comminantis, addidit: quæ præsens
fortuna amplius nunc vulgò exaggerabat, ac
confirmabat. Eam quoque ob causam suborto
maligno phænomeno, dum gravius à morbo
periclitaretur Rex, suppressa ejus observatio,
& de eo disceptatio nuper fuit: ne ominosis ut
plurimum animis, ideo quia rerum naturalium
imperitis, & ignaris finium, quos natura, &
DEUS in agendo prætendit, aggravaret dis-
cussio novitatis aëreæ Principi molestiam, ac
populo calamitatem. Executus postea suum
munus est fructu multiplici. Per Cometæ ex-
positionem quippe juvabat plorantes, dum ista
phænomena pro signis infortuniorū juxta per-
sua-

suasionem vulgi adduceret: quasi quod cæteris
arrideret oculis, novo isto inducto collachry-
mari cælum publicis calamitatibus velle vide-
retur. Consolabatur sperantes, dum pericu-
la quæ singulis impendebant, unâ Regis morte
absumpta suaderet, tanquam cœli tempestatem
excusso in aulam fulmine sedatam. Timorem
quin etiam intorquebat in eos, qui Providentiæ
Divinæ, ac cœlestium incurii, perditè vive-
bant: admonitiones ajebat, & flagella improbo-
rum eminus interdum ostentari, ut caveantur,
ediscantq; mortales aliud præterea esse, quàm
quod oculis ac consuetudine capimus quotidie,
quod rebus humanis etiam potentiorum præ-
sit. Eruditionem demum augebat literatis;
cometarum causas & origines exhibens: effectus
ac vires expendens: docens aut nulli, aut præ
reliquis magis nemini, noxios esse, quia aspe-
ctabiles omnibus non in sequiorem potius
quàm meliorem fortunam naturâ inclinantes;
quia nullius æmuli aut familiares. Omnia ex-
perimentis, aut connexionem ad invicem rerum
creatarum productis comprobabat. Cæterum
affirmabat divinationes tantum esse mortalis
audaciæ in abdita placitorum divinorū impro-
vidè involantis: quæ fidera hæc pro internūciis
agnosceret DEI decretorū, particulares per or-
bem

hem eventus designantibus ; cuius tamen consiliarium nemo ulquam egerit. Gubernatores grato animo suscepere laborem observationi cœlesti impensum. Unâ confirmârunt privilegium Præsidis Mathematum; ne libellos per cætera Tribunalia præmitteret, dum tandem Gubernatorum oculis admoventur: Jusserunt illos, ut nuper Regi, nunc etiam sibi sine arbitris præsentari. Ad hæc mandârunt, rata ut habere se Pater significaret, si è re gubernarent, si secus, fidenter admoneret, ac corrigeret. Simul, honoris amplissimi indicio, volverunt Patrem in eodem pulvinari secum accumbere.

Decimâ quartâ primæ lunæ præstitum novo Regi fidelitatis juramentum est. Singula tribunalia seorsim, ne multitudo obstaret, in interius aulæ atrium deducta sunt. Primi, ac secundi ordinis Proceres ad superius atrium ascenderunt. Ibi ante funus defuncti Regis flentes, reliquis unâ complorantibus audiverunt prælegi juramenti formulam: quâ perlectâ, ibidem combustâ simul omnes ter flexis genibus, & tertio demisso ad terram capite defunctum in testem facti invocantes, venerati sunt. Tum digressi ad Idolorum templum diverterunt. Ibi iterum ratificantes juramentum præ-

præstitum paribus ceremoniis incepta perfec-
runt. Pater, quoniam ante Idola jurare non
erat conveniens, Gubernatores accessit, pro-
fessus se legis divinæ præconem non debere,
ante Idola flectere: quare ipsi, ut alio loco hæc
præstaret, indulgerent; Responderunt perhu-
maniter: tametsi MAFa non jurares omnino;
nemo est, qui de animi tui sinceritate, & in
Regem fide dubitet. Nihilominus, quando
cum cæteris idem præstare paratus es, hos pro-
hibitu, sive domi ante Dominum cœli, sive
quocunque loco facias, perinde habebimus.

Ablatis die septimo ab obitu Regis sacrificu-
lorū à funere temporaneis & storaceis tectis,
in libero atrio Proceres confederunt. Primo-
res in aulam vocati, reliquis extra ostium stan-
tibus, ac prosequentib⁹, initium comploratio-
nis dederunt. Duravit hæc solito diutius pro-
pter Reginam matrem quæ accesserat, atque
cum gynæceo præficam agebat. Tum ex ten-
torio, quod coram funere stans ad latus aba-
cos continebat, exportata vasa aurea & argen-
tea non pauca; mensæ item, quæ funus ambie-
bant, bellaria in paropsidibus argenteis cumu-
latissimè deferentes; & coniecta in ignē omnia
unà aut conflagrârunt, aut colliquata sunt. Re-
liquo tempore, uti præcedentibus diebus, qui-
bus ad lugendū procedebatur apparitores, &
sa-

336 *Initia Expedit. Christianæ ad Chines.*

satrapæ quæque ad Regem pertinentia manibus gestantes, item equi, signa, & vexilla, aliæque ad pompam spectantia longo ordine proposita circumstabant utrinque in aditu palatii; nec nisi Mandarinis egredi incipientibus, recedebant.

Primâ secundæ lunæ idem ploratus, eadēque ceremoniæ peractæ, ipsâ summo manē Reginâ Matre assistente, & succensis iterum mensis, quarum unamquamque quatuor viri deferre vix poterant, in stragulis quoque, ac vestibus rogo injectis. Postero die ad deducendum funus convenerunt: quod retro palatium in aula propinqui collis, qui pro Regum deliciis cervos, lepores, & damulas alit, deponendum interim erat, donec Mausolæum Regale alibi construatur. Via primū, quæ ad collem ex palatio deducit, terrâ flavâ æqualiter, & planissimè instrata fuit. Pulvis namque, qui Pequini est multus, & molestus, terrâ aggestâ per plateas compescitur, ne officiat oculis; quin etiam, ut resurgat minùs, aquâ identidem aspersâ tenetur; unâq; solidatur pavimentum, ne quàm levissimè vel pedem offendat. Eo Procere universi; atque hos inter pro ratione officii P. Adamus progressi: Omnes in veste lugubri, hoc est, albi coloris; utrinque deinceps

ceps per viam collocati, feretrum ac tumbam deduxerunt. Præcedebant Elephanti novem turriti omnes: Cameli quadraginta, frænis aureo fibularum complexu innexis, & martis pellibus, sub collo animalis defluentibus, adornati. Ferebant hi tentoria, aliâmq; supellectilem, stragulis rubris omnes instrati. Post deducebantur centum equi frænis è flavi coloris holoserico sine auro; hastilibus tamen deauratis, quæ præibant tympanistis ac tubicinibus aliisque instrumenta musica deferentibus centum. Sequebantur mallei deaurati quinquaginta; posthæc vexilla diversorum colorum, & aureis partim, alijs feris animantibus, avibus, & viginti octo constellationibus intertextis atro, ut alia quæque picta, omnino centum. Tum iterum mallei quinquaginta: quibus succedebant equi ephippiati centum: quorum ultimi triginta deferebant onera pretiosa, pannos videlicet holosericos, & vestes Regias ad comburendum. Istos à tergo excipiebant juvenes viginti, portantes singuli pharetras Regias, pluribus gemmis, & unionibus ornatas, cum sagittis & arcubus quos immediate anteibant canes venatici duodecim insigniores. Præferebatur Regio feretro per sexdecim bajulos lectica Regia, quâ vivus devehî solebat, deaurata splendidissimè; atque in apice globo aureo terminata. Bajuli uno colore, eoque croceo,

X

rosis

rosis aureis distincto , procedebant induti. Claudebant antecedentium agmen vasa aurea & argentea quàm plurima. Eminebat posthæc Regium feretrum panno aureo , hyacinthinis nubibus , & floribus acu pictis consperso instratum ; penes ibant hastati milites , & alij rhomphæis armati. Funus à triginta duobus colore croceo , & apparatu aurearum intercurrentium rosarum vestitis deportabatur. Sequebatur Regina Mater in lectica purpureo serico obvoluta. Tum lecticæ septem , albo panno gossipino indutæ ; singulæ singulas vel Reginas , vel concubinas deferentes. Non longo post has spatio Magnates plurimi , pedites omnes ac deinde Proceres universi turmatim , iique , qui secus viam flexis genibus receperant funus Regium simul confuso ordine secuti sunt usque ad collem sepulchralem muro antea circumdatum. Verùm dirupto muro facilis brevi patuit via. Primorum ordinum Proceres subierunt atrium aulæ , ubi portitores cadaver deposuerant : Ibidem aliquamdiu stantes complorârunt , reliquis idem quaquaversum facientibus. Tandem unus ex præcipuis Regulis vinum in phiala aurea ter elevavit , omnibus simul ter ad terram caput inclinantibus , Phialam Regulus inclinatam loco sacrificij obtulit. Ornata deinceps mensa coram feretro floribus ex auro & argento intexto inspersis. De-

mum

munum acerræ varijs generibus odoramentorum repletæ, ac renovatus planctus productior: donec dilatis in crastinum cæteris ritibus discederetur. Nec omittendum istud: quod mutatis humeris funus ad collem deportatum sit. Ab aula quippe ubi assumebatur, ad portam usque palatij maiorem detulerunt Regium cadaver Magnates. Hic exceptum Nobiles aulici extra portam atrij deportaverunt. Ibi demque consignarunt ijs, ad quos ex officio spectat servire viventi, eumque, quæ iverit, comitari. Ante portas singulas præcipuus Regulorum, flexis ante tumbam genibus, vinum in phiala aurea repetendo offerebat, quod oblatum, manibus in altum elevatis, Tribunalis rituum Præses reacceptum seponerebat, simul unâ cum secuturis libaminibus postea effundendum.

Postero manè, qui fuit vigesimus septimus à die obitus, ad funus iterum omnes conveniunt, & quisque loco deputato consistens communem luctum ac deplorationem renovavit. Postea oblatione, ut heri, peractâ, diploma à Rege filio datum laudes defuncti parentis continens perlectum est. Proceres lamentatione replicatâ in atrium reversi. Quatuor interea ex præcipuis Magnatum in velo expanso protulerunt vestem defuncti Regis pellicam martiarum pellicum, cum pileo, unionibus, & gemmis in-

vertice extantibus, confito: culcitram item ex
ijsdem martis pellibus pulvinari substerni soli-
tam: alij cum stragulis decem, totidem muta-
torias vestes regias: alij detracta magna ex par-
te ab equis ephippia cum phaleris; vexilla cum
flabellis, aureas item laminas hastis suffixas,
ac sellam Regis gestatoriam advolverunt cu-
mulo papyraceo, quod velum ex flavo serico
obductum contegebat: Simul omnia suffusis
ignibus injecta sunt: quibus additæ mensæ cum
pannis holosericis decem millibus; aurea & ar-
gentea vasa: pretiosam planè supellectilem ci-
neri ac terræ redditam, unde olim emerferat.
Jam aurum argento mixtum in rivulos deflue-
bat, cum cingula quoque ex panno albo cir-
cumligata renibus, de more luctûs, Proceres
dissolverunt, unâque in rogam conjecerunt
imposterum à luctu liberi. Veste demum fu-
nebri eodem in loco positâ recesserunt.

Post triduum denuo reversi; sed primi dun-
taxat ordinis Proceres, novum cum Tartaris
cæteris, Chinenfium exclusis, funus instru-
xerunt. Eadem per omnia ceremoniæ adhi-
bitæ: ijsdem cum umbellis viri, aliisque signis,
equis etiam deductis, ac camelis adstiterunt.
Magnates qui nuper, cœlo aperto protulerunt
vestem Regiam cum pileo unico tantum, sed
ingenti unione in vertice adornato; hanc gran-
di cum ejulatu in similem nupero rogam, unâ
cum

cum aliquot ephippijs per uniones ac lapillos pretiosè distinctis, in ignem conjecerunt. Post hæc suam quisque domum reversi. Ceremoniæ istæ in centesimum diem, post brevia intervalla, sæpius repetuntur totâ urbe interim à musica & ludicris feriante. Etiam post centesimum diem continuatur honor defuncto, noctu diûque per vicissitudines excubantium Tartarorum custoditur locus, & dispositi per distributa tempora sunt varijs in locis chori, qui alternatim tubis, lituis, buccinis, aliisque luctum cientibus instrumentis triste carmen, & ad lachrymas provocans, per sylvam omnem totas noctes personent: neque hîc quoque terrarum defunt, qui disparibus tonis ab iisdem instrumentis musicis nunc convivas delectent, nunc ad funera mœrorem concinne moveant. Biennio exacto, postquam tempus efferendi ad constitutum sepulchrum cadaveris advenerit, more superioris Imperij (siquidem vetera novis hospitibus placuerint) Mandarinî omnes, illud extra portam urbis pedites deducunt. Ibi flexo poplite, solita cum inclinatione, Imperatori quondam suo supremum vale dicent. Regressuri posthæc Chineses ad propria, paucis qui eminentioris ordinis sunt, funus ultra concomitaturis. Tartari verò non poterunt non ad usque locum sepulturæ deputatum, Pequino viginti quatuor leucis distitum, Regio Mausolæo designatum prosequi.

Quid autem in hoc regio funere charissimi Principis P. Joannes Adamus? quis illi potissimum, ac singulariter sensus in luctu communi? Respondebo verbis, quæ ipse subscripsit: Ego verò inquit, luctum debeo Regi singularem; quia septendecim annis, quibus Imperio præfuit, singulari benevolentia, & amore constanter me complexus est; fecitque ad meam instantiam plurima toti Imperio utilia: fecissetque etiamnum plura, uti promiserat; nisi inopinata morte, viginti quatuor annorum florentissimus juvenis, perspicacitatis, & ingenij incredibilis, fuisset è medio sublatus.

Cæterum inconstantia humanorum affectuum illud documentum fuit, quod Regem istum, quem vivere non multo antè tædebat multos, nunc conversis studiis sui relicto desiderio maximo defunctum, plurimi sint prosecuti.

Ex libellis supplicibus, quos magno numero ei quondam obtulerat P. Adamus, septuaginta selegit; in quibus consilia nonnulla suggererat, partim jam executioni tradita; partim in aliud tempus dilata: eosque ad Gubernatores detulit, qui, quæ possent prodesse, exciperent, unaque perspicerent, non sine causa Europæum abs Rege dilectum, fortumque fuisse. Fuerit olim unum adolescentem sibi devincire promptius, quam disparis ingenij firmataque æta-

tis

tis modò quatuor : nihilominus germana sinceritas etiam apud istos valuit. Acceperunt gratanter , quæ in medium pro incolumitate Reipublicæ publica privatæque sanctè consulebantur. Addiderunt & illud : quòd cùm in agnomine ac titulo, jam olim à Rege P. Joanni Adamo designato , litera quæpiam cum moderni Imperatoris nomine coincideret , postulassétque Pater , ne sinistri ominis hæc alterutri foret occasio ; uti literam hanc alterâ permutarent : Ipsi illico in vota descenderunt , ac pro eo , quod per characteres sonabat nomen *penetrantem res cælestes magistrum* , substituerunt literam quæ significet *penetrantem sublimissimam quæq; magistrum* : Reginâ matre , quæ etiamnum vivit ac favet unâ rebus Christianis , ac Patri literæ permutationem postea probante.

Restitutum quin etiam Patri per Regni Gubernatores Tribunal alterum mathematicum fuit , quod receptum intra palatium , anno superiore tradendum Eunuchis , ademerat Rex. Morem enim ille priscorum in Chinis Imperatorum prosecuturus , undique Eunuchos acciri fecerat , quos per numerum multiplicum Tribunalium dispergeret , præficerétque. Interius itaque illud mathematicum collegium , futurum cùm Regia specula ad aures quotidiana-

nas, ac manum Principis, uti penitiora quælibet Eunuchis attribuerat; ita tamen, ut illos præfides eorūque contribules P. Adamus, aut ejus discipuli in calculo Eclipsium, & observationibus astrorum, aliāque re astronomica edocerent. Præfecturam hanc nuper Mahometanus æmulus, & nunc sciolus quidam, qui differentiam meridianorum non advertens, cavillabatur Solis in signa Zodiaci ingressum disparem, quem in Ephemeridibus pro alijs atque alijs regionibus rectè assignatum pro errore magis erroneus ipse notaverat. Verum Gubernatores, cæterique tribunalium Proceres facilè ambitiosorum artes edocti, atque existimationi pridem tuto conceptæ insistentes, unum duntaxat Mathematicum foris, atque in palatio esse Præfidem voluerunt.

Eunuchos à Rege nuper evocatos, & in palatium congestos; jamque supra sex mille recensitos, Gubernatores iidem, depulsis ab aula quinque eorum millibus, in ordinem redegerunt: gentem videlicet non modò inutilem, sed & planè perniciosam. Propediem idipsum facturos sese adversus Bonzios, Táu Sum & Táu Sum sacrificulorum quisquilias, professi sunt. Oderunt nimirum deprecationes, ac ululatus immanes ac vanos istorum, quos ad cadavera personant. Item cæcas præstigias, quas spiritibus imponere & opponere nituntur.

tur. Pugnare hæc, inquit, cum Imperij hujus fundatoribus, Avis, ac Proavis Regis demortui, qui nunquam istis ritibus, nullo rationum præsidio fultis, sunt usi. Ita postquam lucra deficient, quæ per has artes probrosissimis hominibus affluunt, facile cum sectatoribus suis seductores populi diminuentur. DEUS faxit penitus exterminari.

CAPUT XXV.

*Elogia ac Privilegia ab Imperatore Chinenſium
P. Joanni Adamo Schall, ejusque progenitoribus
Patri, Matri, Avo, & Avia, in pignus
Regiæ benevolentiae collata.*

Pro P. Joanne Adamo Schall.

I. Ex Cæli Mandato Diploma.

EGO DEI gratiâ Imperator, pronuntio, quòd quoties probitate, & fidelitate Virum conspicuum DEUS in mundum destinat, toties quoq; providet de Rege, qui velit & possit ejus operâ uti, eique gratificari. Nunc ergo quò hoc comprobetur, cogitavi de nomine tali, quo Vir hujusmodi sentiat diligentiam & fidelitatem suam laudari, seque illâ nobis abunde satisfacisse lætetur.

Tu igitur TA CHAM Sum Tribunalis Præses Joannes Adame, à puero Mathematicas

346 *Initia Expeditionis Christ. ad Chinens.*
scientias edoctus, vastissima maria trajiciens
huc appulisti, & jam plurimis annis hîc es
commoratus. Nos quoq; opportuno tempo-
re advenientes, de te audire, teque nosse po-
tuimus, inter alia admirantes studia tua Astro-
nomica, ut ea in lucem dares, Tribunali Ma-
thematico te vel invitum proposuimus, & tan-
dem hoc munere acceptato, cum sapissimè ea,
quæ calculo Astronomico prodideras, inve-
nissemus exactè Cœlo respondisse, imò Anti-
quorum Regulas non nisi paucissimas, & has
quidem sine rationum fundamento jejunas, &
incertas, te quoque ad multas, easque rati-
onibus comprobatas extendisse, & hoc pacto
scientiam tibi creditam dilatasse, necessarium
duximus aliud tibi majoris honoris officium
conferre, illud nimirum Magni Tribunalis
TÁ CHAM fû in quo nunc primùm es constitu-
tus, ut hoc pacto studia tua magis excitemus,
teque ad ea nobis magis, magisque communi-
canda impellamus. Insuper etiam in famili-
arem nostrum te deligimus, & posthac sincerâ
benevolentia nos prosecuturos spondemus.
Sed cum novum Regimen Imperij occasionem
nunc det omnibus congratulandi, nolim te
hujus communis lætitiæ expertem esse: quin
potius me gaudente, te simul gaudere cupio.
Idcirco cum dignitate, titulum hunc Tum HY
TAY fû (quod significat Magnum Virum experti
con-

consilij) post Magnates proximis dari solitum
tibi impertior, idq; hoc scripto testatum volo.

Macte nunc beneficium hoc ex propinquo,
nempe à tuis meritis cæptum paulatim ad alti-
orem gradum excrescet, quóque magis inge-
nium tuum, & eruditio te prodet, eo magis
præmia & dignitates augeſcent, præſentibus
beneficijs hoc solummodo exigimus, ut ſcien-
tiam, tuamq; probitatem cum fidelitate, & præ-
claros mores quaquaverſum explices.

Xùn Chy Imperatoris
Anno Imperij octavo.

2. Pro Parente P. Joannis Adami.

Ad Mandatum Cæli Diploma.

EGO Gratiâ DEI Imperator, juxta ſtylum Im-
perij edico, eos, qui aliquâ virtute aut ex-
cellentiâ ſunt præditi, eam plerumq; à Parenti-
bus accepisse. Notum hoc toti mundo eſſe ar-
bitror; quare, qui filios vos bonorum Paren-
tum gloriamini, procul dubio hoc quicquid eſt
famæ & boni Nominis, debetis in parentes
ipſos, à quibus ſcilicet accepistis, refundere.
Examinando nunc ea bona, quæ in te Adame
video à Patre tuo proſecta, decet illum maxi-
mâ dignitate remunerari; hâc igitur occaſi-
one hujus ſcilicet temporis noviter auſpicati
Imperij titulum tuæ dignitatis ei decernendo

exe-

348 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*
exequendum duxi. Tu Henrice Joannis Adami Schall, Tà CHAM Sù, simul & Mathematici Tribunalis Præfecti Parens, qui in eo, in quo habitas Regno, potuisti inter alios instruendis filiis eminere, adeptus es nomen ita clarum, ut nihil sit, de quo poenitere possis, & verè ad perpetuam memoriam famam optimam stabilivisti: Cogitans nunc filij tui industriam, quâ & tibi & Mihi non solum utilis fuit, sed hoc ipso famam tuam dilatavit, meritò id in te laudo & miror pietatem tuam, ideòque lubens impertior tibi titulum, *Raræ pietatis Viri*, cum officio Tà CHAM Sù, in hoc involucro eum tibi transmittendo. Euge nunc, docere filios cum sit causa famæ dilatandæ, filius tuus cum hac ipsa famæ dilatatione totum se rebus nostris, & Regni curæ impendit. Idcirco non frustra hæc ad te dirigo, tuumq; animum pacificè quietum ævum transfigere opto, hîc filio, ibi verò tibi gratulando.

3. Pro Matre P. Joannis Adami.

QUodvis bene constitutum Imperium, sciens subditum aliquem de se benemeritū, studet omnib' modis originē ejus inquirere. Hæc mihi de vobis inquirendi causa ab obedientia filij vestri erga vos primū ministrata fuit; Vos Maria Schaiffart de Merode, Joan. Adami Schall

Tay

Tay cham Sũ Tribunalis, & Mathematices Præ-
fecti Mater, quia magnâ curâ processistis, non
mirum postea secutum exterius effectum: Na-
tus quippe postea vestrâ industriâ inductus est,
ut disceret, hocque ipsum plus ei contulit ad
consequendum studiorum finem, quàm labor,
ab ipsomet assumptus, ideoque non sine causa
debet vos ejus loco remunerari titulo aliquo, ut
virtus vestra omnibus innotescat. Nunc ergo
ob renovatum Imperij nostri tenorem, ve-
stramque domesticam disciplinam, quâ medi-
ante eum à teneris unguiculis imbuistis, non
satis laudatam: Decerno titulum, qui sit *Incl-
yte Sanctitatis Matrona*. Euge: nunc filius
memor semper hujus virtuosus ad scientias inci-
tamenti, gratulatur sibi de matris filium ducen-
tis industria, quâ eum à puero educavit eique
nunc reddit pro meritis obsequium hoc, quod
juxta morem Imperij nostri largiri non dedi-
gnamur, maximè quod talem filium nobis con-
cessisti ad Regni totius decorem, quo laudes
tuæ in multa sæcula deprædicentur, dicentque
omnes tali te virtute præditam matrem
fuisse.

Xùn chy pa niên, pa yue.

Pro

4. Pro Avo P. Joannis Adami.
Ad Mandatum Cæli Diploma.

EGO DEI gratia Imperator beneficentiam meam ad te etiam in Occidentem usque secundum Leges Imperij extendendam esse reor : dum enim te in Nepote considero, intelligo te Contemporaneis tuis virtute longè præviſſe, ideóq; hujus, quicquid est beneficij, causam dedisse : nunc igitur originem hanc attentius inspiciens, non possum non extollere te, Tu enim Joannes Schall, Joannis Adami Schall Tribunalis Tà CHAM sũ Præsidis, & simul Mathematicorum Magistri avus, nobilitatem quasi in radice tutò servatam, ad posteros tuos in filio & nepotibus transmissam, imò magis dilatatam reliquisti ; Unde decet me beneficio aliquo vicem reddere, quo omnes rem ita se habere, ut dixi, intelligant, hoc autem aptius non reperio, quàm ut te eodem titulo *tay cham sũ*, hoc est, Tribunalis hujus magnũ Præsidem, & tertij ordinis in Imperio Mandarinum appellem. Eugene num virtus & nobilitas, cum ex te ad nepotes pervenerit, non possum non laudare, & quòd in nepotibus resplendeat, unde tota posteritas participet, non possum non gaudere, & idcirco hoc tibi cum novo titulo novum encomium transmittito.

5. Pro

5. Pro Avia P. Joannis Adami.

Cum de Republica benemeriti debeant honorari, quo Posterì eorum exemplo excitentur, & vivi virtutes extollant, eosque ex operibus considerantes proponant sibi imitandos, Nos similiter hoc beneficium Nepotis Virtuti debitum ad te duximus proferendum, tu enim *Wolfa* Joannis Adami Schall *Tà Cham Sū* Præsidis, & simul Mathematicen procurantis Avia, virtute pariter, & Magnificis actionibus in domo tua insignis, ita merita es: tales enim nepotes tuos Ego considerans, ad Imperij Regimen promovendum aptissimos, clarè video, à te tanquam à radice hoc derivatum, tuisque monitis obtemperantes eò pervenisse; Hinc meritò laudamus te, tanquam extraordinariæ virtutis fœminam, hocque notum fieri omnibus cupientes, occasione felicitatis Imperij nostri, cujus habenas ipse adhuc adolescens nunc primùm accipio, te *Rare Virtutis Matronā* appellari decerno. Euge, nunc, dum recogito domesticos tuos mores, intelligo te in educatione filiorum adeò diligentem ac sollicitam fuisse, ut effectus ad Posterorū se extenderit, & per eos ad hos Imperij limites deductus sit, & spero, ex hoc imposterum non defuturos, qui inde ad nos transeant: Nos quidem multum, sed nondū satis hanc tuam virtutem

352 *Initia Expedit. Christiane ad Chinens.*
tem suspicimus, optaremúsque locum aptum
habere, ubi te incenso suffitu, pro meritis sem-
per possemus honorare.

Elogia hæc accepit P. Joannes Adamus, dum
esset de tertio ordine dignitatis Mandarino-
rum. Postea, ubi ad primum gradum maxi-
mæ dignitatis assumptus fuit, additi sunt elo-
gijs tituli, quos Magnatibus elargiri Rex con-
suevit, eosque ad Parentes, Avos, Proavos,
& Abavos extendit.

Nova diplomata in Europam hisce trans-
mitti non potuerunt nondum expedi-
ta, quia non urserat Pater. Cæ-
terum vigorem jam ha-
bent & effectus.

COMPENDIOSA
NARRATIO.

DE

STATU MIS-
SIONIS CHI-
NENSIS.

Ab anno 1581. usque ad
Annum 1669.

Oblata.

Eminentissimis DD. Cardinalibus
Sacrae Congregationis de propa-
ganda Fide.

A. R. P. PROSPERO INTORCETTA

SOCIETATIS JESU Sacerdote, & Procura-
tore V - Provinciae Chinenfis.

Anno 1671. 14. Aprilis,
Romæ.

Permissu Superiorum.

I

ore
& a
har
pau
fion
Pat
ean
re d
E
qvi
pui
ana
ma
ral
leg
ab

Eminentissimi Domini.

EX Chinâ venio , ultimâ Asiæ parte , missus Procurator à Patribus Societatis JESU , ut impræsentiarum provolutus omnium nomine ad pedes Eminentiarum Vestrarum , certiores Easdem reddam de summâ veneratione & affectu , quo tota illa Communitas Sacram hanc Congregationem prosequitur ; simulq; paucis his lineis statum amplissimæ illius Missionis in Compendio describam , quò tanquam Patres ac Propagatores sanctæ nostræ Fidei , eandem porro paternâ curâ amoréq; protegere dignentur.

Est hæc Missio dives laborum , ob spatiosum quindecim Provinciarum seu Regnorum campum ; nec minùs fertilis , ut in iisdem Christianæ Religionis saluberrimus fructus vsq; ad maturationem succrescat: inops tamen temporalibus bonis , & sine fundatione alicujus Collegij , ut plurimùm ex Eleemosynis victitans , ab Europæis Chinensi Regno vicinioribus cor-

Z 2

roga-

rogatis. Neq; enim fas nobis est victum à Chinenſibus mendicare, ut quàm longiffimè ſuſpicionem declinemus, quaſi illorum Bonzijs ſimiles eſſemus, aut noſtra doctrina æquè, ac illorum ſit mendax: Hi enim pauperes, & otioſi in patriâ, Provincias mendicando pererrant perſiti Hypocritæ; ſicq; novis Religionis figmentis populo illudunt, ut ventrem repleant. *Quorum DEUS venter eſt.*

Hâc ergo intentione ab omni mundano emolumento longiffimè remotâ, jam inde ab anno 1581. quo à Patribus Societatis, Michael Rogerio, Francisco Patio, & Matthæo Riccio Italis Miſſio Chinenſis fundata eſt, laboratum ſemper fuit, & etiamnum laboratur à Poſteris in hoc agro Chriſti, ad colligendam fidelium meſſem: Et primis quidem annis lento, ſed maturo paſſu, eò quòd China tam civilibus vitijs, quàm ſuperſtitionibus plena eſſet, noſtrîq; Patres eâ in regione peregrini; (unde viginti minimùm annorum ſpatio indigebant, tum ad linguam perfectè addiſcendam, tum libris evolvendis, quò Civiles ritus à ſuperſtitiſis, uſumq; ab abuſu diſcernerent.) At verò, poſtquam in plano ſemel pedem fixerunt, ingens ſemper augmentum ſumpſit Chinenſium Converſio; ita, ut ab anno 1681. uſq; ad annum 1650. Patres Societatis centum & quinquaginta Chriſtianorum millia ſub Chriſti

Ve-

Vexillo numeraverint, & ab anno 1650. ad annum 1667. centum rursus & quatuor millia, nongentos, octoginta: quibus si accenseas mille & non gentos à nostris in Insula HAI-NAN ab anno 1656. ad annum 1664. baptizatos; & deniq; tria denuo millia & quingentos baptizatos à R. R. P. P. Franciscanis ab anno 1633. primo sui ingressus in Chinas, vsq; ad annum 1668. contractus in unum numerus baptizatorum in China, ad trecenta & octo millia, septingentos & octoginta ascendet. Neq; hunc numero includo tinctos sacro fonte à P. P. Dominicanis ab anno 1631. ingressus sui primo, ad usq; annum 1650. eò quod numerum ignorem. Non prateribo tamen numerum Residentiarum, Templorumq; seu Ecclesiarum à Missionarijs & Christianis in hoc vastissimo Chinarum Imperio Deo dedicatarum: Habent P. P. Dominicani Ecclesias 21. Residentias 2. P. P. Franciscani Ecclesias tres, Residentiam unam. P. P. Societatis Ecclesias 159. Residentias 38. Non recenseo hinc Oratoria privata, quæ sunt sine numero, sed solum Ecclesias omnibus communes.

Porro Status nostræ Missionis sub annis Imperij Chinensis utcunq; diversus fuit ab eo, qui nunc est sub moderno Tartarorum Imperio, qui hodièq; omnibus Chinæ Provincijs dominantur, nec ideo minùs Tartariam suam gu-

bernant: Quippe Chinenſibus clavum adhuc moderantibus, non ſolum miſſionarijs occultè intrandum fuit, ſed ut plurimum etiam non niſi clam licebat ijs per Sacramenta, functioneſq; Apoſtolicas hunc Chriſti agrum excolere, ut cum pace & quiete ſalutiferum fructum animarum converſionis colligere poſſent. Et licet Anno 1638. occulta hæc quies turbari cœperit per repentinam perſecutionem in quintum uſq; annum protractam (quæ tamen ſanctè pièque declinari poterat niſi indiſcretus obſtitiſſet Zelus, & modica quorundam Miſſionariorum experientia, recens in Chinam per Philippinas intrantium) non tamen ultra proceſſit Furor, ſed ſolo indiſcretorum exilio contentus, Chinenſium Converſioni priſtinum reliquit progreſſum.

Translato dein ſub annum 1643. ad orientalem Tartarum, XÚN CHÌ dictum, Chinenſium Imperio, Fidei etiam Propagatio ex occulto in aprium vindicata eſt. Cùm enim P. Joannes Adamus Schall ex Societate JESU, huic Imperatori apprimè eſſet charus, & ab eo non ſolum ad Præfecturam Tribunalis Mathematicæ in ipſa Pequini Aulâ evectus, ſed multis etiam primarijs Regni Titulis condecoratus, factâ inſuper poteſtate, Conclave Regium pro arbitrio intrandi, tum ad ſalutandum Imperatorem, tum ad monendum, ſuggerendumq;

dúmque quidquid ad Justitiæ , & rectæ Gubernationis augmentum conducere judicaret; Nos quoque Missionarij reliqui , per varias sparsæ Provincias, à Civitatum Gubernatoribus consimili sumus benevolentia excepti , consimili æstimatione honorèque ornati : Christiani amanter habiti : Ecclesiæ Domúsque nostræ à literatis, etiam Paganis frequentatæ ; editi à nobis Chinensi lingua libri cum desiderio expectiti ; (Soli enim Societatis Patres de Religione Christiana 131. libros edidere ; Physicos verò Moralesque 55. ac demum Mathematicos centum & supra typis vulgârunt ; P. P. Dominicani tria de Christianâ Religione volumina , Pater etiam ex Franciscanâ Familia librum edidit vnum tribus tomis distinctum) aperta templa , & ab omnibus honorificè culta : Celebrati magnâ cum pompâ Festi per annum Dies solenniores , constructæ novæ , ac sumptuosæ Ecclesiarum fabricæ ; verbo , Fides Christiana felicissimis progressibus ad Bonziorum Orcique invidiam propagata.

Cum ecce post XÚN-CHÌ Benevolentissimi Imperatoris mortem , quæ anno 1664. Septembri mense secuta est , mutatâ repente scenâ prodijt in campum dirus Satanæ Minister, *Yam-quam-sien* appellatus : Is , quum Diabolicis Chinesium sectis ceu author Fautorque præfideret, scriptam adversus Apostolicos vi-

ros Tabellam (Memoriale vocant) simulque plenum in divinam Legem blasphemij librum ad quatuor Imperij Gubernatorum Tribunal detulit. Tartari hi erant omnes, à Defuncto XÚN-CHÌ Protectores nominati Infantis CAM-HÍ, Filij secundò geniti, ac Imperij Hæredis.

Summa Memorialis fuit: quòd moliremur rebellionem, quòd legem prædicaremus falsam, cujus Caput sit Crucifixus, mortuus in medio duorum Latronum; quòd erraremus in regulis Mathematicæ Europæ, per quam antiquissimam Chinenfium Mathematicam obscurare, Domúmque Regiam destruere conaremur. Susceptum est Memoriale à quatuor Gubernatoribus simulato vultu, & accusatori in speciem subirascente, licet dum & reipsa, iniquissimas ejus accusationes, & molitiones diabolicas omni favore promoverent, quippe jam priùs tum ipsi, tum reliqua etiam Tribunalia amplissimis donis, & magnâ argenti summa corrupti, quam à sectariis per omnes Provincias industria accusatoris collegerat, non alio fine, quàm ad Legem Christianam cum omnibus affectis funditus abolendam. Ventilatur causa per Tribunalia complura, & in his Veritas & Innocentia magnopere proculcatur: Comprehenduntur interim quatuor Societatis Patres, qui in duabus Aulæ Ecclesijs diversabantur, singulq; catenis novem, hoc est

est ad collum, brachia, pedesq; ternis ligantur. Ita vincti arctissimâ custodiâ duorum mensium spatio tenentur, & ex carceribus ad Tribunalia, ab his item ad carceres in singulos propè dies raptantur. Durârunt Examina ultra semestre, reposita à Patribus conformia semper & intrepida responsa; & quamvis adversarij manifestæ calumniæ fuerint convicti, nihilominus, partim tacitâ Judicum dissimulatione, partim declinatis ad alia sermonibus semper triumphavit Iniquitas. Fulminatur itaq; acerbissimæ mortis Decretum adversus Patrem Joannem Adamum, ceu reliquorum Antesignanum, & Fautorem Primarium Christianæ Legis, quæ à quatuor Imperij Gubernatoribus, latâ pro Tribunali sententiâ, pro Falsâ est condemnata: quam tamen Sententiam, Doctiores è Chinensibus, & in nostrorum librorum periti negârunt in Aulâ Chinensi ferri potuisse ab alijs, quàm à bestialibus Tartaris; lata etiam adversus alios omnes virgarum exiliq; sententia, & Locus exilij Tartaria assignata. Mittitur confestim Edictum Regium, ad omnium Provinciarum Rectores, ut Patres Europæi omnes, per Imperij vrbes Terrasq; diligentissimè conquisiti, ad Aulam securè ducantur; comburantur Doctrinæ Christianæ libri, aliq; similes, jubentur tradere Christiani, quas colunt, Imagines; ipsi tamen com-

Z s

pre-

prehenſi non ſunt, nec ſublatae etiam Imagines publicè in Eccleſijs expoſitæ, ſed Tempſa clauſa, & alijs cuſtodienda tradita.

Mandatum eſt Executioni Decretum per omnes Provincias, ſed rigore plurimùm inæquali, pro maiore ſcilicet, aut minore Præfeſtorum in nos, noſtrâmq; Legem affectu, qui maximè in executione eluxit. Pars maior Patrum, per Provincias ſparſorum comprehenſi, & per aliquot meſes in carceres conſecti, indeq; ad Aulam ſtipante militum manu deducti: alij collo catenis inſerto, alij liberi; multis libri omnes tum Europæi, tum Chinenſes combuſti, aliquibus ſervati intacti. Quarundam Eccleſiarum, cùm clauderentur, claves Chriſtianis traditæ, aliæ militibus, vel Tribunalium miniſtris pro habitatione relictæ: in aliquibus vrbibus afflicti Chriſtiani, ſublatis è templis imaginibus ſacris, rebuſq; noſtris divenditis, non item in alijs.

Sub hâc tum Inquiſitionis, tum Executionis per Imperij vrbes varietate, omnipotentia divina ad Innocentiæ tutelam, ſuæq; ſanctiſſimæ Legis gloriam, iteratis horrendis terræ motibus, alijs q; prodigijs Aulam Pequinianam adeò conterrita, ut Tribunalium Præfeſtor cogeret mutatâ mortis, virgarum, exiliique ſen-

ſententiâ , Noſtros his malis jam deſtinatos , liberare repente ex ærumnoſo carcere , & in alteram ex Aulæ Eccleſijs transferre. Licet autem fatalis ſententiæ furor utcunque ſit mitigatus, clamante præſertim populo Pequiniano : Magnum eſſe Chriſtianorum DEUM , qui ad vindicandam ſuorum Innocentiam Cœli terræq; vires in eorum hoſtes vibraverit ; nihilomin⁹ indurata accuſatoris *Yâm-quâm-ſien* malitia correctâ non eſt ; quin imò traditis ſemper novis accuſationum libellis , monebat Tribunalia , ne imperitæ plebis clamoribus attenderent , ſed potiùs debito ſupplicio proſequerentur abolitionem Legis fallæ , ejusque Prædicatorum , ac Mathematicæ præſertim peregrinæ , quæ mortis Filioli Principis Primogeniti , omniûmque Regni calamitatum cauſa fuiſſet.

Eò denique proceſſit Iniquitas , ut de Chriſtianis Chinenſibus quinque , ijdémque literati , & Tribunalis Mathematicæ Præfecti , eóq; P. Joanni Adamo ſubordinati, capite plexi fuerint ; Neq; hoc Innocentum Chriſti Agnorum ſanguine emollitum eſt Hydræ hujus infernalis adamantinum pectus , quin ſemper avidiùs Europæorum præcipuè , ceu Primariorum Chriſtianæ Fidei Miniſtrorum ſanguinem

nem fitiret. Quam in rem in vltimis suis Memorialibus, cum jam omnes ex Provincijs ad Aulam deducti, vnúmque in locum compacti essemus, adduxit pro exemplo Philippinas ab Hispanis, industriâ Prædicatorum nobis similitum, & ejusdem nobiscum Legis, subjugatas; Exemplum item Insulæ Japonis, vbi Sacerdotum extraneorum, & Christianorum Japonum ingens numerus occisus, non aliam, vti dicebat, ob causam, quàm quòd detecta fuerit Conjuratio aduersus illud Imperium, quod proinde Sacerdotibus Europæis in æviternum citra reclusionis spem sit obseratum. Hujusmodi exempla complura Tartaris exhibita, alium contra nos, quæ DEI Bonitas fuit, effectum fortita non sunt, quàm ut 25. Sacerdotes in vltimam Australem Provinciam, Cantonem vocant, destinatum scilicet exilio locum ablegarentur, quatuor solum Societatis Patribus in aula & ejusdem orientali Ecclesiâ relictis, additis tamen ad portas custodibus, & prohibitâ Christianarum functionum administratione.

Discessimus ex Aula 25 Patres. 13. Septembris, Anni 1665. militum globo stipati; neque Navigatio nostra, quam secundo flumine instituimus, multum molestiæ habuit: Deducti enim sumus Navibus Honorarijs peramplis, &
Re-

Regiorum Praefectorum proprijs. Post sex menses Navigationi insumptos, ad exilij locum appulimus, ubi rursus adjuncti ad portam custodes & Evangelica munia interdicta; non tamen eo rigore tractarunt nos milites, ut non liberè foras egredi, ad juvandos in Spiritu Christianos liceret, (dummodo sub noctem domum rediremus) neq; ut ad aram facere, admissis etiam Christianorum permultis, prohiberemur. Dum hîc moramur, nullo interim indicio investigare potuimus, quid demum de nobis statueret Tartarus; mortemne, an totalem e Chinâ egressum, an Carceres perennes, Exiliûmve moliretur: tantò magis, quòd Criminationes Inimici nondum erant Pequini finitæ; siquidem post nostrû discessum impetravit illico à 4. Gubernatoribus, ut vna Ecclesiarum Pequini, orientalis scilicet, dissolveretur, altera verò traderetur eidem, ut eam in speculam seu Turrim verteret, ad stellas observandas.

In hâc Eventuum ambiguitate, opportunissimum nobis tempus relictum est, examinandi non sine fructu, libros, ritus, vsûsq; ac consuetudines nostræ Missionis, per quadraginta & plures Conferentiarum dies: eum in finem, ut in futurum omnes, easdem praxes, modosq;, nec non Doctrinæ Conformitatem, & Charitatis Vnionem intra variorum Ordinum

Reli-

Religiosos observaremus ; DEO præsertim , non sine speciali Divinæ suæ Providentiæ consilio , uno nos loco congregante , & aptissimum huic negotio tempus suppeditante.

Porro Nobis exilio damnatis , dissolutâ item Aulæ Ecclesiâ , ac demum P. Joanne Adamo in eâdem Aulâ , solis ærumnis & Persecutionis doloribus , quibus ipse , licet senio annisque , præ quàm ceteri , gravis , multò violentius premebatur , confecto , ac mortuo ; ipsa etiam Elementa condoluere , monstratis certatim Iræ Divinæ signis , & toti jam Chinæ exitium minitantiâ , ad vindicandas Injurias , Innocentiæ , & Catholicæ Religionis Veritati illatas. Non hîc referam Elementorum furores , aut prodigia de cœlo secuta , nec Persecutionis præludia , qualia per totum tempus , quo illa duravit , distinctâ & accuratâ relatione perscribit , & ad Eminentias Vestras transmittit (vide infra) R. P. F. Dominicus Maria Sarpetri ex sacro Prædicatorum Ordine Missionarius in China , & Operarius optimus.

Recensebo tamen breviter Extinctæ jam Persecutionis præludia , & de Patrum Exulium ad suas Ecclesias restitutione lætissima nova.

Poſt

Post meum è Chinâ discessum Tres Societatis Patres , Gabriel Magaglianes , Ludovicus Buglio , & Ferdinandus Verbiest, qui jam primò in Aulâ substiterant, miserunt Relationem, scriptam Pequini , sub die 2. Januarij 1669. quâ certiores nos reddunt, se pariter omnes restitutos in gratiam Tartari Imperatoris *Cám-hì*, qui Possessionem Imperij jam occupaverit sub annum ætatis 14. Tum deinde, quòd ob complures & manifestos errores, quos adversarius noster *Tàm-quàm sien* in Mathematicæ Calculis commisit, status ille revocatus ad Examen fuerit, in quo, præsentè *Cám-hì* Imperatore, & aulicis Tribunalibus, à P. Ferdinando Verbiest ignorantia sit convictus, ademptaque eidem Mathematicæ Præfectura, prænominato Patri Verbiest eodem prorsus modo fuerit demandata, quo ab Imperatore Xùn-chì consignata erat P. Joanni Adamo Schall; quemadmodum etiam ex alijs literis Macao mense Septembri ejusdem anni scriptis intelleximus. Est hoc evidens præludium alterius scenæ mutationis, pro Missione Chinenfi admodum gloriosæ. Imò de facto mihi dubium non est, Patres illos omnes, quos Cantone in exilio reliqui, Ecclesijs suis jam esse restitutos, & quidem cum gaudio yuniversali, non solum Christianorum ijs in parti-

partibus, sed Chinæ totius, solis Bonzijs eorumq; Sectarijs exceptis; siquidem Innocentia sanctissimæ nostræ Legis toti Chinæ fuit, notissima, & perinde pristina nostra libertas ab omnibus desiderata.

Dico itaq; , ad consummandum Christiani illius Gregis Patrûmq; Missionariorum perfectum gaudium nihil porro deesse, quàm plurimorum Operariorum subsidium, tum ad complendas & animandas Ecclesias etiamnum vacuas, tum ad messem quàm plurimam colligendam, quæ pro Cœlesti Granario jam matura offertur. Sentio equidem, pro hoc Chinesi agro duo Operariorum millia neutiquam sufficere, desidero tamen solos minimùm quadraginta, quos mecum in Chinam deducam, & inter paucos illos Patres (senes jam & laboribus oppressos) ad addiscendam Linguam dispertiam, ut eâ paucos per annos exactè comprehensâ, & Chinensium literarum effecti Magistri, possint & ipsi docere posteros, sicq; suavissimâ continuatione sanctissimam nostram Fidem in literarijs illis Chinæ campis propagent. Me quidem (fateor) ad hunc effectum vires deficiunt, siquidem, ut initio insinuavi, Missio hæc Fundatorem non habet, vivitq; ex Eleemosynis ab Europæis collectis: Non deficiunt tamen assiduæ preces, & lamentabi-

tabilia Militantis Ecclesiæ Chinensis suspiria,
ad permovendam Clementiam Divinam, ac
Fidelium pietatem, ut liberaliter concurrant,
ad promotionem Operis, in se tam sancti, &
ad Chinensium Conversionem tam necessarij,
& denique pro DEI Honore tam gloriosi.

Atque hic est, Eminentissimi Domini, ab
integrali propè seculo Chinensis Ecclesiæ status,
descriptus à me hoc brevi Compendio, quod
ego hodie Eminentiarum Vestrarum pedibus
humillimè substerno, nec aliud laboribus meis
præmium expeto, quàm ut ab Eisdem clemen-
tissimè acceptetur, id quod pro lucro simul &
solatio reputabo.

E. E. V. V.

*Indignissimus & Humillimus Servus
in Domino*

PROSPER INTORCETTA.

Aa

CA-

CATALOGUS 30. SACERDOTUM.

*Qui in hac Persecutione traditi sunt Iudicibus
in Aulâ Pequini.*

EX SOCIETATE JESU.

P. Joannes Adamus Schall. Germanus.
mortuus Pequini tempore Persecutionis,
& Examinum.

P. Antonius di Govea. Lusitanus.

P. Petrus Canevari. Genuensis.

P. Ignatius di Costa. Lusitanus. mortuus
in exilio.

P. Michaël Trigaultius. Belga. mortuus
in exilio.

P. Franciscus Ferrari. Pedemontanus.

P. Antonius Lubilli. Lucensis.

P. Jacobus La Faure. Gallus.

P. Franciscus Brancato. Siculus.

P. Ludovicus Buglio. Siculus.

P. Gabriel Magaglianes. Lusitanus.

P. Stanislaus Torrente. Orvietanus.

P. Felicianus Pacieco. Lusitanus.

P. Joan. Dominicus Gabiani. Pedemonta-

P. Joannes Valat. Gallus. (nus.

P. Emmanuel Georgius. Lusitanus.

P. Vmbertus Augeri. Gallus.

P. Clau-

- P. Claudius Motel. Gallus.
P. Jacobus Motel. Gallus.
P. Philippus Couplet. Belga.
P. Ferdinandus Verbiest. Belga.
P. Franciscus Rougemont. Belga.
P. Christianus Herdrich. Austriacus.
P. Adrianus Grelin. Gallus.
P. Prosper Intorcetta. Siculus.

Ex Sacro Ordine S. Dominici.

- P. F. Dominicus Coronado. Hispanus.
mortuus Pequini tempore Persecutionis & Examinum.
P. F. Dominicus Navarrese. Hispanus.
P. F. Dominicus Maria Sarpetri. Siculus.
P. F. Philippus Leonardus. Valentinianus.

Ex Sacro Ordine S. Francisci.

- P. F. Antonius de Sancta Maria. mortuus
in exilio.

Catalogus

Prodigiorum apud Sinas, regnan-
tibus Tartaris. Eorum Præludia &
progressus in ultima Persecutione.

I.

NOno die Augusti anno 1658. Feriâ sex-
tâ in Provincia Xantum in metropoli,
quam dicunt *Gi-nan-fu*, duobus tem-
plis ornatâ, ex quibus unum Patrum Societa-
tis JESV, alterum Patrum Franciscanorum,
secundâ noctis horâ crux candida in cœlo ap-
paruit cum sua base; aliquot horis duravit, fi-
gurâ nihil imminutâ, visa â multis cum Chri-
stianis, tum Ethnicis.

II.

Anno 1660. die 22. sept: in Provincia Nan-
qvinensi versûs occasum sub primam auroræ
lucem, visa est magna, & multi luminis stella:
sub cujus primum exortum audita sunt in cœlo
duo tonitrua quasi duorum tormentorum cu-
rulium. Stella hæc major trahebat secum ma-
gnum minorum sparsarum numerum, quæ for-
mabant stellam caudatam. In exortu earum pa-
riter auditi fuere bombi unius vel plurium
bombardarum, cum simul festivè explodun-
tur. Hæc stella caudata visa est aliquam multo
tem-

tempore versùs ortum ambulare , deniq; in luce solis desita videri.

III.

Anno 1664. Bonzijs & idolorum mystis per Provincias sparsis, ad colligendum argentum, quo Magistratus palatij corrumpere, & constringerentur ad Christianum nomen funditus delendum, cum in ipsa aula impium decretum adversus Deum ejusq; sanctissimam Legem cuderetur, die 22. Julij iratum mare intumuit, seseque campis Provinciarum Pequini, & Xantum ad 80000. passuum superfudit, submersis Ethnicis quàm plurimis, de Christianis ne uno quidem desiderato, qui parœcias quinque ab aqua violatas obtinebant.

IV.

Hoc ipso anno, divulgato Pequini, perque cæteras Provincias blasphemiarum pleno libro contra mysteria vitæ Christi, ejusque Matris Virginis Immaculatam Conceptionem, & contra Ministros Evangelicos vniversos, die 23. Sept. Sub illud ipsum temporis punctum, cum Patres Societatis JESV vigore diabolici libelli, à *Tamquansienio* tribunalibus oblatis, qui morabantur in aulâ, caperentur; rursus mare ruptis aggeribus se in continentem effudit fragore terrifico, inaudito fremitu, gressu longè citatiore, quàm antea. Occupavit de terra habitabili ad leucas centum. Hæc altera

inundatio pessimè accepit regiones quatuor Provinciarum Pequini, Xantum, Nanquini, & Che-Kiang strage innumerabilium Ethnorum.

V.

Illo ipso anno 1664. ipsissimo tempore, quo processus instituebantur adversus legem DEI, quando Patres Societatis JESV compingebantur in ergastula, novem catenis onerabantur, jam argento omni & auro, pretio nostræ condemnationis ærarijs illato, in Provincijs Septentrioni subiectis, die 13. Novemb. feralè rubere cœpit ille cometes, cujus stella erat ignea, crinium color cinereus. In Provincijs tamen Australibus observatus fuit mense Decembri, astra circumactus usq; ad finem Januarij sequentis anni 1665.

VI.

Anno 1665. promulgatô jam decretô Regis, ut omnes Sacerdotes comprehenderentur, & adducerentur in aulam, quotquot Evangelium prædicarent per fines Imperij, jam latâ pœnossimæ mortis sententiâ in caput Joannis Adami Schall, & in nos ejus Socios ut 40. omnino ictus præduro robore inflicto exciperemus, atq; insuper in exilium in Tartariam desertam, *Nin-co-tâ* ejiceremur, 16. Aprilis sub meridiem, eâ ipsâ horâ, quâ Regina Avia funestam nostræ damnationis sententiam manu ad

Im-

Imperatorem nepotulum tulit , illo ipso momento , ut ajunt Evnuchi, qui erant præsentes, cœpit concuti tellus tremore usq; adeò terribili , ut mœnia Pequini plùs centenis locis ruinam egerint , multa ædificia corruerint, vento ex terra prævalidò excitatò , qui nube pulverulentâ solem obtexerit , Regina cum nepotulo confestim in atrium devolârit, cur terra moveret , non planè inscia ; In illo namque præcipiti descensu uterq; inclamavit, pœnam illam à cœlo immitti propter injurias , quæ innocentibus inferrentur. Quam ob rem generale fecêre indultum , ut, paucis exceptis casibus, liberi emitterentur omnes , atque adeò etiam innocentes è carcere; at verò planè contrarium evenit , ut mox dicetur.

VII.

Decimo nono Aprilis ejusdem anni publicato generali indulto ergastuli , exempti sunt omnes malefici , & quorumcunque criminum rei : de liberandis Patribus innocentibus actum nihil. Opponebatur illis , incurrisse casum reservatum Rebellionis , qui sit exceptus in indulto. Sub horam itaque 23. cum illi soli perstarent in vinculis attenti , cū pauculis mathematicis Christianis , movit iteratò tellus horribiliori , quàm antea, sed non ita diuturnâ concussione.

Cujus metu Rex consternatus præcepit Tri-

Aa 4

buna-

bunalibus, ut indultū aliquantūm extenderent. Quo tempore iterum Gubernatoribus Imperij novus porrectus libellus est ab uno Judicum, ut tandem statueretur, quid agendum denique esset de Sacerdotibus Europæis in vincula con-
jectis? Responsum, P. Joannem Adamum Schall unacum mathematicis Mandarinis, ejus discipulis, diligenter custodiendum videri, reliquos tres Patres liberos domos suas dimittendos: quod sequenti die factum.

VIII.

Interim cū solus Pater Joannes Adamus Schall attineretur in carcere, catenis oneratus, & Regia festivos appararet ludos agendo natali parvuli Regis CAM-HI: coortum est improvissum in aula incendium, quo decumanum conclave, aularum principi, & alijs conca-
merationibus annexum deflagavit: pretiosa quæque cymelia absque ulla ope, quæ celerari potuerit, absumpta. Prodigio simile fuit, incendij causam non potuisse resciri. Aiebant non pauci, vidisse se globum igneum de cælo delabi supra palatium. Populus communi ore vindictam interpretatus est, quam Christianorum DEUS de injurijs, innoxio Adamo ejusque Socijs illatis sumere decreverit. Denique clamoribus vociferantis populi, & irati metu cæli compulsi, 18. Maij vinculis exemerunt Magistratus Patrem Joannem Adamum, sed
in.

in vicem crudeliter ferro peremerunt quinque mathematicæ rei Præfectos, Christianos omnes.

IX.

Illo ipso anno 1665. cum jam omnes Patres è suis Provinciis & Ecclesiis evocati fuissent, & ab armato milite tribunalibus oblatis, ab his autem Patri Ludovico Buglio peramico Tartaris, & eorum linguæ peritissimo in custodiam ac fidem contraditi in Provincia *Xan-tum* Pequino conterminâ, maxima hominum multitudo fame periit, ortâ ex incredibili camporum sterilitate, arboribus cortice & foliorum honore privatis, & â frequentia transmigrantium populorum devoratis. Neque tamen hæc tanta vexatio aulæ intellectum plenum dedit, ut agnosceret, hæc mala tam gravia, esse duntaxat præludia secuturæ tragædiæ, quæ toti impendéret Imperio ob necdum liberatos innocentes. Imò ultrâ progressa improbitas, terræ motibus & incendijs, habitis quasi levioribus iræ divinæ, neque satis validis indicijs, rapinam sacrarum imaginum fecit, templa clausit, Patres suis ipsorum domibus inclusos, custodiendos mandavit appposito milite, Sacra fieri prohibuit, Apostolicas functiones omnes interdixit, viginti quinque Sacerdotes in exilium egit, templum nostrum Orientale Pequini æquavit solo, P. Joannem
Ada-

Adamum Schall continuis querelis oneravit, nihil aliud in his omnibus quærendo, quàm ut octogenario seni & ægrotanti mors acceleraretur, ærumnarum mole, inclementi ab uno ad aliud tribunal raptatione, crebris genuflexionibus tantum non exhausto & oppresso.

X.

Sed hæc inter divinæ justitiæ prodigia jure merito prætermitti non debet à DEO inflicta poena Gubernatorum quarto, quem *Sucamam* dixerunt, ortu vili, sensu & intelligentiâ primo, simulatione Patribus peramico, sed reverâ nostri sæculi Ammano, Christiani populi hosti, & sententiæ impiæ adversus sanctam Legem, & innocentem Mardocheum, Joannem Adamum latæ, Authori. Contigit ea 4. Septemb. an 1666. in regia Pequinensi undecim diebus, postquam *Cam-hi* annos natus 14. possessionem Imperij adiit. *Sucamam* dives erat juxta ac potens, Gubernator Regni aliquam multo tempore, sed postea exauctoratus, cum timeret, ne aggestis per nefas opibus excideret, consilium cepit subducendi se se ex aula, specie pietatis. Duobus namque diebus post, quàm *Cam-hi* Imperij habenas suscepit, libellum supplicem Regis Senatui per suum filium natu maximum porrexit: id, quod ipsemet, non posse se excusabat, quòd octo mensium para-

paralyfi compeditus torqueretur. Libellus hic dicebat, Dominum suum magnopere flagitare, facultatem sibi fieri adeundi sepulchri Imperatoris *Xùn-chi*, ut illic exigere reliquos vitæ annos liceret inter cineres & cupressos sui Domini extincti.

Et quamvis apud Sinas cineres venerari vitâ functorum, pietas creditur, nihilominus petitio Sucamæ valde displicuit Imperatori novello, tanquam suspecta occultæ cujusdam & minimè sinceræ machinationis.

Vultuoso igitur similis præcipit, petitio iterum ad incudem ut revocetur, accuratiùs examinanda. Examinatores itaque, cum, ne displicerent Regi, tum ut desiderio Palatinorum quorundam facerent satis, quorum aliqui nihil magis, quàm Sucamæ exitium peroptabant, in libello plures quàm viginti latere culpas edixere, quæ ad unam hanc revocari poterant; Sucamam voluisse Regi imponere. Absque mora igitur Sucama comprehensus, & catenis ligatus cum natu majori, cum nondum dignum quid morte judicaretur egisse, bonis omnibus exutus, dimensum centum ictuum, ferulâ bene validâ inflictorum, nudis humeris excipere jubetur: Supplicii genus apud Tartaros etiam Nobilibus imponi solitum. Referunt de sententia ad Regem: Rex ut vidit, pœnæ modum, graviter commotus, lenitatem
Judi-

Judicum increpitat, iterum de novo rem iubet revocari ad calculos. Omnes commirati sunt rigoris exemplum in Rege adhuc iuenculo recens Imperii habenas complexo, miti alioquin & ad miraculum propè moderato, cum præsertim reus nihil dignum morte videretur, gessisse. Sed nimirum alius iudex & aliud tribunal humanis oculis occultum, sed quod nulla latent crimina, & perfidiæ hominum, eum ad debitas scelerum pœnas deposcebat; ad illum planè modum, prout Titus protestatus est, videri gravius quoddam in Hebræis delictum, plecti, quàm quod adversus Romanos admisissent, cum suorum militum insuetum furorem in Solymorum excidio tantâ ferri barbarie & diritate conspexit. Visâ igitur Regis inclinatione & peracerbo primorum Ministrorum in Sucamam odio, pronum fuit Judicibus in secundo examine gravissimas culpas reperire, quæ rebellionem ipsam & perfidiam conclamantem olerent. Vnde in hanc sententiam itum, ac pronuntiatum. Sucama, eiûsq; filius, quoniam Imperii exitium machinati sunt, & ab aula propterea, ut feralia sua consilia in opus deducerent, abesse constituerunt, ferrum patiuntur, conscripto vulneribus corio, & in quovis vulnere sistitor stagnans cruor ignitâ laminâ, moriuntur diu, ut sentiant se mori. Nati reliqui ac nepotes (erant numero qua-

quatuordecim, septem filii, totidem nepotes, quos inter aliquot infantes trimuli, decollantur. Vxores, filiae, mulierum cæteræ venduntur Tartaris, bona omnia fisco addicuntur. Est autem mos antiquus Imperatorum Sinensium, ut pietatem erga sibi subiectos commonstrent, sententiam aliquantum mitigare. Hunc tenere morem etiam CAM HO placuit, secturam, ac ferri morsus ignovit, laqueo frangi gulam contentus, & hoc propterea, quod Sucama inter primarios Regni Ministros à suo Patre relictus esset; Quoad cætera sententiam exhauriri voluit, prout dixi 4. Septemb. anno 1666. Atq; hæc est quidem supplicii narratio, nunc P. Joannis Adami successum comparemus.

Inprimis iusto DEI iudicio Sucama meruit excindi cum tota familia illo ipso mense Septembri, quo ipse tribus annis antè, junctis cum *Tamquansienio* furore & copiis, cœpit cogitare de excindendo penitus apud Sinas nomine omni Christiano, & quo uno antè anno exilium viginti quinque Sacerdotibus imperavit. Fuit quoque manifestum DEI vindicis argumentum, ut illa ipsa actio & color, quò absentiam suam ab aula excusare Sucama satagebat, nimirum venerandi ossa defuncti Imperatoris, quâ re alii laudem promeriti fuerant apud populum ac Regem, Imperatori parvulo videretur actio illaudata, suspecta, non solum nullius
ferax

ferax gratiæ & favoris, sed etiam digna morte. Sic etenim evenire versipelli decebat, quippe, qui, cum improbè loco CAM HÌ dominaretur in Regno, Christianorum actiones omnes quantumvis pias ac sanctas in suspicionem ac fraudem adduxerit.

Si porro barbarum hunc Ammanum cum sceleris puro Mardochæo contendere libet, advertemus profectò regnante Sucama Patrem Adamum gravissimorum criminum alligatum, catenis onustum, compactum fuisse in ergastulum: & hoc ipsum nunc Sucamæ evenisse, accusatum, vinctum & in carcerem missum cum omnibus suis filiis ac nepotibus.

P. Adamus ferè octogenarius octo mensium spatio nervorum contractione laboravit; Sucama quadraginta vix excedens annos duplò plus torquetur.

P. Adamus linguæ usum in carcere & ærumnis amisit; Sucama eam itidem in carcere perdidit.

P. Adamus in primo iudicio sententiam tulit mitiorem, in secundo condemnatur ad crudelem ferri sectionem, à qua tamen torturâ postea liber evasit, quòd unus ex primis Imperii Ministris ab Imperatore Xún-chì constitutus Mathematicorum tribunali præfederit. Ast idem prorsus exantlare tormentum Sucama compulsus fuit.

Pater

Pater Adamus æger ac membrorum usu destitutus, deportatur ad tribunal in stragulis, lacrimas & gemitum vulgi adeptus, quod ipsum sanctum & innocentem appellavit. Ad hoc ipsum postea tribunal supra asserem positus, membris captus & æger deportatus fuit Sucama, sed cum ingenti populi lætitia & plausu videntis tandem impium & crudelem proditorem ad commeritas raptari pœnas.

Patri Adamo rapuere à latere quinque discipulos, imò filios per baptismi fontem generatos, innocuos, & eduxerunt, ut decollerentur; Sucamæ autem eripere omnino quatuordecim filios & nepotes, & hos quoque innoxios, perimendos.

P. Adamum ac Socios Sacerdotes exegere suis è domibus ac templis, bonis fisco addictis; Etiam Sucama non solum non reverti permixtus fuit in palatium suum, verum & ejus uxores & filiæ, quæ prius Reginarum instar colebantur à Sinis, nunc sub hasta venduntur in servitutem vilissimis Tartaris, fortunis momento omnibus, quæ septem milliones ut vocant, excedebant, apud Sucamam repertæ, regium in ærarium translatis.

At verò extremū vitæ sub actū mirum quantum discrepavere Amanus ille & Mardocheus
no-

noster; siquidem P. Joannes Adamus prodigijs clar⁹ cælestibus, iūnis ab omni culpa ex carcere remigravit ad templum; Sucama autem catenis onustus ex carcere ambulavit ad supplicium. Non sine causa dubitatum in aula fuit, utrū Sucama prius, quā fune ipsi frangeretur gula, Olympum vindicem agnovit, & quanquam serō nimis ipsum facinorum pœnituerit, cū namque ad locum supplicij pertraheretur, nostrum templum Orientale prætergressus, levatis miser oculis in signum pœnitentiæ & doloris moto capite ingemuit. Illud verò extra dubium omne fuit in aula, agnitam à populis fuisse talionis pœnam, quam cœlum impio dæmonis mancipio inflixerit; namque post supplicium de Sucama sumptum, per compita & plateas Pequini nulli alij serebantur à vulgo sermones, quā eundem pœnæ modum, quem P. Joanni Adamo paraverat, ipsi impio irrogatum; lætis omnibus, hunc tandem è vivis morte sublatum, alterum verò cum honore periculō exemptum. Ecquis tunc fuit, qui Christianorum DEI potentiam ac iustitiam non summis laudibus extolleret?

XI.

Anno 1667. 25. Martij apparuit sol arcu magno variorum colorum tanquam iride circumdatus, & huic arcui tres alij majores coloris

loris argentei connectebantur foris , invicem implicati versus ortum. Talis perseveravit sol ab hora decima quartâ ad ipsum usque meridiem.

XII.

Anno 1668. qui propè fatalis & funestus toti Chinæ extitit , quo etiamnum Patrum exilium & prohibitio Apostolici ministerij perduravit , Martij 7. ad initium noctis conspecta fuit in cœlo trabs prægrandis ex minutulis conflata stellulis , acutum desinens , pyramidis vel lanceæ igneæ figurâ , ab ortu in occasum versa. Perseveravit videri usque ad decimum nonum dicti mensis , subinde evanuit. Fuit hæc lancea futuræ stragis ac portentorum triste præludium.

XIII.

Die 25. Julij ejusdem anni videre fuit in China funestos extremi Judicii prodromos. Siquidem (ut rem ordine exequamur) in provincia *Xantum* paulo ante noctem coortus est mœstificus terræ motus , qui ad horam usque vigesimam sequentis diei continuâ concussione terram fatigavit.

Multi hiatus per campos aperti. Malum hoc præcipuè sensit metropolis , *Gi-nan-fù* , ejusque circâ tractus & sex oppida murata. Illa ipsâ nocte in duabus alijs civitatibus , & tredecim oppidis lapide structis , terra decies contremuit.

Bb

In

XIV.

In urbe *Tai-ngan-cheu* versus occasum Solis erupit ex tellure ingens vaporum exhalatio instar nubis candidæ, ac totum illud terræ spatium, ex qua prodijt exhalatio, profundè subsidit; auditus latè per aërem tympanorum strepitus, ferales sub terra boatus, non aliter, ac si tonitrua & tempestas subtus terram magnâ desæviret; nec tremor quassatæ telluris antedecimam sextam diei insequentis horam conquiescere visus, iterum ante finem vespertini crepusculi sed absque mora tam diuturna productus.

XV.

In civitate, cui nomen *Te-Cheu*, & in alijs quinque muratis oppidis æs campanum omne suo pte, omnia tympana in conventibus Bonziorum asservari solita insonuerunt. Sed advertamus hîc licet, campanas Sinenses omnes exteriori in parte malleo tangi, & sonû edere.

XVI.

In alijs tribus civitatibus & oppidis terra contremuit ter, & sequenti die ab hora decima quarta usq; ad occasum solis.

XVII.

Toto quatuor civitatum sat grandium confinio, cùm cœlum esset sudissimum, & absque omni nube, repente copiosa in campos descendens.

scendit pluvia cum iterato terræ motu, simili,
paulo antè dicto.

XIX.

In urbe *Liu-cheu* nominata, terribilem in-
modum movit tellus, auditis intra terræ uisce-
ra tonitruis ac fragoribus horrendis. Secun-
dâ noctis horâ incepit tremor, & duravit usque
ad initium noctis sequenti die. Magni hiatus
conspecti sunt, discedere, & aperiri cavernæ,
petris montium ruptis, & fragminibus per
plana devolutis.

Arenarum vis magna ex terræ rimis ejecta,
diu ventorum ludibrium fuit, & deniq; ex aëre
delapsæ petrae plus triginta personis commi-
nuerunt capita, cerebri medullâ humi di-
persâ. Ad ultimum ex his ipsis disjunctis
terræ cavernis profluxit humor copiosus a-
quæ flavæ.

XIX.

Hoc ipso die quatuor villæ lapide educæ e-
luvione perierunt; aquis quatuor palmis altis-
sima domorum tecta transcendentibus. Uno
vicinorum montium ab summo ad imum di-
scisso.

XX.

Alia quatuor oppida murata violentum terre
motum passa sunt; duravit biduo integro tre-
mor, inchoatus alterâ noctis horâ diei vigesi-
mi quinti in Julio, nec desitus, nisi primum.

Bb 2

hora

hora decima sexta diei vigesimi sexti eodem
mense.

XXI.

25. Ejusdem mensis in alijs quatuor oppidis muratis audiri coeptæ confusæ voces & horrificus ululatus, absque eo, ut adverti ab incolis posset, quis eas voces pronuntiaret. Secundum quod mox tenebris obduci cœlum tam densis, ut palpari manibus possent. Toto illo tempore, quo memoratæ nebulæ perseverârunt, continuus fuit gallorum clangor & ululatus canum.

XXII.

Eodem quo dixi die, in alia quadam civitate profundissima terræ caverna discessit, ex qua fluvijs aquæ immundæ fœtore intolerabili regurgitavit.

XXIII.

In quatuor alijs villis lapide structis, divisit se tellus in quatuor partes secundum mundi plagas & ventorum: ex ipsis quatuor arenosæ scaturigines profluxêre. Advertendum in omnibus his memoratis locis & urbibus provinciæ *Xan-tum* collapsa mœnia, turrets ac domos, ita ut nihil omnino salvum & integrum permanferit, & in quibusdam alijs trium Provinciarum Pequini, Nanquini, & Kiangsi locis idem contigisse; quæ etiam plus nimio
terræ

terræ motus persenserint. Advertendum itidem, numerum hîc personarum extinctarum, & sub ruderibus sepultarum minimè iniri, cùm fuerit universalis & absque numero.

XXIV.

Die jam sæpius dicto 25. mensis Julij anno 1668. corruerunt duo arcus, celeberrimi illius pontis, cujus longitudo tertiam partem milliarij excedit, opus regium est, lapidis candidi, amplum sanè, & altitudinis quasi imensæ, pulchrum aspectu, artis incomparabilis, majestate tanta, ut videatur recens constructum, cùm jam plùs mille annis steterit: ruinam postea duxit omnimodam mense Augusto, prout statim dicetur.

XXV.

In Provincia Nanquinenfi hoc ipso die 25. Julij medium scissa est rupes durissima, altissimo montis jugo imposita, per foramen decem palmos latum, flumen provolvitur arenis al-bentibus, quas inter de monte præcipitantes devolutum quoque saxum fuit, in quo hæc elementa, five Hieroglyphica in margine expressa: quorum sensum nemo hæctenus interpretari potuit. Hium. Ho Quam C, jam.

XXVI.

Diem tunc 25. Julij planè funestum claudam prodigio à primis mundi seculis inaudito, &

Bb 3

quod

quod propterea jure merito nonnemi videri incredibile possit; referam tamen hîc ipsissimis verbis primùm per literas privatas datum, dein typo Sinensi per Provincias editum. Illud etiam refert P. Franciscus Sarpetri, & Fr. Antonius de Sancta Maria in suis ex Cantone datis 9. Novembris 1668. & ad Congregationem de propaganda Fide missis. Eæ versæ sic habent.

25. Julij anno 1668. in Provincia *Honan.* in finibus civitatis *Cham-te-fu* in tractu villæ *Fu-ngn-hien*, 27. lunæ sextæ Sinicæ horâ dici 13. ex summitate aëris vacui decidit horrificus juxta & formidabilis draco quatuor pedum, quorum unusquisque unguis habebat quinque, sanè carnosus, caudâ oblongâ, squammatâ, squammis frequentibus magnis & ordinatis, integer, si caput excipias, quod ipsi erat recisum, granditate & longitudine ita protensâ, ut centum quinquaginta florea illi operiendo vix suffecerint.

Fortuna fuit decidisse in campum rasum, ac depilem, hominibus infrequentem, in quo porticus duntaxat iter agentibus receptum dabat; & hanc unam pondus incidentis bestię perfregit. Ad illum videndum egressus est Gubernator villæ, jussitq; illum operiri multo cespite & inhumari. Hæc historia perscribitur, ut nemo ullus eam nesciat. Hucusq; versio monstri.

Vt

Vt hoc prodigium formosius intelligatur, notandum est, mensuram 150. florearum respondere 150. cannis Italicis. Et hæc erat longitudo draconis, latitudo autem, quæ condecebat longitudinem. Cecidit in Provincia *Honan*, quæ est Sinarum medium, & nomen confert toti Imperio. & hanc ob causam China vocatur *Chumque*, hoc est: regnum in medio situm. Dicitur etiam *Chum-hoa* quod est dicere, medium floridum, cultum; Antiquis omnia alia finitima regna præ isto barbara existimantibus. Notandum præterea insignia Monarchiæ Sinensis esse Draconem pedibus quinquunquigeris: & propterea omnes res ad usum Imperatoris Sinensis pertinentes impressa gerere draconis insignia, & habetur pro delicto capitali huiusmodi insignibus domi suæ uti. Advertendum denique, omnes Patres, qui morabantur in exilio Cantonensi, ad primum huius prodigij nuntium dubitasse de veritate rei, probè gnaros Sinensium astutiæ, & parùm addictæ Tartaro voluntatis. Quæ res ipsis suspicionem movit, ne forsan Sinæ, auditis ac visis tot per Provincias portentis, & cælo usque adeò irato, fingerent huiusmodi acephalum Draconem ex alto lapsum, ad denotandum sceptri Tartarici casum & interitum, & re ipsa populus sic occulta interpretabatur, auguria.

Atque adeò Patres , antequam prodigium hoc literis committerent , expectandum censuere, quid Mercurij ex alijs afferrent Provincijs , & compertò , non variare , imò excusos esse , & vulgatos per totum Imperium , nihil Regulis & Mandarinis adversantibus , tum & ipsi cæteris prodigijs hoc quoque copularunt , quæ hæc ipsa die contigerant ; cum præsertim eos minimè lateret sub pœnâ capitis prohiberi apud sinas , ne quis vel scripto , vel typo mendaces serere rumores auderet , præsertim in materia , qualis hæc est , adeò sensibili. Verissimum est , Tartaros quoque in aula monstrum hoc in rem suam explicasse , asserentes , DEUM regnum sibi eo signo confirmasse nullis finiendum temporibus. Dracōnem enim non fuisse signum Tartarorum , sed Sinensium , quibus cœlum reciderit caput ad auferendam ipsis omnem regnandi spem, quod non nisi capite fuit salvo & integro.

XXVII.

Sed nondum est hîc finis prodigiorum in Provincia *Xantùm*. 24. die enim mensis Augusti anni 1668. altissimus ille mons , quem Sinæ *Yxam* vocant , medius à summo ad imum scissus est , de quo monte libri Sinenses frequenter agunt , peregrinorum affluxu , & idolorum cultu celebratissimo. Sunt in eo magnifica quoque ædificia , & magnus Bonziorum nume-

numerus, oracula inde tanquam ex Tripode venditantium. Ex diducto montis rictu per tres dies continuos eruperunt flumina coloris sanguinei, & sub finem diei tertij deglutitus fuit mons penitus unacum Bonziorum agminibus, idolis, & Oraculis.

XXIIX.

Eodem illo die, quo mons esse desijt, ceciderunt villæ numero tredecim hominibus quàm plurimis ruinâ & mole consepultis.

XXIX.

Terrorem, supra quàm dici potest, magnum incussere toti Imperio geminæ civitates, hoc ipso die à terra absorptæ, una in Provincia *Nanquinesi*, in *Xantumensi* altera. Hanc *Socien-hien* dixerunt positam ad latus rapidissimi fluminis *Hoam-ho*, dicti, ubi hodie civitatis locum amplissimus lacus occupavit.

XXX.

26. Augusti eodem anno 1668. in urbe quadam Provinciæ *Pe-che li* quæ est ipsissimum *Pequinum*, procubuit dimidia turris cujusdam altissimæ pars, & prodigio simile videtur, quòd altera turris pars ita permanet in casum proclivis, ut videatur omni momento casura, neque tamen cadat, in aëre quasi suapte suspensa.

XXXI.

Bb 5

Hoc

Hoc denique die complevit ruinam & casum suum famosissimus ille pons non multum à mœnibus Pequini distans, cujus mentionem supra fecimus, dignissimus in mundi miraculis narrari. Inter rudera saxum prægrande reperi- tum, in quo quatuor versus caractere Sinensi incisi legebantur. Sinicè sic pronuntiantur.

16. Xao	11. Xe	6. Ya	1. C, je
17. C, in	12. Leao	7. Tao	2. Leam
18. Si	13. Nan	8. Lo	3. Quam
19. Xan	14. Lai	9. Keu	4. Xhe
20. Muj	15. mj	10. Kiao	5. Quo

Sensus litteralis versuum est: Postquam currus C, ie Leam quam transiverit (non potuit penetrari sensus harum trium litterarum C- ie Leam quam; Videntur denotare nomen proprium illius hominis, vel rei, quæ debet transvehi in curru) Pons hic Lo-Keu dictus concidet. & non amplius comedetur oryza, in aulam Pekinensem à partibus Australibus subvehenda. Neq; amplius comburetur carbo à montibus occiduus in aulam asportatus. Hucusque versuum sensus.

Atq; hæc sunt prodigia, quæ operatus est DEUS in vastissimo hoc Sinarum Imperio nostra hæc ætate, annis abhinc non plus tribus; in novo Asiæ mundo ducentis & amplius hominum millionibus frequente.

Abun-

Abundat hoc regnū non minū literatis, quā
politicis planē excultis, Cujus monarchia jam
quater mille annis incolumis stetit. Hoc itaq;
nos Imperium tam celebre, tam antiquum,
DEO freti, speramus ad agnitionem veri DEI,
& in gremium Romanæ Ecclesiæ adducere.
Expediō magna est, fateor, verū in præsens
minū ardua & difficilis, cū perspicuē videamus
jam brachium Dei excelsi esse ad opus succin-
ctum; DEUS Author est incepti, DEUS
felicem dabit finem. Finio hīc breve meum
compendium; qui plura desiderat, prælum
consulat Viennense P. Joannis Dominici Ga-
biani, vel ex Francia P. Adriani Creton, vel
ex Belgio relationem latinam Patris Francisci
Rougemont. Ex his non solū cognoscet per-
secutionem præteritam, verū etiam progres-
sus militares, quos faciunt Tartari. Qui
denique cupit ex fundamentis intelligere de-
scientijs Sinensium tam politicis, quā mora-
libus, expectet cum patientia commentarios
in Confutium & Mencium Philosophos Sinen-
ses, traductos in latinum sermonem à P. Pro-
spéro Intorcetta, quorum operam sub prælo
urget Pater Athanasius Kircher. Omnes hi
Patres sunt de Societate JESU. Romæ 25. Ja-
nuarij Anno 1672.

Prosperus Intorcetta.
O. A. M. D. G.

Q*Uæ in hoc libello miraculis & revelationi-
bus affinia narrantur, non aliâ, quàm fide
humana acceptæ esse, & pro talibus haberi de-
here hisce monere placuit, juxta Decretum Pon-
tificium editum Anno 1652. 13. Martij.*

INDEX RERUM.

Numerus paginam
indicat.

A.

- A**ccusator P. Adami vinculis tenetur. 33.
fatetur se alienâ fraude inductum .33. e-
jus pœna ibid.
- Accusatores alij, 123. veniam petunt, 124.
- Accusator Patrum *Tamquamsienius*. 358.
- P. Adamus Schall adolescens, Pequini in lite-
ris Sinicis se exercet, 10. ejus de Eclypsi tra-
ctatus Regi offertur, ibid. præficitur à Rege
Calendario corrigendo. 13. Sinicè scribit tres
libros, 13. offert Regi, ibid. assistit morienti
Doctori Paulo, 19. exhibet Regi instrumen-
ta Mathematica. 25. ejus accusator exilio
multatur, 33. alius repente moritur, 34. Ad-
versarij quatuor peste pereunt 35. Regi con-
ficit clavicymbalū. 36. Præficitur fundendis
æneis tormentis. 64. Provinciam hanc de-
precatur, sed frustra. ibid. istorum usum in
Chinas invehit primus. 66. Eunuchorum
fraudem detegit Regi. 68. Propugnaculi tri-
angula-

INDEX

angularis idæam exhibet. 69. à Rege Elogio
Fidelitatis donatur. 73. à tribus expetitur
Regulis. 78. monet Regem de Regia defen-
denda. 78. mortem Regis in picta tabula
prævidet. 83. à Latronib' servatur incolumis
cū domo & domesticis. 85. vocatus ad fratrem
Latronum Principis benevolè excipitur. 89.
subsistit in direptione Regiæ urbis, & Christ.
solatur. 90. P. Adamo equus in eo sibi fugā
consulturo, aufertur. 100. Latrones à domo
suā arcet. 101. desperabundos vitæ periculo
eximit. 103. furori civium audaciā occurrit.
106. Xeniensium humanitas in P. Adamum
108. Tartaro-Chinensium Rex *Xūn - Chy* P.
Adamo facultatem concedit comorandi, Pe-
quini, incolis in suburbia migrare iussis. 112.
Observat Eclypsin cum Senatūs summa com-
mendatione. 118. assumitur in Rei Mathe-
maticæ Præfectum. ibid. Onera Præfectu-
ram comitantia deprecatur. 121. allevantur.
ibid. sustentatur à Rege. 121. Avaritia con-
jurat cum malevolis in P. Adamum. 122. ac-
cusatur. 123. innocens reperitur. 124. ad-
versarij culpam deprecantur. 125. multi ad
Fidem Christianam inde convertuntur. 126.
In Præfectura Mathematica confirmatur.
128. Regis Patrum ab extruenda urbe in-
hibet. 146. Rem Christianam in Imperio pro-
moveret. 147. in ejus gratiam Patres Societa-
tis

INDEX

tis laboribus, verberibus, neci eximuntur. 148. Bonziorum admissionem Regi dissuadet. 150. Regis Sponsam sanitati restituit. 153. præstigiator à Bonziis nuncupatur. 155. Regiis interest nuptiis. 155. Regis defectus insinuat. 161. & seqq. Dissuadet Eidem ne Bonziorum Coryphæo obviam eat. 165. Innocentes ex carcere liberat. 168. Suadet Regi Jubilæum indicendum. 169. dissuadet Regi duo itinera, & persuadet. 170. & 171. quinque Præfectos Tribunalium exilio multandos liberat. 172. ejus apud Regem & Gentiles autoritas. 176. Habet licentiam pro arbitrio Regem adeundi. 180. ab hoc sæpe invisitur. 187. parat Regi merendam pauperem, & placet. 193. Regi explicat Decalogum. 199. item Passionem Christi. 208. impetrat à Rege locum sepulturæ. 217. Ornatur titulo Magistri arcanorum cœlestiū. 219. librum sub nomine Exhortationis ad virtutem Regis manu scriptum approbat. 223. Diplomate honorifico à Rege impertitur. 224. administrat Sacramenta & concionatur unus Pequini. 241. Joannem Reguli filium baptizat. 244. ad omnem pietatem instruit. 244. & seqq. impedit Sacrificium dæmoni faciendum. 249. Joannes post mortem gloriosus apparet P Adamo. 258. Malè habentes animo & corpore curat. 263. & seqq. dæmo-
mo-

INDEX.

- monem pellit. 275. Mathematici in P. Adamum vindicta. 280. impetrat à Rege qui contra adversarium, Mercurium observent. 283. pro adversario deprecatur. 289. ægrotum Regem ad meliora erigere studet. 296. eumq; à superstitionibus Bonziorum avocare, sed frustra. 300. Pro Rege cum Socijs apud DEUM supplicat. 302. Invisit Regem, & benevolè excipitur. 304. describit motum Cometæ. 332. Moralis inde deductio. 333. Juramentum Fidelitatis novo Regi non coram Idolo, sed alio loco præstat. 335. funus Regium comitatur. 336. ejus sensus de Rege defuncto. 342. arguitur rebellionis. 358. Per bimestre ferè quotidie ad tribunal raptatur. 359. intrepidè respondet. ibid. reus mortis judicatur. ibid. è carcere liberatur. 374. Sucama Gubernator eadem pœnâ punitur, quam P. Adamo paraverat. 379. P. Adamus in aula Pequini, ærumnis, persecutionis doloribus, & senio confectus moritur. 364.
- Adoratio Regis quomodo peragatur. 307. & seqq.
- Advenæ quomodo tractentur. I.
- Adulter mirabili astu pellitur. 277.
- Agnus DEI in periculo vitæ præsidium. 45. ædes P. Adami ab incendio servat incolumes 102. Sponsam Regis sanitati restituit. 153. à latro-

INDEX

Iatronibus & Sagittis immunes reddit	265.
arcet dæmonem 271. &	264.
P. Alphonsus Vanchoni	107.
Alumni Mathematici ad aram serviunt.	240.
eorum modestia & fervor. ibid.	
Amacaurum Lusitanorum emporium. 73. in ea-	
lætitia publica 74.	
SS. Angelorum ara Pequini.	233.
P. Antonius Andrada.	165.
Aquæ lustralis mirabiles effectus 46. 268. 269.	272.
Aquarū eluvio altissimas ædes transcendit	385.
Arc' duo celeberrimi pontis corruunt	387. 391.
Aspectus Iconum Sacrarum occurrit Ethnicis	
in somno.	41.
Astronomorum Chinenfium ignorantia	7. 8.
Astronomi, Coreanis dicuntur Nubium Magi-	
stratus.	132.
Astronomiæ reformatæ laus.	220.
Aulæ Pequinensis magna pars improvise in-	
cendio perit.	374.
Aulici familiares Regi post hujus mortem se	
ipfos perimunt.	322.
Author Expeditionis Chinenfis.	2.

B.

Baccalaureorum insignia literaria	311.
Baptismus hominem ferocem efficit mitē	264.
B. V. MARLÆ ara extruitur Pequini	233.
Cc	Bon-

INDEX.

Bonziorum, five Lamarum deliria 150. eorum
fastus 153. Bonziorum coryphæus tria mil-
lia in Chinam trahit 165. excipitur ab Im-
peratore 166. Bonziorum amore capitur.
Rex 299. eorum duo millia funus Reginae
comitantur 299. inducuntur in palatium.
ibid. persuadent Regi adorationem idolorum
302. dimittuntur e palatio. 307.
Bonzij mendicato vivunt 354. Bonzij plurimi
cum idolis terrâ absorpti. 390.

C.

Cadavera Chinenfium cremantur. 314.
Calculus Mathematicus Europæorum à Chi-
nenfium 30. & Tartarorum Rege approba-
tur 118..279.
Calendarium Sinicum correctum offertur Regi
28. approbatur 30. ejus reformatio ultra fe-
ptuagies fufcepta 76.
Cam-hi annos natus 14 adit Imperium 276. ju-
bet examinari petitionem Sucamæ Guber-
natoris 377. clementiam Judicum increpitat
378.
Cameli funus fequuntur. 318. 337.
Campanæ & tympana fuopte infonant 384.
Canes fecti, quinam? 81.
Canton Provincia. 2. locus exilij Patrum 362.
Cedri materia tumbarum. 314.
Ceram pro templo Pequini Regina Mater fup-
pide-

INDEX.

peditat 233. eâ solus Rex & Regina utuntur ibid.	
Cereus benedictus ægrotanti proficiuus.	243.
	272.
Ceremoniæ in adoratione Regis	308.
Châ, potus.	55. 304. 317.
Chinense ad Regnum difficilis Christianorum aditus	I.
Chinensium mores. I. Linguae difficultas. 2. toto Eclipsis tempore genua flectunt 117. Neo- phytorum Chinensium fervor.	236.
Chinensis sexagenarius instruit Catechume- nos.	238.
Chinenses celebrant festum Theophoriæ, & Christi morientis 241. in Chinam quo com- pendio veniendum?	262.
Chinensium unio. 313. gubernatio pacata. ibid. rejiciunt Moscovitas. 313. Mortuorum cura. ibid.	
Chinæ metropoles quot?	49.
China numerat Regna quindecim.	353.
Christiani ex China pelluntur. 50. quinq; ilq; Literati capite plectuntur.	361.
Christianorum numerus in China. 109. auge- tur 238. 355.	
Christiani nominis vis.	267.
Christiani ab intumescente mari servantur il- læsi.	371.
Cibi demortuis toto anno apponuntur.	324.
C 2	Cibi

INDEX

Civitatum multitudo.	49.
Classis Mathematicorum triplex.	142.
Clavi cymbalum.	36.
Cô , Mathematicus P. Adamo adversatur.	33.
ejus querelæ contra hunc à Rege non audiuntur.	34.
jubetur castigari , obrizæ bolo suffocatur. ibid.	
Colai, Sinis sunt Magistratus summi.	215.
Cometa Regis mortem prænuntians.	304. 372.
Congregationes virorum , & fæminarum in China.	239.
Concubinæ post amati mortem se suspendunt.	322.
Conferentiæ Patrum cum alijs Religiosis.	363.
Conjuratio contra P. Adamum.	122.
Constantiæ exemplum.	4.
Conversio ad Fidem.	126. 238. 267. 276.
Coreanorum Rex invisit P. Adamum.	139.
lius ad hunc epistola. ibid.	
Cosmographica tabulæ Regi oblata.	216.
COXEUKIM Calendarij Sinici antiquus Reformator.	8.
Criminatio Legis Christianæ.	29. 30.
Crucem Rex format.	212.
Crucis mirus effectus.	265.
Crux candida in cœlo apparet.	370.
Cura de sepulchro.	314.

D.

Dæ-

INDEX

- Dæmoni litatur. 246. infestat juvenem & mul-
 lierem. 264. filiolum cujusdam abscondit,
 quem reddere cogitur. 267. formâ vulpecu-
 læ Censuum Magistro molestus est. 271. aqua
 lustrali pellitur. 272. S. Ignatij effigie. 273.
 obsidet fæminam. 275.
 Deductio funeris Regij. 336.
 Defunctorum commemoratio. 276.
 Deploratio Regis. 335.
 Diploma Regium pro P. Adamo. 219.
 Doctoris Pauli in Patres favor. 10. 12. 13.
 præbet occasionem firmandę Missionis. ibid.
 proponit Regi decem Astronomorum erro-
 res. 11. de ejus doctrina existimatio 12. in-
 ducit Regem ad præficiendum corrigendo
 Calendario P. Joannem Terentium. ibid.
 item P. Adamum Schall. 12. hujus libros Si-
 nicè editos expolit. 14. convocat Astrono-
 mos totius Regni ad confutandum GUEY.
 16. moritur Rhristianè & piè. 17. ejus lau-
 des ad Colaorum dignitatem evecti. 18. in
 Patres liberalitas. 213.
 Doctor Petrus sufficitur Doctori Paulo 21. ab
 eo discedunt multi discipuli. 22. vult cede-
 re officio. 22. noctem plorando transigit. 26.
 assignatam Patribus domum & pensionem
 impetrat. 28. item favorem Regium. 52.
 PP. Dominicani quot numerent templa in Chi-
 na? 355. edunt Sinicâ linguâ tria volumina
 ibid.

INDEX.

Draco Chinenſium Imperatorum inſigne. 23.

Draco ingens cadit de cœlo. 388. & ſeqq.

Dux Chinenſis urbem ſibi commiſſam rara
virtute defendit. 94. Tartaros in auxilium
vocat. 95. obſidione ſolvunt. ibid.

E.

Edictum pro Patribus admittendis in Chinam.
243.

Effigies Patrum à Rege petuntur. 225. P. Ada-
mi Schall ab ipſo Rege exprimitur. ibid.

Elogio à Senatum Principibus commendatur
obſervatio Europæa Eclipſis. 118.

Elogium P. Adamo à Rege datum. 345. ejus
Patri. 347. Matri. 348. Avo. 350. Avia.
351.

Elephantorum ſpectaculum. 190. comitantur
funus Regium. 337.

P. Emmanuel Diaz jubetur excubias agere.
148.

Ephemeridum Chinenſiū frequens correctio 8.

Equi phalerati ſequentur funus. 319. 337. poſt
funus viliori pretio habentur. 320.

Ethnicorum humanitas. 108. modeſtia. 241.

Eunuchorum invidia in exteros. 23. Regem
de Patribus Societatis malè informant. 26.

Eunuchorum Summus libros de DEI Lege
ſcriptos petit. 30. nil cenſurâ dignum in ijs
reperit. ibid. eorum criminatorem apologiâ
refu-

INDEX

refutat. 30. Eunuchorum multi Christiani.	
3. pecuniam ad pium usum destinata suffurantur. 39. Regiæ aulæ inserviunt decem millia.	39.
Eunuchus Josephus puellas Regias instruit in.	
Fide 41. 42. 43. Eunuchorum procacia à DEO punitur. 47. Invident P. Adamo. 64. petulantia. 65. imponunt Regi. 67. pœnas dant. 68. à Rege premuntur. 79. conspirant cum Latronibus in Regem. 80. hos admittunt Pequinum. 81. quinq; millia dimittuntur ex aulâ.	344.
Europæi Patres à peste intacti manent.	68.
Exhalatio vaporum ingens è terra.	384.

F.

Fames & sterilitas terræ.	375.
Familia Cō P. Adamo adversatur.	33.
Festa Theophoriæ & Christi morientis celebrantur in China.	241.
P. Ferdinandus Verbiest pro Rege DEO supplicat.	301.
Filij Cœli vocantur Reges Chineses.	200.
Fides Christiana à S. Thoma Apostolo in Chinâ advecta. 234. à Sinis propagata. ibid. deniq; rursus Ducibus S. Francisco Xaverio, & P. Matthæo Riccio, Patribusque Societatis divulgata ibid.	
Flabella duo Rex donat P. Adamo.	185.

INDEX

Fœtor intolerabilis ē terra.	386.
Forma sarcophagi.	314.
PP. Franciscani quot converterint. 355. quot habeant templa. 355. edunt unum librum Sinicā linguā.	357.
P. Franciscus Ferrari verberibus subijciendus liberatur. 148. in carcerem conjectus. 293.	
S. Franciscus Xaverius primus Author Expeditionis Chinensis. 2. in ipso aditu moritur. ibid. ejus ara Pequini.	233.
Funeris apparatus.	318.
Funeris Chinensis deductio.	324.
Funeris Tartarici deductio. 318. pompa. 321. post septem dies iteratur.	322.
Funerales ritus.	319. 330.

G.

P. Gabriel de Mangilhes capitur, capite plectendus liberatur.	149.
Geographica Chinæ descriptio.	I.
Globus igneus ē cœlo in Palatium decidit.	374.
Gubernatores Regni consilia P. Adami Regi privatim data comprobant. 343. restituunt illi Tribunal alterum Mathematicum. 343. pellunt ex aula quinq; millia Eunuchorum.	344.
Guey Patribus emendationem Calendarij invi-	

INDEX

invidet. 15. ejus libellus famosus. ibid. de-
mortui pensio tribuitur Patribus. 28.

H.

Habitus Procerum Chinesium. 310.
Habitus lugubris apud Chineses alb' est. 328.
HAI-NAN Insula. 355.
Helenæ Christianæ heroica virtus. 48.
Hollandicum vinum Regi non sapit. 191.
Hollandi arma in Chinam inferunt. 161.
Hominum in China ducenti & amplius milli-
ones. 392.
Honor defunctis exhiberi solitus. 341.
Horariæ machinæ offeruntur Regi. 4.

I.

P. Jacobus Pantoja in Chinam venit. 4.
P. Jacobus Rho præficitur cum P. Adamo Ca-
lendario corrigendo. 13. restituit Socios spe-
culâ Mathematicâ dejectos. 27. moritur. ,
ejus labores in China. ibid.
Idola. 302. 335.
JESV nomen. 257. 279. 272.
S. Ignatij ara Pequini. 233. ejus reliquiæ le-
vant partum 242. 270. arcant dæmonem.
271. 273. 274.
Ignis parit ædibus P. Adami. 103. Mathema-
ticis instrumentis. 104. Imago

INDEX.

Imago Salvatoris Coreanorum regi donatur.	139.
Imagines Sacrae rapiuntur e templis.	375.
Incendium.	27.
Indultum generale fit captivis.	373.
Ingratitudo.	273.
Innocentia coelitus vindicatur.	360.
Instrumenta Mathematica regi oblata.	13. 23. 216.
Invidia punitur.	34. & 35.
Inundatio aquarum.	372.
P. Joannes Grueber pro Rege orat.	301.
P. Joannes Terentius vir doctus & humilis.	12.
Calendario corrigendo praeficitur a Rege.	
ibid. coeptum opus Tartarorum irruptione	
impeditur. 12. moritur, ibid.	
Joannes Reguli filius, ope S. Ignatii nascitur.	
242. P. Adamo gratus. 243. tanquam de-	
gener e palatio dimittitur, ibid. incidit in	
morbum, permittitur P. Adami cura, bapti-	
zatur, & mox Sanitati restituitur. 244. petit	
licentiam profitendi Fidem. 245. a parente	
ejus preces eluduntur, ab idololatria patris	
recedit. 245. viso idolo territus P. Adamo	
commendatur, ibid. utitur aqua lustrali, in-	
terest Missae, a parente ejus preces expetun-	
tur.	

INDEX.

tur. in divinis fervor, modestia. 247. reverentia erga sacras imagines. 248. vitam Christi manibus volutat, 248. torvis oculis Judam depictum aspicit. 249. Invectus in Medicum discerpit dæmonis effigiem. 249. P. Adamo quam obsequiosum se exhibuerit. 250. & 251. ejus benefaciendi promptitudo. 253. magnanimitas in perferendis morbi doloribus. 253. patientia. 254. piè moritur. 257. corpusculum in cineres morientis redigitur. ibid. P. Adamo post mortem gloriosus apparet. 258. ejus verba ibid. ossicula corporis collecta. 260.

Josephi Vam Eunuchi conversio. 41. baptizat & instruit in Fide puellas Ethnicas. 42. 43.

Jovis per ascellos motus Chinensi vulgo ominosus. 26.

Juramentum fidelitatis novo Regi præstitum. 376.

Juvenis Tartaricus convertitur. 262.

L.

Latrones quinam? 76. Latronū trecenta millia Pequinū ingressi in ædes & homines desæviunt. 85. Latronum Princeps in Sede Regia quoties

INDEX.

quoties sedet, toties gravedine capitis corripitur. 34. Simio quàm hominì propior videtur. ibid. inaugurationis diem differt. 92. ars ejus in expugnanda urbe. 94. agitur in fugam. 96. Latronum centum ferè millia à Tartaris cæduntur 69. Regiam relinquit Tyrannus & in XENSY fugam arripit. ibid. Pequinum jubet exuri. 96. hujus deprædatio & conflagratio decem integros dies tenet. 97. cur Pequinum venerit. 97. Lævæ situs Chinenſibus eſt honoratior dextrâ. 312. Lex Chriſtiana criminatur. 29. 30. à Rege laudatur. 73. ejus encomitum à Rege datum, marmori inſculptum. 226. pro falſa condemnatur. 359. Libri de Lege DEI ab Eunuchis petuntur. 30. jubentur comburi. 359. Licentiatorum habitus in adoratione regiſ. 311. Luſus tempore quomodo ſe habeant Chinenſes. 328.

M.

Machina mechanica. 129. Mahometani. 58. caſtigantur. 59. quidam vindictam de P. Adamo innocente ſumere ſtauit. 280. caſtigatur. 287. Ma-

INDEX.

Mahometanus, Præses Tribunalis rituum pri- vatur dignitate.	292.
Mandarini dicuntur Proceres secundi ordinis.	
308. alij literati, alij militares.	312.
Mare intumescit cum magna Ethnicorum stra- ge 371. cum plurium ruina in quatuor Pro- vinciis. ibid.	
P. Martinus Martini.	109.
Mathesis æstimatio. 4. occasionem præbet ve- ritate Christianâ Chineses imbuendi. ibid.	
Mathematici Chineses à prædicenda Eclipsi Solis aberrant. 9. excusant se majorum igno- rantia. ibid.	
Mathematicorum concertatio.	16.
Mathematica Instrumenta & libri ab incendio servantur.	104.
Mathematici Tribunalis tres Classes.	142.
Mathematicæ rei præficitur P. Adamus.	118.
Mathematici vindicta in P. Adamum.	280.
Mathematica Europæa accusatur.	361.
P. Matthæus Riccius primus ad aulam Regiam Pequini penetrat. 4. ejus Sepulturæ locus.	
6. Pequini docet Euclidem.	234.
Maximilianus Dux Baviaræ per sua dona Mis- sionarijs aditum ad Regem Chinarum facit.	36.
Memoriale Gubernatoribus traditur.	358.
Metropolum multitudo.	49.
P. Mi-	

INDEX

- P.** Michaël Rogeri⁹ an' exprimis in China. 354.
Milites Pequini quot. 81.
Missæ sacrificium mulieri proficuum. 269.
Mons altissimus Chinæ scinditur, & absorbetur cum Bonziis, idolis & oraculis. 390.
Mortui ex variolis centum dies servantur antequam cremantur. 341. deplorantur à propinquis 316. depinguntur in fronte tumbæ. 371.
Moscovitæ. 313. 225.
Mulierum constantia in Fide. 47.
Muri mille leucarum. 171.

N.

- Neophytorum** feruor. 236. **Neophytus** Agno Dei armatus à latronibus immunis servatur. 265.
P. Nicolaus Longobardus rogat licentiam adeundi Curiam & adit, 5. ejus effigiem Rex jubet depingi. 225.
P. Nicolaus Purgolesky è China transitum ad Tartaros sollicitat in Poloniam 225. Rex dissuadet. 226.
Nomen CHRISTIANUM dæmonis potestatem accidit. 267.

O.

- Observatio** Europæa Eclipsis comendatur. 118.
Omen

INDEX.

Omen. 26. 93. 304.

Ossa combustorū cadaverum sepeliuntur. 314.

P. (316.

Panis deauratus ad fores demortui suspenditur.

Passio Christi regi explicatur. 108.

Patres Ordinis S. Francisci in Coream aditum frustra investigant. 142.

Patres Societatis Jesu Chinam ingrediuntur. 2.

ad correctionem Calendarij invitantur. 4.

persecutio in eos & in Christianos. 5. decem annis abstinent à publico. 5. ædibus à Tartaris proscribuntur 6. Locus sepulturæ P. Ric-

cij iisdem adimitur. 6. ædes à Rege recipiunt ampliores. 7. à specula Mathematica pellun-

tur. 26. restituntur. 27. calumniis petun-

tur. 29. docent Astronomica. 35. sumptibus è publico acceptis deducuntur Pequinum.

293. Fundatum Collegium non habent. 353.

vivunt ex eleemosynis Europæorum. ibid.

numerus ab ipsis baptizatorum. 355. nume-

rant Ecclesiæ centum, quinquaginta novem

in China. 355. plures quàm ducentos octo-

ginta libros Sinensi linguâ edunt in lucem.

357. Quatuor Patres Pequini novē catenis

singuli ligantur. 359. ad tribunalia ex carce-

re ferme quotidie raptantur. 359. verberum

supplicio, & exilio adjudicantur. 372. Pe-

qui-

INDEX

quinum citantur omnes Patres toti ⁹ Imperij.	
359. & carcere liberantur.	361. administrare
Sacramenta prohibentur.	362. viginti quinq;
in exilium ablegantur.	362. in eo non rigi-
dè tractantur.	365.
Patrum ædes à furore latronum immunes.	85.
Patrum nomen divulgatur in tota China.	108.
Paulus Doctor. V. Doctor.	
Petrus Doctor. V. Doctor.	
Pequinum Urbem regiam septuaginta militum	
millia defendunt; tria millia Eunuchorū ea-	
gubernant.	81. Pequini depopulatio, & con-
flagratio	97. ejus divitiæ.
	89.
Pequinenfis Palatij descriptio.	100. 111.
Pequini templum Christianorum erigitur.	231.
Perduellium trecenta millia Pequinum ingre-	
diuntur.	84.
Persecutio prima in Christianos Chinenfes.	5.
Persecutio altera.	359.
Petræ ruptæ.	385.
Pontis celeberrimi descriptio.	387. corrui.
	391.
Potus Chinenfium qualis.	183.
Pœnitentia Neophytæ.	38.
Præcepta DEI explicantur regi.	202.
Preces Christianorum efficaces.	91.
	Præses

INDEX.

Præses Tribunalis rituum P. Adamo non favet.

P90. ejus fraus detegitur. 291. omni dignitate exuitur. 292. Præsepe. 211.

Principes Senatum Europæam Eclipsis observationem commendant. 118.

Prodigia apud Chinas. 370.

Prognosticum falsum. 243.

Propugnacula quomodo erigenda? 69.

Propinqui ad funus complorant. 316.

Providentia DEI in Virgines Christianas. 91.

Prutheni. 225.

Puellæ Regiæ Fidem amplectuntur. 37. eorum fervor. 39.

Puellarum decem millia Regi & Reginæ inserviunt. 39.

Pupilli quomodo se gratos ostendant comitantibus funus. 317.

Q.

Quon, yun, Idolum. 246.

R.

Rebellio in Chinesium Regem. 6. rebelles caduntur. 6.

Reginæ in Puerum JESVM devotio. 37. Legem DEI defendit. 38.

Reginæ juxta Regni legem tres, una dignitate major, duæ dignitate minores. 39.

Regina Tartaro-Chinensis favet Christianis.

Dd

125.

INDEX.

152. 154. portat agnum DEI foris appensū.
 157. ægrota cupit commendari DEO, & sanatur. 159.
 Reginæ dignitate secundæ sumptuosus apparatus funebri. 299.
 Regulus, Agno DEI munitus à tribus sagittis exceptus incolumis manet. 265.
 Regulorum sepeliendorum ceremoniæ. 318.
 Religio peregrina apud Chineses difficulter stabilitur. 2. 3.
 Reliquiæ S. Ignatij parturienti profunt, 242.
 270. arcent dæmonem. 271.
 Rex Chinesis contra Rebelles Tartarorum auxilium impetrat. 5. rebelles domat. 6. restituit Patribus adempta bona. 6. iisdem assignat domum. 28. Calculum Europæum approbat. 30. Patrum æmulos è Curia ejicit. 13. Vitâ Christi depictâ mirificè capitur. 37. huic videndæ decem dies indulget universæ aulæ ibid. Regis de libro & vita Christi sensus. 48. Patrum methodum approbat astronomicam. 50. & seqq. curat fundi ænea tormenta. 63. eorum commoditate capitur. 67. Legem DEI deauratâ tabulâ commendat. 73. Hæc templo Societatis JESV Amacai honorificè infertur. 74. Rex commendat P. Adamum & Christianam professionem. 74. Præsidentem Tribunalis sinistrè de P. Adamo loquen-

INDEX

loquentem privat officio, & in carcerem duci jubet. 74. parat se ad resistendum latronibus. 77. Eunuchos offendit. 79. vertit se ad Belli Duces & Legatos exterorum. 80. restituit Eunuchos. ibid. proditur ab istis. 81. captâ regia urbe fugam meditat. ibid. in eum exploduntur tormenta. 82. reversus in Palatium reginam ad suspendium subeundum animat, filios ad fugam hortatur, filiam nubilem occisurus dexterâ privat, proprio sanguine voluntatem ultimam scribit, & seipsum suspendit. 82. à Tartaris honorificè sepelitur de Christiana Religione optimè meritis. 84. Regina laqueo finit vitam. 86. filius natu minor obtruncatur, major cognati gladio perimitur. 88. Reginarum altera Tartaro cedit in ancillam. 86. Rex Tartaro - Chinensis Xùn-chi fausta acclamatione in Regiam deducitur. 110. præficit P. Adamum rei Mathematicæ. 118. de defectibus monetur. 161. Bonziorum Caput ad sua remittit. 166. amplissimam distribuit eleemosynam. 167. Jubilæum indicit. 169. ei dissuadetur instituta venatio. 171. edictum de multandis exilio revocat. 172. P. Adamum habet ut Magistrum. 177. hujus castam sobriamq; vitam suspicit. 181. P. Adamo magnam exhibet benevolentiam. 182. & seqq. intra biennium Patrum ædes vigesies quater invisit. 187. Regi explicantur DEI præcepta. 199. & seqq. item passio Christi

INDEX.

208. usus Rosarij. 209. jubet depingi imaginem Salvatoris. 210. reveretur S. Ignatium & S. Xaverium. 211. Evolvit vitas Sanctorum. 212. Patrum reditus auget. 214. P. Adamum titulo arcanorum coelestium Magistri ornat. 221. cupit moneri de suis defectibus. 222. Rex librum scribit sub nomine Exhortationis ad virtutem. 223. P. Adamum diplomate honorifico ornat. 224. ejus effigiem secum retinet. 225. Divinam Legem promulgandi liberrimam concedit licentiam. 225. P. Adamum solatur. 288. de adversarijs P. Adami canit triumphum. 288. nascitur ei filius. 291. Praesidem Tribunalis rituum officio privat. 292. Patres Amacao Pequinum venire publico decreto permittit. 293. ægrotat. 295. de phenomenis nil audire placet. 297. jactat se discipulum Bonziorum. 299. perstat in suis erroribus. 300. de ejus obitu prælagium. 301. P. Adamum ultimò benevolè excipit. 304. dolet de præteritis, & condonationem generalem reis decernit. 305. ad quatuor Magnates Regis ultima oratio 305. filium octennem Successorem nominat. 306. vestem draconibus illustrem induit, & collectis brachijs anno 1664. moritur. 307. Ritus adorandi Regis. 307. Rupis diruptio. 387.

S.

P. Sabatinus de Ursis Chinam ingreditur. 4.

INDEX

Salvatoris imaginis veneratio. 66.	Salvatoris
Christi ara Pequini primaria.	233.
Sarcophagi forma.	314.
<i>Secundæ</i> ars servandæ fidelitatis thori.	277.
Sepulchrorum locus qualis Chinenſium.	315.
Sepulturæ locus P. Schall.	217.
P. Simon de Concha Viſitator, Sociorū ingreſſum impetrat à Rege.	293.
Situs quinquam honoratior Chinenſibus.	312.
Sodalium Chinenſium feruor, & modestia.	239.
Sol arcu magno circumdatus.	382.
Somnium puellarum Ethnicarum.	42.43.44.
Sophia maritum Catechumenis aggregat.	278.
Stella magna caudata videtur in cælo.	370.
Sterilitas terræ & fames.	375.
Sucama Gubernatorum quartus. 376. author, impiæ ſententiæ in Legem Dei & P. Adamū latæ. ibid. opes corradit. 376. meditatatur fugam. ibid. facultatem petit cineres defuncti Imperatoris venerandi. 377. diſplicet petitio Regi, ibid. judicatur impoſturæ reus. 377. ligatur catenis, exuitur bonis. 377. perfidiæ arguitur. 378. ad crudelem mortem condemnatur. 378. ſententia mitigatur. 379. cū tota familia exſcinditur, qui Chriſtianos conabatur	

INDEX.

- batur è Regno ejectos. 379. in eandem poenæ
foveam ab eo P. Adamo paratam incidit ipse.
380. & seqq. dolor de admissis facinoribus.
382. Ipse, ejus filij & nepotes capite plectū-
tur. 379.
Successor Regni Regis filius *Cam-hi*. 307.
Sumpt' post mortem concubinæ Regiæ quanti
impensi. 323.
Supellectilis pretiosæ copia Pequini. 98.
Sygnau fu, metropolis *Xensy*. 98.
Symbolum Apostolicum Regi explicatur. 208.

T.

- Tabula Legis Dei à Rege laudatæ Amacai so-
lenniter excipitur. 74.
Tam-iô-uâm nomen P. Adami Schall. 115.
Tartari à Rege Chinensi in auxilium vocantur
6. abutuntur victoriâ. ibid. pellunt cives in
suburbia. ibid.
Tartarorum in Chinam hostilis irruptio. 12.
horum indoles. 85. 261. denuo vocantur in
auxilium. 95. obtinent liberum commercio-
rum usum in China. ibid. Latrones profligant.
96. Tartarus, Chinensium Rex saluta-
tur. 110. Tartarorum origo. 132. Tartarorū
omen de Imperio. 138. sepeliendi ritus. 316.
317.
Tar-

INDEX.

Tartarus Catechistæ munus suscipit.	261.
Tartari juvenis constantia in Fide. 262. & seqq.	
Templum Christianorum Pequini publicè erigitur. 231. ejus descriptio. 232. & seqq.	
Templa jubentur claudi. 360. Templum Pequinense alterum solo æquatur.	375.
Terræ divisio & hiatus.	386.
Terræ motus.	337. 383, 384. 385.
Terræ sterilitas & fames.	375.
Tenebræ densissimæ.	386.
Theophoriæ festum.	241.
Theta nigrum.	195.
Thesaurus Pequinensis quantus?	98.
Thori servati fidelitas.	278.
Titulus Sinarum Imperatoris est <i>Filius Cæli</i> . 200.	
Tormentorum æneorum usus in Chinam inductus. 64. ijs obstupescunt Chineses. 64.	
Trabs prægrandis lanceæ instar in cælo visa.	383.
Tumbæ pretiosæ cum cadaveribus cremantur.	
314. depictæ. ibid.	

V.

Vam Eunuchi conversio memoranda.	41.
Vam Peù Lai examinatur Mathesi. 71. impugnant P. Adamum. 72. fraudulenter agit. ibid. moritur in carcere. ibid.	

INDEX.

Variolis mortui centum diebus asseruan-
tur. 314.

Villæ tredecim concidunt. 390.

Vita Christi Regi offertur. 36.

Virgines Christianæ divinitus servantur à
latronibus illæfæ. 91.

Vngarus Pater Societatis JESV à Turcis ca-
ptus Tartaris venditus. 261. petit Socios
Româ. 262.

Vibes duæ absorbentur. 391.

Vxorum pluralitas cur prohibita uni mari-
to, explicatur Regi. 207.

W.

Wolga, fluvius. 261.

X.

Xensy Provinciæ descriptio. 98. multitudo
urbium. 99.

Xensium humanitas in P. Adamû. 108.

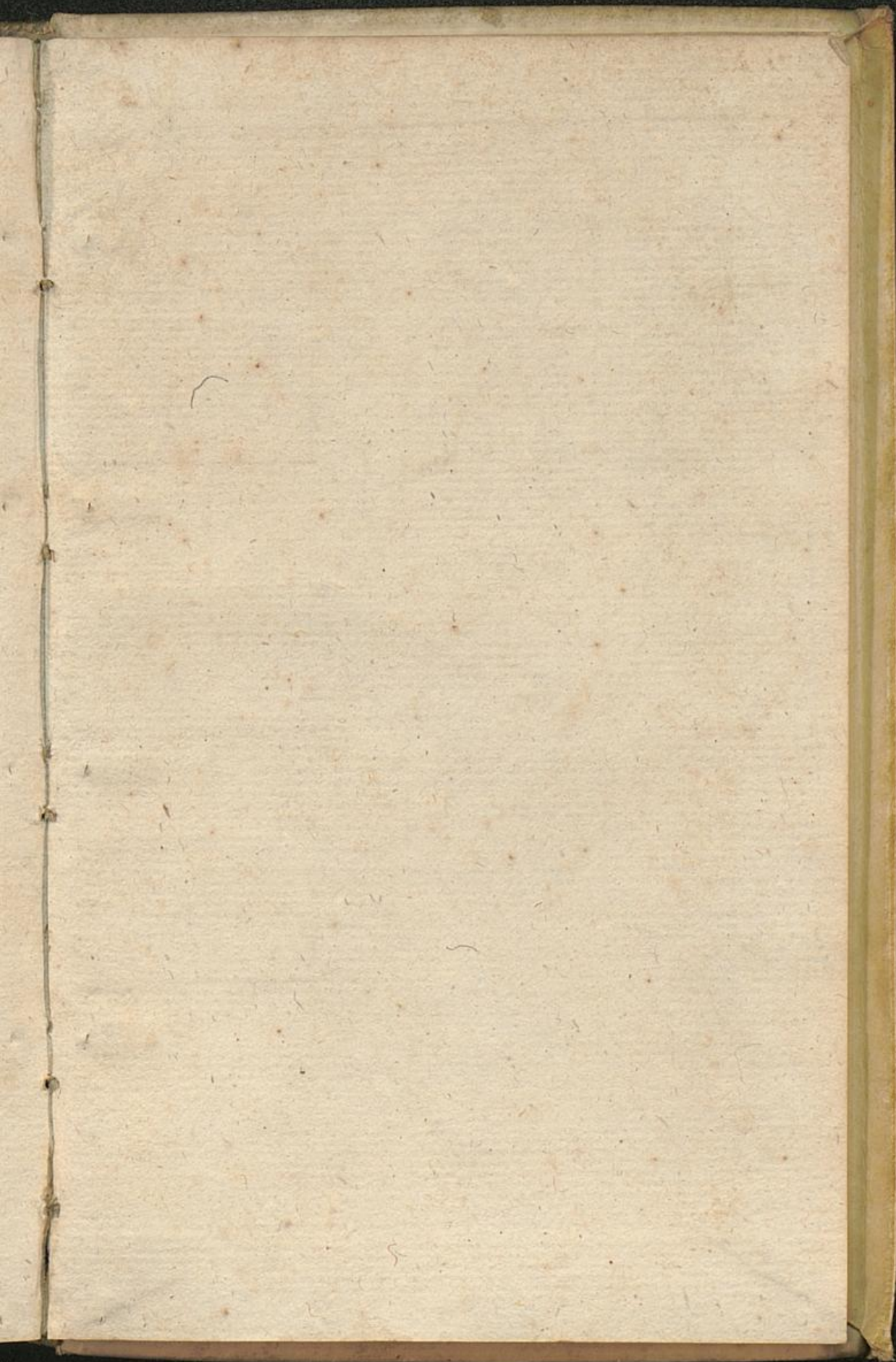
Xün-chy Chinenfium Rex. vide Rex.

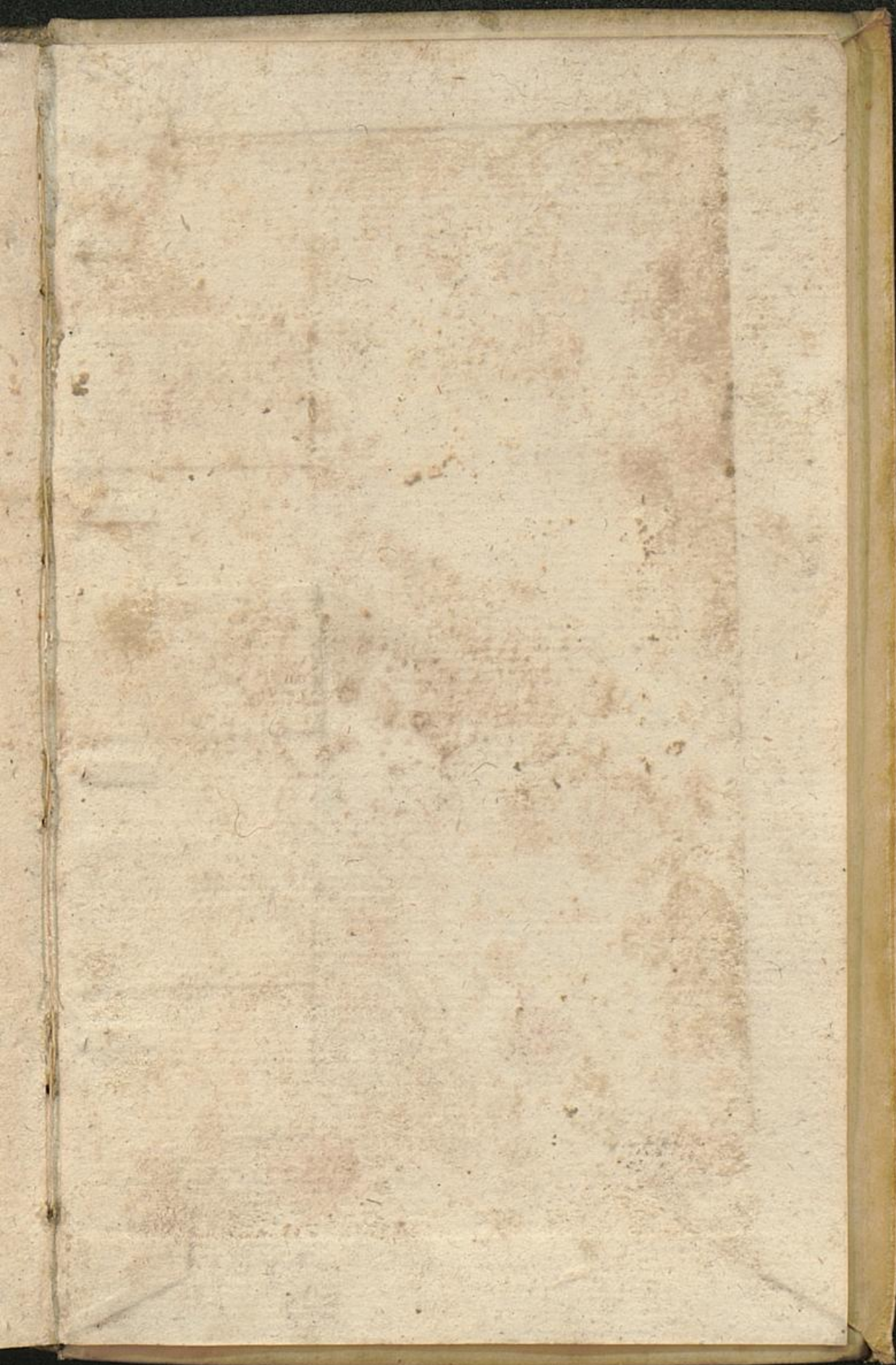
Y.

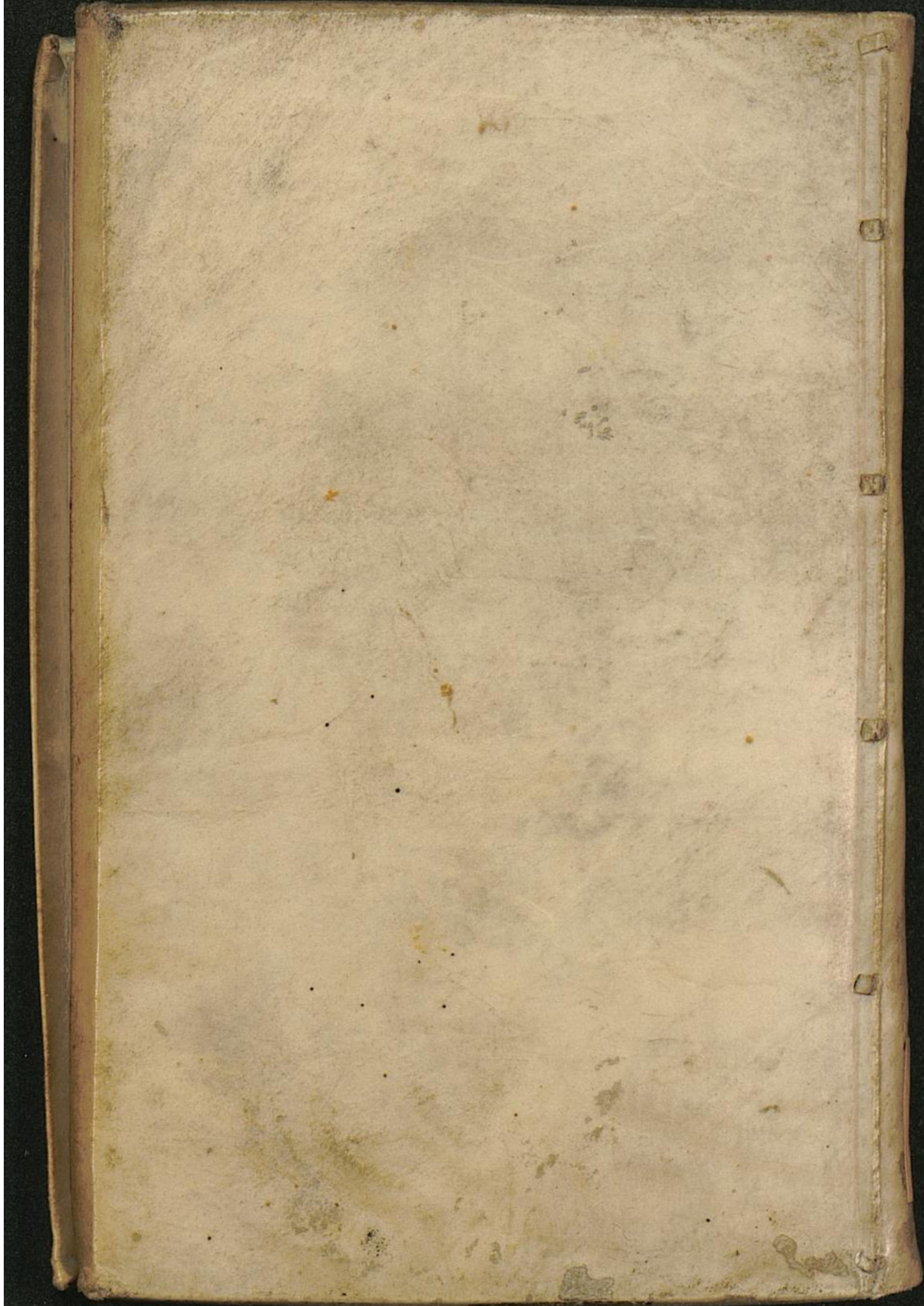
Yam-quam-sien Sectarum Præses P. Adamû
& Socios rebellionis accusat. 58. Legem
DEI falsam dicit. ibid. cupit eam fundit,
abolitam. 358. in malitia perseverat. 361.

Z.

Zelus indiscretus. 356.

De ortu
fidei
in zeono
chingi

Th
5019